

Razumkov
centre

ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОГО І ЦЕРКОВНО-РЕЛІГІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ 2000-2021рр.

(Інформаційні матеріали)

Релігія і Церква в українському суспільстві: 2000-2021рр.
(соціологічне дослідження):

- рівень і характер релігійності українського суспільства
- релігія, Церква і суспільство
- Церква і держава
- оцінка громадянами міжрелігійних, міжконфесійних та міжцерковних відносин

Державні документи, документи, заяви і звернення
Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій,
а також окремих Церков України з приводу актуальних подій
і проблем у державно-конфесійних відносинах

Проект реалізується за підтримки
Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні

КИЇВ-2021

ЗМІСТ

3	РЕЛІГІЯ І ЦЕРКВА В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: 2000–2021рр. (соціологічне дослідження)
3	Рівень і характер релігійності українського суспільства
16	Релігія, Церква і суспільство
23	Церква і держава
26	Оцінка громадянами міжрелігійних, міжконфесійних та міжцерковних відносин
30	Висновки
33	Дані соціологічних досліджень, узагальнені в таблицях і діаграмах
128	ДЕРЖАВНІ ДОКУМЕНТИ, ДОКУМЕНТИ, ЗАЯВИ І ЗВЕРНЕННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ РАДИ ЦЕРКОВ І РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, А ТАКОЖ ОКРЕМИХ ЦЕРКОВ УКРАЇНИ З ПРИВОДУ АКТУАЛЬНИХ ПОДІЙ І ПРОБЛЕМ У ДЕРЖАВНО-КОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИНАХ

Інформаційні матеріали підготовлені до засідання постійно діючого Круглого столу «Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин» за сприяння Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні

Довідково: Круглий стіл «Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин», організований Центром Разумкова спільно з Представництвом Фонду Конрада Аденауера в Україні, діє з 1996р.; його постійними членами є керівники і представники найчисельніших християнських церков і релігійних організацій України. На засідання запрошуються представники органів державної влади, громадськості, засобів масової інформації, експертного співтовариства. Головними проблемами, що обговорюються на засіданнях Круглого столу, є проблеми вдосконалення державно-конфесійних відносин та запровадження моделі партнерських взаємин між державою і Церквою в Україні. Зокрема, учасниками Круглого столу був опрацьований і у 2004р. представлений державі і громадськості проект Концепції державно-конфесійних відносин в Україні, який дістав підтримку Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій України.

Усі фотоматеріали, вміщені в цьому виданні, взяті із власного фотоархіву та загальнодоступних джерел. У разі використання матеріалів, посилання на видання є обов'язковим.

РЕЛІГІЯ І ЦЕРКВА В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: 2000–2021рр.

(соціологічне дослідження)

Центр Разумкова здійснює постійний моніторинг церковно-релігійної ситуації в Україні, зокрема – соціологічний моніторинг стану і тенденцій розвитку релігійності українського суспільства, рівня суспільної довіри до Церкви як соціального інституту, а також громадської думки стосовно ролі релігії і Церкви в суспільному житті, державно-конфесійних, міжконфесійних і міжцерковних відносин.

У 2000р. Центр виконав перше в незалежній Україні масштабне дослідження рівня та особливостей релігійності українських громадян, їх розуміння ролі релігії і Церкви в житті людини, суспільства і держави¹. Від того часу соціологічна служба Центру систематично здійснює як загальні, так і тематичні дослідження із зазначених проблем.

Останнє за часом загальнонаціональне дослідження проводилось у листопаді 2021р. за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні і складалось із загальнонаціонального опитування громадян України за вибіркою, що репрезентує доросле населення територій України, що перебувають під контролем органів державної влади України (тобто за винятком тимчасово окупованих територій Криму та окремих районів Донецької та Луганської областей), а також дослідження методом *online*-фокус-груп².

Репрезентативне опитування населення проводилося з 12 по 19 листопада 2021р., було опитано 2 018 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%.

В останньому дослідженні, окрім питань, що вже традиційно ставилися у процесі моніторингу, значна увага була приділена уявленню громадян про те, як Церква реагує на проблеми та виклики сучасності, про роль і значення соціального служіння релігійних організацій, мотивації релігійних практик.

Нижче наводяться результати соціологічного дослідження, робиться їх порівняльний аналіз з даними аналогічних досліджень минулих років³. Результати досліджень узагальнені в таблицях і діаграмах. Порівняльний аналіз результатів досліджень дозволяє стисло окреслити тенденції розвитку релігійності українського суспільства впродовж останніх 20 років і зробити наступні констатації.

РІВЕНЬ І ХАРАКТЕР РЕЛІГІЙНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

1. Упродовж усього періоду досліджень українське суспільство демонструє досить високий рівень релігійності: зокрема, станом

на кінець 2010р., порівняно з 2000р., число громадян, які визнають себе віруючими, зросло з 58% до 71%⁴. Надалі, впродовж 2010–2020рр. частка віруючих серед дорослих громадян України становила в середньому 70%. Водночас, дослідження

¹ Докладно результати досліджень див., зокрема: за 2000р.: Дудар Н., Шангіна Л. Релігія і віра в житті українців. – Центр Разумкова 2000, Київ, 2001р., с.267-280; за 2010р.: Церковно-релігійна ситуація і державно-конфесійні відносини в Україні: підсумки десятиліття, тенденції і проблеми. Аналітична доповідь Центру Разумкова. – Національна безпека і оборона, 2011р., №1-2, с.2-77, https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD119_2011_ukr.pdf.

² Було проведено п'ять фокус-груп (загальне число учасників – 46 осіб). До участі у фокус-групах були залучені жителі всіх макрорегіонів України, жінки та чоловіки віком від 25 до 65 років, як вірні трьох найбільших церков України (ПЦУ, УПЦ(МП), УГКЦ), так і ті, хто не відносять себе до жодного віросповідання.

³ Порівнюючи результати останнього за часом опитування з результатами попередніх досліджень, слід враховувати, що опитування у 2000р. і 2010р. здійснювалися на всій території України, опитування 2014р. – в усіх регіонах України, за винятком АР Крим, у 2018р., 2019р., 2020р. – у всіх регіонах України за винятком АР Крим і тимчасово окупованих районів Донецької і Луганської областей.

⁴ Тут і далі терміни «віруючі», «невіруючі», «православні», «вірні ПЦУ (УГКЦ, УПЦ(МП))», «просто християни», «просто православні» та ін. означають групи опитаних, які віднесли себе до відповідних категорій. Чисельність представників інших конфесій є недостатньою для їх статистичного аналізу як окремих груп.

Тут і далі застосовується наступний розподіл областей за регіонами: **Захід:** Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області; **Центр:** Київ, Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області; **Південь:** Миколаївська, Одеська, Херсонська області; **Схід:** Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська, Харківська області.

2014р. зафіксувало зростання, порівняно з «довоєнним» 2013р., числа віруючих з 67% до 76% – що є характерним для суспільства, що опинилось у стресовій ситуації. Цей показник досі залишається найвищим за всі роки спостережень;

надалі він знижувався і наразі становить 68% опитаних (від 87% жителів Заходу країни до 59% жителів Сходу) (діаграми і таблиці «Незалежно від того, відвідуєте Ви церкву чи ні, ким Ви себе вважаєте?», с.33-35).

РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ

За результатами фокус-групових інтерв'ю, віруючими людьми найчастіше релігія (багато учасників фокус-груп віддають перевагу терміну «віра») пов'язується з духовністю, моральними орієнтирами:

«Добро, тепло. Вера во что-то такое доброе, светлое, то, благодаря чему мы вообще живем» (жінка, 34 роки, православна, Південний регіон).

«Основа моральных, каких-то нравственных устоев, которые являются, говоря современным языком, красными линиями, за которые нельзя переходить» (чоловік, 56 років, православний, Південний регіон).

«Вера рождает в человеке определенное мировоззрение, по которому человек живет, придерживается его. И постулаты веры, которые он принимает своей душой» (чоловік, 56 років, вірянин УПЦ(МП), Південний регіон).

Також це джерело знань, цінних для розуміння історії, розвитку цивілізації:

«Для меня вера и религия – это возможность на основе всех священных книг мира самой изучать историю человечества» (жінка, 56 років, православна, Південний регіон).

Це, таємниця, таїнство, альтернатива повсякденному життю, рутині та побутовим проблемам.

Це можливість послухати службу, проповідь, поспілкуватися зі священником та отримати відповіді на свої запитання, спільна молитва, можливість спілкування з іншими парафіянами, які поділяють цінності респондента, та відчуті їх підтримку, належність до релігійної спільноти.

«Когда ты спільно за щось молишься з іншими, це для мене важливо» (чоловік, 60 років, вірянин УГКЦ, Західний регіон).

Це відповідальність за свої вчинки, досягнення відповідності власної поведінки релігійним церковним канонам та правилам.

«Свої духовні цінності звіряєш. Добре ти все виконуєш чи не виконуєш» (чоловік, 60 років, вірянин УГКЦ, Західний регіон).

Релігія також сприймається і як сила, що згуртовує людей навколо певних цінностей, певних принципів, які вони відстоюють, за які вони готові боротися навіть ціною життя, на основі яких будують соціальні відносини, створюють державу.

На думку невіруючих та атеїстів, релігія – це спосіб впливу на людей та маніпулювання їх свідомістю.

«Я в целом считаю, что религия – это способ воздействия на людей, возможно, даже способ манипуляции для того,

чтобы как-то подогнать под определенный стандарт или же как-то пытаться выстроить модель поведения для достижения каких-то своих субъективных целей» (жінка, 25 років, невіруюча, Східний регіон).

«Я думаю, что очень влияет (религия на людей), иногда такое ощущение, что берут под гипноз. ...Вот едешь в машине, в маршрутке, проезжают мимо церкви, начинают креститься. ...Ну, проезжаешь 5 церквей подряд, они 5 раз подряд крестятся. Такое ощущение, что они приходят в эту церковь, и их там тупо гипнотизируют» (чоловік, 39 років, невіруючий, Західний регіон).

Також релігія може сприйматися як мода, прагнення слідувати традиційним цінностям, елемент позитивного іміджу для сучасних українських бізнесменів, громадських діячів і політиків, механізм налагодження соціальних зв'язків, які використовуються в меркантильних цілях:

«Много есть знакомых иудеев, которые ходят в синагогу только для того, чтобы были общие связи и зарабатывание в бизнесе. Просто тусовка» (чоловік, 40 років, невіруючий, Південний регіон).

«Как у нас во Львове практикуют Свидетели Иеговы и баптисты. Собирается банда коммерсантов» (чоловік, 39 років, невіруючий, Західний регіон).

Підкреслюється також поверховий, демонстративний характер релігійності, який часто нічого спільного не має з духовністю:

«Я не хочу верующих ни в коем случае обидеть, но для меня это как-то не очень естественно. Когда приходят только на Пасху в церковь, а мимо этого начинают биться, пить и гулять – то для меня это неприемлемо. Поэтому я считаю, вера – может, на Западной Украине это в крови у людей, то у нас как-то это не очень по-людски» (жінка, 57 років, невіруюча, Східний регіон).

«Посещение церкви на Пасху для меня – это светское мероприятие перед шашлыками» (жінка, 57 років, невіруюча, Східний регіон).

Розмірковуючи про чинники, які можуть змінити позицію невіруючих і привести їх до віри, учасники фокус-груп вказували на такі:

✓ складні або трагічні життєві обставини, гостру потребу в підтримці, бажання бути вислуханим, коли вже вичерпані всі джерела допомоги, втрачена надія, є відчуття безвиході:

«Горе, мне кажется. Смерть близких людей очень сильно влияет» (чоловік, 40 років, невіруючий, Південний регіон).

«Какая-то глубокая потерянность. Шанс на то, чтобы в краткие сроки, возможно, обрести какую-то внутреннюю опору» (жінка, 25 років, невіруюча, Східний регіон).

✓ диво, яке відбулося з людиною або з кимось з її оточення, наприклад, зцілення від невиліковної хвороби, або очікування на таке диво:

«Люди хотят какого-то чуда. Особенно люди, которые заболели. И они надеются, что если они пойдут в церковь, то там помогут» (чоловік, 56 років, невіруючий, Південний регіон).

«Може, ходила в лікарню, лікар не допоміг. Пішла в церкву і починає вірити» (чоловік, 57 років, невіруючий, Центральний регіон).

«Если я увижу какие-либо доказательства Бога, и я этому поверю, то естественно, я тоже уверую» (жінка, 25 років, невіруюча, Східний регіон).

✓ віра у вічне життя;

«Главное, почему люди ходят в церковь, я считаю, это обещание Церкви как бы возродить их после смерти. То есть утешение, что после смерти что-то есть еще» (жінка, 47 років, невіруюча, Південний регіон).

✓ самотність, відчуття власної незатребуваності, неоптимальності, потреба у спілкуванні, участі в колективній діяльності, належності до якоїсь спільноти, групи:

«Люди хотят чувствовать себя нужными в обществе, и видеть не только четыре стены и зомбящик, а еще и живое общение» (чоловік, 40 років, невіруючий, Південний регіон).

«Очень много людей слабых и одиноких, которым просто не с кем общаться. Просто хотят быть в каком-то социуме. Потому что человек – животное коллективное» (жінка, 30 років, невіруюча, Східний регіон).

2. За результатами досліджень, зберігаються такі закономірності, як залежність рівня релігійності від статі, віку, місця проживання (місто/село), рівня освіти.

Традиційно рівень релігійності є вищим у старших вікових групах, порівняно з молодшими (у 2021р. найменше віруючих серед 18-24-річних – 48%, їх частка зростає із зростанням віку опитаних і становить 75% серед тих, кому 60 і більше років). Серед жінок віруючих більше, порівняно з чоловіками (75% і 59%, відповідно), серед жителів села більше – порівняно з містянами (75% і 64%, відповідно); у осіб з нижчим рівнем освіти – порівняно з високоосвіченими групами (серед осіб з незакінченою або повною

середньою освітою – 71%, серед тих, хто має незакінчену вищу або вищу освіту – 63%)⁵.

3. Зберігається виразний регіональний характер усіх аспектів релігійного та конфесійно-церковного самовизначення українських громадян:

Захід країни традиційно характеризується найвищим рівнем релігійності, Південь і Схід – найнижчим. Однак, порівняно з 2000р., частки тих, хто вважає себе віруючим, на Півдні і Сході зросли, наблизившись (за даними останнього опитування) до показників, які спостерігаються у Центральному регіоні країни. Регіональні особливості тих чи інших вимірів релігійності, позицій та оцінок респондентів наводяться в тексті.

РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ

Учасники фокус-груп про нижчий рівень релігійності на Сході та Півдні:

«Ну, как я считаю, это ещё было исторически так сложено. У нас были разрушены храмы, у нас было храмов меньше раньше,... мы учили атеизм, мы не прививали детям этого всего. Сейчас только люди начали ходить в храмы. Но это не так давно стало. Меня крестили, родители были коммунисты, меня крестили где-то, в каком-то доме, непонятно. Но это было всё не так серьёзно. Мы не могли иметь возможность посещать храмы» (жінка, 53 роки, вірянка ПЦУ, Східний регіон).

«Это обусловлено больше исторически, потому что запад Украины под Польшей был. ...У нас на Востоке, ну, в частности наше Запорожье: нашу плотину строили ээки, ну, разные люди собирались здесь. И вот, возможно, это из-за этого больше здесь

атеистов, больше безбожников» (жінка 44 роки, вірянка ПЦУ, Східний регіон).

«Просто действительно, может быть, Восток более урбанизирован, промышленные центры в основном, и у людей, может быть, действительно с детства не прививалось это. Мои бабушка и дедушка были верующими людьми, висели, там, иконы и так далее, но мне это непонятно было. Родители были неверующие» (чоловік, 57 років, православний, Східний регіон).

«Вера искоренялась много-много лет, храмы сносились, вы знаете, в послевоенное время. Меня крестили дома. Призывали батюшку тайно. Хотя я родилась в 78-м году, крестить было запрещено. Венчаться было запрещено. Все это преследовалось. Люди тихонечко-тихонечко себе там где-то веровали. Да, сейчас храмы открываются» (жінка, 45 років, вірянка УПЦ(МП), Південний регіон).

⁵ Однак, вищий рівень релігійності жінок та людей з низьким освітнім рівнем може бути пояснений тим, що серед них більше, ніж серед чоловіків і людей з високим освітнім рівнем, людей старшого віку. Так, серед жінок тих, кому 60 і більше років, 32,5%, тоді як серед чоловіків – 22%; серед людей із неповною та повною середньою освітою – 41%, а серед людей з вищою освітою – лише 17,5%.

4. Декларування респондентами належності до певної релігійної організації, церкви не завжди пов'язане з ідентифікацією себе як віруючого і може бути зумовлено, зокрема, соціокультурною чи етнічною ідентичністю.

Так, 11% вірних ПЦУ, 8% вірних УПЦ, 0,6% вірних УГКЦ віднесли себе до тих, хто вагається між вірою і невір'ям, є також серед вірних трьох названих церков невелика частка (не більше 1%) – тих, хто назвав себе невір'ючим або атеїстом. Серед «просто православних» віруючими себе назвали 72%, тоді як 16,5% – тими, хто вагається між вірою і невір'ям, 2% – невір'ючими або атеїстами, 5% – байдужими до питань релігії. Це дозволяє припускати, що віднесення себе частиною громадян до православних пов'язане більшою мірою із соціокультурною чи етнічною ідентичністю, ніж з власне релігійною. Ще більше це характерне для групи «просто християн» – серед них віруючими себе назвали лише 54%, тоді як 25% – тими, хто вагається між вірою і невір'ям, 7% – невір'ючими або атеїстами, 10% – байдужими до питань релігії.

Разом з тим, серед тих, хто не відносять себе до жодного віросповідання, 15% назвали себе віруючими, 16% – тими, хто вагається між вірою і невір'ям, 25% – невір'ючими, 17% – атеїстами, 20% – байдужими до питань релігії.

Те, що віднесення себе до православ'я, християнства частиною громадян може пов'язуватися із соціокультурною та етнічною ідентичністю, підтверджують відповіді респондентів-етнічних українців на питання «*Чи є необхідною для того, щоб вважати себе українцем (українкою) належність до певної релігії чи церкви?*». Позитивну відповідь на це питання дають 14% етнічних українців (від 5% на Півдні до 26% на Заході).

Вони, відповідаючи на питання «*У такому випадку, до якої саме церкви чи релігії має належати людина, щоб вважатися українцем (українкою)?*», найчастіше називають Православну церкву України (36% тих, хто вважає необхідним для того, щоб вважати себе українцем, належати до певної релігії чи церкви), до будь-якої православної церкви (24%) чи будь-якої християнської церкви (19%). Дещо рідше називається належність до Української православної церкви-Київський патріархат (12%), до Української

греко-католицької церкви (9%), до Української православної церкви (Московського патріархату) (7%) та належність до будь-якої релігії (7%).

Слід зазначити, що власне релігійна ідентичність має для громадян значно менше значення, ніж громадянська чи регіональна ідентичності. Відповідаючи на питання: «*З якою соціальною спільнотою Ви ідентифікуєте себе насамперед?*», 68% респондентів дають відповідь «з громадянами України», 16% – «з жителями мого міста (села)», 8% – з жителями мого регіону», і лише 3% – «з людьми тієї ж віри, що і я», а 1% – «з людьми тієї ж Церкви, до якої належу я».

Частіше, ніж вірні інших церков та конфесій, вірні УПЦ(МП) насамперед ідентифікують себе з людьми тієї ж віри, що й вони (6%, серед вірних ПЦУ частка таких становить 2%, серед вірних УГКЦ – 2%). Порівняно з іншими респондентами, вірні УПЦ(МП) також відносно часто ідентифікують себе як жителі міста (села) чи регіону (сумарна частка становить 32,5%, серед вірних ПЦУ частка таких становить 15,5%, серед вірних УГКЦ – 20%).

Слід зауважити, що впродовж періоду моніторингу **більшість громадян висловлювали переконання, що релігійна віра не передбачає обов'язкової віросповідної визначеності**. Наразі 58% (у 2000р. – 64%) опитаних вважають, що «*людина може бути просто віруючою і не сповідувати якусь конкретну релігію*»⁶. Ця точка зору виразно переважає в усіх регіонах, за винятком Заходу, де більшість (55%) опитаних підтримали думку, що «*віруюча людина повинна обов'язково сповідувати ту чи іншу релігію*». Більшість вони становлять серед вірних УГКЦ (58%), великою також є їх частка серед вірних УПЦ(МП) (50%). Чим молодші респонденти, тим частіше вони схильні вважати, що людина може бути «просто віруючою» (їх частка зростає з 51% серед тих, кому 60 і більше років, до 68% серед тих, кому менше 25 років) (діаграми і таблиці «*З яким із наведених тверджень стосовно віруючої людини Ви згодні більшою мірою?*», с.38-39).

5. Розподіл конфесійних прихильностей громадян від початку моніторингу не зазнав особливих змін: більшість опитаних ідентифікують себе з православ'ям (у 2021р. – 60%); значним є число послідовників

⁶ Цю тезу підтримували більшість (від 56% до 64%) респондентів упродовж усього періоду, коли Центром Разумкова проводилися опитування з цієї тематики (2000-2021рр.).

греко-католицизму (9%), а також тих, хто назвав себе «просто християнами» (8,5%).

Інші конфесії і релігійні напрями (римо-католицизм, протестантизм, іслам, іудаїзм та ін.) представлені набагато меншим числом прихильників. Слід зазначити, що частка тих, хто не відносять себе до жодного з віросповідань, за даними дослідження 2021р., (19%), є найвищою за весь період досліджень Центру Разумкова (у 2000р. таких було 15%, за даними досліджень 2010–2019рр. від 11% до 13%, у 2020р. – 15%). Тобто можна говорити, що в останні кілька років спостерігається тенденція зростання числа тих, хто не відносять себе до жодного з віросповідань (порівняно з 2018р. їх частка зростала на 8%) (таблиці «До якої релігії Ви себе відносите?», с.39–40).

Конфесійне самовизначення має виразну регіональну специфіку. Найбільше число православних є характерним для Центру (у 2021р. – 67%), дещо менше їх на Півдні (61%) і Сході (61%), тоді як на Заході їх частка становить лише 45%; натомість, значна частина жителів Заходу відносять себе до греко-католицизму (35%).

Так само як з віком зростає число віруючих, частка православних зростає від 49% серед молодих людей віком 18–24 роки до 66% серед тих, кому 60 і більше років (тоді як число прихильників інших конфесій у вікових групах статистично значуще не відрізняється). Чим молодші респонденти, тим більшим серед них стає число тих, хто не належить до жодного з віросповідань (від 15% серед тих, кому 60 і більше років, до 25% серед тих, кому менше 25 років).

6. На відміну від досить сталих конфесійних прихильностей, відчутні зміни відбуваються в частині конфесійно-церковного самовизначення православних вірян – що зумовлене зміною організаційного оформлення православ'я в Україні.

До 2018р. в Україні юридично та фактично діяли три найбільші православні деномінації – Українська автокефальна

церква (УАПЦ), Українська православна Церква (УПЦ) в юрисдикції Московського патріархату (УПЦ(МП)), Українська православна церква-Київський патріархат (УПЦ-КП)⁷.

При цьому значна частина громадян, ідентифікуючи себе як православних (як було показано вище, певною мірою пов'язуючи таку ідентифікацію з соціокультурною та етнічною самоідентифікацією), дистанціювалися від усіх православних церков в Україні, відносячи себе до «просто православних» (у 2000р. «просто православні» склали 39% опитаних; до УПЦ-КП тоді віднесли себе 12%; до УПЦ – 9%, до УАПЦ – близько 1%).

Надалі спостерігалось зменшення групи «просто православних»: у 2018р. вона становила лише 23% опитаних. Натомість постійно збільшувалося число вірних УПЦ-КП – до 29% у 2018р. УПЦ(МП) збільшила число своїх вірних до 24% у 2010р., але потім воно поступово зменшилося – до 12% у 2018р. Число вірних УАПЦ залишалось незначним, коливаючись навколо позначки 1%.

У грудні 2018р. УПЦ-КП та УАПЦ об'єдналися у Православну Церкву України (ПЦУ), яка в січні 2019р. отримала від Вселенського Патріархату Томос про автокефалію. Однак, уже у травні 2019р. Почесний Патріарх ПЦУ Філарет відкликав свій підпис під рішенням про створення ПЦУ і проголосив відновлення УПЦ-КП. Проте, вона була знята з реєстрації і вилучена з Єдиного державного реєстру юридичних осіб. Це викликало заперечення з боку керівництва УПЦ-КП – як було заявлено юридичним відділом Київської патріархії, «жодні рішення, направлені на позбавлення прав на свободу совісті громадян України, які асоціюють себе із Київським Патріархатом, способом позбавлення церкви її релігійного центру, – виконуватися не будуть»⁸.

Ці події дезорієнтували багатьох вірян у їх церковній ідентифікації. Найбільшою мірою це проявлялося у II половині 2019р., тобто в перші місяці після заяви Патріарха Філарета. Так, у жовтні 2019р. до ПЦУ віднесли

⁷ Таке становище склалося на початку 1990-х років унаслідок: відновлення в Україні діяльності УАПЦ (1990р.); набуття колишнім Українським екзархатом Руської Православної Церкви (РПЦ) статусу самоврядної Церкви, яка, залишившись в юрисдикції Московського Патріархату РПЦ, дістала назву Української Православної Церкви (1990р.); створення нової православної інституції – УПЦ-КП (1992р.). Докладно історичні довідки про церкви та релігійні організації України станом на 2000р. див.: Церква і суспільство в Україні: проблеми взаємовідносин: Аналітична доповідь Центру Разумкова. – Національна безпека і оборона, 2000р., №10, с.2–28, https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD10_2000_ukr.pdf.

⁸ Заява юридичного відділу Київської Патріархії про недостовірність відомостей Єдиного державного реєстру. – Офіційний сайт УПЦ-КП, 14 грудня 2019р., <https://www.cerkva.info/news/zayava-yurydychnogo-viddil-u-kyivskoyi-patriarhiyi-pro-nedostovirnist-vidomостей-yedynogo-derzhavnogo-reyestru>.

себе 13% громадян країни, до УПЦ-КП – 8%. Тобто, сукупна частка тих, хто відносив себе до ПЦУ і УПЦ-КП (21%), виявилася меншою, ніж частка вірних УПЦ-КП у 2018р. (29%), до створення ПЦУ. Водночас зросло число громадян, які ідентифікували себе як «просто православних» – з 23% у 2018р. до 30% у 2019р. (ще 3% не знали, до якої саме православної церкви вони належать).

Ситуація, що склалася, посилила прояв т.зв. «дуальної ідентичності»¹⁰, коли визнається прихильність і довіра до обох церковних структур та їх очільників, а необхідність зробити чіткий вибір на користь однієї з них стає для респондента нелегким завданням. Так, предстоятелю ПЦУ митрополиту Епіфанію в жовтні 2019р. довіряли більшість (54%) тих, хто назвав себе вірним УПЦ-КП, не довіряли – лише 17%, що не набагато менше частки тих, хто висловлював довіру до Патріарха Філарета (64% і 9%, відповідно). Натомість серед вірних ПЦУ Патріарху

Філарету довіряли лише 33%, не довіряли – 34%. Більш докладний аналіз виявив, що за показниками довіри до очільників церков, «дуальна ідентичність» була більшою мірою виражена у тих респондентів, які ідентифікували себе як вірних УПЦ-КП, ніж у тих, хто відносив себе до ПЦУ.

До того ж, у жовтні 2019р. серед вірних УПЦ-КП підтримували надання Томосу 57%, не підтримували – лише 15%. А дії Патріарха Філарета підтримали лише 38% вірних УПЦ-КП, 22% – вважали, що Патріарх просто бореться за владу, шкодить Церкві і засуджували його дії, інші або не мали чіткої позиції (26%), або їх це не цікавило (26%). **Така позиція дозволяла передбачати, що надалі «конфлікт ідентичностей» мав призвести до зменшення числа тих, хто ідентифікує себе з УПЦ-КП і за рахунок цього – до зростання числа тих, хто відносять себе до ПЦУ. Це підтвердили результати наступних досліджень (у 2020р. і 2021р.).**

РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ

Дослідження у фокус-групах у 2021р. продемонстрували, що частина громадян відносять відвідувані храми ПЦУ до УПЦ-КП, не знають офіційних назв православних Церков, оперують назвами «Українська церква», «Руська», «Московська», «Церква Київського патріархату», тому, відповідаючи на питання про церковну належність за стандартизованим опитувальником, можуть невірно вказувати православну церкву, до якої належать:

«Просто для більшості людей зручніше, ..., що не кажуть Православна Церква України, а я кажу там – Київська церква, Українська церква і Московська. Так от, для більшості більш зрозуміло, тоді людина вже не путається і зразу розуміє, що те московське, а те українське» (жінка, 47 років, вірянки ПЦУ, Центральний регіон).

Для частини учасників фокус-груп вірність певній Церкві (йдеться насамперед про православні) є досить умовною. Мотиви та аргументи належності до певної Церкви часто мають поверховий і ситуативний характер:

- ✓ відносять себе до тієї Церкви, якій підпорядковується храм, до якого звикли ходити. Іншими словами, не обирали певну Церкву свідомо, скоріше обрали привабливий для себе храм (зручний за місцем розташування, естетично гарний, з особливою атмосферою або позитивним сприйняттям священника);
- ✓ зізнаються, що не вбачають для себе різниці між УПЦ(МП), ПЦУ чи УПЦ-КП;

- ✓ деякі респонденти на етапі скринінгу (набору учасників фокус-груп) відносили себе до певної Церкви, пізніше під час дискусії додали висновок, що вони радше «просто православні», і як такого свідомого вибору Церкви не робили чи цей вибір був формальним і досить умовним.

«Я себе не отношу к каким-то видам, не знаю, патриархата, потому что это чистая политика, и, в принципе, я на неё особо не смотрю, именно вот в этом плане. Прийти в церковь, опять же это больше традиция, то есть мама, папа шли, меня брали, как бы, и из-за этого хорошие воспоминания. Опять же, люди больше влияют, которые там находятся. И неважно, какой патриархат» (чоловік, 26 років, вірянин УПЦ(МП), Східний регіон).

Для частини учасників фокус-груп питання належності до певної Церкви та вибору підпорядкованого саме їй храму стало актуальним і більш принциповим, коли загострилися відносини між Україною та Росією.

Частина учасників фокус-груп свідомо обрали саме проукраїнську, за їх словами, УПЦ-КП, пізніше ПЦУ, перестали відвідувати храми, підпорядковані УПЦ(МП), одні через те, що йдеться про Московський патріархат, отже Росію, яку сприймають як країну-агресора, інші – через антиукраїнські вислови священників УПЦ(МП), відмову відспівувати загиблих українських воїнів, край негативно вислови щодо ПЦУ та її вірян, які «будуть горіти в пеклі» через те, що обрали «неправильну, не канонічну» Церкву.

⁹ Докладно результати дослідження, проведеного в жовтні 2019р., див.: Держава і Церква в Україні: підсумки року і перспективи розвитку відносин. – Центр Разумкова, 2019р., с.3-39, https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Religiya.pdf.

¹⁰ «Дуальна ідентичність» проявляється у багатьох сферах. Більш дослідженим є феномен «біетнічності», тобто ситуації, коли індивід ідентифікує себе з двома етносами одночасно. Див., наприклад: Ленчовський Р. Біетнори – це «резервна армія» для кожної з етнонаціональних складових. – Національна безпека і оборона, 2016р., №3-4, с.124-125, https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD161-162_2016_ukr.pdf.

«Я знаю дуже багатьох людей, які ...років з 20 чи 30 ходили на служби в собор Московського патріархату, та коли там почалися речі говоритися не дуже їм приємні, дуже тяжко було перейти в ... церкву Київського патріархату, але вони зробили це і дуже раді» (жінка, 41 рік, вірянка ПЦУ, Центральний регіон).

«В греко-католицьку я би пішла. Євангелісти – то нам далеко, а в Московську – не пішла б ніколи» (жінка, 56 років, вірянка ПЦУ, Західний регіон).

«Раньше не разделяла православные церкви до того момента, когда у нас не было конфликта со страной-агрессором. Теперь я ближе к народу» (жінка, 40 років, вірянка ПЦУ, Південний регіон).

Значна частина респондентів відвідують храм тієї Церкви, конфесії, яку відвідували їх батьки або де їх хрестили. Деякі зізналися, що не замислювалися над цим питанням у свідомому віці, водночас не відчують потреби змінювати Церкву, храм, не розглядають Церкву крізь призму політики, здебільшого такі установки озвучували віряни УПЦ(МП).

«Мене хрестили в тій церкві, якщо я хрестила там своїх дітей, якщо я там брала вінчання, там таїнства отримувала, чому я маю міняти церкву?» (жінка, 28 років, вірянка УПЦ(МП), Західний регіон).

«Я можу сказати, що це тільки традиційно. Змалку мене бабуся водила в таку церкву (УПЦ(МП)), і я досі ходжу в таку церкву» (жінка, 55 років, вірянка УПЦ(МП), Східний регіон).

«Хожу в Православную Церковь Московского патриархата, бабушка защищала, боролась за это. С моей стороны было бы, наверное, грехом предать её идеалы. Конечно, жизнь свои коррективы вносит, но политика должна быть отдельно от Церкви я считаю. Поэтому то, что она в Москве сложилась исторически, так уж получилось. Это не повод для того, чтобы менять какие-то взгляды. Через 10 или 5 лет политика поменяется у нашей страны, так что, опять назад возвращаться? Должна быть устойчивость» (чоловік, 42 роки, вірянин УПЦ(МП), Південний регіон).

Частина респондентів, залежно від обставин, можуть відвідувати храми різних православних церков або навіть різних християнських конфесій, не бачать значущих для себе відмінностей між різними конфесіями християнської Церкви, відвідують храм з метою помолитися або поспілкуватися із Богом, тому конфесію, патріархат вважають умовностями, які не мають для них принципового значення.

«Я також ходив до будь-якого храму, на якому є хрест, задля того щоби помолитися, якщо я не знаходив храму греко-католицької церкви» (чоловік, 60 років, вірянин УГКЦ, Західний регіон).

«Для мене церква – це не священнослужителі, а саме місце, куди можна прийти, помолитися, побути наодинці, подумати про щось» (чоловік, 32 роки, православний, Центральний регіон).

«У нас Бог один – Христос. Главное, что связь есть и человек подключен напрямую к Богу и может напрямую общаться. А уже каким образом – с помощью одного батюшки, другого, третьего, либо путем обращения к святым...» (чоловік, 56 років, православний, Південний регіон).

«Я приїжджаю до чоловіка в село, а там католицька церква. Я особливої різниці навіть і не бачу» (жінка, 28 років, вірянка УПЦ(МП), Західний регіон).

Для деяких респондентів (зокрема греко-католиків) важливою є наявність знакових постатей ієрархів, які є для парафіян прикладом служіння вірі чи дотримання церковних канонів.

«Наприклад, для мене важливі особистості Андрея Шептицького, Йосифа Сліпого, Любомира Гузара. Важливо не те, що людина говорить, а як вона живе. Ці люди говорили і жили спільно. Тобто вони своїми вчинками підтверджували віру» (чоловік, 60 років, вірянин УГКЦ, Західний регіон).

Також УГКЦ, на їх думку, більш сучасна та європейська: враховує сучасні тенденції, краще реагує на зміни в житті суспільства; ці респонденти хочуть бути ближчими до європейського стилю життя, до Європи загалом.

«Греко-католицька мені більше підходить, ніж Православна Українська церква, для мене вона більш прогресивна, сучасна» (чоловік, 26 років, вірянин УГКЦ, Західний регіон).

Як чинник, який вплинув на вибір храму, називалися також авторитет і харизма священника, який веде службу та проповідує:

«Багато чого залежить дійсно від приходу, від самого храму і багато чого залежить від священника» (жінка, 56 років, вірянка УПЦ(МП), Центральний регіон).

«Ключевой момент всего этого – это священнослужитель, и практически всё зависит от него» (чоловік, 49 років, православний, Центральний регіон).

«Мы начали ходить в церковь Московского патриархата. Там и священник, к которому мы привыкли. Всегда и поможет, всегда объяснит» (жінка, 31 рік, вірянка УПЦ(МП), Південний регіон).

Обирають найбільш близьку та привабливу для себе, особливу атмосферу: гарну чи старовинну архітектурну споруду, намолене святе місце, тобто умови, де добре та комфортно молитися, затишно перебувати, де досягається особливий стан та настрої.

«У Франківську я люблю ходити до Греко-католицького кафедрального собору. Це будівля, коли до неї заходиш, там панує атмосфера душевна, де ти починаєш себе відчувати як у святому місці» (чоловік, 60 років, вірянин УГКЦ, Західний регіон).

«Ти приходиш туди, молишся, і в тебе прямо мурашки» (чоловік, 31 рік, вірянин УПЦ(МП), Західний регіон).

Має значення також зручне розташування храму, ближче до місця проживання.

«Бог один, да?! И я-то к нему и иду. Мне фиолетово, это будет квадратный храм, треугольный или круглый. Ну, мне удобно ходить туда, географически, скажем так. То есть я не выбирала, там, по каким-то вот (какому патриархату подчиняется)... И естественно там налажено, ну, скажем, батюшка мне нравится» (жінка, 44 роки, вірянка ПЦУ, Східний регіон).

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ «НЕСТІЙКОЇ» КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У ситуації дуальної чи невизначеної (нестійкої) ідентичності дослідникам слід особливо ретельно підходити до формування дослідницького інструментарію, оскільки, якщо респондент не має чіткої й однозначної позиції, його легко можна «підштовхнути» до певної відповіді формулюванням питання або варіантів відповіді.

Під час дослідження «дуальної ідентичності» в соціологічних опитуваннях застосовується методичний прийом, який полягає в постановці питання про ідентичність з різними наборами варіантів відповіді. Так, питання про те, до якої православної церкви респонденти себе відносять, починаючи з 2020р., ставилося двічі (на початку й наприкінці інтерв'ю) з різним набором варіантів відповіді. У першому випадку опціями вибору були такі:

- ✓ Православна церква України (Митрополит Епіфаній);
- ✓ Українська православна церква (Московського патріархату) (Митрополит Онуфрій);
- ✓ інша православна церква;
- ✓ я просто православний.

Відповіді на це питання наведені на діаграмах «*До якої саме православної Церкви Ви себе відносите?*», с.41-42).

У другому випадку:

- ✓ Православна церква України (Митрополит Епіфаній);
- ✓ Українська православна церква (Московського патріархату) (Митрополит Онуфрій);
- ✓ Українська православна церква-Київський патріархат (Патріарх Філарет);
- ✓ я просто православний.

Відповіді на це питання наведені на діаграмах «*До якої саме православної Церкви Ви себе відносите?*» (за умови внесення до переліку церков, пропонуваному респондентам, УПЦ-КП), с.43-46.

Тобто в першому випадку опції вибору відбивали «юридичну реальність» (відсутність УПЦ-КП у Єдиному держреєстрі юридичних осіб). У другому випадку тим, хто все ж відносять себе до УПЦ-КП, була надана можливість вибору окремої опції (за першого формулювання вони мали можливість обрати варіант «Інша православна церква»). Як показує досвід соціологічних досліджень, наявність окремої опції у списку варіантів відповіді є додатковим стимулом до її вибору респондентами з «дуальною ідентичністю». Тобто, в нашому випадку, число тих респондентів, які обрали опцію «Українська православна церква-Київський патріархат»

за другого формулювання питання, очікувано мало бути більшим, ніж число тих, хто обрав опцію «Інша православна церква» за першого формулювання.

І дійсно, за другого формулювання питання у 2020р. 2% опитаних віднесли себе до УПЦ-КП, тоді як за першого – лише 0,5% обрали варіант «Інша православна церква». Приблизно така само картина спостерігається і під час опитування у 2021р.: за другого формулювання питання 3% опитаних віднесли себе до УПЦ-КП, тоді як за першого – лише 0,6% обрали варіант «Інша православна церква».

Серед тих, хто за першого формулювання питання відніс себе до ПЦУ, 3,5% – за другого формулювання віднесли себе до УПЦ-КП, ще 7% – віднесли себе до «просто православних» чи «просто християн», а 2% – до вірних УПЦ(МП).

Однак, порівняння відповідей на два питання з різним набором відповідей показує, що зростання за другого формулювання питання, порівняно з першим, частки тих, хто називає себе вірним УПЦ-КП, не призводить (як можна було б очікувати), до зниження частки вірних ПЦУ (і в першому, і в другому випадку вона становить 24%), проте номінально зменшується частка тих, хто ідентифікує себе як вірних УПЦ(МП) (з 13% до 12%), та тих, хто відносять себе до «просто православних» (з 22% до 20%).

Частка вірних ПЦУ за другого формулювання питання не зменшується, оскільки, наприклад, серед тих, хто за першого формулювання обрав варіант «просто православні», 11% за другого формулювання назвали себе вірними ПЦУ. Серед тих, хто за першого формулювання назвав себе вірним УПЦ(МП), за другого формулювання 4% віднесли себе до ПЦУ, і стільки ж – до УПЦ-КП.

Тих, хто у процесі опитування змінює свою релігійну, конфесійну чи церковну належність, можна охарактеризувати як людей із нестійкою релігійною або конфесійно-церковною ідентичністю.

Як показують результати дослідження, 19% усіх опитаних відповідаючи про їх релігійну, конфесійну чи церковну належність дають у разі двох зазначених формулювань питання різні відповіді. Також, як було показано вище, частина респондентів недостатньо добре ідентифікують і розрізняють назви різних православних церков через їх схожість.

Під час аналізу змін, що відбувалися у віднесенні себе респондентів до тієї чи іншої православної церкви, використовувалося питання з другим набором опцій вибору (що дозволяє відстежити динаміку змін ідентичності).

Тривале, іноді конфліктне співіснування трьох чисельних православних деномінацій стало чинником як відмови частини православних від церковної визначеності (група «просто православних»), так і переходів віруючих від однієї Церкви (юрисдикції) до іншої – внаслідок чого чисельність їх вірних зазнавала відчутних коливань. Загалом, упродовж 2010–2018рр. число вірних УПЦ(МП) постійно зменшувалося, а вірних УПЦ-КП – навпаки, зростало: у 2018р. УПЦ-КП була найчисельнішою з православних Церков, об'єднуючи 43% православних, або 29% громадян країни загалом (діаграми

«*До якої саме православної церкви Ви себе відносите?*», с.41-46).

Така динаміка відбивала й негативне ставлення громадян до позиції УПЦ(МП), яка не засудила російську агресію проти України, не визнала РФ державою-агресором і не відмежувалася від позиції Московського патріархату, створюючи ризики використання своєї мережі для просування ідеології «русского мира».

Як свідчать результати дослідження 2021р., УПЦ-КП втратила більшість своїх

вірних: наразі лише 3% громадян загалом визнали себе прихильниками цієї Церкви. Натомість, число вірних ПЦУ зросло з 13% всіх опитаних у 2019р. і 19% у 2020р. до 24% у 2021р. Якщо на Заході та Півдні, порівняно з 2020р., частка вірних ПЦУ статистично значуще не змінилася, то у Центрі та на Сході вона зростає (у Центрі – з 23,5% до 30%, на Сході – з 6% до 20%). Унаслідок цього в Центрі та на Сході, порівняно з попереднім роком, зменшилася частка тих, хто називає себе «просто православним» (у Центрі – з 29,5% до 21%, на Сході – з 38% до 25%). Тим не менш, «просто православні» залишаються найбільшою конфесійною групою у Східному (25%) та Південному (28%) регіонах.

Соціально-демографічна структура вірних найбільших церков. У регіональній структурі вірних ПЦУ найбільше представлені жителі Центрального регіону (47% усіх вірних цієї церкви). Разом з тим, порівняно з 2020р., серед вірних ПЦУ зростає частка жителів Східного регіону (до 21%), тоді як у 2020р. вони становили лише 8,5%, і, відповідно, знизилася частка жителів Заходу (з 31% до 24%) та Півдня (з 12% до 7,5%) (таблиця «Структура конфесійно-церковних груп», с.47).

У регіональній структурі вірних УПЦ(МП) найбільше представлені жителі Центру (35%) та Сходу (33%). У структурі вірних УГКЦ – жителі Західного регіону (94%).

Серед вірних УПЦ(МП) найбільшою мірою представлені люди найстаршої (60 і більше років) вікової групи (39%), і найменшою, порівняно з іншими церквами, представлена молодь (7%, тоді як, наприклад, серед вірних ПЦУ – 16%, серед вірних УГКЦ – 15%).

Найбільшою ж мірою представлена молодь серед тих, хто відніс себе до «просто християн» (27,5%), і не відніс себе до жодного віросповідання (25%).

Структура вірних УПЦ(МП) відрізняється також тим, що понад дві третини (68%) – це жінки. Серед «просто православних» жінок і чоловіків приблизно порівну, а серед «просто християн» і тих, хто не відніс себе до жодного віросповідання, більшість становлять чоловіки (відповідно 53,5% і 55%).

7. Спостерігається істотна різниця між рівнем декларованої релігійності (68%

опитаних називають себе віруючими, 60% – православними) і рівнем віднесення себе до конкретної релігійної громади.

Характеризуючи церковно-конфесійне самовизначення, найчастіше дослідники звертають увагу на номінальне самовіднесення громадян до однієї чи іншої церкви, хоча ознакою воцерковлення має бути саме належність до певної релігійної громади. Членство у громаді визнали лише 21% опитаних (що більше, ніж у 2020р., коли таку відповідь дали 16%) (діаграми «Чи є Ви членом певної релігійної громади (парафії)?», с.46). Найбільше членів громад на Заході країни (40%, у Центральному регіоні їх 18%, на Сході – 15%, а на Півдні – 6%). Порівняно з попереднім роком чисельність членів релігійних громад зростає в Центрі (на 7%, і на Сході – на 9%). Чим старші респонденти, тим частіше вони називають себе членами релігійної громади (від 11% у віковій групі 18-24 роки до 26% серед тих, кому 60 і більше років). Сільські жителі частіше є членами релігійної громади, ніж міські (відповідно, 25% і 19%), жінки частіше, ніж чоловіки (відповідно, 24% і 17%).

Належність до певної Церкви не є водночас належністю до релігійної громади: серед вірних УГКЦ членство у громаді засвідчили 68%, вірних УПЦ(МП) – 36%, серед вірних ПЦУ – 26%. Отже, частка членів релігійних громад, порівняно з попереднім роком, зростає серед вірних усіх трьох найбільших церков України (у 2020р. ці показники становили відповідно, 60%, 26%, і 19%). Членами релігійних громад визнали себе також 7% «просто християн» і 5% «просто православних» (у 2020р. їх частка в цих групах становила 2%).

За даними цього дослідження, члени релігійних громад, які віднесли себе до ПЦУ, становлять 6% усіх опитаних, що є рівно стільки ж, як і членів греко-католицьких громад (6%). Членами громад УПЦ(МП) назвали себе 4% усіх опитаних.

Загалом 12% респондентів (або 59% тих, хто є членом релігійних громад) вказали на свою належність до однієї з православних релігійних громад, ще 7% – до громад інших християнських конфесій (греко-католицької, римо-католицької та протестантської) і 0,3% – до громад інших релігій (ще 1%, вказавши, що належать до релігійної громади, чітко не назвали, до якої саме конфесії належать).

Це підтверджує висновок про полі-конфесійний характер релігійності в Україні.

8. Якщо у 2000р. відвідування релігійних служб, зібрань засвідчили 49% опитаних, а 51% – їх не відвідували, то надалі про відвідування служб повідомляли більшість опитаних (у 2021р. – 51%: від 78% жителів Заходу до 31,5% – Півдня, від 55-57% у вікових групах від 40 років і старше, до 32% серед молоді віком 18-24 роки, від 93% вірних УГКЦ до 10% тих, хто не відносить себе до жодного віросповідання). Жителі сіл частіше відвідують релігійні служби, ніж жителі міст (відповідно, 57% і 49%), а жінки частіше, ніж чоловіки (відповідно, 58% і 44%) (діаграми «*Чи відвідуєте Ви релігійні служби, зібрання, служіння?*», с.47-48).

Регулярно, не рідше, ніж раз на тиждень відвідують служби лише 20% тих, хто заявив, що відвідує релігійні служби та зібрання (від 31% – на Заході до 12-14% – у решті регіонів; від 34% вірних УГКЦ до 5-6% «просто православних» і тих, хто не відносить себе до жодного віросповідання). Відносна ж більшість (44%) тих, хто відвідує служби, зібрання, відвідують їх лише на релігійні свята. На Заході країни таких лише 33%, тоді як у трьох інших регіонах – від 49% до 53%. Найменше тих, хто дає таку відповідь – серед вірних УГКЦ (32,5%) (таблиці «*Як часто Ви відвідуєте релігійні служби, зібрання, служіння?*», с.49-50).

Слід зазначити, що частота відвідуваності релігійних служб у Західному регіоні у 2021р. виявилася нижчою, ніж попередніми роками. Це пов'язано з тим, що дослідження у 2021р. проводилося на піку пандемії, і саме в Західному регіоні в листопаді 2021р. показники захворюваності виявилися одними з найвищих. Тому число тих, хто відвідує релігійні служби у цьому регіоні, порівняно з попереднім роком, знизилася з 84% до 78%, а частка тих, хто відвідує релігійні зібрання не рідше одного разу на тиждень – з 46% до 31% серед тих, хто загалом їх відвідує, серед вірних УГКЦ – з 53% до 34%.

Відповідаючи на питання «*Чи відвідували Ви богослужіння минулої неділі (суботи, п'ятниці)?*», 21% дають ствердну відповідь (від 39% на Заході до 11% на Півдні, від 26% серед тих, кому 60 і більше років, до 12% серед тих, кому від 18 до 24 років, від 42,5% і серед вірних УГКЦ, і 38,5% серед вірних

УПЦ(МП) до 1% серед тих, хто не відносять себе до жодного віросповідання).

Зниження рівня відвідуваності релігійних служб під час пандемії COVID-19 супроводжується зростанням участі в релігійних відправах у мережі Інтернет.

Примітно, що найчастіше відвідують їх через Інтернет жителі Західного регіону (25%, в інших регіонах – від 4% до 7%), тобто там, де найбільш помітне зниження *offline* відвідуваності релігійних служб (діаграми і таблиці «*Чи брали Ви участь у релігійних відправах у мережі Інтернет?*» с.51-52).

Серед вірних УГКЦ брали участь у відправах у мережі Інтернет 40%. На другому місці – вірні ПЦУ (12%), тоді як, наприклад, серед вірних УПЦ(МП) таких лише 4,5%. При цьому *offline* відвідування релігійних служб серед вірних УПЦ(МП) вище, ніж серед вірних ПЦУ (відповідно, 77% і 67%).

Якщо виходити з наведеного вище, то цілком очікувано, що до використання Церквою новітніх інформаційних технологій (соціальних мереж, практики «церков у смартфоні» тощо) найбільш прихильно ставляться вірні УГКЦ (66% ставляться до цього позитивно) та вірні ПЦУ (49%), менш позитивно – вірні УПЦ(МП) (35%). У Західному регіоні – 49%, тоді як загалом по країні – 39% (діаграма і таблиці «*Наразі Церква активно використовує новітні інформаційні технології...?*», с.52-53).

9. Мотивація відвідування релігійних служб. Говорячи про мотивацію відвідування релігійних служб, найчастіше ті, хто беруть у них участь, називають спілкування з Богом (48,5%), участь у молитвах, релігійних обрядах (48%). Дещо рідше називають те, що відвідування релігійної служби заспокоює, дозволяє забути про повсякденні турботи (31%), бажання послухати проповідь (30%), що це допомагає вирішити моральні проблеми, які тривожать (25,5%). 17,5% роблять це для того, щоб побути серед своїх однодумців, серед симпатичних їм людей, 17% мотивують це тим, що вони так робили все життя, і лише 3% – тому що релігійна громада надає їм якусь допомогу, підтримку (діаграма і таблиці «*З якою метою Ви відвідуєте релігійні служби, зібрання, служіння?*», с.53-54).

За мотивацією виділяються жителі Південного регіону – для них провідним мотивом є те, що відвідування релігійної служби заспокоює, дозволяє забути про повсякденні турботи (41%), а спілкування з Богом має для них значно менше значення (28%), ніж для жителів інших регіонів.

Представники молодших вікових груп рідше, ніж представники старших і середніх вікових груп, відвідують релігійні служби тому, що це заспокоює їх або допомагає вирішити моральні проблеми (наприклад, у віковій групі 18–24 роки такі відповіді дають, відповідно, лише 17% і 14% опитаних).

Ті, хто не відвідує релігійні служби, найчастіше причиною цього називають те, що не відчують жодної потреби в цьому (37%), вважають, що для того, щоб сповідувати певну релігію, не обов'язково відвідувати релігійні служби, зібрання, служіння (32%), не мають на це часу (27%). Помітно рідше як причину називають те, що є невіруючими або атеїстами (17%), те, що серед їх знайомих ніхто не відвідує релігійні служби, зібрання, служіння (8%). І лише по 2% називають як причину те, що там, де вони живуть немає релігійних громад або немає громад тієї церкви чи релігії, до якої вони належать (таблиці «Чому Ви не відвідуєте релігійні служби, зібрання, служіння?», с.56–57).

Слід зазначити, що найчастіше дві останні причини називають жителі Західного регіону (відповідно, 7% і 8%), хоча частка тих, хто не відвідує релігійні служби, в Західному регіоні є істотно меншою, ніж в інших регіонах.

На нестачу часу жителі Заходу (35%) і Центру (36%) вказують частіше, ніж жителі Півдня (23,5%) і Сходу (15%). Помітно рідше, ніж жителі інших регіонів, жителі Заходу висловлюють думку, що для того, щоб сповідувати певну релігію, не обов'язково відвідувати релігійні служби (21%, в інших регіонах – від 31% до 38%).

На ставлення до відвідування релігійних служб, як і на ставлення до Церкви загалом, впливає оцінка тих людей, які відвідують релігійні служби. Так, ті респонденти, які не відвідують служби, частіше, ніж ті, хто їх відвідує, вважають, що служби частіше відвідують люди з низьким освітнім рівнем (відповідно, 21% і 11%), люди, яким не щастить у житті (відповідно, 29% і 17%), люди, які мають психологічні проблеми (відповідно, 26,5% і 15,5%).

Що свідчить певною мірою про **упереджене сприйняття** частиною громадян вірних церков і може **відштовхувати їх від відвідування релігійних служб**. Подібне **упередження** найбільшою мірою проявляється у тих, хто не належить до жодного віросповідання, та тих, хто хоч і відносить себе до віруючих, але не належать до жодної церкви (діаграми і таблиці «Якщо оцінювати загалом, відвідують Церкви ...?», с.58–59).

РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ

Учасники фокус-груп найчастіше називають такі мотиви відвідування храмів і релігійних служб:

- ✓ молитва, спілкування з Богом, необхідність відчутти Божу благодать:

«Побути на самоті з Богом» (чоловік, 31 рік, вірянин ПЦУ, Західний регіон).

- ✓ у скрутні періоди життя, складні ситуації отримати підтримку, відчуття захищеності, пораду:

«Какие-то такие бывают моменты в жизни сложные. Я понимаю, что, возможно, Бог не поможет, но по крайней мере для души мне легче как-то, я чувствую в себе какие-то новые силы, когда выхожу из храма» (чоловік, 56 років, вірний ПЦУ, Центральний регіон).

«К Богу мы обращаемся, когда очень плохо и когда уже нету других вариантов» (чоловік, 49 років, православний, Центральний регіон).

«Когда хорошо, человек редко идет в храм... Укрепиться в чем-то, принять правильное решение, возможно, посоветовавшись со священником. Ну, как бы, ...часто люди обращаются к Богу, если есть какая-то беда в жизни, будь то здоровье, семейные неурядицы, бизнес» (жінка, 44 роки, вірянка ПЦУ, Східний регіон).

- ✓ психотерапевтична допомога, відновлення психоемоційного балансу завдяки молитві, службі, сповіді, спілкуванню зі служителями:

«Звичайно церква для мене – це як побути... у психолога, розумієте? Приходиш, послухаєш, побудеш і дійсно стає набагато краще» (жінка, 56 років, УПЦ(МП), Центральний регіон).

«Там я получаю какой-то заряд позитивный» (чоловік, 40 років, УПЦ(МП), Центральний регіон).

- ✓ аналіз своїх вчинків і думок, обмірковування планів на майбутнє, робота над собою, самовдосконалення, прагнення стати кращим, бажання покаятися:

«Кто натворил всяких дел, они ставят свечи, чтоб смыть с себя какие-то плохие дела» (чоловік, 56 років, вірянин ПЦУ, Центральний регіон).

«Человек ходит в храм, лично по себе могу это сказать, для того, чтобы работать над собой – избавляться от плохих качеств и прибавлять себе хорошие качества, хорошие привычки, особенно полезные в обществе» (чоловік, 30 років, УПЦ(МП), Східний регіон).

- ✓ необхідність відчутти особливу атмосферу храму, побути на самоті поза соціально-побутової рутини, досягнути стану спокою, умиротворення, душевного комфорту, полегшення:

«Больше для психологического спокойствия» (чоловік, 26 років, вірянин УПЦ(МП), Східний регіон).

- ✓ духовне збагачення, духовне очищення:

«Пішовши до храму, я цей час приділю якомусь самоусвідомленню, ... щось нове дізнаюся із проповіді, спілкування з общиною релігійною» (жінка, 28 років, вірянка УПЦ(МП), Західний регіон).

«Кто-то получает от общения с Богом в храме какое-то очищение души, наверное... Я считаю, что человек идет в храм для того, чтобы почувствовать единение с Богом, и всё-таки понимают многие заповеди. Просто так, как говорится, человек сам не может до всего этого дойти» (чоловік, 57 років, православний, Східний регіон).

- ✓ участь у церковних обрядах, таїнствах, необхідність попросити благ, здоров'я для себе та близьких:

«Иду до церкви попросить здоров'я близким, для дітей своїх, своєї родини» (чоловік, 57 років, православний, Західний регіон).

«Больше с целью заказать Сорокоуст, либо свечи поставит» (жінка, 34 роки, православна, Південний регіон).

- ✓ традиція (рідше – звичка) ходити до храму щонеділі або, що більш розповсюджено, на релігійні свята:

«Більшість людей ходять до церкви як данина традиції чи якомусь певному обряду» (чоловік, 57 років, православний, Західний регіон).

«Я йду, тому що потрібно йти, я так вважаю» (жінка, 42 роки, православна, Західний регіон).

«Для нас це свята, особливо такі великі, як Пасхальне свято, ми готуємося заздалегідь до цього, зранку встаємо і йдемо» (жінка, 47 років, вірянка ПЦУ, Центральний регіон).

10. Чи потрібна модернізація Церкви?

Ті респонденти, які відвідують релігійні служби, відповідаючи на питання, чи потрібно щось змінювати у діяльності релігійної громади, чиї релігійні служби, зібрання, служіння вони відвідують, переважно відповідають, що нічого не потрібно змінювати (59%). 13% дотримуються думки, що потрібно більше уваги приділяти різним видам допомоги членам громади, їх підтримці, 13% – спрощувати обрядовість, скорочувати тривалість служіння, 11% – більше уваги приділяти психологічній підтримці членів громади, 10% – більше уваги приділяти проблемам членів громади. Рідше вони говорять про необхідність більше уваги приділяти ознайомленню членів громади з основами релігійного вчення (6,5%), про необхідність

здійснення служб, проповідей рідною для них мовою (5%), про необхідність проведення зібрань, служінь у більш зручний час (4%) (діаграма і таблиці «Чи потрібно щось змінювати у діяльності релігійної громади...?», с.60–61).

Найчастіше вважають, що нічого не потрібно змінювати, жителі Заходу (69%) і Півдня (67%), вірні УПЦ(МП) (70%). Про спрощення обрядовості, скорочення тривалості служіння, частіше говорять жителі Центру (17%), вірні ПЦУ (18%) та «просто християни» (20%), зазначають про здійснення служб, проповідей рідною мовою жителі Центру (8%), про необхідність більше уваги приділяти психологічній підтримці членів громади – «просто християни» (29%).

РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ

Учасники фокус-груп пропонують **більше церковних коштів інвестувати в освітні та гуманітарні програми, а не задля утримання храмів**. Наразі значна частина коштів, за словами респондентів, витрачається на оформлення церков, утримання священиків, придбання дорогих автомобілів тощо.

«Дуже багато коштів витрачається на такі речі, де золото, більший храм, ширші вікна, більш дорогий іконостас тощо» (чоловік, 26 років, вірянин УГКЦ, Західний регіон).

«Церковь должна быть проще, она не должна козырять какими-то Мерседесами, домами богатыми» (чоловік, 56 років, вірянин ПЦУ, Центральний регіон).

«У нас есть несколько церквей, которые можно привести в пример, что и концерты проводятся, и детям собираются благотворительные сборы, и вещи для стариков собираются. Но такие скорее, как исключение» (жінка, 40 років, вірянка ПЦУ, Південний регіон).

Пропонують скоротити тривалість служби. На думку деяких респондентів, це призведе до збільшення кількості присутніх на службі.

«Потрібно робити службу Богу коротшою, 30 хвилин. Все таки зараз годину, чи годину 10 хвилин слухати службу для молоді – складно» (чоловік, 60 років, вірянин УГКЦ, Західний регіон).

«Під час карантину служба повинна тривати 30 хв.»
 (чоловік, 26 років, вірянин УГКЦ, Західний регіон).

Створити більш зручні умови служби, особливо для вагітних, літніх парафіян та інвалідів, поставити у храмі стільці або лавки, як це відбувається в католицьких храмах.

«Мені дуже подобається, тут уже говорили про католицькі храми, що в них можна сісти. Тому що вистояти службу і якщо це церква не досить велика, то досить і задушно і важко, особливо, якщо це літня людина або вагітна» (жінка, 47 років, вірянка ПЦУ, Центральний регіон).

«Хотілося б ввести таку культуру як лавочки. Під час служби стидно сидати і багато людей на службінні думають не про службу, а «скоріше б вона закінчилася!». Якби була можливість сісти, людина б не відволікалася на інші, другорядні думки» (жінка, 44 роки, вірянка УПЦ(МП), Західний регіон).

Створення атмосфери общинності, сприятливих умов для знайомства та спілкування вірян поза службою. Створення при храмі шкіл, гуртків, клубів за інтересами для дітей і молоді, в яких, на додачу до розвитку здібностей, можна було б проводити релігійне виховання.

«Баптисти і євангелісти, вони дуже працюють з молоддю, проводять різні ініціативи, різні табори і воно дуже здружує людей, і вони потім в дорослому житті один одному допомагають» (чоловік, 26 років, вірянин УГКЦ, Західний регіон).

Розмістити біля або всередині храму інструкції, пам'ятки для відвідувачів з коротким описом правил відправлення церковних ритуалів та замовлення послуг.

«Я хотів би, щоб зробили у нас так, як у деяких храмах за кордоном, щоб було написано, що робити потрібно, куди що ставити, все це. Невеличка пам'ятка-інструкція, що, де, там за упокій, за здоров'я, де як і що купляти» (чоловік, 32 роки, православний, Центральний регіон).

Більш лояльно та доброзичливо ставитися до парафіян у храмі.

«Мы крестили ребенка, и нам священник сказал такую фразу: «Если вы не будете ходить в церковь по воскресеньям и как положено, то бессмысленно то, что вы делаете, что вы крестите ребенка, что вы вообще пришли в церковь. Можете не ходить». Понятно, что в эту церковь я больше не приду» (жінка, 31 рік, православна, Південний регіон).

«Фундаментальные догмы должны быть всегда в Церкви. Ну, и хотелось бы, чтобы была менее воинствующей, все-таки, более милосердной и доброй к людям» (жінка, 47 років, невіруюча, Південний регіон).

Віряни УПЦ(МП) часто висловлюють консервативну, традиціоналістську позицію:

«Наша православная Церковь является ортодоксальной. Это означает неизменность традиций, неизменность ритуалов, неизменность каких-то определенных символов. Если мы говорим об изменении, то давайте назовем тогда ее уже реформистской» (чоловік, 56 років, православний, Південний регіон).

«Основные, фундаментальные вещи должны оставаться. Церковь имеет фундамент на своих таких догматических позициях» (чоловік, 40 років, вірянин УПЦ(МП), Центральний регіон).

«В церкви, как и в государстве есть свой основной закон – это Библия, как конституция у государства. Мы будем говорить именно о православной церкви, как вы можете дописать туда какие-то еще заповеди? Это невозможно. То есть их (заповеди) можно применить в различных ситуациях, в различных отношениях с разными людьми и так далее, и тому подобное. Но выходит за рамки и каким-то образом это изменить нельзя. Осовременить это как-то тоже нельзя – это, как бы, основа» (жінка, 55 років, вірянка УПЦ(МП), Східний регіон).

Питання мови важливе для респондентів переважно в контексті того, щоб розуміти, про що говорить священник під час богослужіння. Багато хто вказав, що не розуміє церковнослов'янської мови, деякі вважають її архаїчною.

«Мені важлива атмосфера, коли рідною мовою йде служба» (жінка, 42 роки, православна, Західний регіон).

«Старославянский уже давно никто не понимает. В Греции проводят сейчас службы на греческом, во Франции – на французском. В Украине люди знают украинский, и на нем удобно слышать» (жінка, 56 років, православна, Південний регіон).

«Були деякі моменти, які я на старослов'янській мові не зовсім до кінця розуміла» (жінка, 56 років, вірянка УПЦ(МП), Центральний регіон).

«Форма должна меняться, а содержание – нет. Содержание, я имею в виду 10 заповедей, которые есть в православии. А форма должна быть более современная, на мой взгляд. Ну, как минимум, на старославянском нам не надо проповеди рассказывать» (жінка, 48 років, невіруюча).

Хоча є респонденти, які звикли саме до церковнослов'янської мови:

«Для меня было дико, когда я зашла в Украинскую автокефальную церковь и услышала службу на украинском языке, а не на старославянском, как я это привыкла слышать» (жінка, 45 років, вірянка УПЦ(МП), Південний регіон).

Дехто з респондентів принципово не хоче слухати проповіді російською мовою, вважаючи її ворожою:

«Я считаю, что церковь – украинская, и на украинском языке должны молитвы происходить и всё, то есть вся страна переходит на украинский» (чоловік, 56 років, вірянин ПЦУ, Центральний регіон).

11. Регулярно надають матеріальну підтримку Церкві лише 9-13% опитаних; за час моніторингу відповідний показник не виходив за межі цього діапазону; натомість знизилася число тих, хто надавав таку допомогу «зрідка» (з 38% у 2000р. до 26,5% у 2021р.) і тих, хто її не надавав ніколи (з 36% до 30%, відповідно) та відповідно підвищилася чисельність тих, хто робить пожертви у дні великих свят та оплачує треби (обряди) — якщо у 2000р. таких було 16%, то у 2021р. — 31% (діаграма і таблиці «*Чи підтримуєте Ви Церкву матеріально?*», с.55-56).

У 2021р. серед членів релігійної громади надають матеріальну допомогу Церкві регулярно 41%, серед тих, хто не є членом громади — лише 6%, зрідка — відповідно 32,5% і 24,5%, роблять пожертви у дні великих свят та оплачують треби — відповідно 23% і 32%, ніколи не надають матеріальну допомогу — відповідно 4% і 37%.

Оскільки серед жителів Західного регіону найбільше тих, хто є членом релігійної громади, то, відповідно, там найбільша частка тих, хто регулярно їм надає матеріальну допомогу (28%), тоді як в інших регіонах — від 6% до 11%. Серед вірних різних церков найчастіше регулярну допомогу Церкві надають вірні УГКЦ (40%).

Найбільше ж тих, хто ніколи не надає допомогу Церкві, у Східному регіоні (40,5%), серед представників молоді (серед тих, кому від 18 до 24 років — 51%) та серед тих, хто не відносить себе до жодного віросповідання (74%).

РЕЛІГІЯ, ЦЕРКВА І СУСПІЛЬСТВО

1. Церква продовжує утримувати одну з перших позицій за рівнем суспільної довіри серед суспільних і політичних інститутів (поряд зі Збройними Силами та волонтерськими організаціями). Разом з тим, порівняно з 2010р., коли рівень суспільної довіри до Церкви досяг максимуму (72,5%), наразі цей показник є нижчим — 63,5% (діаграма «*Чи довіряєте Ви Церкві?*», с.62). У регіональному розрізі рівень довіри корелює із загальним рівнем релігійності — якщо у Західному регіоні довіряють Церкві 81% респондентів (рівень релігійності — 87%), то у Східному — лише 51% (рівень релігійності — 59%). У всіх регіонах число тих, хто довіряє Церкві, перевищує число тих,

хто їй не довіряє. Результати фокус-групових дискусій показують, що Церкву сприймають насамперед як недержавний духовний інститут суспільства, незалежний від держави та політики, який покликаний просувати моральні та духовні цінності.

2. Серед вищих ієрархів Церков України та Церков, що безпосередньо причетні до релігійно-церковної ситуації в Україні найвищий рівень довіри має Митрополит Київський і всієї України Епіфаній (йому довіряють 50% опитаних, не довіряють — лише 15%. Порівняно з 2019р., частка тих, хто йому довіряє, зросла на 11% (таблиці «*Чи довіряєте Ви наведеним ієрархам церков?*», с.63-65).

Митрополиту Київському і всієї України Онуфрію довіряють 33,5% опитаних, не довіряють — 28,5%, Патріарху Київському і всієї Русі-України Філарету — відповідно 35% і 20%. Верховному Архиєпископу Києво-Галицькому Святославу (Шевчуку) — відповідно 36% і 12,5%, Вселенському Патріарху Варфоломію — відповідно 33% і 15%, Папі Римському Франциску — відповідно 42% і 15%.

Негативний баланс довіри-недовіри — лише у ставленні до Патріарха Московського і всієї Русі Кирила. Рівень довіри до нього впав з 38% у «довоєнному» 2013р. до нинішніх 19%, а рівень недовіри зріс з 25% до 42%. Дослідження динаміки цього показника доводить, що головним чинником падіння довіри до нього є відкрита підтримка Московським патріархатом та особисто Патріархом агресивних дій Росії стосовно України.

Слід відзначити, що жителі Східного регіону демонструють низький рівень довіри до всіх зазначених ієрархів (найвищий рівень довіри тут мають Предстоятелі ПЦУ та УПЦ(МП) (по 28%).

3. Рівень визнання морального авторитету церкви є нижчим, ніж рівень довіри до неї. Відповідний показник знижувався упродовж 2010-2020рр. (з 56% до 44,5% у 2020р., частка тих, хто не вважав Церкву моральним авторитетом — зросла у цей період з 27% до 40%). Однак, показники 2021р. виявилися більш оптимістичними — вважають Церкву моральним авторитетом 48%, не вважають — 31% (хоча цей показник

все ж нижчий, ніж у 2010р., діаграма і таблиці «Чи є для Вас сьогодні Церква моральним авторитетом?», с.66-67).

Позиції громадян з цього питання відрізняються у регіонах і залежать від конфесійно-церковної визначеності респондентів: Церква є моральним авторитетом для 69% жителів Заходу і лише для 37% жителів Півдня та для 38% жителів Сходу. Разом з тим, саме на Півдні і Сході визнання церкви моральним авторитетом, порівняно з минулим роком, зросло найбільш помітно. Якщо у 2020р. на Сході та Півдні більшість або відносна більшість опитаних (67% і 42%, відповідно) не вважали Церкву моральним авторитетом, то зараз частки тих, хто вважає і не вважає Церкву авторитетом, у цих регіонах статистично значуще не відрізняються (на Півдні – відповідно 37% і 35%, на Сході – відповідно 38% і 40%). За конфесійно-церковною ознакою: вона є моральним авторитетом для 79% вірних УГКЦ (найвищий показник) і для 6% тих, хто не відносить себе до жодної релігії (найнижчий показник)¹¹.

Рівень визнання Церкви моральним авторитетом істотно знижується із зниженням віку респондентів – від 55% серед тих, кому 60 і більше років, до 35% серед тих, кому менше 25 років. Наймолодша вікова група – єдина, де переважають, ті, хто не вважає Церкву моральним авторитетом (43%).

Респонденти, які не вважають Церкву моральним авторитетом, найчастіше причиною цього називають те, що ієрархи Церков не є взірцем моральності (44%). 29% відзначають,

що релігія і Церква не мають стосунку до моральності, 24% – що Церква не реагує на запити і проблеми сучасного життя, 20% – що Церква вимагає пільг для себе (в оплаті енергоносіїв, в оподаткуванні, в користуванні земельними ділянками тощо), а не для неплатоспроможних громадян, 12% – що Церква не змінює порядку і тривалості служб і проповідей, не беручи до уваги, що це не завжди відповідає сучасному темпу і способу життя, 10% – що до церкви найчастіше ходять люди, з якими немає бажання мати щось спільне (діаграма «Чому Ви не вважаєте Церкву моральним авторитетом?», с.67).

Ставлення громадян до моральності священнослужителів є досить критичним. Лише 21% респондентів (у 2010р. – 26%) висловили впевненість у тому, що «більшість священнослужителів – глибоко моральні й духовні особи»: приблизно однакова частка (від 19% до 23%) в усіх регіонах. Вищим є цей показник серед вірних УПЦ(МП) – 35%, серед вірних УГКЦ – 26%, ПЦУ – 25%. Чим молодші респонденти, тим рідше вони схильні відзначати високі моральні та духовні якості священнослужителів – частка таких знижується з 26% серед тих, кому 60 і більше років, до 17% серед тих, кому менше 25 років.

Увесь період моніторингу переважає думка, що «священнослужителі – такі ж як і більшість із нас, – з усіма достоїнствами і гріхами». Наразі її поділяють 47,5% опитаних (у 2010р. – 44%). Така ж думка переважає в усіх групах за ознакою конфесійно-церковної визначеності.

РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ

«Церковь должна, ... как-то духовно людям помогать. Помогать неимущим. А получается наоборот, что люди тупо приходят, приносят туда последние деньги. И потом, ... (батюшки) ездят на машинах по 100 тысяч долларов. А бедные люди, с пенсии бабушки несут там эти деньги в церковь, а он потом на машины тратит» (чоловік, 39 років, невіруючий, Західний регіон).

«У нас у Чернігові в кожному храмі на все своя ціна і доволі вона висока, ця ціна. Тому чернігівські храми – це дійсно велика бізнес-структура» (жінка, 47 років, вірянна ПЦУ, Центральний регіон).

«Ровенская область, Дубровицкий район, Смородск, церковь Московского патриархата: ходили по селу, собирали деньги по пятьдесят рублей со двора и говорили, если вы помрете, мы вас отпевать не

будем, потому что пятьдесят рублей вы не дали» (чоловік, 66 років, вірянин ПЦУ, Східний регіон).

«В 2014-м году я работал в охранной фирме, охраняли мужской монастырь. На 16-й Фонтана находится. И там были люди, которых видишь, и реально хочется поверить. А когда видишь тех батюшек, кроме как забыть, что такое церковь, и туда больше не ходит никогда, не хочется вообще. Они (батюшки), кроме как решение бизнес-вопросов, там никто о душе не говорит. Там о душе говорили бедные паломники, которые там живут, кушают, убирают. А батюшки только приехали на машине за 100 тысяч долларов, порешали бизнес-интересы и разъехались» (чоловік, 40 років, невіруючий, Південний регіон).

¹¹ Визнають Церкву моральним авторитетом 69% вірних УПЦ(МП), 64% – ПЦУ, 40% «просто християн» і 37% «просто православних».

«В маленьких церквах по маленьких громадах приїжджав великий такий дядько і давав 1000 доларів на храм, і все, священник прямо казав людям: ви ж розумієте, за кого треба голосувати!» (жінка, 41 рік, вірянка УГКЦ, Західний регіон).

«В Одессе как бы я не сильно сталкивался с влиянием Церкви. Вот я много ездил по деревням, в деревнях к слову батюшки сильно прислушиваются. То, что сказал батюшка, что так должно быть, даже: «Голосуйте за такого-то депутата», – село проголосует» (чоловік, 40 років, невіруючий, Південний регіон).

Лунали голоси стосовно створення механізму заміни священника за бажанням парафіян:

«Церковна громада (повинна мати) вирішальне слово з приводу пароха. Бо в нас складається ситуація, що парох веде себе негідно, а поміяти його складно, і громада не має можливості цього зробити. ... Люди мають мати більше прав, на вибір священника» (чоловік, 60 років, вірянин УГКЦ, Західний регіон).

«Выбирают священника как? Для его вышестоящего начальства главным критерием является материальный, те суммы, которые он может передавать выше. Но очень много людей, действительно высокообразованных, среди прихожан храма, куда я хожу – и доктора наук, и кандидаты наук. А священнослужителей, действительно, такого уровня грамотного и достойного, не так много» (чоловік, 56 років, вірянин УПЦ(МП), Південний регіон).

4. Оцінка ролі та функцій Церкви у суспільстві.

Упродовж усього періоду моніторингу досить високо оцінювалася громадянами позитивна суспільна роль Церкви. Однак, з початком військових дій на Сході країни частка тих, хто відзначав роль Церкви як позитивну (у 2014р. – 52,5%), зменшувалася до показника 40% у 2020р. Водночас, у 2021р. частка тих, хто вказував на позитивну роль Церкви, зросла до 49,5%. Порівняно з попереднім роком, частка таких зросла у всіх регіонах, крім Західного (де вона і раніше була високою і становила як у 2020р., так і 2021р. 71%), у Центральному регіоні – на 10%, у Південному – на 15%, у Східному – на 16% (діаграми і таблиці «Яку роль відіграє Церква в сучасному українському суспільстві?», с.69-70).

В оцінці ролі церкви виділяються дві наймолодші вікові групи, які більш скептично оцінюють роль Церкви – серед тих, кому від 25 до 29 років, позитивно оцінюють її роль 40%, а серед тих, кому менше 25 років – лише 31,5%.

Найчастіше на позитивну роль Церкви вказують вірні УГКЦ (89%), а також УПЦ(МП) (68%) і ПЦУ (66%), найрідше – ті, що не відносять себе до жодного віросповідання (11%).

33% опитаних дотримуються думки, що Церква не відіграє помітної ролі (від 20% на Заході до 45% – на Сході, від 5% вірних УГКЦ до 54% тих, хто не відносить себе до жодного віросповідання).

При цьому слід особливо наголосити, що про негативну роль Церкви не йдеться: за час моніторингу частка тих, хто поділяв таку думку, не перевищувала 7% опитаних (зараз становить 4,5%).

5. Респондентам ставилося питання, наскільки адекватно найбільші церкви, релігійні організації України реагують на виклики та проблеми сучасності.

Передусім слід зазначити, що громадяни України мало поінформовані про реакцію чи позицію найбільших українських церков стосовно багатьох проблем. Найбільшою мірою це стосується таких проблем: цифрові посвідчення особи, масові міграції населення, ставлення до ЛГБТ-спільнот, міжнародний тероризм, глобальне потепління (понад половині респондентів нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цих проблем).

Найчастіше респонденти відзначають, що найбільші церкви і релігійні організації України посідають активну позицію у вирішенні таких проблем: необхідність надання психологічної підтримки людям (36%), криза моральності та духовності (36%), проблеми виховання дітей та підлітків (35%), криза сімейних відносин (31%), воєнні конфлікти (30%), епідемія COVID-19 (27%) (таблиці «Наскільки адекватно найбільші церкви, релігійні об'єднання України реагують на такі виклики та проблеми сучасності?», с.71-80).

Стосовно таких проблем як ставлення до ЛГБТ-спільнот та цифрових посвідчень осіб, то респонденти частіше вважають, що найбільші українські церкви у підході до цих проблем частіше демонструють консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу, аніж активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми. А оцінюючи ставлення українських церков до проблем переривання вагітності, глобального потепління, масових міграцій населення, приблизно однакові частки респондентів оцінюють їх

позицію як консервативну, яка не відповідає вимогам часу, і як активну, що сприяє вирішенню проблеми.

При оцінці позиції українських церков стосовно більшості проблем жителі Західного регіону схильні більш позитивно її оцінювати, ніж жителі інших регіонів. У ставленні до ЛГБТ-спільнот жителі Південного регіону частіше позитивно оцінюють позицію українських церков, порівняно з жителями інших регіонів (19% тут оцінюють її активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми, тоді як в інших регіонах від 10% до 15%). Чим старші респонденти, тим частіше вони позитивно оцінюють позицію українських церков із більшості проблем.

Цілком очікувано, що вірні ПЦУ, УПЦ(МП) і УГКЦ частіше підтримують позицію церков з більшості питань. Виняток становить лише низька підтримка вірними УГКЦ позиції найбільших церков України з питання цифрових посвідчень особи серед них 8,5% вважають її активною, яка сприяє вирішенню цієї проблеми, а 19% консервативною, яка не відповідає вимогам часу, а також ставлення до ЛГБТ-спільнот (відповідно 12% і 21%).

Оцінюючи, **на чому боці є Церква в параметрах «бідні і знедолені — сильні і багаті»**, громадяни схиляються до думки, що Церква дещо більшою мірою є на стороні «сильних і багатих»: за 10-бальною шкалою (де «1» — це «обстоювання прав бідних і знедолених», а «10» — «сильних і багатих»). З 2010р., коли це питання в моніторингу було поставлене вперше, оцінка позиції Церкви громадянами постійно зміщувалася в бік переконання в тому, що вона частіше підтримує «сильних і багатих» (від 5,2 бала у 2010р. до 6,2 бала у 2020р.). Однак, результати останнього опитування вже не підтверджують цю тенденцію, середній бал за цієї шкалою дорівнював 5,5 бала. Певною мірою це може бути пов'язано із зростанням морального авторитету Церкви порівняно з попередніми роками (діаграми «*Церкви в Україні обстоюють права бідних і знедолених, чи завжди знаходяться на боці сильних і багатих?*», с.81-82).

Слід зазначити, що чим молодші респонденти, тим частіше вони схильні вважати, що Церква стоїть на боці «сильних і багатих».

Дещо частіше вважають, що Церква стоїть на стороні «бідних і знедолених», вірні УГКЦ та УПЦ(МП) (відповідно 4,7 і 4,8 бала).

29% респондентів відповіли, що їм відомі випадки будівництва та утримання Церквою (релігійною організацією) медичних та соціальних установ (лікарень, хоспісів, будинків для літніх людей, дитячих притулків тощо), але переважна більшість (69%) не чули про це (діаграми і таблиці «*Чи відомі Вам випадки будівництва та утримання Церквою...?*», с.82). Найрідше чули про такі випадки жителі Півдня (20%), представники молодшої вікової групи (18-24 років 17%). Найчастіше знають про такі випадки вірні УГКЦ (45%) та УПЦ(МП) (37%).

Серед респондентів, які є членами релігійних громад, 36% відповідають, що їх релігійна громада проводила екологічні заходи, спрямовані на прибирання парків і лісів, очищення малих річок, запровадження сортування сміття, масові заходи проти шкідливих виробництв (діаграма «*Чи проводила Ваша релігійна громада екологічні заходи...?*», с.85).

Більшість членів релігійних громад зазначають, що на зібраннях їх громади порушувалися питання вакцинації проти коронавірусу. При цьому 24% відповіли, що на цих зібраннях їм рекомендували вакцинуватися, 27% — що на зібраннях стверджувалося, що вакцинація — добровільний вибір кожного, і лише 4% — що їм не рекомендували вакцинуватися (діаграма «*Чи порушувалися на зібраннях у Вашій релігійній громаді питання вакцинації проти коронавірусу?*», с.85).

РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ

«У нас у греко-католицькому храмі відкрили пункт вакцинації в Івано-Франківську» (жінка, 41 рік, вірянка УГКЦ, Західний регіон).

«У нас два вчителі віруючі, але вони відсторонені зараз від роботи, тому що вони не вакциновані. Релігійне в них підґрунтя, так, і от вони не працюють» (жінка, 56 років, вірянка УПЦ(МП), Центральний регіон).

«Ну, есть очень верующие люди, которые беспрекусловно будут слушать церковь, и это будет проблема, если церковь выскажется против, а значит будет больше заболевших, а значит больше мертвых, и всё ухудшится... Поэтому в этом случае, желательнo, конечно, держать им нейтралитет и не навязывать свою точку зрения» (чоловік, 26 років, вірянин УПЦ(МП), Східний регіон).

6. Відповідаючи на питання, які головні цілі повинні ставити перед собою церкви та релігійні організації в Україні, найчастіше респонденти називають вшанування Бога, спільні молитви (48%), духовну підтримку людей, що переживають духовну кризу (47%), допомогу соціально незахищеним групам населення (30,5%), моральне оздоровлення суспільства (25%), захист традиційних цінностей (19,5%) (діаграма і таблиці «Які головні цілі повинні ставити перед собою церкви та релігійні об'єднання в Україні?», с.83–85).

Жителі Західного регіону (68%) та вірні УГКЦ (75%) частіше, ніж жителі інших регіонів, називають вшанування Бога, спільні молитви; частота називання цієї мети зростає із зростанням віку респондентів (від 42% серед тих, кому менше 25 років, до 50% серед тих, кому більше 60 років).

Із зростанням віку респондентів також зростає (з 35% до 50%) частка тих, хто вважає, що однією з головних цілей має бути духовна підтримка людей, що переживають духовну кризу, допомога соціально незахищеним групам населення (з 25% до 33%), захист традиційних цінностей (з 15% до 20%).

Вірні УГКЦ значно рідше, ніж вірні ПЦУ та УПЦ(МП) називають однією з цілей Церкви допомогу соціально незахищеним групам населення (відповідно 13,5%, 33% і 33%).

Якщо порівнювати відповіді на два питання: «Які головні цілі повинні ставити перед собою церкви та релігійні об'єднання в Україні?» і «Які головні цілі реалізує церква чи релігійне об'єднання, до якої (якого) Ви належите?», то відповіді на ці два питання виявляються схожими, тобто респонденти найчастіше вважають, що церква чи релігійне об'єднання, до якої (якого) вони належать, реалізують їх очікування. Респондентами називаються такі найголовніші цілі, які реалізує їх церква: вшанування Бога, спільні молитви (57% тих, хто відносить себе до якоїсь церкви чи релігійного об'єднання), духовна підтримка людей, що переживають духовну кризу (43%), захист традиційних цінностей (27%), моральне оздоровлення суспільства (24,5%), допомога соціально незахищеним групам населення (21%) (діаграма і таблиці «Які головні цілі реалізує церква чи релігійне об'єднання, до якої (якого) Ви належите?», с.86–88).

РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ

«Я знаю несколько людей, которые были заядлыми наркоманами, такими уже, что могли скоро умереть, и их вот эта, я не помню, какая-то американская церковь, и вот она спасала людей таким образом, то есть они сейчас бизнесмены и прочее» (чоловік, 56 років, вірянин ПЦУ, Центральний регіон).

«Если брать баптистов, вот у меня много знакомых были наркоманами, алкоголиками – они (баптисты) очень сильно помогают. Лично у меня 5 человек знакомых ходят, и перестали употреблять наркотики и алкоголь. Они были конченными, и стали нормальными людьми. Они стали верующими, не пьют, не курят. Нормальные люди стали» (чоловік, 40 років, невіруючий, Південний регіон).

Жителі Західного регіону (78%) та вірні УГКЦ (78%) частіше, ніж жителі інших регіонів, як реалізовану їх церквою ціль називають вшанування Бога, спільні молитви; частота реалізації цієї мети зростає із зростанням віку респондентів (від 44% серед тих, кому менше 25 років, до 62% серед тих, кому більше 60 років). Також жителі Західного регіону частіше, ніж жителі інших регіонів, називають реалізацію їх церквою мети виховання молоді (20%, тоді як в інших регіонах від 8% до 11%).

Жителі Півдня частіше, ніж жителі інших регіонів, називають реалізацію їх церквою духовної підтримки людей, що переживають духовну кризу (52%, тоді як в інших регіонах від 41% до 43%).

Вірні УПЦ(МП) та ПЦУ частіше, ніж вірні УГКЦ, відзначають, що їх церква допомагає соціально незахищеним групам населення (відповідно 26%, 21% та 9,5%), захищає традиційні цінності (відповідно 31%, 29,5% і 22%), і рідше займається вихованням молоді (відповідно 10%, 14% і 28%), а також займається організацією релігійного навчання та викладанням основ релігії (відповідно 2%, 2% і 7%).

7. Даючи оцінку, представники яких церков та релігійних течій в Україні найбільш адекватно реагують на виклики та проблеми сучасності, найчастіше респонденти називають Православну церкву України (32%, від 39% у Західному регіоні до 21% у Східному), Українську православну церкву (Московського патріархату) в такій якості назвали 14,5% (від 20% у Південному регіоні до 11% у Західному), Українську

греко-католицьку церкву 14% (від 43% у Західному регіоні до 1,5% у Східному), Українську православну церкву-Київський патріархат 9% (від 13% у Південному регіоні до 4,5% у Східному), Римо-католицьку церкву в Україні 5% (від 12% у Західному регіоні до 0,6% у Східному), протестантські церкви в Україні 3% (від 3,5% у Центральному регіоні до 1% у Південному), мусульманські громади України 1% (від 3% у Південному регіоні до 0% у Західному).

Отже, чим більшою за числом вірних є церква (релігійна організація), тим частіше її називають як таку, що найбільш адекватно реагує на виклики та проблеми сучасності (діаграма і таблиці «Представники яких церков і релігійних течій в Україні найбільш адекватно реагують на виклики та проблеми сучасності?», с.88-89). Це пов'язано з тим, що **найчастіше респонденти таку оцінку дають «своїй» церкві (тобто тій до якої належать)**. Так, серед вірних ПЦУ саме її називають в такій якості (75%), серед вірних УПЦ(МП) називають «свою» церкву також 75%, серед вірних УГКЦ називають Українську греко-католицьку церкву 83%. Однак, «просто православні» та «просто християни» все ж частіше за інші церкви називають в такій якості ПЦУ (відповідно 23% і 22%).

Серед тих, хто не відносить себе до жодного віросповідання, 51% вважають, що жодна церква чи релігійна організація не реагує адекватно на виклики та проблеми сучасності (серед «просто християн» так вважають 31%, серед «просто православних» 22%). Чим молодші респонденти, тим гірше вони оцінюють те, наскільки адекватно реагують на виклики сучасності ПЦУ (частка таких зменшується з 35% серед тих, кому 60 і більше років, до 26% серед тих, кому менше 25 років) та УПЦ(МП) (відповідно 20% і 5,5%).

8. Громадяни України вважають, що провідне або важливе місце в діяльності церкви, релігійного об'єднання повинно посідати соціальне служіння, допомога людям, їх підтримка.

32% опитаних відповіли, що соціальне служіння повинно відігравати провідну роль в діяльності церкви, 37,5%, що соціальне

служіння є важливою, але не першочерговою діяльністю церкви. Лише 7,5% опитаних вважають, що соціальне служіння є мало-важливою діяльністю церкви, і лише 7%, що церква (релігійне об'єднання) взагалі не повинна займатися соціальним служінням (діаграма і таблиці «Яке місце в діяльності церкви, релігійного об'єднання повинно посідати соціальне служіння...?», с.90-91).

РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ

«Церковь все равно должна нести какую-то социальную помощь людям. Либо это помощь наркоманам, либо это матерям-одиночкам, либо это патронаж сирот» (жінка, 40 років, вірянка ПЦУ, Південний регіон).

«Волонтерство... без нажима, без переплетения с государственными чиновниками. У них своя функция, они уже не одно тысячелетие этим занимаются» (чоловік, 56 років, вірянин ПЦУ, Центральний регіон).

Значущість соціального служіння зростає із віком респондентів якщо серед тих, кому менше 25 років, 54% дотримуються думки, що соціальне служіння має бути провідним чи важливим напрямом діяльності Церкви, то серед тих, кому 60 і більше років 72,5%.

Такої думки дотримуються 89% вірних УГКЦ, 85% вірних ПЦУ, 76% вірних УПЦ(МП), 63% «просто православних», 58,5% «просто християн» та 59% тих, хто не відносить себе до жодного віросповідання.

Оцінюючи, які види соціального служіння церков, релігійних об'єднань, на їх думку, найбільш важливі для суспільства, найчастіше респонденти назвали психологічну допомогу (58%)¹² та захист вразливих груп (людей, що постраждали від насильства, бездомних, переселенців тощо) (46%). Ще 32% назвали виховання дітей, 26% – релігійну освіту, 23% – матеріальну допомогу, 7% – професійну орієнтацію та навчання, 6% – організацію дозвілля. 6% опитаних зазначили, що жодні види соціального служіння не є важливими для суспільства (діаграма і таблиці «Які види соціального служіння церков, релігійних об'єднань є найбільш важливими для суспільства?», с.91-92).

У баченні головних завдань та напрямів соціального служіння вирізняється Західний регіон. Найбільш важливими видами

¹² «Церковь должна утешать тех, кто к ней приходит. То есть, они с надеждой приходят. То есть, они нуждаются в утешении» (жінка, 47 років, невіруюча, Південний регіон).

соціального служіння його жителі вважають, поряд із психологічною допомогою (44%), виховання дітей (44,5%) та релігійну освіту (40,5%).

Вірні УГКЦ на перші місця ставлять релігійну освіту (54,5%) та виховання дітей (52,5%), і дещо рідше називають психологічну допомогу (47%) і захист вразливих груп (42%). Представники старших вікових груп дещо частіше, ніж респонденти молодшого віку, підкреслюють значущість таких видів соціального служіння як психологічна та матеріальна допомога, виховання дітей, релігійна освіта.

Оцінюючи, які види соціального служіння церков, релігійних об'єднань були б цікавими особисто для них, 34% респондентів назвали психологічну допомогу, 21% – захист вразливих груп, 19% – виховання дітей, 18% – релігійну освіту, 13% – матеріальну допомогу, 7% – організацію дозвілля, 6% – професійну орієнтацію та навчання. 28% зазначили, що жодні види соціального служіння їх не цікавлять. Жителі Центрального регіону значно частіше, ніж жителі інших регіонів, називають психологічну допомогу (43%), жителі Західного регіону релігійну освіту (29%), жителі Західного і Центрального регіонів (відповідно 25,5% і 21%) виховання дітей (діаграма і таблиці «Які види соціального служіння церков, релігійних об'єднань були б цікавими особисто для Вас?», с.93-94).

Вірні УГКЦ частіше, ніж вірні інших церков, зацікавлені у релігійній освіті (35%), допомозі у вихованні дітей (31,5%), і меншою мірою, ніж вірні ПЦУ та УПЦ(МП), зацікавлені в психологічній та матеріальній допомозі. 50% тих, хто не відносить себе до жодної релігії, не зацікавлені в жодному виді соціального служіння церков.

Представники старших вікових груп частіше, ніж респонденти молодшого віку, висловлюють зацікавленість у таких видах соціального служіння, як психологічна та матеріальна допомога, виховання дітей, захист вразливих груп.

58% опитаних зазначають, що їх особисто не торкнувся жоден з видів соціального служіння церков, релігійних об'єднань. Найчастіше таку відповідь дають жителі Південного регіону (73%), молоді люди (серед тих, кому менше 25 років 73%), ті, хто не

відносять себе до жодної релігії (78%), та «просто православні» (71,5%). Найрідше таку відповідь дають вірні УПЦ(МП) (39%) та УГКЦ (38,5%), тоді як серед вірних ПЦУ таких помітно більше (57%) (діаграма і таблиці «Які види соціального служіння церков, релігійних об'єднань торкнулися особисто Вас?», с.94-95).

Серед видів соціального служіння, яке отримували респонденти, найчастіше вони називають психологічну допомогу (18%). 11% називають релігійну освіту, 6% – захист вразливих груп, 5,5% – допомогу у вихованні дітей, 4% – матеріальну допомогу, 3% – допомогу в організації дозвілля, 2% – допомогу в професійній орієнтації та навчанні.

Жителі Західного регіону частіше, ніж жителі інших регіонів, зазначають, що отримали допомогу у релігійній освіті (20%), вихованні дітей (12%), в організації дозвілля (7%), тоді як жителі Східного регіону назвали захист вразливих груп (людей, що постраждали від насильства, безпритульних, переселенців та ін.) (10%).

Представники старших вікових груп частіше, ніж респонденти молодшого віку, отримували від церков та релігійних організацій психологічну та матеріальну допомогу. Вірні УГКЦ частіше, ніж представники інших конфесійно-церковних груп, зазначають, що отримали допомогу у релігійній освіті (28%), вірні УПЦ(МП), що отримали психологічну (29,5%) та матеріальну (9%) допомогу, допомогу у захисті вразливих груп (14%).

Оцінюючи, яке місце посідає соціальне служіння в діяльності найбільших українських церков, найчастіше респонденти відповідають, що соціальне служіння посідає провідну або важливу роль у діяльності Православної церкви України (43%). 31% дотримуються думки, що соціальне служіння посідає провідну або важливу роль у діяльності Української православної церкви-Київський патріархат, 29% – Української православної церкви (Московського патріархату), 29% – Української греко-католицької церкви, 21% – Римо-католицької церкви в Україні, 13% – протестантських церков в Україні, 10% – мусульманських громад України (таблиці «Яке місце займає соціальне служіння в діяльності...?», с.96-98). **Найчастіше найбільш високо вірні різних церков**

оцінюють роль соціального служіння у діяльності «своїї» церкви (за рахунок того, що вони про неї краще поінформовані).

В українському суспільстві немає консенсусу стосовно того, чи потрібно впровадити інститут медичних капеланів. 39% опитаних вважають, що це потрібно, 26% виступають проти цього, а 34,5% не визначилися (діаграма «Чи потрібні в Україні медичні капелани?», с.99). Чим старші респонденти, тим частіше вони виступають за це (їх частка зростає з 33% серед тих, кому від 18 до 24 років, до 44% серед тих, кому 60 і більше років). Цю ідею підтримують більшість вірних найбільших українських церков (66% вірних УГКЦ, 54% вірних ПЦУ, 51% вірних УПЦ(МП)). Найчастіше проти цього виступають ті, хто не відносить себе до жодного віросповідання (48%, тоді як лише 12% з-поміж них виступають за).

9. Національна орієнтованість Церкви. У 2000р. більшість (53%) громадян України виступали проти того, щоб Церква в Україні була національно орієнтованою (при 29% тих, хто підтримував таку позицію). Упродовж 2010–2020рр. частка тих, хто виступає проти національної орієнтованості Церкви, коливалася в межах 37–43%, а частка тих, хто виступає за, у межах 31–34% (діаграма і таблиці «Чи повинна церква, релігія бути національно орієнтованою?», с.100).

Однак, за даними останнього опитування, частка тих, хто підтримує таку позицію, зросла до 39%, а частка тих, хто виступає проти, становить 44,5%. Отже, число супротивників національної орієнтованості Церкви дещо перевищує число прихильників, однак різниця між чисельністю перших і других є невеликою. Очевидно, прихильники такої позиції вкладають у це поняття позитивну конотацію «патріотичної позиції Церкви», а супротивники, навпаки – негативну конотацію «національної обмеженості».

Найбільшою мірою, порівняно з 2020р., число прихильників національно орієнтованості Церкви зросло на Сході (з 12% до 30%). Хоча на Сході і Півдні число супротивників національно орієнтованої Церкви продовжує переважати число прихильників (при переважанні прихильників на Заході країни і приблизній рівності прихильників і супротивників у Центрі). Якщо у старшій віковій групі число прихильників і

супротивників цієї позиції статистично значуще не відрізняється, то з віком число прихильників зменшується (до 29,5% серед тих, кому менше 25 років).

Вважають, що Церква повинна бути національно орієнтованою, більшість вірних ПЦУ (55%) та УГКЦ (54,5%). Серед вірних УПЦ(МП) частки прихильників та супротивників цього статистично значуще не відрізняються (відповідно 43% і 45%), тоді як серед «просто православних», «просто християн» і тих, хто не відносить себе до жодного віросповідання, переважають супротивники національної орієнтованості Церкви.

РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ

Під час дискусій у фокус-групах лунала думка, що Церква має бути патріотичною і державницькою, у тому сенсі, що всі конфесії мають підтримувати державність, незалежність та територіальну цілісність України:

«Церква повинна визначитися, або вона є частиною української спільноти Церков, або вона є частиною іноземної спільноти Церков» (чоловік, 60 років, вірянин УГКЦ, Західний регіон).

ЦЕРКВА І ДЕРЖАВА

1. Порівняно з 2000р., істотно зросла частка громадян, які згодні з тим, що відокремлення церкви від держави і школи від церкви є необхідною передумовою демократичності держави і забезпечення права особи на свободу совісті (з 36% до 49% у 2021р., за зменшення частки тих, хто з цим не згоден, з 37% до 25%).

З цим згодні більшість чи відносна більшість жителів усіх регіонів (хоча на Заході країни таких найменше – 39,5%), більшість або відносна більшість представників усіх конфесійно-церковних груп, за винятком вірних УГКЦ, де частки згодних і незгодних статистично значуще не відрізняються (відповідно 34% і 39%) (діаграма і таблиці «Чи згодні Ви з тим, що відокремлення церкви від держави і школи від церкви є необхідною передумовою демократичності..?», с.101).

Відносна більшість (38%) опитаних переконані в тому, що влада ставиться однаково до всіх релігійних організацій в Україні, 17% – що є церкви, до яких влада ставиться краще, ніж до інших, а 8% – що влада вивиджує одну церкву на противагу іншим (понад

третина – 36,5% респондентів вагалися з відповіддю на це питання). Порівняно з минулим роком, частка тих, хто вважає, що влада ставиться однаково до всіх релігійних організацій, зросла на 17%, що є найвищим показником за весь період моніторингу (діаграма і таблиці «З якою оцінкою ставлення державної влади до Церков в Україні Ви згодні більшою мірою?», с.102).

Найчастіше дотримуються думки, що влада ставиться однаково до всіх релігійних організацій, жителі Західного регіону (63,5%), найрідше – жителі Півдня (27%) і Сходу (22%). Однак, порівняно з попереднім роком, підтримка цієї точки зору зросла в усіх регіонах (хоча найбільш помітно все ж на Заході). Також підтримка цієї позиції зросла у всіх конфесійно-релігійних групах, але найбільшою мірою – серед греко-католиків (з 18% до 65%), хоча істотне зростання спостерігається і серед вірних ПЦУ (з 27% до 47%) та вірних УПЦ(МП) (з 23% до 40%). Разом з тим, серед вірних УПЦ(МП) найбільшою серед інших конфесійно-церковних груп є сукупна частка тих, хто вважає, що є Церкви, до яких влада ставиться краще, ніж до інших, та що влада вивіщує одну Церкву на протипагу іншим (36%, у 2020р. вона становила 49%).

Відповідаючи на питання: «До яких саме церков влада ставиться краще, ніж до інших, або вивіщує на протипагу іншим?» ті респонденти, які поділяють думку про краще ставлення або вивіщення якоїсь церкви, найчастіше називають Православну церкву України (65%). Ще 17% називають Українську православну церкву (Московського патріархату), 10% – Українську греко-католицьку церкву, 5% – Римокатолицьку церкву в Україні, 2,5% – протестантські церкви в Україні (діаграма «До яких саме церков влада ставиться краще, ніж до інших...?», с.101).

Більшість громадян переконані в тому, що Церква не повинна втручатися у відносини між людиною і владою – наразі цю тезу підтримують 58% опитаних. Число тих, хто вважає, що залежно від ситуації Церква повинна або підтримувати, або критикувати владу становить 15%. І лише 11% поділяють точку зору, що Церква зобов'язана підтримувати державну владу, бо «немає влади, щоб не була від Бога». Лише 8% опитаних висловили впевненість у тому, що

«Церква зобов'язана критикувати владу, оскільки її місія – викривати неправду і зловживання» (діаграма і таблиці «З яким твердженням Ви згодні більшою мірою?», с.103-104).

РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ

У фокус-групах учасники висловлювали думку, що «в ідеалі» Церква повинна бути незалежною від впливу влади та поза політикою. Однак під час обговорення одні респонденти дійшли висновку, що це неможливо, інші – висловили переконання, що це не є правильним, оскільки Церква повинна бути з народом і брати участь в усьому, що народ хвилює, але не переходити межу та не ставати інструментом чийогось політичного впливу та маніпуляцій. Церква не може бути інструментом впливу держави на громадян.

Церква має право висловлювати свою позицію з приводу важливих для суспільства подій, питань та проблем. Але ця позиція не може бути радикальною, категоричною, сіяти ворожнечу чи роз'єднувати українців, містити елементи пропаганди або нав'язування, мусить бути максимально виваженою, обережною, а головне – повністю відповідати заповідям та духовним цінностям й залишати право вибору за самою людиною.

«Церковь должна высказывать свою точку зрения для того, чтобы у людей было больше понимания ситуации. То есть, с одной стороны сказали, с другой стороны сказали, и человек делает своё мнение, касаемо ситуации или события» (чоловік, 26 років, вірянин УПЦ(МП), Східний регіон).

«Церкви имеют какое-то свое мнение, и они имеют право его прихожанам высказывать или что-то рекомендовать. А уже верующие сами должны думать – следовать этому или не следовать этому» (жінка, 47 років, невіруюча, Південний регіон).

2. Ставлення громадян до ідеї запровадження інституту державної церкви. За період моніторингу число її прихильників зменшувалося з 20% у 2000р. до 11% у 2020р. У 2021р. їх частка зросла до 18%, хоча вони і продовжують залишатися в меншості. Не підтримують зазначену ідею 58%. Ця точка зору переважає в усіх регіонах і всіх конфесійно-церковних групах (діаграма і таблиці «У деяких країнах світу...», с.104-105).

Головними аргументами противників ідеї державної церкви є її невідповідність або праву на свободу совісті, або багатоконфесійному характеру України: у 2021р. голоси, подані за ці аргументи, розділилися: 42% і 44%, відповідно. Тезу про багатоконфесійність країни найчастіше відзначають жителі Заходу (58%), а тезу про те, що це суперечить праву на свободу совісті і призведе до дискримінації віруючих інших

церков – жителі Сходу (51%) (діаграма і таблиці «Якщо Ви не згодні із запровадженням інституту державної церкви в Україні, то чому?», с.106-107).

(30%) чи релігійної громади (23%) (діаграма і таблиці «Наразі відбувається активна розбудова церковно-релігійної мережі...?», с.109-110).

РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ

«Державна церква – це несумісне словосполучення. Фактично Церква – це про духовність, це про духовні відносини з Богом, а держава – це насильницький апарат, тому поєднати це досить складно» (чоловік, 60 років, вірянин УГКЦ, Західний регіон).

«Якщо таки буде держава вкладати, то натомість вона буде від Церкви вимагати якихось благ для себе. Буде від того громаді користь, невідомо!» (жінка, 42 роки, православна, Західний регіон).

«Дело в том, что это абсолютно должны быть разделенные структуры – государственная машина, ну, скажем, и Церковь. Потому что велика опасность того, что, вот, как сейчас админресурс задействуют, госаппарат, ...также государственная Церковь будет подогревать электорат и подталкивать в нужное направление. То есть Богу – Богово, кесарю – кесарево. Нельзя это смешивать, ни в коем разе» (жінка, 44 роки, вірянка ПЦУ, Східний регіон).

«Так почему в Конституции и заложено, что церковь независима... Если б у нас была бы монархия, то есть это совершенно другой вопрос. А, если у нас демократия и смена власти периодически идет, и взгляды правителей разные, то это будет хаос. Ну, то есть это очень опасно вообще в этой структуре» (чоловік, 30 років, вірянин УПЦ(МП), Східний регіон).

Ті ж громадяни, які виступають за надання статусу державної одній з церков, найчастіше бачать в такій якості Православну церкву України (53%) (діаграма «Якщо Ви згодні з доцільністю існування в Україні державної церкви, то яка саме церква має отримати такий статус?», с.105).

РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ

«Я считаю, что в сложившейся ситуации держава должна поддерживать украинскую церковь (ПЦУ), потому что ей очень сложно. Если взять Житомир, тут фактически один храм есть только из всех. И без поддержки государства не будет развития» (чоловік, 56 років, вірянин ПЦУ, Центральний регіон).

У питанні, за чий кошт має відбуватися розбудова церковно-релігійної мережі, зокрема (храмів, каплиць), лише 9% висловлюють думку, що це має відбуватися за рахунок державного бюджету, і лише 5% – за рахунок місцевих бюджетів. Частіше громадяни поділяють думку, що це будівництво повинно здійснюватися за рахунок добровільних пожертвувань як віруючих, так і третіх осіб

3. Попри несприйняття відносно більшістю громадян ідеї державної церкви, вони частіше підтримують дедалі ширше залучення Церкви до участі в державних чи громадських ритуалах (благословення під час прийняття присяги військовослужбовцями і представниками інших силових структур, освячення державних установ, будівель органів місцевого самоврядування, навчальних закладів).

Позитивно про це висловилися 42% опитаних, негативно – лише 17,5% (41% поставилися до цього байдуже або вагалися з відповіддю) (діаграма і таблиці «Як Ви ставитесь до дедалі ширшого залучення Церкви до участі в державних чи громадських ритуалах...?», с.107).

Частка тих, хто ставиться до цього позитивно, переважає частку тих, хто ставиться негативно, у всіх регіонах, однак лише у Західному регіоні цю практику підтримують більшість (51%) громадян. Чим старші респонденти, тим частіше вони висловлюються про неї позитивно (від 29% серед тих, кому менше 25 років, до 50% серед тих, кому 60 і більше років). До цієї практики позитивно ставляться більшість вірних УГКЦ (67%), ПЦУ (59%) та УПЦ(МП) (54%).

4. Громадяни частіше висловлюють негативне, ніж позитивне ставлення до публічної демонстрації деякими державними діячами України своєї релігійної поведінки.

У 2021р. позитивне ставлення до такої демонстрації засвідчили 21,5% опитаних, негативно – 36%, байдуже – 37%. Лише у Західному регіоні частки тих, хто висловлює позитивне, і тих, хто висловлює негативне ставлення, є приблизно рівними (відповідно 30% і 31%).

Серед конфесійно-церковних груп лише вірні УПЦ(МП) частіше висловлюють до цього позитивне ставлення, ніж негативне (відповідно 36,5% і 28%), серед вірних ПЦУ їх частки статистично значуще не відрізняються (відповідно 30% і 33%), а в інших конфесійно-церковних групах переважає негативне ставлення (діаграма і таблиці «Деякі

державні діячі України публічно, в т.ч. у присутності ЗМІ, демонструють свою релігійну поведінку...», с.108).

5. Порівняно з 2010р. істотно зростає частка громадян, які вважають, що релігія не повинна викладатися у загальноосвітніх школах (з 31% до 43% у 2021р). Відповідно з 21% до 14% знизилася частка тих, хто підтримує ідею обов'язкового вивчення релігії у школі, а також тих, хто вважає, що основи релігійних вчень можуть викладатися факультативно (з 38% до 33%) (діаграма і таблиці «З яким з наведених тверджень Ви найбільшою мірою згодні?», с.110–111).

Проти викладання релігії у школі виступають більшість жителів Сходу (52%) і відносна більшість жителів Півдня (47%) та Центру (46%). Тоді як відносна більшість жителів Заходу (40%) виступає за її факультативне викладання. Так само як і відносна більшість вірних УГКЦ (47%). Тоді як серед вірних ПЦУ і УПЦ(МП) приблизно рівне число тих, хто виступає за факультативне вивчення релігії у школі, і тих, хто проти вивчення у школі релігії.

Проти цього виступають більшість (62%) тих, хто не відносить себе до жодного віросповідання, і відносна більшість «просто християн» (49%) і «просто православних» (49%). Чим молодші респонденти, тим частіше вони виступають проти викладання релігії у школі (їх частка зростає з 39% серед тих, кому 60 і більше років, до 55% серед тих, кому менше 25 років).

РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ

«У класах зараз присутні представники багатьох конфесій, і тому це не потрібно, щоб не було конфліктів на цій основі» (жінка, 47 років, вірянка ПЦУ, Центральний регіон).

«Честно говоря, я с опаской бы относилась к... внедрению такого вопроса, потому что слишком много может быть злоупотреблений этим» (жінка, 55 років, вірянка УПЦ(МП), Східний регіон).

«У школі в рамках предмету Історія, і в рамках предмету Географія торкаються цієї теми – різних релігій у світі. Але чи варто окремий предмет, певно не треба» (чоловік, 31 рік, вірянин ПЦУ, Західний регіон).

«Як на мене, краще, щоб кожна релігія, кожна конфесія робила недільні школи або щось подібного такого, і нехай собі розвивається, нехай ходять в ці школи, це споконвіку так було, і я вважаю, що це гарна традиція, її потрібно продовжувати» (чоловік, 40 років, вірянин УПЦ(МП), Центральний регіон).

48,5% опитаних не підтримали б вимогу на адресу школи, де навчаються (чи будуть навчатися) їх діти чи онуки, запровадження курсу релігійної етики (підтримали б 35%) (діаграма і таблиці «Речники деяких церков закликають батьків вимагати запровадження у школах...?», с.112). Якщо у Західному регіоні більшість (51%) підтримали б таку вимогу, то в інших регіонах більшість (від 51% до 57%) не підтримали б її. Підтримка такої вимоги зростає із віком респондентів (від 26% у наймолодшій до 39% – у найстаршій віковій групі), однак негативне ставлення переважає у всіх вікових групах. Підтримали б таку вимогу більшість вірних УГКЦ (58%), та відносна більшість вірних УПЦ(МП) (47%). Серед вірних ПЦУ прихильники і супротивники розподілилися майже порівну (відповідно 43% і 42%), тоді як серед тих, хто не відносить себе до жодної релігії, «просто православних» і «просто християн» більшість або відносна більшість не підтримали б таку вимогу.

ОЦІНКА ГРОМАДЯНАМИ МІЖРЕЛІГІЙНИХ, МІЖКОНФЕСІЙНИХ ТА МІЖЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН

1. Оцінюючи власне ставлення до найбільш поширених в Україні релігій і релігійних течій, переважна більшість (74%) громадян висловлюють позитивне ставлення до православ'я (12% – байдуже і лише 1% – негативне) (таблиці «Як Ви ставитесь до наведених нижче релігій та релігійних течій та церков?», с.112–118). Однак, коли респонденти оцінюють ставлення до православних церков, то картина виявляється складнішою.

Серед православних церков найчастіше позитивне ставлення висловлюється стосовно Православної церкви України (55% ставляться до неї позитивно, 22% – байдуже і 4% – негативно). Тоді як у ставленні до Української православної церкви (Московського патріархату) (відповідно 34%, 24% і 20%) негативізм висловлюється частіше, ніж у ставленні до будь-якої іншої релігійної організації в Україні.

Позитивне ставлення до ПЦУ найбільш виражене у Західному регіоні (70,5%), найменше – у Східному (43%), але в усіх регіонах частка тих, хто ставиться до неї негативно,

є дуже невеликою (від 1% на Заході до 6% – у Центрі).

Позитивне ставлення до УПЦ(МП) висловлюють 41% опитаних у Східному регіоні, 40% – у Південному, 31% – Центральному та 28% – у Західному. Частка тих, хто негативно ставиться до УПЦ(МП), найменшою є на Сході (8%) і Півдні (9%), і значно вищою у Центрі (24%) і особливо на Заході (35%).

Західний регіон – єдиний, де число тих, хто негативно ставиться до УПЦ(МП), перевищує частку тих, хто ставиться до неї позитивно (28%). Тоді як Східний регіон – єдиний, де число тих, хто ставиться позитивно до ПЦУ і УПЦ(МП), є приблизно рівним (відповідно 43% і 41%) (у всіх інших регіонах позитивне ставлення до ПЦУ переважає позитивне ставлення до УПЦ(МП)).

Позитивне ставлення до греко-католицизму цілком очікувано найбільше виражене у Західному регіоні (64%), тоді як в інших регіонах – від 20% на Сході до 37% у Центрі. Разом з тим, негативне ставлення до цієї конфесії висловлюють не більше кількох відсотків у кожному регіоні.

Приблизно таким самим чином розподіляються симпатії до римо-католицизму – найбільший рівень симпатій на Заході (45%), найменший – на Сході (19,5%) за незначного числа тих, хто ставиться негативно, в усіх регіонах.

Інша картина спостерігається у ставленні до протестантизму – загалом по Україні частки тих, хто ставиться позитивно, і тих, хто ставиться негативно до цієї конфесії, є приблизно рівними (відповідно 14,5% і 14%). Якщо у Східному регіоні ті, хто ставляться позитивно, переважають тих, хто ставиться негативно (відповідно 17% і 8%), на Півдні і в Центрі їх частки статистично значуще не відрізняються, то у Західному регіоні помітно більше тих, хто ставиться негативно (відповідно 13,5% і 23%). Західний регіон – також єдиний регіон, де негативне ставлення переважає позитивне стосовно ісламу та іудаїзму. Тобто можна говорити про негативні тенденції у ставленні громадян у Західному регіоні до деяких релігій, конфесій та церков (хоча, слід наголосити, негативне ставлення до них висловлює меншість).

Якщо у ставленні вірних УПЦ(МП) до ПЦУ позитивне ставлення переважає негативне (відповідно 42% і 12%), то у ставленні вірних ПЦУ до УПЦ(МП), навпаки, частка тих, хто ставиться негативно, переважає (відповідно 29% і 37%). Ще більш негативно ставляться до УПЦ(МП) вірні УГКЦ (відповідно 10% і 53%), при тому, що переважна більшість (76%) вірних УГКЦ ставиться позитивно до ПЦУ (2% тих, хто ставиться негативно). Своєю чергою, і вірні ПЦУ ставляться до греко-католиків переважно позитивно (відповідно 46% і 5%). Переважає позитивне ставлення до греко-католиків (хоча й не так виразно) також серед вірних УПЦ(МП) (відповідно 30% і 3%).

Слід також відзначити серед вірних УГКЦ досить високу частку тих, хто негативно ставиться до протестантизму (32% проти 8% тих, хто ставиться позитивно), ісламу (відповідно 28,5% і 5%) та іудаїзму (відповідно 17% і 4,5%).

Негативне ставлення до ісламу та іудаїзму дещо більшою мірою виражене у представників найстаршої (60 років і більше) вікової групи (наприклад, негативно ставляться до ісламу 17,5% представників цієї вікової групи, до іудаїзму – 15%). У той же час позитивне ставлення до найбільших церков України – ПЦУ, УПЦ(МП) та УГКЦ зростає із зростанням віку опитаних.

2. Хоча наведені вище результати свідчать про наявність у частини громадян України упередженості до окремих релігій, конфесій та церков, більшість (58%) респондентів зазначають, що відносини між вірними різних церков і релігій у місцевості, де вони живуть, є спокійними. Ще 11% зазначили, що вони є дружніми, лише 3% – що вони є конфліктними, і лише 5%, що вони є напруженими (діаграми і таблиці «Якими є відносини між вірними різних церков і релігій у місцевості, де Ви живете?», с.124). Найчастіше на конфліктність або напруженість у відносинах між вірними вказують жителі Центрального регіону (11%), вірні ПЦУ (10%) та УПЦ(МП) (10%) (а також «просто християни» – 10%).

Тим, хто вважає, що відносини між вірними різних церков і релігій у місцевості, де вони живуть, є напруженими або конфліктними, ставилося питання, між якими саме

церквами (чи представниками яких релігій) відносини є конфліктними чи напруженими (таблиця «Між якими саме церквами ... у місцевості, де Ви живете, відносини є конфліктними чи напруженими?», с.125).

Найчастіше респонденти вказували на наявність конфліктних чи напружених відносин між Українською православною церквою (Московського патріархату) та Православною церквою України (2,9% усіх опитаних) та між Українською православною церквою (Московського патріархату) та Українською православною церквою-Київський патріархат (2% усіх опитаних)¹³.

РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ

Учасники фокус-груп корінь конфлікту відносять суто до політики й не вбачають у ньому релігійної складової.

«До війни було частіше відстоювання матеріальних інтересів – український патріархат, московський патріархат.

Після початку війни це вже зовнішньополітичний конфлікт, тому що є Церква, управління якою здійснюється з території агресора, і є інші церкви, управління якими здійснюється у нас, в Україні» (чоловік, 60 років, вірянин УГКЦ, Західний регіон).

«У поминальні дні люди ходять на кладовище за світилі свічки і ходять священники по гробах. Якщо священник московської православної церкви, то він не піде, навіть якщо люди (віряни ПЦУ) ... просять посвятити, зачитати молитву, окропити гріб» (жінка, 42 роки, православна, Західний регіон).

«Ну от я це часто чую саме від московських: «Це бісівська церква, куди ти ходиш, це Томос незаконний вони собі вибрали і взагалі це все неправда, що ви собі надумали, що є така окрема церква» (жінка, 47 років, вірянка ПЦУ, Центральний регіон).

«Так як Порошенко Томос ввел, то произошёл как бы раскол. Какие-то происходят процессы нехорошие именно в маленьких громадах, я бы так сказала. Появляются стала информация после этого Томоса, как выгоняют из церквей Московского Патриархата, и туда Киевский как бы вместо него начинает там как бы служить» (жінка, 47 років, невіруюча, Південний регіон).

«Я православный просто, но на праздники хожу в УПЦ(МП). Она не призывает к захвату других церквей, понимаете? Когда началось вот с этим

Томосом, начался захват просто церковей МП, то это было диковато немножко. Как могут верующие люди, которые верят в Бога, творить вот такое – избивать священников, я это не понимаю... Это всё исходит от власти, понимаете?» (чоловік, 57 років, православний, Східний регіон).

«Коли перейшла церква під Київський патріархат, і ті люди, в яких були ключі від церкви, закрили церкву на замок, на колоду. Є села, де й досі не відбувається служба в церквах. Вони вважають, що як вони вкладали в церкву, як вони можуть її передавати в інший патріархат» (жінка, 42 роки, православна, Західний регіон).

«Коли йшов переділ, то люди самі вибрали саме Українську помісну церкву, і хочеш не хочеш, як вони не старалися, московським прийшлося виселитися в палатку» (жінка, 47 років, вірянка ПЦУ, Центральний регіон).

«Люди, которые ходят в разные храмы, не враждуют между собой. Священники вот они между собой не общаются, и, естественно, враждуют. Идет драка единственная за прихожан. Потому что чем больше прихожан, тем больше денег в храме» (жінка, 55 років, вірянка ПЦУ, Південний регіон).

Взаємини між ПЦУ та УГКЦ учасники фокус-групи у Західному регіоні вважають дружніми:

«Між Українською православною церквою і греко-католиками дуже нормальні і дружні відносини і співіснування. Бувають і спільні служби, і спільні молебні» (жінка, 56 років, вірянка ПЦУ, Західний регіон).

¹³ Слід зазначити, що це запитання було «відкритим», тобто респондентам не пропонувався набір відповідей, з яких потрібно було зробити вибір, а інтерв'юери записували ті відповіді, які респонденти називали самі. Дослідження у фокус-групах продемонстрували, що частина громадян відносять відвідувані храми ПЦУ до УПЦ-КП, не знають офіційних назв православних Церков, оперують назвами «Українська церква», «Руська», «Московська», «Церква Київського патріархату». Тому є значні підстави припускати, що ті респонденти (принаймні, значна їх частина), які говорять про «конфлікти між Українською православною церквою (Московського патріархату) та Українською православною церквою-Київський патріархат, також мають на увазі конфліктні відносини між УПЦ(МП) та ПЦУ.

3. Упродовж моніторингу українське суспільство демонструвало досить високий рівень толерантності до сповідання різних релігій.

Так, переважна більшість – 76% (як і у 2000р.) громадян вважають, що «будь-яка релігія, яка проголошує ідеали добра, любові, милосердя і не загрожує існуванню іншої людини, має право на існування» (47%), або «всі релігії мають право на існування як різні шляхи до Бога» (29%); і лише трохи більше п'ятої частини опитаних підтримали твердження «істинною є лише та релігія, яку я сповідаю» (8%), або «право на існування мають лише традиційні для нашої країни релігії» (14%); сума цих відповідей практично не змінювалася, коливаючись у діапазоні 20–22% (діаграма і таблиці «Яке з наведених тверджень найбільше відповідає Вашим переконанням?», с.119–121).

Разом з тим, у Західному регіоні частіше, ніж в інших регіонах респонденти обирають відповідь, що право на існування мають лише традиційні для нашої країни релігії (21% проти 9–13% в інших регіонах). Саме такі уявлення можуть обґрунтувати більш виражене, ніж в інших регіонах, негативне ставлення на Заході країні до протестантизму, ісламу та іудаїзму.

РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ГРУПОВИХ ДИСКУСІЙ

«Якщо ми є країною християнської традиції, християнської цивілізації, ми маємо тут виховувати дітей саме в цих традиціях. Як ми від них відійдемо, то ми перестанемо бути собою!» (чоловік, 26 років, вірянин УГКЦ, Західний регіон).

«Звичайно, я не ходив в церкви, де мормони, але якщо була церква римо-католицька, я йшов туди» (чоловік, 57 років, православний, Західний регіон).

Хоча висловлюються і протилежні точки зору:

«Виявляється, що протестанти, якщо брати від Лютера, вони є частина церкви, яка відійшла до більш жорсткої відповідальності до себе. Вони на себе беруть більше відповідальності, і відповідно напрямок в них більш жорсткий. Я з повагою ставлюся до жорсткого напрямку» (чоловік, 60 років, вірянин УГКЦ, Західний регіон).

«... дехто з мусульман воюють за Україну, чому ні? ... І вони мають общину, живуть і працюють в Україні, мають бізнес» (чоловік, 26 років, вірянин УГКЦ, Західний регіон).

Якщо серед вірних УГКЦ частіше, порівняно з вірними інших конфесійно-церковних груп, поширена точка зору, що право на існування мають лише традиційні для нашої країни релігії (24%), то серед вірних УПЦ(МП) – точка зору, що «істинною є лише та релігія, яку я сповідаю» (16%). Переконавання в тому, що право на існування мають лише традиційні для нашої країни релігії, більш виражене у найстаршій віковій групі (19%).

4. Упродовж періоду моніторингу збільшилася зміна громадська думка стосовно чинників конфліктів, які трапляються між вірними різних Церков.

Від 2000р. постійно зростала вага політичного чинника, а наразі він посідає одну з перших позицій (40% респондентів відповідають, що конфлікти між церквами є суто політичними), розділяючи перше місце з «майновими» мотивами («конфлікти точаться головним чином, навколо майна та будівель» (40%). Частота називання останньої причини, порівняно з 2000р., зросла майже вдвічі (у 2000р. вона становила 22,5%), що, судячи з усього, навіяно повідомленнями у ЗМІ про суперечки і конфлікти з приводу користування церковними будівлями, які відбуваються переважно між громадами ПЦУ і УПЦ(МП) (діаграма і таблиці «Чому в Україні відбуваються конфлікти між вірними різних Церков?», с.122–123).

5. Громадська думка про допустимість заборони державними органами діяльності окремих церков чи релігійних об'єднань.

Майже половина (47%) респондентів вважають це неприпустимим в окремих випадках, лише 28% респондентів відповіли, що це в жодному випадку неприпустимо (діаграма «Чи в принципі допустима заборона державними органами (наприклад, судом) діяльності окремих церков?», с.125). За можливість такої заборони виступають або більшість, або відносна більшість представників усіх конфесійно-церковних груп, за винятком вірних УПЦ(МП), серед яких частки тих, хто допускає, і тих, хто не допускає таку заборону, статистично значуще не відрізняються (відповідно 45% і 41%). Очевидно, це пов'язано

з тим, що останнім часом можливість такої заборони найчастіше висловлюється (зокрема, в соціальних мережах) саме стосовно УПЦ(МП).

Ті, хто підтримує можливість такої заборони, найчастіше вважають, що це припустимо у випадках, якщо релігійне об'єднання є тоталітарною сектою, повністю контролює, підкорює своїх віруючих, здійснює на них небезпечний психологічний вплив (67%), практикує жорстокі релігійні обряди, що загрожують життю та здоров'ю громадян (65%), проповідує людиноненависницькі ідеї (59%), закликає до насильницьких дій стосовно представників інших релігій (50%).

Ще 38% називають як причину публічну підтримку релігійними об'єднаннями політики країни-агресора, 37% – порушення ним законів України, 30% – заборону релігійним об'єднанням своїм віруючим виконувати деякі громадянські обов'язки чи реалізувати права (наприклад, служити в армії, голосувати на виборах). І помітно рідше – те, що релігійне вчення цього об'єднання не належить до числа традиційних для країни релігій (14,5%), те, що релігійне об'єднання здійснює діяльність, будучи офіційно не зареєстрованим в Україні (14,5%) (таблиці «У яких випадках це припустимо?», с.126).

Серед громадян, які вважають, що у принципі допустима заборона державними органами діяльності окремих церков чи релігійних об'єднань, 53% дотримуються думки, що в Україні є церкви чи релігійні об'єднання, діяльність яких потрібно заборонити (25% серед усіх респондентів) (діаграми «Чи є в Україні церкви чи релігійні об'єднання, діяльність яких потрібно заборонити?», с.127).

ВИСНОВКИ

На підставі викладеного можна зробити такі висновки.

Зберігається виразний регіональний характер усіх аспектів релігійного і конфесійно-церковного самовизначення українських громадян: Західний регіон країни традиційно характеризується найвищим рівнем релігійності, Південь і Схід – найнижчим. Однак, порівняно з 2000р.

частка тих, хто вважає себе віруючими, на Півдні і Сході зросла.

Водночас, результати дослідження дозволяють припускати, що віднесення себе частиною громадян до тієї чи іншої релігії чи конфесії (насамперед християнства, православ'я), пов'язане більшою мірою з соціокультурною чи етнічною ідентичністю, ніж з власне релігійною.

Значна частина громадян (близько п'ятої частини) мають нестійку релігійну або конфесійно-церковну ідентичність. За останні кілька років спостерігається тенденція зростання числа тих, хто не відносить себе до жодного з віросповідань.

Порівняно з 2019р., істотно (від 13% до 24% серед дорослого населення) зросло число вірних Православної церкви України, переважно за рахунок зменшення (з 30% до 20%) «просто православних». Порівняно з 2020р., серед вірних ПЦУ зросла частка жителів Східного регіону.

Спостерігається істотна різниця між рівнем декларованої релігійності (68% опитаних називають себе віруючими, 60% – православними) і рівнем ототожнення себе з конкретною релігійною громадою – членство у громаді визнали лише 21% опитаних.

Загалом 12% респондентів вказали на свою належність до однієї з православних релігійних громад. Члени релігійних громад, які віднесли себе до ПЦУ, становлять 6% усіх опитаних, що є рівно стільки ж, як і членів греко-католицьких громад (6%). Членами громад УПЦ(МП) назвали себе 4% усіх опитаних. Ще 7% віднесли себе до громад інших християнських конфесій (греко-католицької, римо-католицької та протестантської) і 0,3% – до громад інших релігій, що підтверджує висновок про поліконфесійний характер релігійності в Україні.

Лише 10% громадян регулярно (хоча б раз на тиждень) відвідують релігійні служби та зібрання (особливо рідко відвідує їх молодь). Зниження рівня відвідуваності релігійних служб під час пандемії COVID-19 супроводжується зростанням участі у релігійних відправах у мережі Інтернет.

Примітно, що найчастіше відвідують їх через Інтернет жителі тих регіонів, де найбільш помітне зниження *offline* відвідуваності релігійних служб.

До використання Церквою новітніх інформаційних технологій (соціальних мереж, практики «церков у смартфоні» тощо) найбільш прихильно ставляться вірні УГКЦ та вірні ПЦУ, менш позитивно – вірні УПЦ(МП).

Частина учасників фокус-групових дискусій висловлюють побажання стосовно змін у частині релігійних ритуалів, зокрема, скорочення часу, зрозумілої мови служб і проповідей, запровадження сидячих місць у православних храмах, скромніше оздоблення церков. Також висловлювалися думки стосовно надання можливості релігійним громадам впливати на призначення священнослужителів, стосовно пом'якшення ставлення служителів Церкви до людей.

Ті, хто не відвідують релігійні служби, дуже рідко причиною цього називають те, що там, де вони живуть, немає релігійних громад або немає громад тієї церкви чи релігії, до якої вони належать, а найчастіше – те, що не відчувають жодної потреби в цьому або вважають, що для того, щоб сповідувати певну релігію, не обов'язково відвідувати релігійні служби, зібрання, служіння.

Отже, можна припустити, що для зростання відвідуваності храмів важлива не стільки розбудова мережі культових споруд, скільки формування зацікавленості та мотивації людей відвідувати храми (особливо це стосується молоді).

Рівень визнання морального авторитету Церкви є нижчим, ніж рівень довіри до неї, і оцінка морального авторитету Церкви протягом попередніх років знижувалася. Однак, порівняно з попереднім роком, визнання морального авторитету зросло (насамперед за рахунок його зростання у Південному та Східному регіонах). Також, порівняно з попереднім роком, спостерігається істотне (на 10%) зростання числа тих, хто відзначає позитивну роль Церкви в суспільстві.

Найчастіше громадяни України вважають, що найбільші церкви і релігійні об'єднання України демонструють активну позицію у вирішенні таких проблем: необхідність надання психологічної підтримки людям, криза моральності та духовності, проблеми виховання дітей та підлітків, криза сімейних відносин, воєнні конфлікти, епідемія *COVID-19*.

Стосовно таких проблем як ставлення до ЛГБТ-спільнот та цифрових посвідчень осіб, то респонденти частіше вважають, що найбільші українські церкви у підході до цих проблем частіше займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу, аніж активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми. Слід також зазначити, що громадяни України мало поінформовані про реакцію чи позицію найбільших українських церков стосовно багатьох суспільних проблем.

Відповідаючи на питання, які головні цілі повинні ставити перед собою церкви та релігійні об'єднання в Україні, найчастіше респонденти називають шанування Бога, спільні молитви, духовну підтримку людей, що переживають духовну кризу, допомогу соціально незахищеним групам населення, моральне оздоровлення суспільства, захист традиційних цінностей.

Громадяни України вважають, що провідне або важливе місце в діяльності церкви, релігійного об'єднання повинно посідати соціальне служіння, допомога людям. Оцінюючи, які види соціального служіння церков, релігійних об'єднань, на їх думку, є найбільш важливими для суспільства, та в яких видах соціального служіння вони зацікавлені особисто, найчастіше респонденти назвали психологічну допомогу та захист вразливих груп.

Порівняно з 2000р., істотно зросла частка громадян, які згодні з тим, що відокремлення церкви від держави і школи від церкви є необхідною передумовою демократичності держави і забезпечення права особи на свободу совісті.

Упродовж моніторингу українське суспільство демонструвало досить високий рівень толерантності до сповідання

різних релігій. Разом з тим, у Західному регіоні частіше, ніж в інших регіонах респонденти вважають, що право на існування мають лише традиційні для нашої країни релігії. Саме такі уявлення можуть обґрунтувати більш виражене, ніж в інших регіонах, негативне ставлення на Заході країни до протестантизму, ісламу та юдаїзму.

Однак, найбільш конфліктогенними, на думку громадян, є відносини між двома православними церквами – Православною церквою України та Українською православною церквою (Московського патріархату). Стосовно останньої негативізм висловлюється громадянами частіше, ніж у ставленні до будь-якої іншої релігійної організації в Україні. Про наявність потенціалу конфліктності свідчить той факт, що чверть громадян України вважають, що в Україні є церкви чи релігійні об'єднання, діяльність яких, на їх думку, потрібно заборонити.

Рівень актуалізованої конфліктності у відносинах між представниками різних релігій, конфесій та церков в Україні є невисоким – лише 3% опитаних відповідають, що відносини між вірними різних церков і релігій у місцевості, де вони живуть, є конфліктними, і лише 5% – що вони є

напруженими. Найчастіше респонденти вказували на наявність конфліктних чи напружених відносин між Українською православною церквою (Московського патріархату) та Православною церквою України.

У громадській думці переважають уявлення про політичну природу конфліктів на релігійному ґрунті.

Стимулюючим чинником для міжрелігійних, міжконфесійних та міжцерковних конфліктів є те, що релігійна та церковна ідентичність має невелике значення для громадян України (лише 4% громадян ідентифікують себе насамперед з людьми тієї ж віри чи церкви, що й вони).

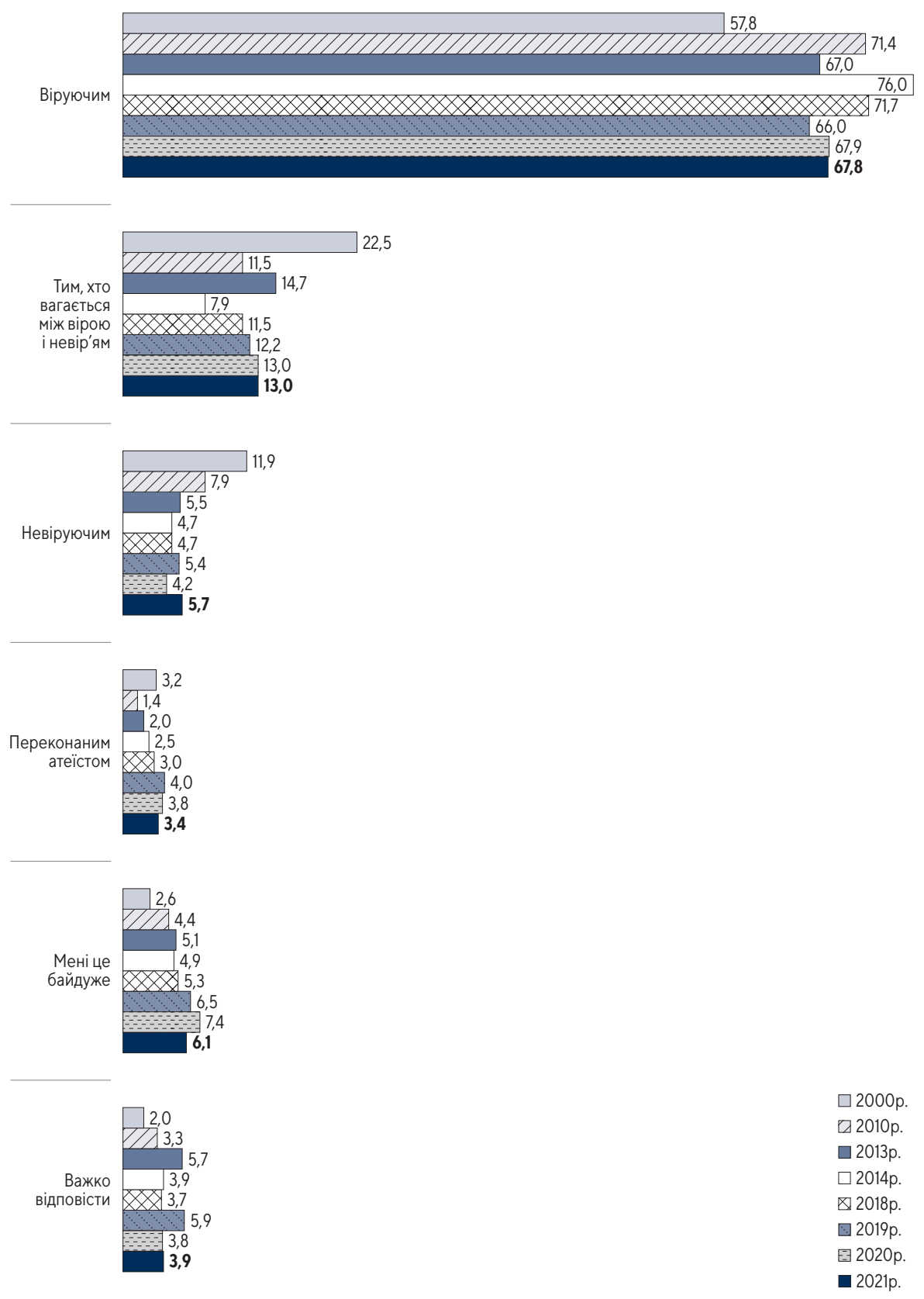
Оскільки власне релігійна ідентичність має для громадян значно менше значення, ніж громадянська чи регіональна ідентичності, це дозволяє припускати, що виникнення власне релігійних конфліктів в Україні є малоімовірним. Однак, не виключено, що у разі виникнення інших видів конфліктів (наприклад, політичних), якоюсь із його сторін може використовуватися вплив у суспільстві тієї чи іншої церкви (релігійної організації) чи використання релігійної проблематики.

НЕЗАЛЕЖНО ВІД ТОГО, ВІДВІДУЄТЕ ВИ ЦЕРКВУ ЧИ НІ, КИМ ВИ СЕБЕ ВВАЖАЄТЕ?

% опитаних

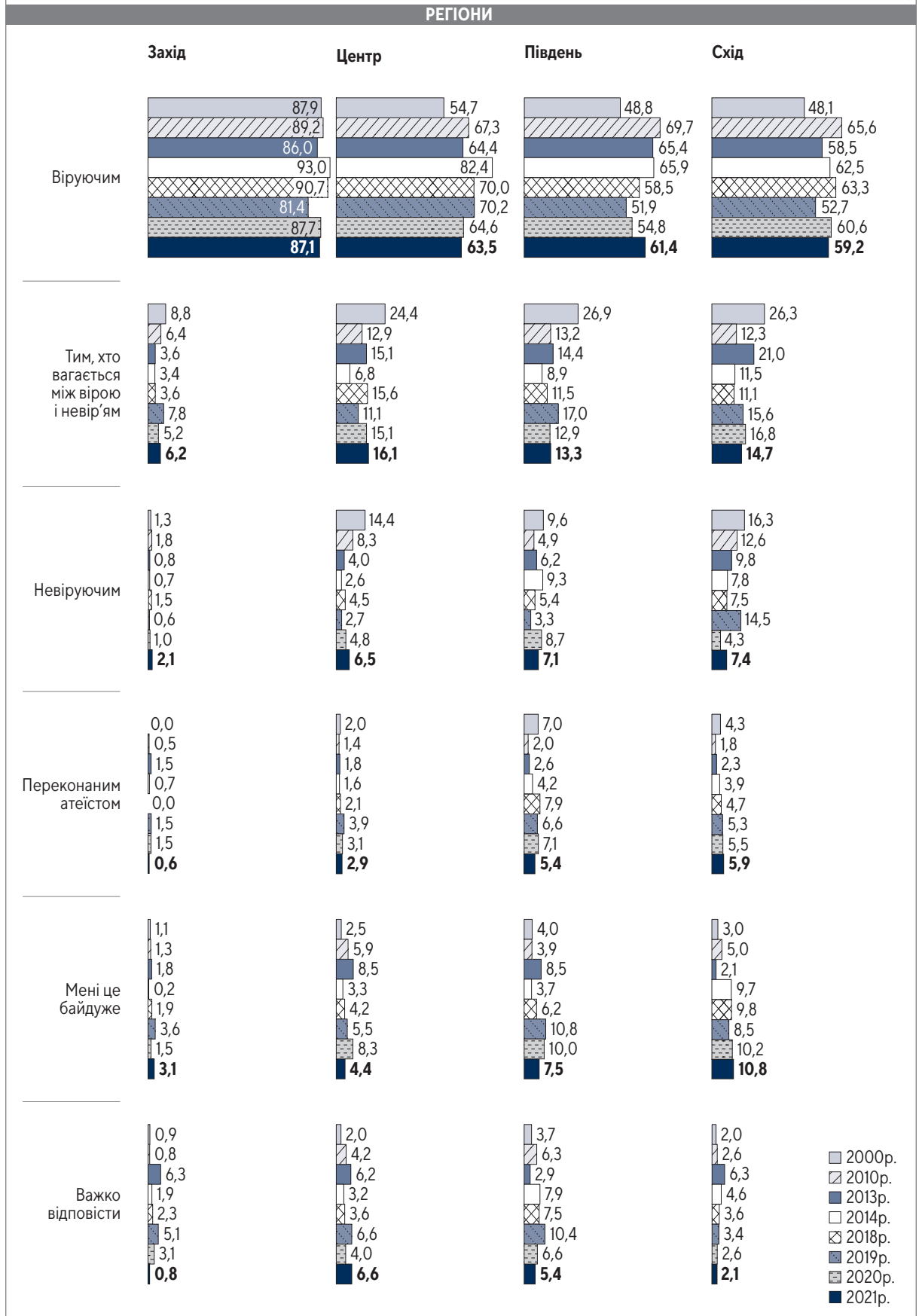

НЕЗАЛЕЖНО ВІД ТОГО, ВІДВІДУЄТЕ ВИ ЦЕРКВУ ЧИ НІ, КИМ ВИ СЕБЕ ВВАЖАЄТЕ?

% опитаних

(продовження)

РЕГІОНИ

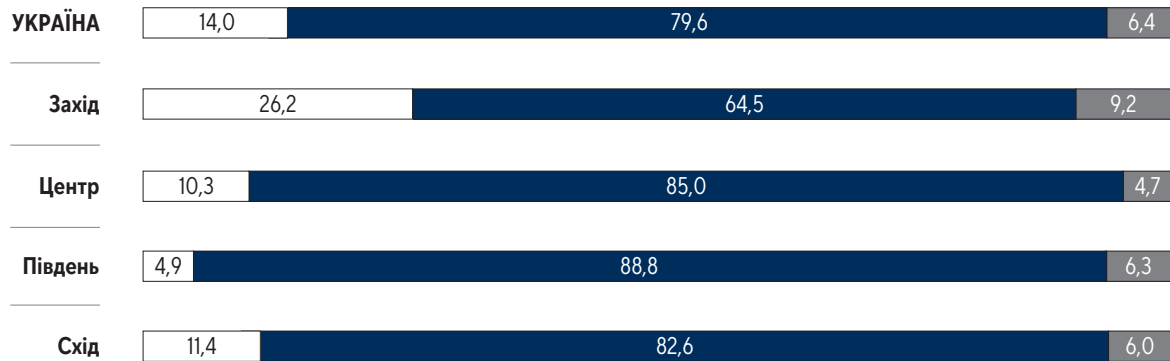
НЕЗАЛЕЖНО ВІД ТОГО, ВІДВІДУЄТЕ ВИ ЦЕРКВУ ЧИ НІ, КИМ ВИ СЕБЕ ВВАЖАЄТЕ?

% опитаних (продовження)

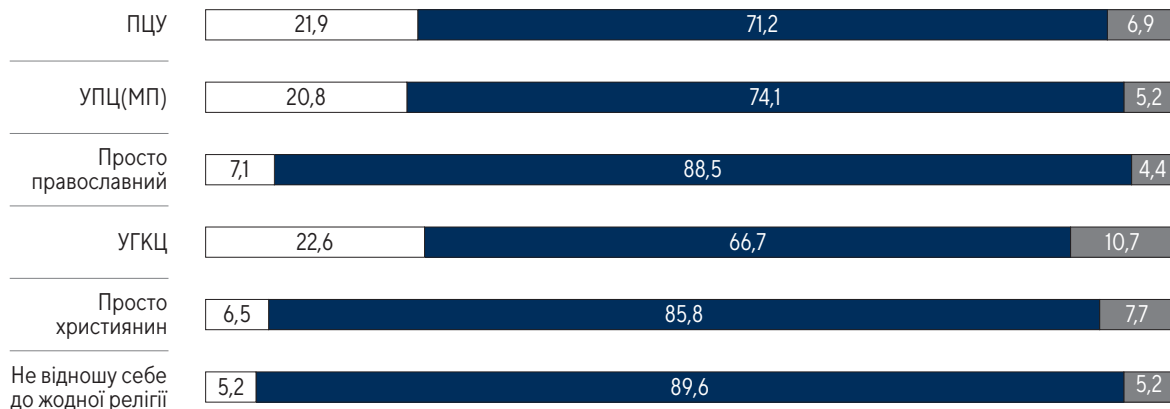
	ВІК																				ТИП ПОСЕЛЕННЯ																													
	18-24 років					25-29 років					30-39 років					40-49 років					50-59 років					60 років і старші					Місто		Село																	
	2010	2018	2019	2020	2021	2010	2018	2019	2020	2021	2010	2018	2019	2020	2021	2010	2018	2019	2020	2021	2010	2018	2019	2020	2021	2010	2018	2019	2020	2021	2010	2018	2019	2020	2021	2010	2018	2019	2020	2021										
Віруючим	66,1	65,4	51,6	52,3	48,2	65,7	66,2	58,7	64,4	56,1	67,7	73,0	68,9	64,0	67,1	68,2	68,5	65,2	68,6	67,8	76,0	72,9	70,7	69,6	73,4	77,8	77,0	69,8	75,8	75,2	75,2	75,2	75,2	75,2	75,2	75,2	75,2	75,2	75,2	75,2	75,2	75,2	75,2	75,2	75,2					
Тим, хто вагається між вірою і невір'ям	10,2	11,5	16,9	17,1	19,1	11,1	15,0	12,4	11,3	15,2	16,2	11,1	11,6	14,5	14,3	15,0	14,9	11,0	16,0	15,2	8,3	10,3	9,3	11,7	10,6	8,8	9,0	13,3	9,7	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4
Невіруючим	11,8	8,3	6,7	4,5	9,0	10,1	5,3	9,0	3,4	11,0	6,1	4,0	3,4	4,8	5,0	9,1	4,2	5,7	3,4	5,7	8,0	5,4	6,2	6,9	4,9	5,8	3,4	4,4	2,8	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3
Перекоханим атеїстом	1,2	3,2	3,6	7,0	5,0	1,5	2,9	7,0	3,4	5,5	1,4	3,2	3,7	3,3	3,5	1,5	2,7	3,9	3,7	2,0	1,2	2,9	3,4	2,7	2,9	1,6	3,0	3,8	3,7	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2					
Мені це байдуже	7,1	6,9	11,6	13,6	13,1	5,6	7,2	5,5	14,7	7,3	5,3	4,9	6,6	8,3	6,5	6,3	7,1	6,0	5,5	5,5	2,4	4,6	5,4	5,4	5,2	4,1	4,1	4,6	4,4	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1					
Важко відповісти	3,5	4,6	9,8	5,5	5,5	6,1	3,4	7,5	2,8	4,9	3,4	3,8	5,8	5,3	3,5	2,6	3,6	7,1	2,3	3,7	4,2	4,0	4,5	3,6	3,2	2,0	3,6	4,0	3,5	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7					
	СТАТЬ																				ОСВІТА						ТИП ПОСЕЛЕННЯ																							
	Чоловіки					Жінки					Незакінчена або загальна середня					Середня спеціальна					Вища або незакінчена вища					Місто		Село																						
Віруючим	62,4	62,9	58,1	61,3	59,1	78,7	78,9	72,4	73,6	75,1	-	71,3	68,4	69,7	71,1	-	74,0	66,2	70,4	70,7	-	69,2	64,4	63,8	63,0	69,2	69,4	64,7	64,9	64,0	75,9	76,3	68,6	74,1	75,4															
Тим, хто вагається між вірою і невір'ям	13,8	14,1	14,0	14,6	16,8	9,6	9,3	10,7	11,6	9,9	-	9,3	12,1	12,5	11,5	-	11,7	11,4	12,2	11,9	-	12,7	13,0	14,2	14,9	11,3	12,2	12,9	15,0	13,7	11,9	9,9	10,9	8,9	11,6															
Невіруючим	10,6	6,8	6,8	5,3	7,8	5,8	3,0	4,3	3,3	4,0	-	5,9	4,6	4,5	5,0	-	3,1	5,4	3,2	5,2	-	5,7	6,0	5,0	6,9	8,9	5,7	6,4	4,1	6,5	5,9	2,7	3,3	4,5	4,1															
Перекоханим атеїстом	1,9	4,7	5,5	5,2	4,4	1,0	1,6	2,8	2,6	2,6	-	2,8	2,9	3,5	3,5	-	2,3	3,7	4,5	2,6	-	3,9	5,0	3,1	4,2	1,8	3,7	4,1	5,1	4,0	0,8	1,5	3,8	1,2	2,4															
Мені це байдуже	6,2	7,6	9,1	10,2	7,5	2,9	3,4	4,4	4,9	5,0	-	5,7	6,8	6,8	6,0	-	5,2	6,9	6,2	5,3	-	5,3	6,0	9,1	7,2	4,8	6,0	6,6	7,7	7,2	3,6	4,1	6,2	6,7	3,9															
Важко відповісти	5,0	3,9	6,5	3,5	4,4	1,9	3,8	5,3	4,0	3,4	-	5,1	5,3	3,1	3,0	-	3,7	6,4	3,4	4,3	-	3,1	5,6	4,7	3,8	3,9	3,0	5,2	3,3	4,6	2,0	5,6	7,1	4,6	2,6															
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ																																																	
	ПЦУ					УПЦ(МП)					Просто православні					УГКЦ					Просто християни					Не відносять себе до жодної релігії																								
Віруючим	-	-	86,0	86,2	83,3	87,3	81,8	86,0	90,1	89,8	70,5	71,5	67,3	64,7	71,7	98,0	96,3	93,8	95,3	97,8	45,1	50,0	53,1	67,6	54,4	21,3	6,8	5,8	4,6	14,8																				
Тим, хто вагається між вірою і невір'ям	-	-	7,5	9,0	11,4	8,7	11,2	7,0	6,9	8,2	18,0	14,0	17,6	22,5	16,5	1,3	1,6	3,6	3,1	0,6	22,9	29,9	17,5	19,6	25,1	8,0	11,3	14,8	13,4	15,6																				
Невіруючим	-	-	0,8	1,6	0,4	1,1	1,9	0,9	0,4	0,8	1,9	5,5	3,3	1,3	1,3	0,0	0,0	0,0	0,5	0,6	12,5	6,5	3,8	2,2	5,3	43,3	29,0	23,0	17,4	24,8																				
Перекоханим атеїстом	-	-	0,8	0,8	0,0	0,4	0,8	0,9	0,0	0,0	0,6	0,4	1,5	0,5	0,3	0,0	0,0	1,0	0,0	0,6	0,7	1,3	1,9	0,0	1,8	9,1	23,1	19,1	23,0	16,9																				
Мені це байдуже	-	-	1,5	0,5	1,6	1,1	2,3	0,9	0,0	0,4	3,3	6,4	3,4	4,0	4,8	0,7	0,5	0,0	0,0	0,0	9,0	8,4	18,8	6,7	9,9	15,2	23,5	26,5	35,4	20,1																				
Важко відповісти	-	-	3,4	1,9	3,3	1,5	1,9	4,2	2,6	0,8	4,6	5,7	4,8	4,9	5,5	0,0	1,6	1,6	1,0	0,6	9,7	3,9	5,0	3,9	3,5	3,0	6,3	10,9	6,2	7,9																				

ЧИ Є НЕОБХІДНОЮ ДЛЯ ТОГО, ЩОБ ВВАЖАТИ СЕБЕ УКРАЇНЦЕМ (УКРАЇНКОЮ) НАЛЕЖНІСТЬ ДО ПЕВНОЇ РЕЛІГІЇ ЧИ ЦЕРКВИ?

% тих, хто вважає себе українцем

КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ

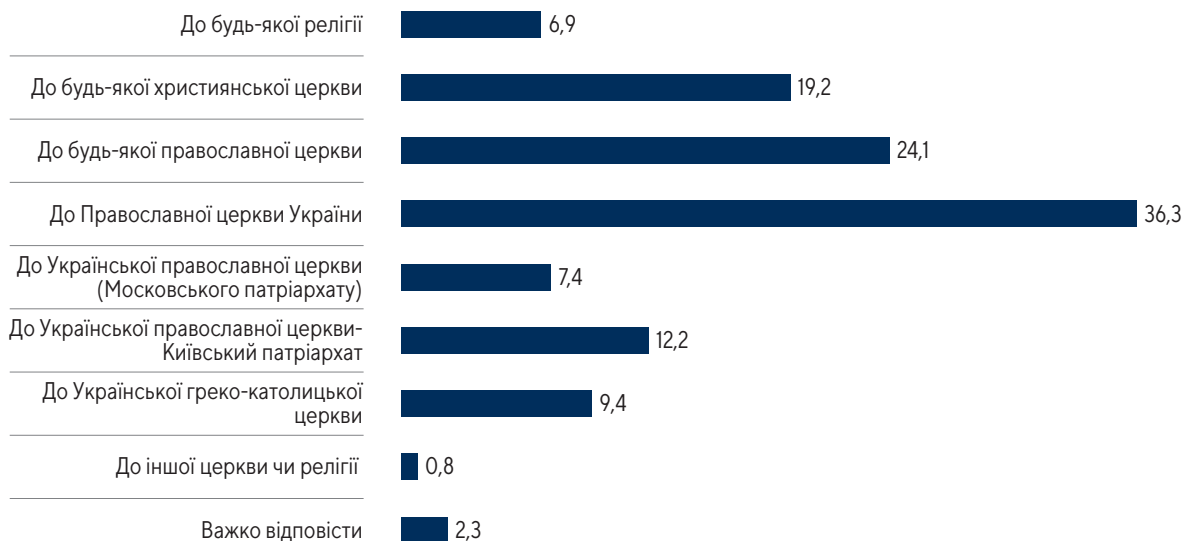

□ Так ■ Ні ■ Важко відповісти

Листопад 2021р.

У ТАКОМУ ВИПАДКУ, ДО ЯКОЇ САМЕ ЦЕРКВИ ЧИ РЕЛІГІЇ МАЄ НАЛЕЖАТИ ЛЮДИНА, ЩОБ ВВАЖАТИСЯ УКРАЇНЦЕМ (УКРАЇНКОЮ)?*

% тих, хто вважає себе українцем і вважає необхідною належність до певної релігії чи церкви, щоб вважати себе українцем

Листопад 2021р.

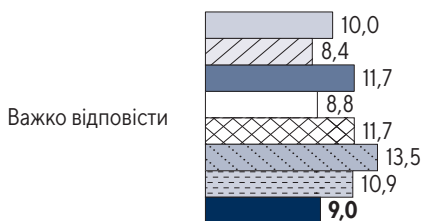
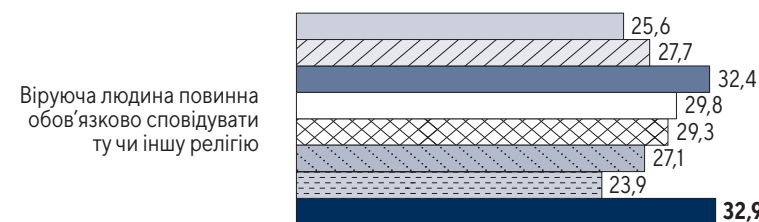
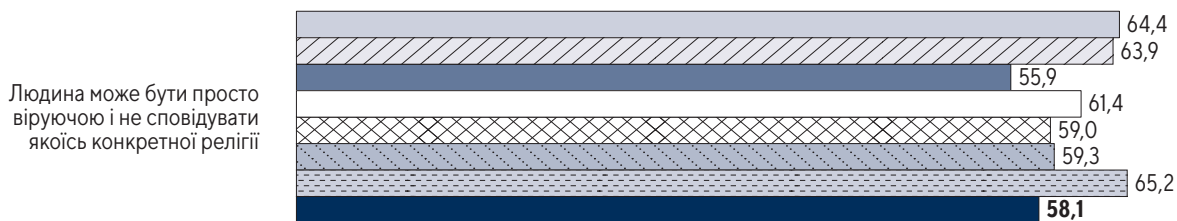
* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

З ЯКОЮ СОЦІАЛЬНОЮ СПІЛЬНОТОЮ ВИ ІДЕНТИФІКУЄТЕ СЕБЕ НАСАМПЕРЕД?						
% опитаних						
	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід	
З громадянами України	68,2	79,0	69,9	60,8	59,3	
З жителями Вашого міста (села)	15,6	10,0	15,8	22,1	17,4	
З жителями Вашого регіону	8,1	5,2	8,2	8,8	10,4	
З людьми Вашої професії	1,3	0,6	0,8	2,1	2,5	
З людьми тієї ж віри, що і Ви	2,7	1,9	2,0	1,7	4,9	
З людьми тієї ж Церкви, до якої належите Ви	1,0	1,9	0,9	0,4	0,8	
Інше	0,6	0,0	0,7	0,8	0,8	
Важко відповісти	2,5	1,5	1,8	3,3	4,0	
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
З громадянами України	74,2	70,7	68,6	70,4	67,0	64,7
З жителями Вашого міста (села)	11,1	12,2	14,3	15,8	16,4	18,2
З жителями Вашого регіону	4,0	9,1	8,5	5,5	11,2	8,7
З людьми Вашої професії	3,5	2,4	1,0	2,0	0,6	0,5
З людьми тієї ж віри, що і Ви	2,5	1,2	3,0	2,6	2,3	3,0
З людьми тієї ж Церкви, до якої належите Ви	0,5	0,6	1,3	0,9	0,6	1,6
Інше	0,5	0,6	0,5	0,6	0,3	0,7
Важко відповісти	3,5	3,0	2,8	2,3	1,7	2,5
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
З громадянами України	80,1	59,3	73,6	75,7	55,6	59,9
З жителями Вашого міста (села)	11,0	21,4	15,6	13,6	19,3	17,9
З жителями Вашого регіону	4,5	11,1	6,3	6,2	12,3	10,6
З людьми Вашої професії	0,4	0,4	1,8	0,0	2,3	2,9
З людьми тієї ж віри, що і Ви	2,0	6,2	0,8	2,3	2,9	1,1
З людьми тієї ж Церкви, до якої належите Ви	0,8	0,8	0,3	1,7	3,5	0,0
Інше	0,0	0,4	0,8	0,0	0,0	1,6
Важко відповісти	1,2	0,4	1,0	0,6	4,1	6,1

Листопад 2021р.

З ЯКИМ ІЗ НАВЕДЕНИХ ТВЕРДЖЕНЬ СТОСОВНО ВІРУЮЧОЇ ЛЮДИНИ ВИ ЗГОДНІ БІЛЬШОЮ МІРОЮ?

% опитаних

- 2000р.
- 2010р.
- 2013р.
- 2014р.
- 2018р.
- 2019р.
- 2020р.
- 2021р.

РЕГІОНИ (листопад 2021р.)

Захід

Центр

Південь

Схід

- Людина може бути просто віруючою і не сповідувати якоїсь конкретної релігії
- Віруюча людина повинна обов'язково сповідувати ту чи іншу релігії
- Важко відповісти

З ЯКИМ ІЗ НАВЕДЕНИХ ТВЕРДЖЕНЬ СТОСОВНО ВІРУЮЧОЇ ЛЮДИНИ ВИ ЗГОДНІ БІЛЬШОЮ МІРОЮ?						
% опитаних (продовження)						
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Людина може бути просто віруючою і не сповідувати якоїсь конкретної релігії	68,3	67,7	62,8	54,9	57,5	50,6
Віруюча людина повинна обов'язково сповідувати ту чи іншу релігію	21,1	20,7	28,1	35,6	36,8	39,9
Важко відповісти	10,6	11,6	9,0	9,5	5,7	9,4
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	угкц	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Людина може бути просто віруючою і не сповідувати якоїсь конкретної релігії	56,4	44,5	71,0	36,5	71,3	63,3
Віруюча людина повинна обов'язково сповідувати ту чи іншу релігію	38,7	50,2	21,0	57,9	21,1	15,6
Важко відповісти	4,9	5,3	8,0	5,6	7,6	21,1

Листопад 2021р.

ДО ЯКОЇ РЕЛІГІЇ ВИ СЕБЕ ВІДНОСИТЕ?								
% опитаних								
	2000р.	2010р.	2013р.	2014р.	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.
Православ'я	66,0	68,1	70,6	70,2	67,3	64,9	62,3	60,0
Римо-католицизм	0,5	0,4	1,3	1,0	0,8	1,6	1,2	0,8
Греко-католицизм	7,6	7,6	5,7	7,8	9,4	9,5	9,6	8,8
Протестантизм	2,0	1,9	0,8	1,0	2,2	1,8	1,5	1,5
Іудаїзм	0,3	0,1	0,3	0,1	0,4	0,1	0,1	0,1
Іслам	0,7	0,9	0,7	0,2	0,0	0,1	0,5	0,2
Буддизм	0,1	0,1	0,0	0,2	0,1	0,0	0,3	0,1
Індуїзм	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Язичництво	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2
Просто християни	6,9	7,2	8,6	6,3	7,7	8,0	8,9	8,5
Інше	0,5	0,2	0,0	0,0	0,1	0,3	0,4	0,4
Не відносять себе до жодного з релігійних віросповідань	15,3	13,2	11,3	12,5	11,0	12,8	15,2	18,8
Не відповіли	-	0,3	0,5	0,7	0,9	1,0	0,0	0,5

ДО ЯКОЇ РЕЛІГІЇ ВИ СЕБЕ ВІДНОСИТЕ?

% опитаних

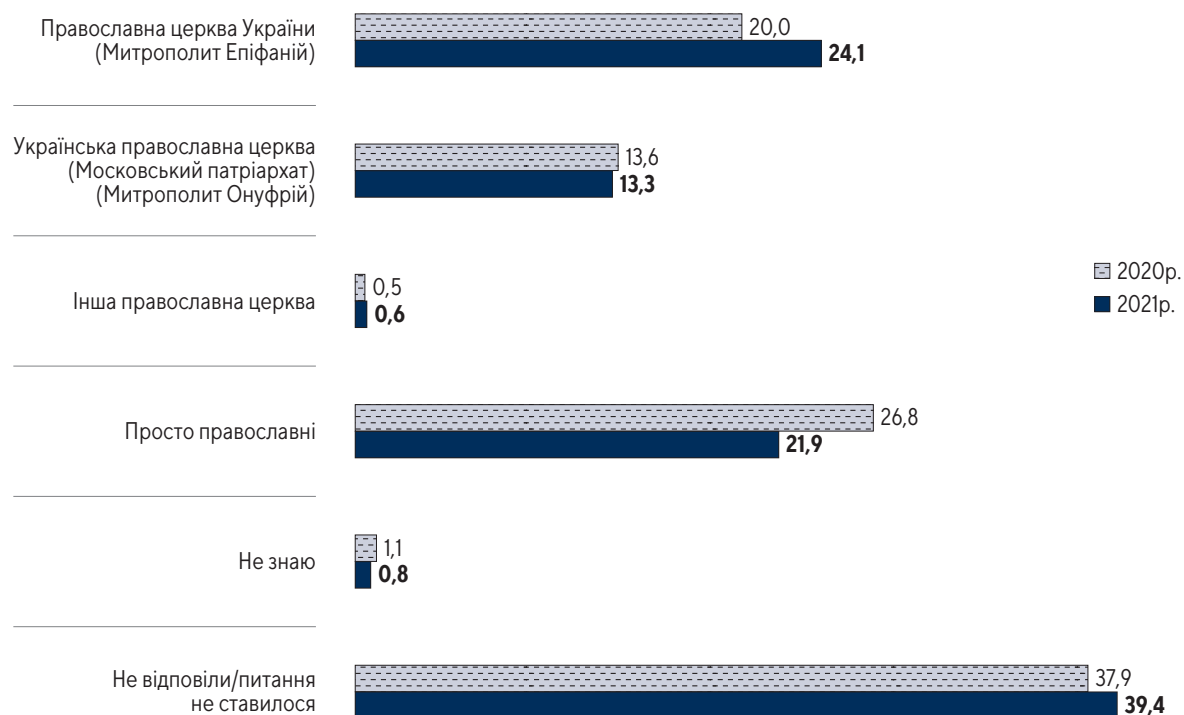
(продовження)

	РЕГІОНИ																															
	Захід					Центр					Південь					Схід																
	2000р.	2010р.	2013р.	2014р.	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2000р.	2010р.	2013р.	2014р.	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2000р.	2010р.	2013р.	2014р.	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.								
Православ'я	52,3	45,9	60,2	54,0	45,6	46,6	46,3	45,0	69,0	73,8	79,4	79,5	69,3	73,9	69,9	66,6	68,8	76,4	73,2	67,4	61,6	69,3	64,9	61,3	69,7	71,8	66,7	71,6	61,6	65,9	64,7	61,4
Римо-католицизм	1,3	1,0	3,8	1,0	1,3	1,3	2,3	1,9	0,8	0,5	0,9	1,5	0,8	2,6	1,7	0,9	0,0	0,3	0,3	0,9	0,0	0,8	0,4	1,2	0,0	0,2	0,8	0,6	0,0	0,8	0,0	0,4
Греко-католицизм	38,4	37,2	26,8	36,2	39,7	35,8	38,2	34,9	0,6	0,3	1,2	0,7	0,4	2,5	1,2	1,2	0,0	0,0	0,3	0,5	0,0	0,4	0,0	0,4	0,4	0,8	0,0	0,0	0,0	0,6	0,2	0,6
Протестантизм	0,8	3,8	0,5	1,4	5,3	1,1	1,9	1,5	2,9	0,5	0,6	0,3	1,7	2,1	1,6	2,6	1,7	0,0	0,3	2,3	2,9	1,7	2,1	1,2	1,9	3,2	1,2	0,9	2,9	2,1	0,8	1,1
Іудаїзм	0,5	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,5	0,1	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,3	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8	0,4	0,0	0,0	0,1	0,0	0,4	0,0	0,2
Іслам	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	0,7	0,1	3,0	4,9	4,2	0,5	0,4	0,8	0,8	1,2	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,0	0,6	0,0
Буддизм	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1	0,4	0,0	0,4	0,1	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,4	0,0
Індуїзм	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Язичництво	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8
Просто християни	2,7	6,9	4,3	4,1	4,9	7,8	6,7	7,3	7,8	7,7	5,5	10,3	4,1	7,7	10,0	10,0	4,0	7,2	6,5	6,5	14,5	4,1	7,4	11,1	9,9	7,0	15,2	3,8	14,5	10,2	9,8	6,3
Інше	0,0	0,8	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,6	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	0,3	0,0	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,2	0,9	0,8	0,8
Не відносять себе до жодного з релігійних віросповідань	4,0	4,1	3,6	3,1	3,2	3,6	4,6	8,7	18,2	17,0	10,8	7,1	22,4	10,6	13,9	18,0	20,9	10,2	14,1	18,1	20,2	22,4	23,6	21,8	16,6	16,3	15,0	21,7	20,2	19,6	22,6	27,7
Не відповіли	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,3	0,0	0,2	0,0	0,0	0,9	0,3	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,7	0,0	0,3	0,4	0,0	0,4	0,8	0,0	0,5	0,6	0,6	0,4	0,4	0,0	0,9
	ВІК (листопад 2021р.)																															
	18-24 років					25-29 років					30-39 років					40-49 років					50-59 років					60 років і старші						
Православ'я	49,2					45,4					57,3					60,1					63,5					66,1						
Римо-католицизм	1,0					1,2					0,8					1,1					0,6					1,4						
Греко-католицизм	5,5					11,0					8,3					10,1					8,9					9,3						
Протестантизм	1,0					2,5					1,5					2,0					2,3					1,4						
Іудаїзм	0,0					0,6					0,0					0,3					0,0					0,2						
Іслам	0,5					0,0					0,5					0,0					0,3					0,0						
Буддизм	0,5					0,0					0,0					0,0					0,0					0,0						
Індуїзм	0,0					0,0					0,0					0,0					0,0					0,0						
Язичництво	0,5					0,6					9,8					7,5					7,5					5,9						
Просто християни	15,6					9,8					9,8					7,5					7,5					0,4						
Інше	0,5					0,0					0,0					0,3					0,9					0,4						
Не відносять себе до жодного з релігійних віросповідань	24,6					28,8					21,1					18,4					15,5					14,6						
Не відповіли	1,0					0,0					0,8					0,3					0,6					0,4						

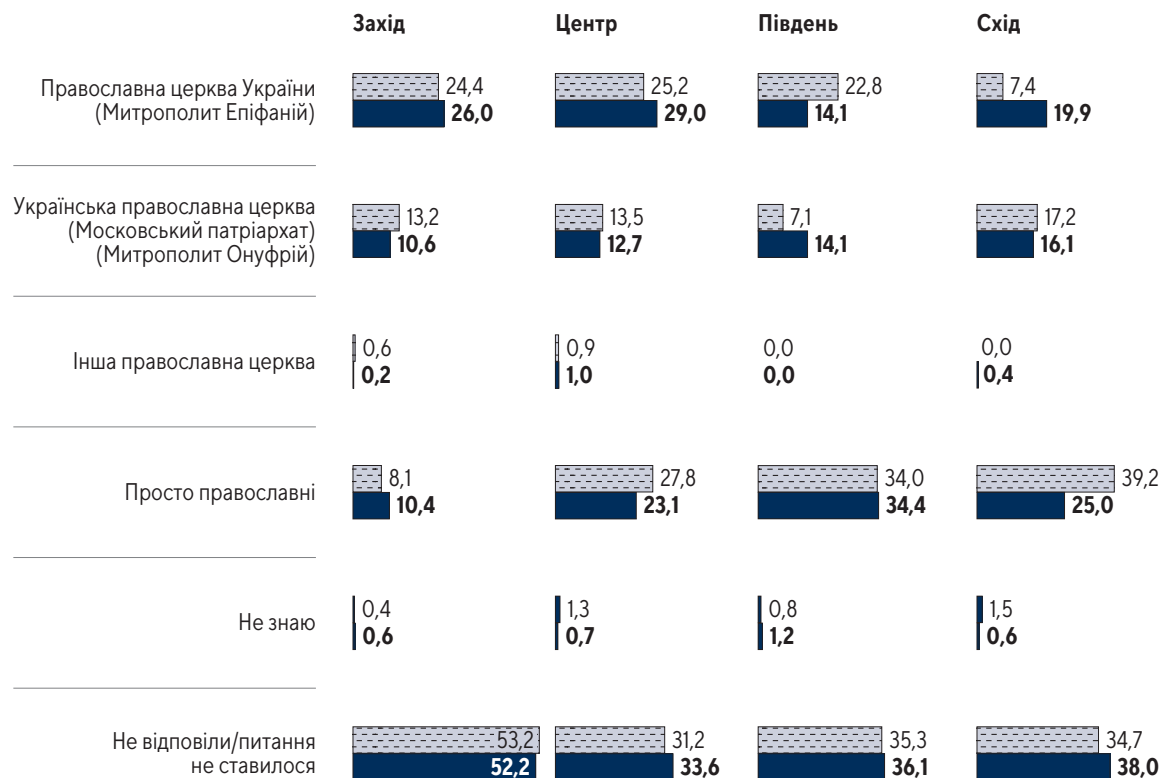

ДО ЯКОЇ САМЕ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ ВИ СЕБЕ ВІДНОСИТЕ?

% опитаних

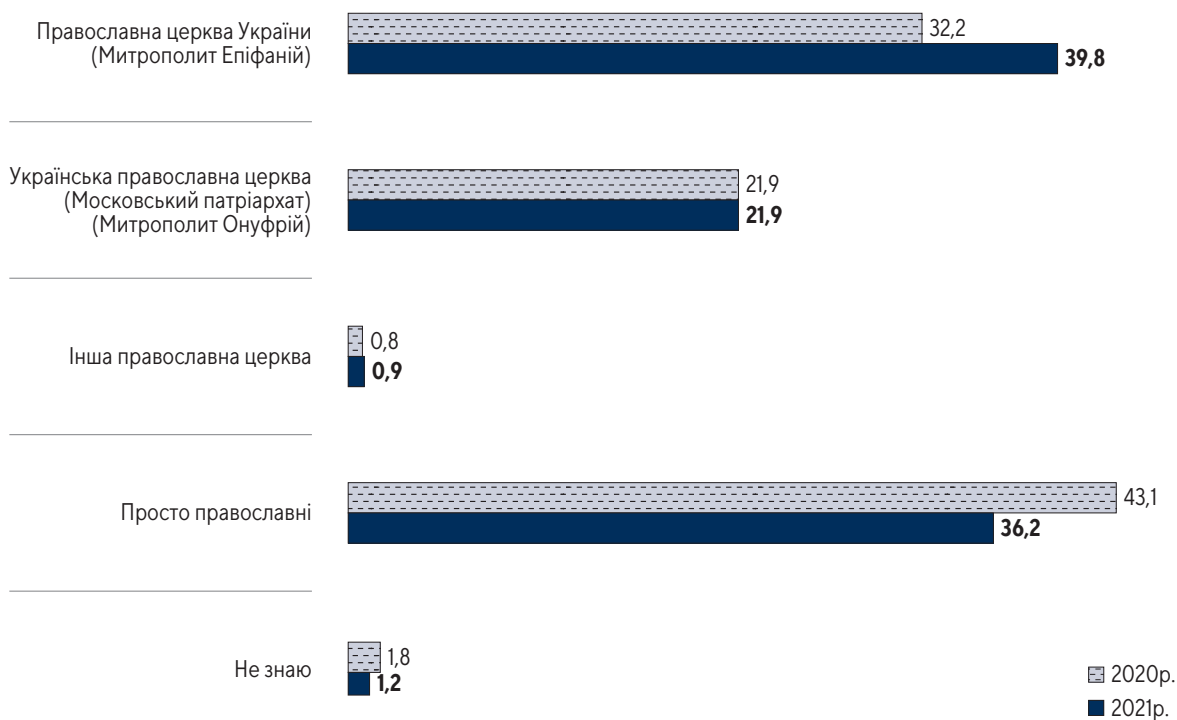
РЕГІОНИ

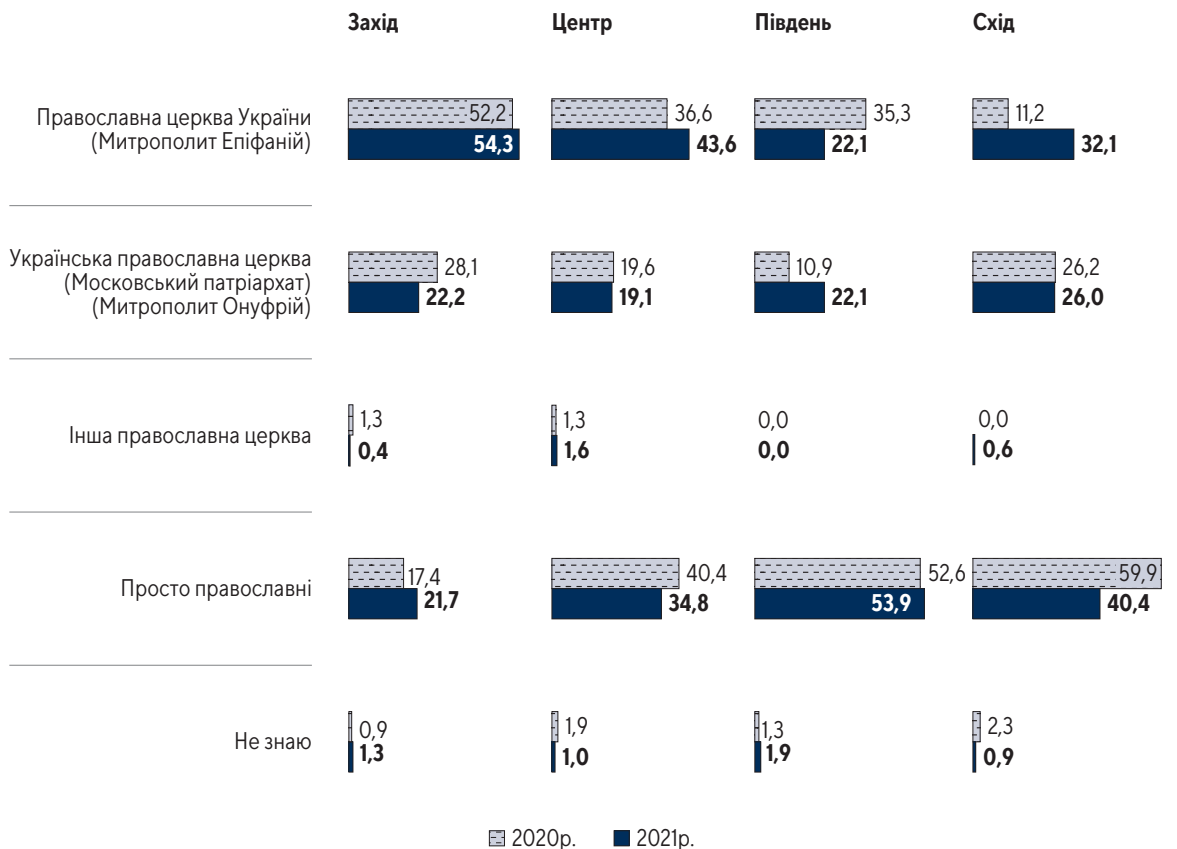
2020р. 2021р.

ДО ЯКОЇ САМЕ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ ВИ СЕБЕ ВІДНОСИТЕ?

% тих, хто вважає себе православним

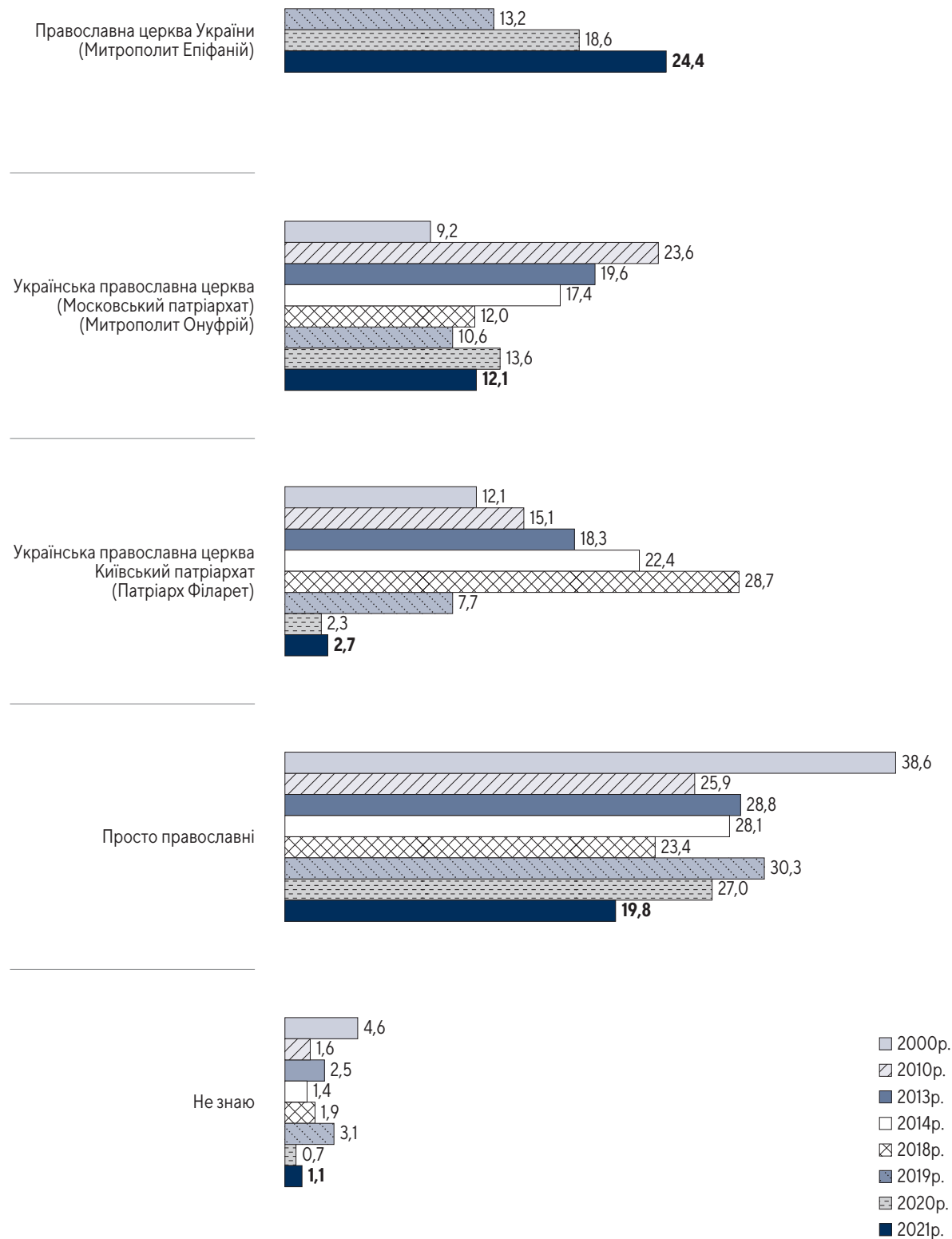

РЕГІОНИ

ДО ЯКОЇ САМЕ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ ВИ СЕБЕ ВІДНОСИТЕ?*

(за умови внесення до переліку православних церков, запропонованому респондентам, УПЦ-КП), % опитаних

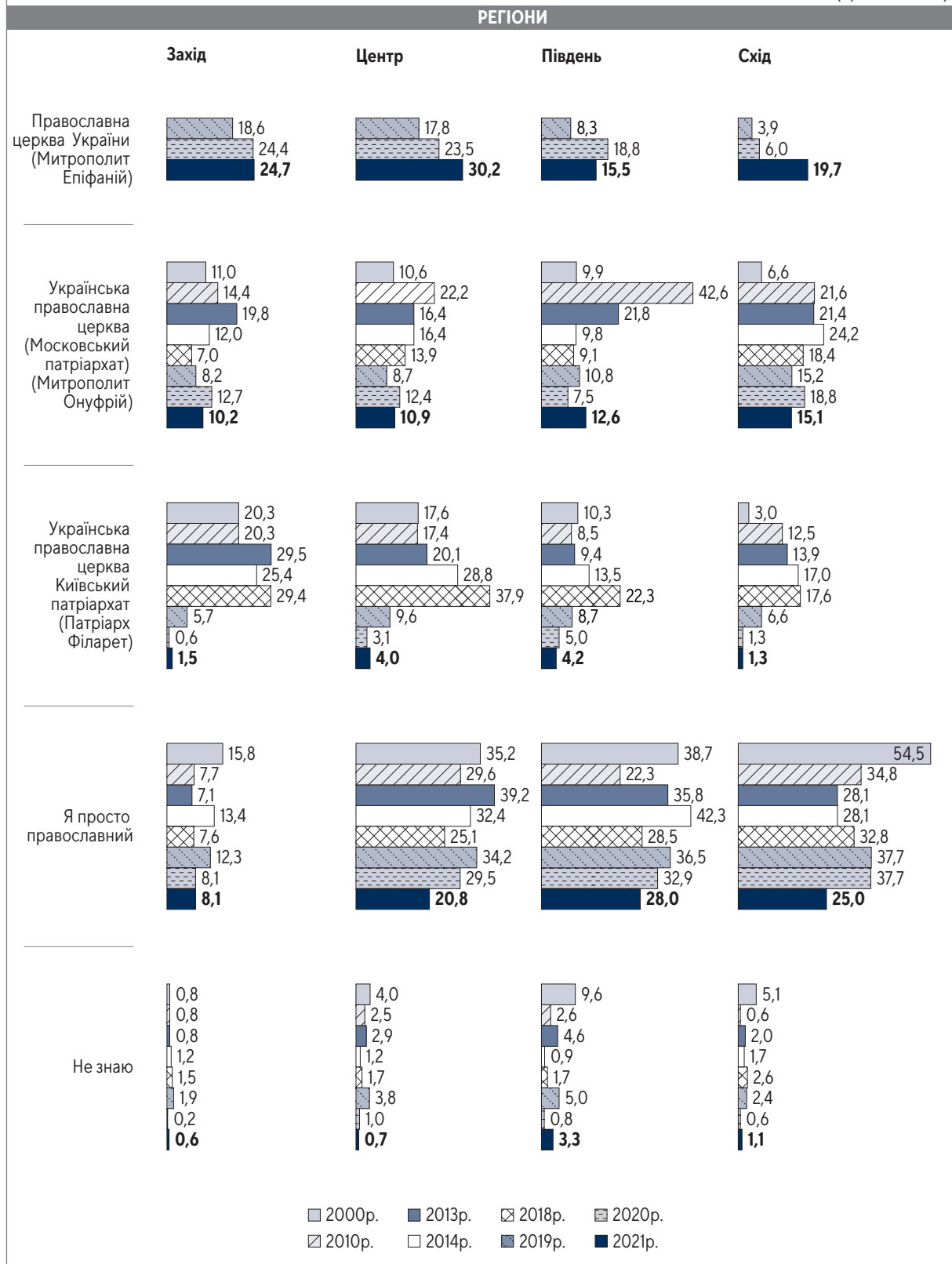

* На діаграмі не наведено відсоток тих, хто не відносить себе до православних.

ДО ЯКОЇ САМЕ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ ВИ СЕБЕ ВІДНОСИТЕ?*

(за умови внесення до переліку православних церков, пропонованому респондентам, УПЦ-КП),
% опитаних

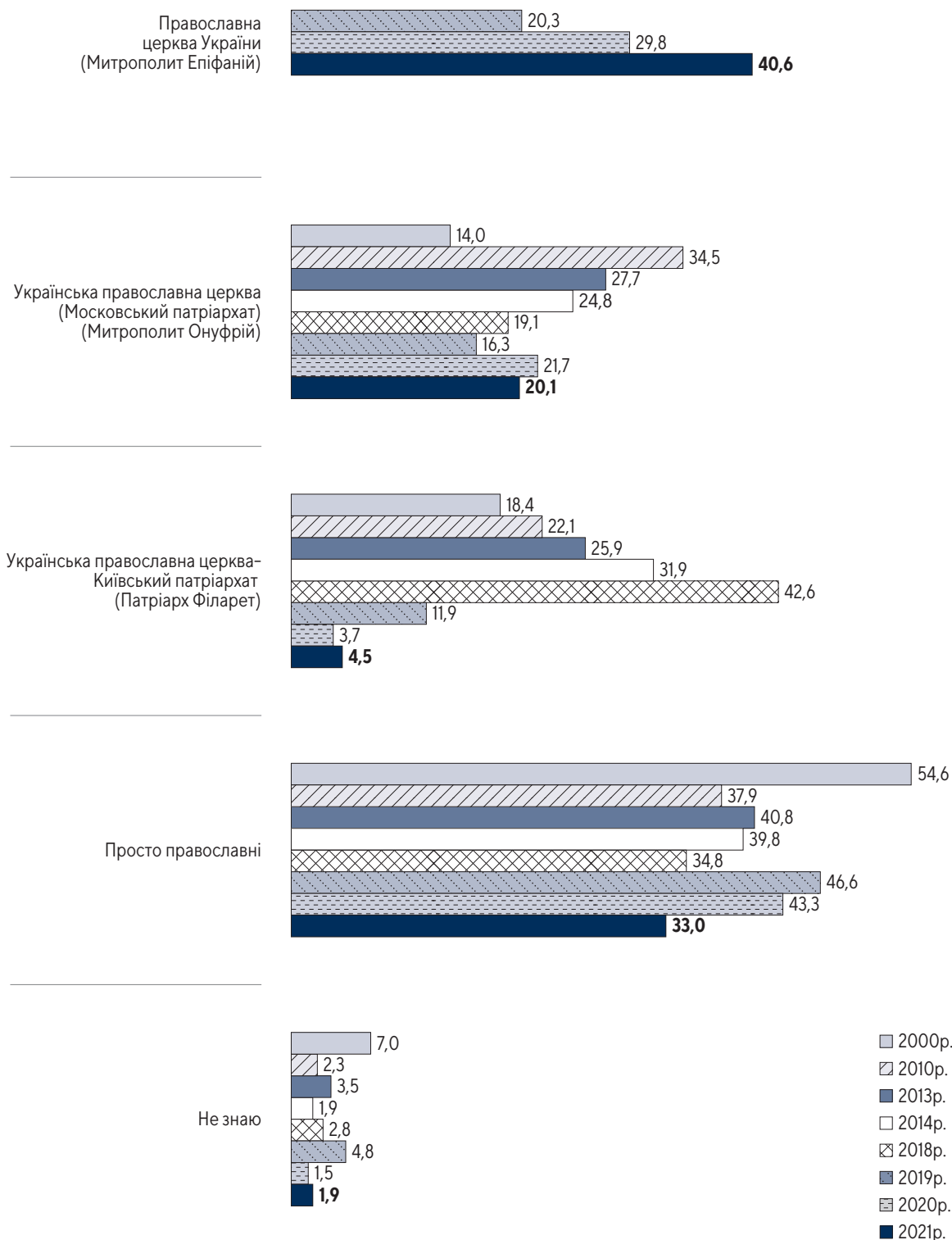
(продовження)

* На діаграмі не наведено відсоток тих, хто не відносить себе до православних.

ДО ЯКОЇ САМЕ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ ВИ СЕБЕ ВІДНОСИТЕ?

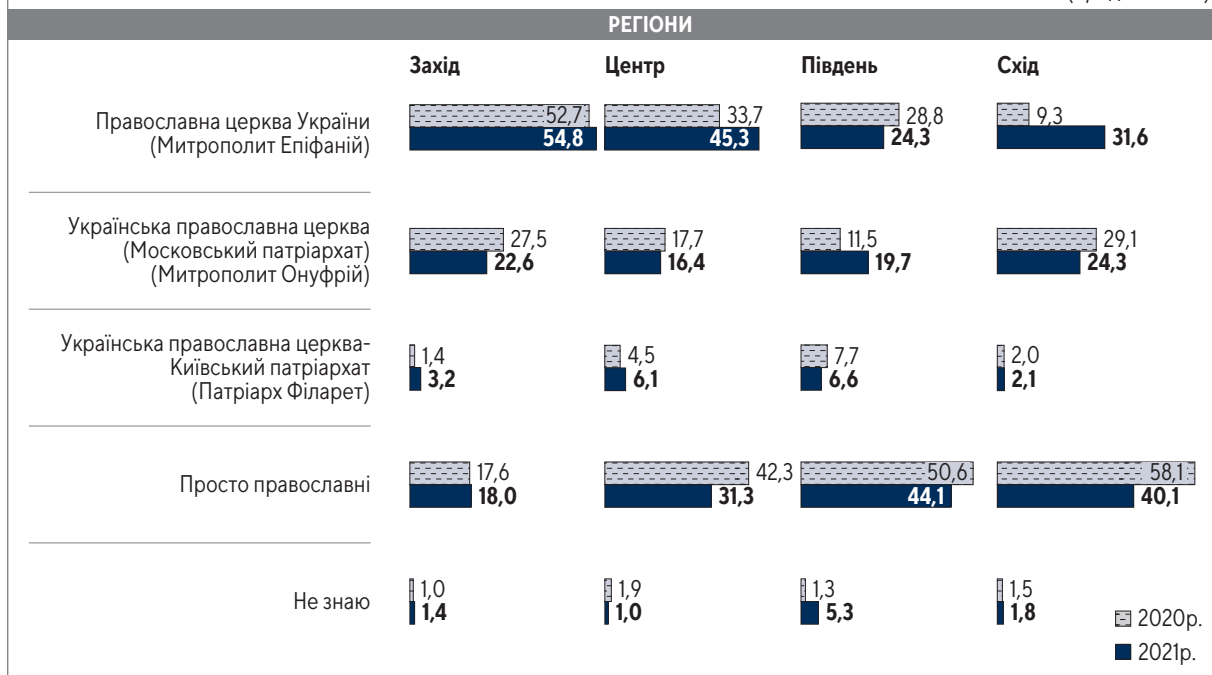
(за умови внесення до переліку православних церков, пропонованому респондентам, УПЦ-КП)
% тих, хто вважає себе православним

ДО ЯКОЇ САМЕ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ ВИ СЕБЕ ВІДНОСИТЕ?

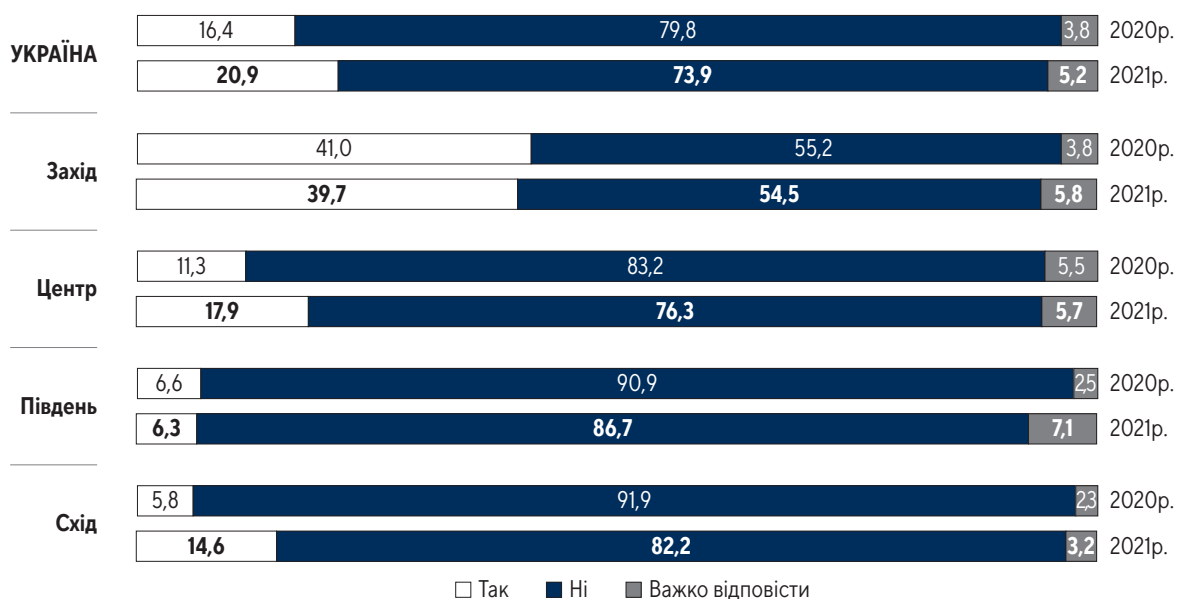
(за умови внесення до переліку православних церков, пропонованому респондентам, УПЦ-КП)
% тих, хто вважає себе православним

(продовження)

ЧИ Є ВИ ЧЛЕНОМ ПЕВНОЇ РЕЛІГІЙНОЇ ГРОМАДИ (ПАРАФІЇ)?

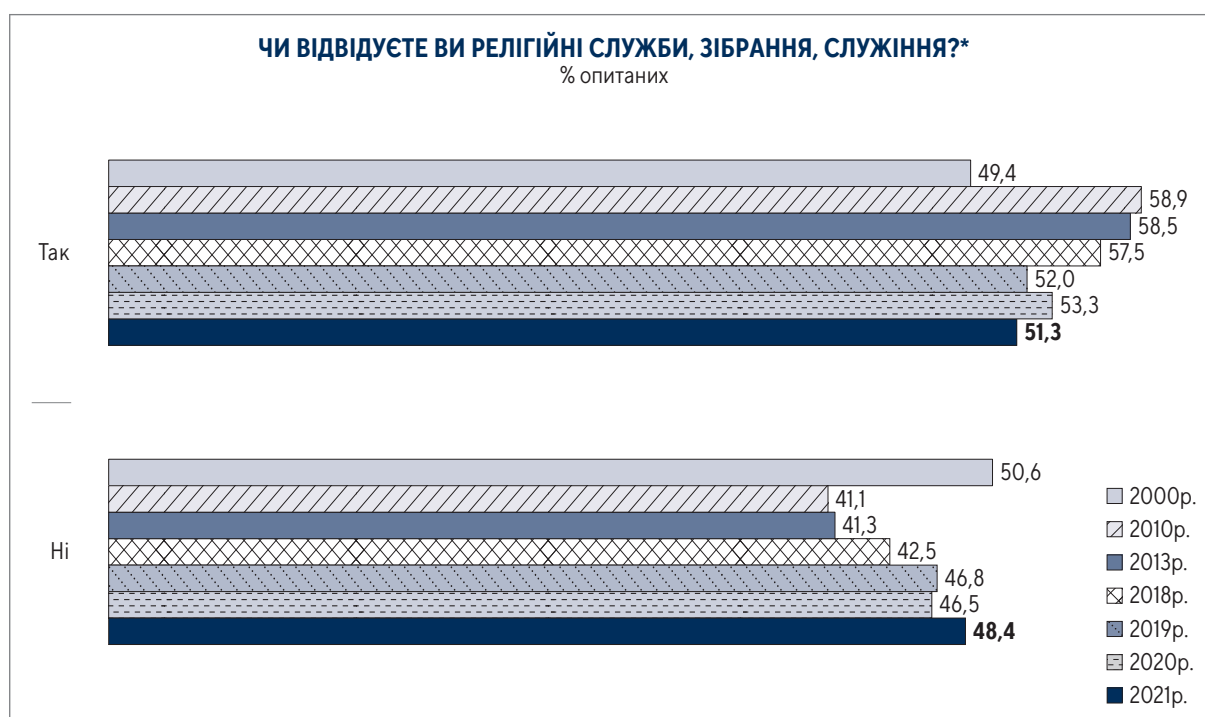
% опитаних

КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ

	пцу		УПЦ(МП)		Просто православні		УГКЦ		Просто християни		Не відносять себе до жодної релігії	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Так	18,7	25,8	26,3	36,1	1,8	5,0	59,6	68,0	1,7	7,1	0,3	0,5
Ні	74,9	70,9	66,4	58,2	95,8	91,2	38,3	30,3	96,1	80,6	99,0	95,0
Важко відповісти	6,4	3,3	7,3	5,7	2,4	3,8	4,1	1,7	2,2	12,4	0,7	4,5

СТРУКТУРА КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНИХ ГРУП, % опитаних														
	РЕГІОНИ										СТАТЬ			
	Захід		Центр		Південь		Схід							
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.				
ПЦУ	31,2	24,2	48,3	47,2	12,0	7,5	8,5	21,1						
УПЦ(МП)	22,3	20,2	34,7	34,6	6,6	12,3	36,5	32,9						
Просто православні	7,2	9,8	41,7	40,2	14,5	16,8	36,7	33,2						
УГКЦ	94,8	94,4	4,7	4,5	0,0	0,6	0,5	0,6						
Просто християни	17,9	20,3	43,0	44,8	10,1	15,7	29,1	19,2						
Не відносять себе до жодної релігії	7,2	11,1	35,0	36,4	18,6	14,0	39,2	38,5						
	ВІК										СТАТЬ			
	18-29 років		30-39 років		40-49 років		50-59 років		60 років і старші				Чоловіки	Жінки
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.			2021р.	
ПЦУ	14,6	15,9	19,4	17,7	17,8	19,9	16,0	16,3	32,2	30,3	43,6	56,4		
УПЦ(МП)	10,9	6,6	15,3	16,5	17,2	13,2	20,8	24,7	35,8	39,1	32,0	68,0		
Просто православні	18,5	17,3	22,0	22,0	15,6	15,8	16,9	18,0	27,0	27,0	49,6	50,4		
УГКЦ	16,5	15,2	16,5	19,1	19,1	19,1	19,1	17,4	28,9	29,2	42,1	57,9		
Просто християни	20,1	27,5	22,9	22,8	20,7	15,2	13,4	15,2	22,9	19,3	53,5	46,5		
Не відносять себе до жодної релігії	31,4	25,3	19,3	22,1	17,0	16,8	14,1	14,2	18,3	21,6	55,4	44,6		

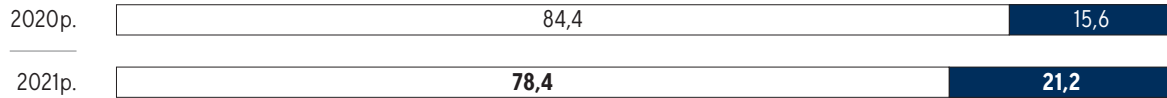
ЧИ ВІДВІДУЄТЕ ВИ РЕЛІГІЙНІ СЛУЖБИ, ЗІБРАННЯ, СЛУЖІННЯ?*

% опитаних

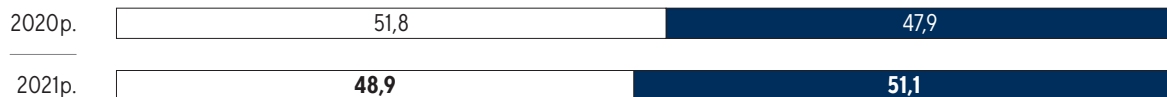
(продовження)

РЕГІОНИ

Захід

Центр

Південь

Схід

□ Так ■ Ні

КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ

	пцу			упц(мп)			Просто православні			УГКЦ			Просто християни			Не відносять себе до жодної релігії		
	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.
	Так	72,2	75,2	66,9	71,8	69,6	76,8	44,3	37,2	41,1	90,6	98,4	93,3	32,9	49,2	34,3	4,3	5,9
Ні	27,1	24,5	33,1	28,2	30,4	22,8	55,4	62,8	58,4	9,4	1,6	6,7	67,1	50,3	65,1	95,3	93,8	90,0
ВІК (листопад 2021р.)																		
	18-24 років			25-29 років			30-39 років			40-49 років			50-59 років			60 років і старші		
Так	31,7			42,4			50,9			55,7			56,6			55,0		
Ні	67,3			57,0			49,1			44,0			43,4			44,6		

* На діаграмі і таблицях не наведена частка тих, хто не відповів, через їх незначне число.

ЯК ЧАСТО ВИ ВІДВІДУЄТЕ РЕЛІГІЙНІ СЛУЖБИ, ЗІБРАННЯ, СЛУЖІННЯ?								
% тих, хто відвідує релігійні служби, зібрання, служіння								
	2000р.	2010р.	2013р.	2016р.	2019р.	2020р.	2021р.	
Частіше, ніж раз на тиждень	4,4	3,5	3,7	4,2	4,9	4,2	4,1	
Раз на тиждень	15,9	15,7	14,9	17,7	19,1	22,4	15,9	
Раз на місяць	13,1	20,8	18,5	17,0	20,1	18,4	23,1	
На релігійні свята	52,0	50,4	53,0	51,7	48,8	47,2	44,2	
Раз на рік	8,1	5,4	6,3	6,4	4,2	3,6	8,8	
Рідше, ніж раз на рік	3,0	2,2	1,7	1,9	1,3	2,0	2,8	
Ніколи, майже ніколи	0,3	0,9	0,6	0,1	0,5	0,7	0,4	
Інше	2,9	0,6	0,1	0,2	0,4	0,5	0,3	
Важко відповісти	0,0	0,0	1,1	0,0	0,7	1,0	0,4	
	РЕГІОНИ							
	Захід		Центр		Південь		Схід	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Частіше, ніж раз на тиждень	6,2	4,5	3,5	3,7	3,9	3,9	1,5	3,9
Раз на тиждень	40,1	26,6	10,3	10,9	10,4	10,5	15,3	7,7
Раз на місяць	26,7	27,9	17,6	21,1	9,1	23,7	6,1	17,9
На релігійні свята	24,3	33,0	57,5	49,9	67,5	48,7	65,8	53,1
Раз на рік	1,5	6,6	4,0	9,6	3,9	10,5	7,1	10,6
Рідше, ніж раз на рік	0,5	1,1	4,0	3,5	2,6	1,3	0,5	4,8
Ніколи, майже ніколи	0,2	0,3	1,5	0,3	1,3	0,0	0,0	1,0
Інше	0,2	0,0	0,8	0,5	0,0	0,0	0,5	0,5
Важко відповісти	0,2	0,0	0,8	0,5	1,3	1,3	3,1	0,5
	ВІК (листопад 2021р.)							
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші		
Частіше, ніж раз на тиждень	1,6	1,4	1,5	5,1	5,1	5,5		
Раз на тиждень	9,5	14,5	10,4	16,4	19,9	18,5		
Раз на місяць	19,0	20,3	19,8	22,6	25,0	26,3		
На релігійні свята	49,2	46,4	49,0	44,6	40,3	42,2		
Раз на рік	19,0	13,0	14,4	9,2	4,6	4,2		
Рідше, ніж раз на рік	1,6	4,3	3,0	1,0	4,1	2,3		
Ніколи, майже ніколи	0,0	0,0	0,5	0,0	1,0	0,3		
Інше	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,6		
Важко відповісти	0,0	0,0	1,0	1,0	0,0	0,0		

ЯК ЧАСТО ВИ ВІДВІДУЄТЕ РЕЛІГІЙНІ СЛУЖБИ, ЗІБРАННЯ, СЛУЖІННЯ?

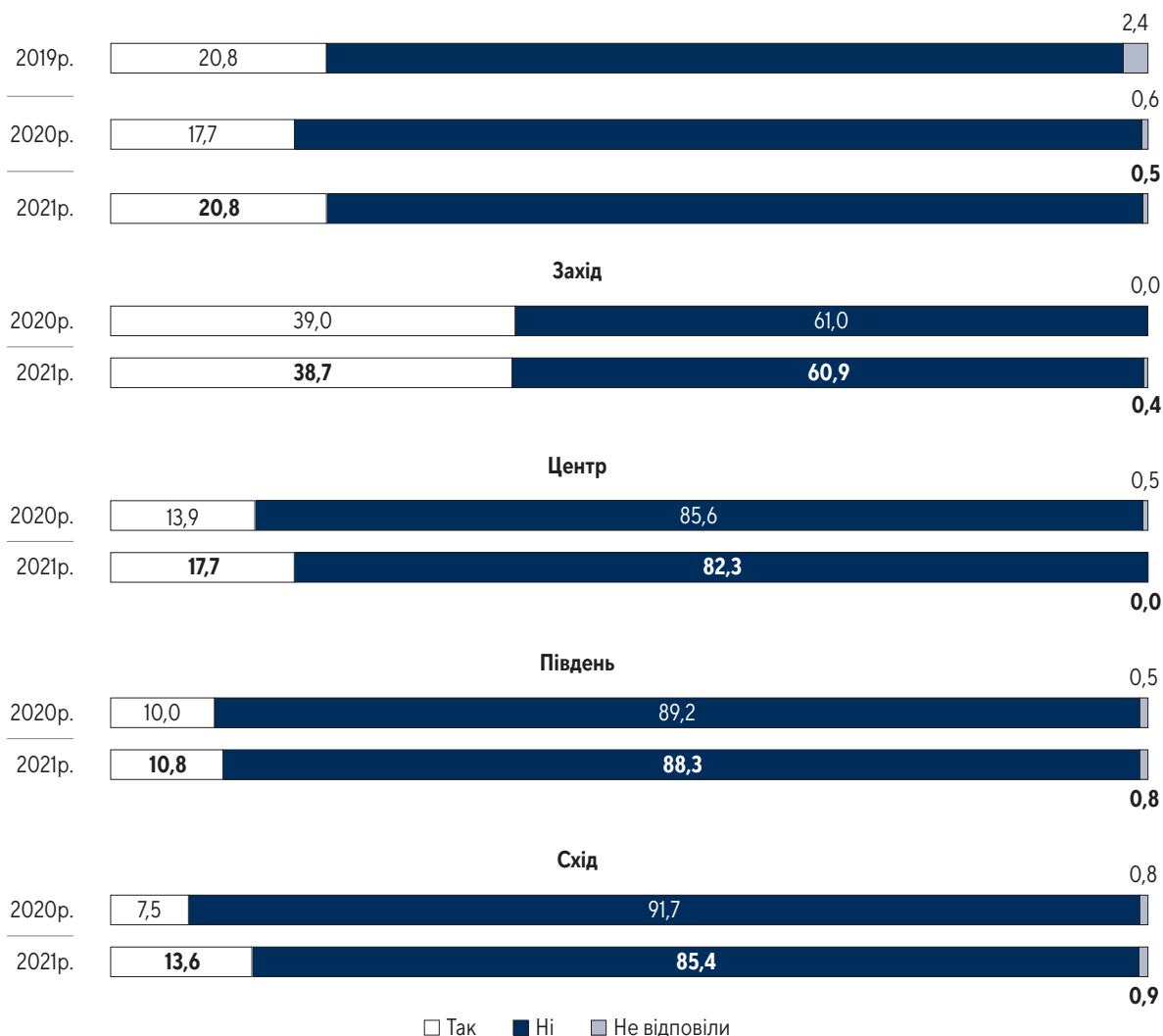
% тих, хто відвідує релігійні служби, зібрання, служіння

(продовження)

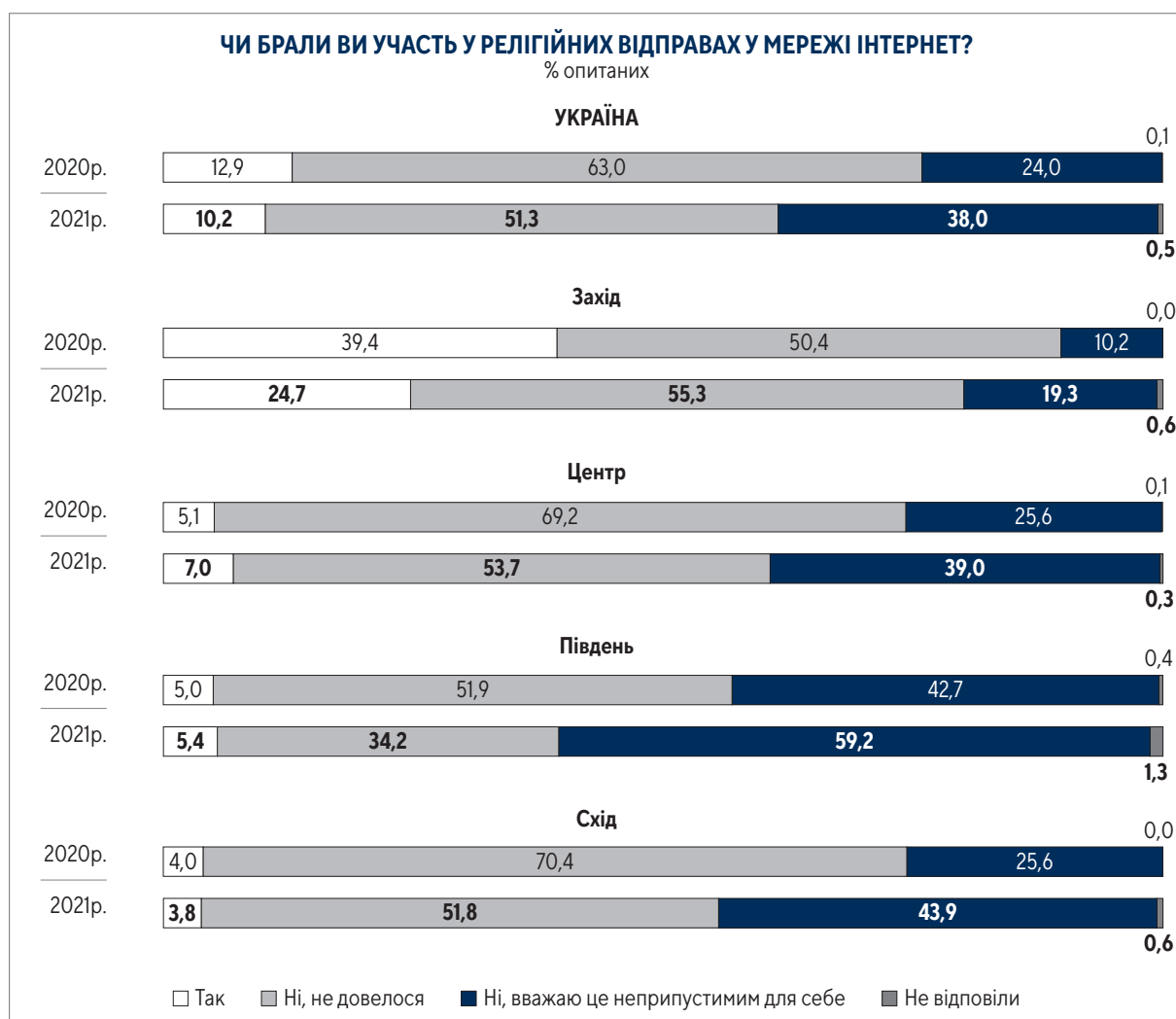
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ														
	пцу			упц(мп)			Просто православні			УГКЦ			Просто християни		
	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.
Частіше, ніж раз на тиждень	3,6	3,9	3,4	2,6	4,2	6,5	2,7	2,5	0,6	8,7	5,3	3,6	1,9	0,0	6,9
Раз на тиждень	20,8	19,2	10,1	15,1	22,2	18,9	9,4	5,4	4,9	34,7	47,6	30,2	5,8	6,8	15,5
Раз на місяць	20,8	18,5	23,8	26,3	22,8	25,4	15,4	11,3	17,1	27,7	29,1	31,4	11,5	10,2	22,4
На релігійні свята	49,5	50,9	50,9	45,4	42,3	38,4	63,8	69,5	52,4	25,4	16,9	32,5	69,2	73,9	39,7
Раз на рік	3,1	3,6	8,8	2,6	4,2	8,6	6,4	4,9	18,3	2,9	0,5	2,4	5,8	5,7	6,9
Рідше, ніж раз на рік	2,1	1,1	1,8	1,3	0,0	1,6	1,7	5,4	6,1	0,0	0,0	0,0	5,8	1,1	6,9
Ніколи, майже ніколи	0,0	0,4	0,6	2,6	1,6	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,1	0,0
Інше	0,0	1,4	0,3	2,0	0,5	0,5	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Важко відповісти	0,0	1,1	0,3	2,0	2,1	0,0	0,7	0,0	0,0	0,6	0,5	0,0	0,0	1,1	1,7

ЧИ ВІДВІДУВАЛИ ВИ БОГОСЛУЖІННЯ МИНУЛОЇ НЕДІЛІ (СУБОТИ, П'ЯТНИЦІ)?

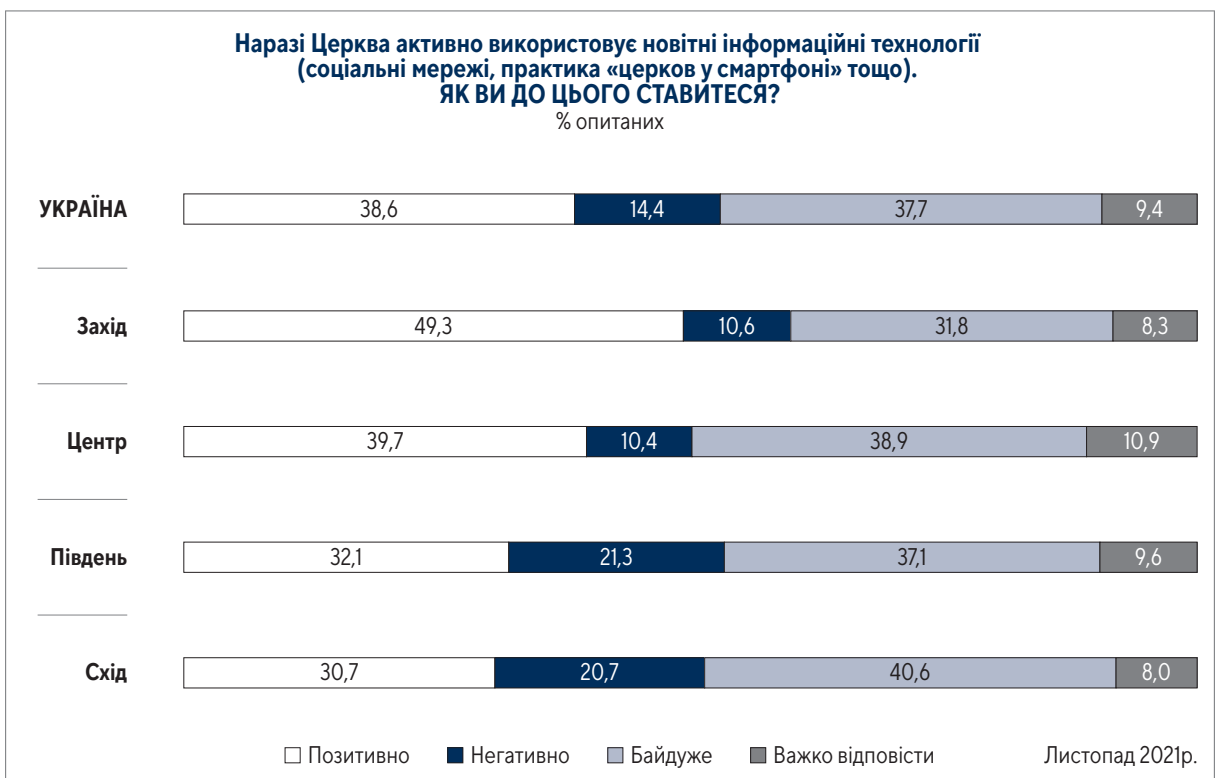
% опитаних

ЧИ ВІДВІДУВАЛИ ВИ БОГОСЛУЖІННЯ МИНУЛОЇ НЕДІЛІ (СУБОТИ, П'ЯТНИЦІ)?																		
% опитаних																		
<i>(продовження)</i>																		
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ																	
	ПЦУ			УПЦ(МП)			Просто православні			УГКЦ			Просто християни			Не відносять себе до жодної релігії		
	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.
Так	31,7	26,7	25,1	30,8	23,8	38,5	10,6	4,2	9,3	44,3	55,2	42,5	8,1	3,4	17,4	1,6	0,3	1,1
Ні	67,9	73,1	74,3	68,2	76,2	60,7	87,6	95,0	90,5	52,1	44,8	57,5	91,3	95,0	82,6	96,1	99,0	98,7
Не відповіли	0,4	0,3	0,6	0,9	0,0	0,8	1,8	0,7	0,3	3,6	0,0	0,0	0,6	1,7	0,0	2,3	0,7	0,3
	ВІК (листопад 2021р.)																	
	18-24 років			25-29 років			30-39 років			40-49 років			50-59 років			60 років і старші		
	18-24 років			25-29 років			30-39 років			40-49 років			50-59 років			60 років і старші		
Так	11,6			12,8			17,1			20,1			25,9			26,4		
Ні	87,9			86,6			82,4			79,6			73,9			73,0		
Не відповіли	0,5			0,6			0,5			0,3			0,3			0,5		

ЧИ БРАЛИ ВИ УЧАСТЬ У РЕЛІГІЙНИХ ВІДПРАВАХ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ?												
% опитаних												
<i>(продовження)</i>												
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ											
	ПЦУ		УПЦ(МП)		Просто православні		УГКЦ		Просто християни		Не відносять себе до жодної релігії	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Так	14,4	12,2	8,0	4,5	5,5	2,8	55,7	39,9	5,6	9,3	0,3	1,3
Ні, не довелося	68,8	58,1	69,3	52,5	65,0	53,6	39,2	51,7	74,9	41,9	58,0	48,0
Ні, вважаю це неприпустимим для себе	16,8	29,5	22,6	42,6	29,5	43,1	5,2	8,4	19,0	47,7	41,6	50,1
Не відповіли	0,0	0,2	0,0	0,4	0,0	0,5	0,0	0,0	0,6	1,2	0,0	0,5
	ВІК (листопад 2021р.)											
	18-24 років		25-29 років		30-39 років		40-49 років		50-59 років		60 років і старші	
Так	9,0		7,9		11,3		9,8		12,4		9,3	
Ні, не довелося	52,3		48,8		54,3		50,3		52,6		49,6	
Ні, вважаю це неприпустимим для себе	36,7		43,3		34,4		39,4		34,8		40,5	
Не відповіли	2,0		0,0		0,0		0,6		0,3		0,7	

Наразі Церква активно використовує новітні інформаційні технології (соціальні мережі, практика «церков у смартфоні» тощо). ЯК ВИ ДО ЦЬОГО СТАВИТЕСЯ?

% опитаних

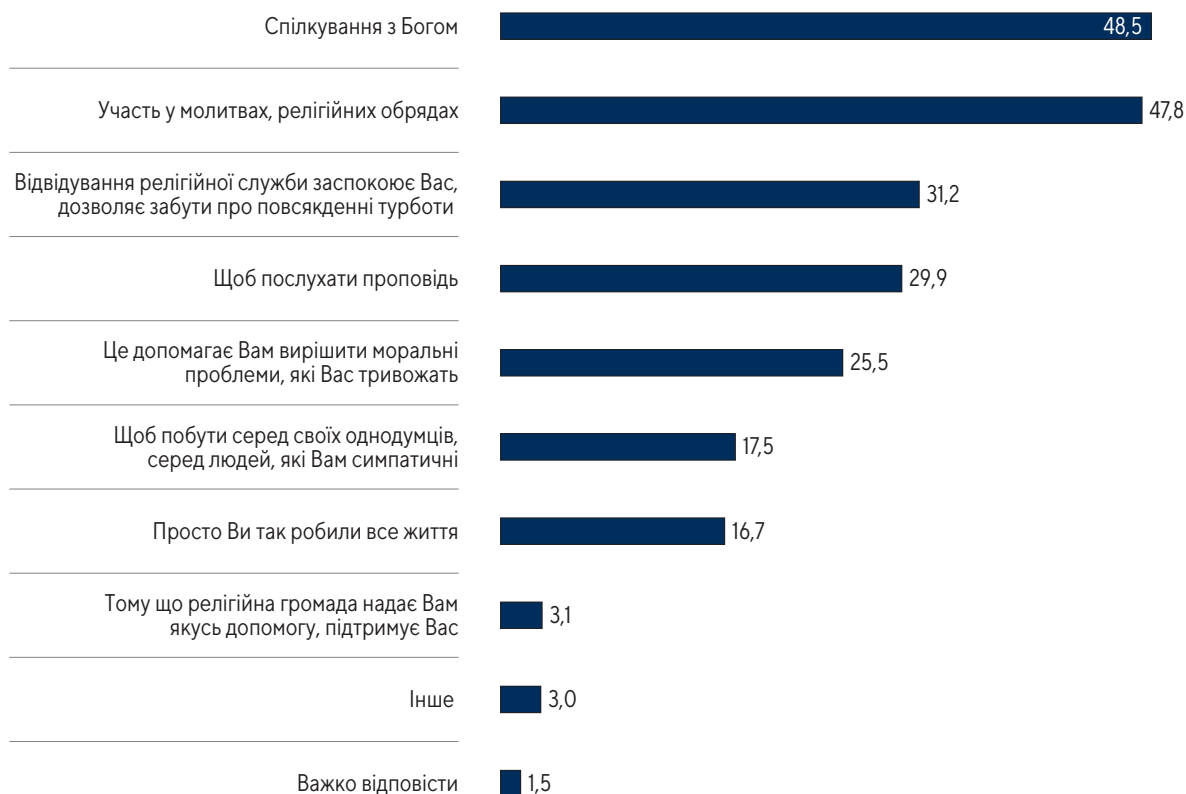
(продовження)

	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Позитивно	37,5	40,5	41,8	44,0	40,5	32,3
Негативно	10,5	16,0	11,8	12,4	14,7	18,2
Байдуже	45,0	36,8	37,5	35,6	36,5	36,5
Важко відповісти	7,0	6,7	8,8	8,0	8,3	13,0
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Позитивно	49,2	34,9	32,6	65,7	36,6	17,4
Негативно	11,2	18,3	17,6	1,7	25,0	15,0
Байдуже	33,9	35,7	41,0	19,9	34,3	55,4
Важко відповісти	5,7	11,2	8,9	12,7	4,1	12,1

Листопад 2021р.

З ЯКОЮ МЕТОЮ ВИ ВІДВІДУЄТЕ РЕЛІГІЙНІ СЛУЖБИ, ЗІБРАННЯ, СЛУЖІННЯ?*

% тих, хто відвідує релігійні служби, зібрання, служіння

Листопад 2021р.

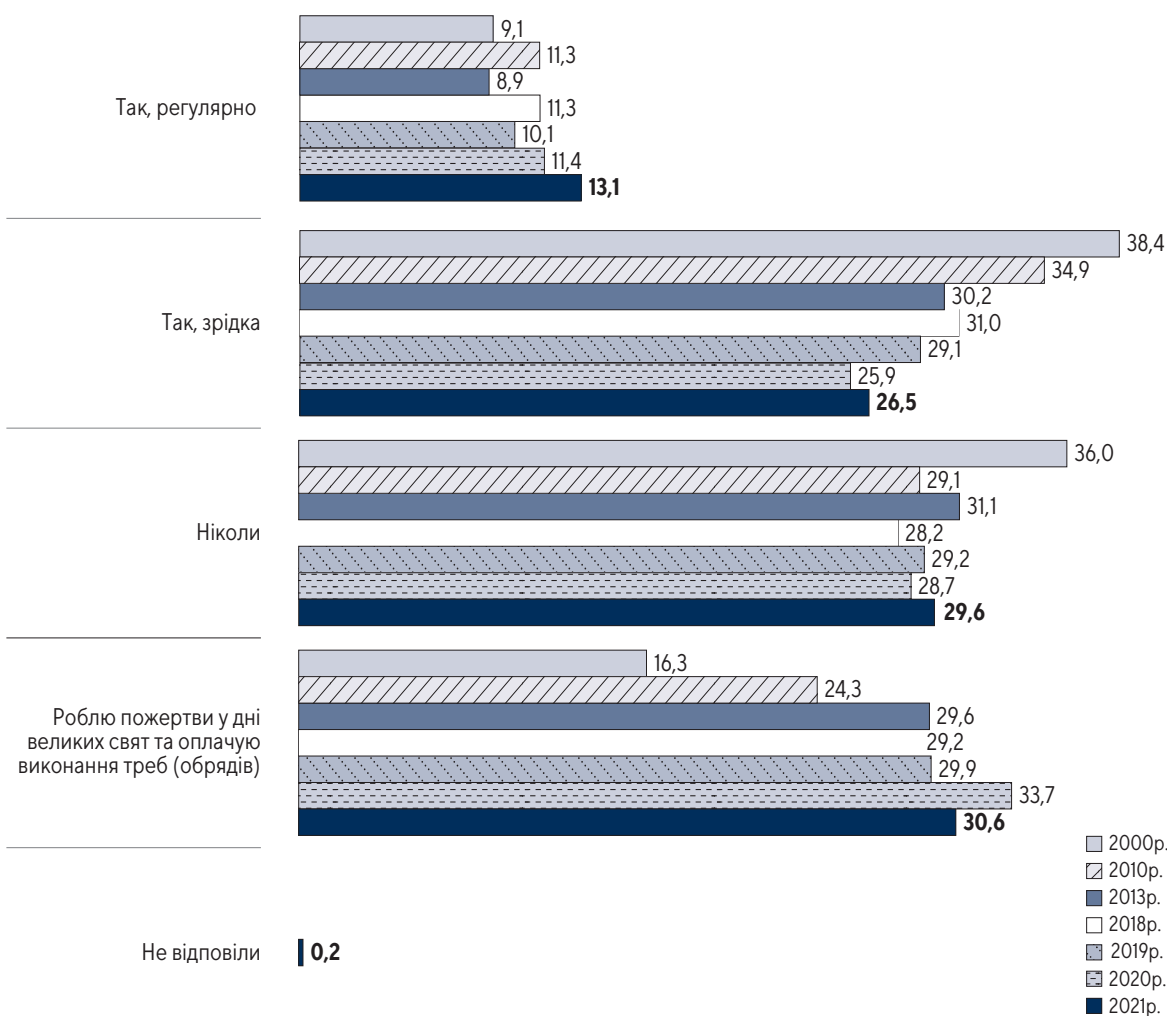
* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

З ЯКОЮ МЕТОЮ ВИ ВІДВІДУЄТЕ РЕЛІГІЙНІ СЛУЖБИ, ЗІБРАННЯ, СЛУЖІННЯ?*						
% тих, хто відвідує релігійні служби, зібрання, служіння (продовження)						
	РЕГІОНИ					
	Захід	Центр	Південь	Схід		
Спілкування з Богом	52,8	45,9	28,0	53,1		
Участь у молитвах, релігійних обрядах	58,9	43,7	34,2	39,6		
Відвідування релігійної служби заспокоює Вас, дозволяє забути про повсякденні турботи	34,1	27,7	40,8	29,0		
Щоб послухати проповідь	34,0	30,4	20,0	25,1		
Це допомагає Вам вирішити моральні проблеми, які Вас тривожать	24,9	25,1	32,9	24,6		
Щоб побути серед своїх однодумців, серед людей, які Вам симпатичні	16,7	20,5	18,4	13,5		
Просто Ви так робили все життя	13,8	21,5	19,7	12,1		
Тому що релігійна громада надає Вам якусь допомогу, підтримує Вас	4,0	2,1	4,0	2,9		
Інше	0,8	4,8	2,6	3,9		
Важко відповісти	0,5	2,1	2,6	1,4		
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Спілкування з Богом	38,1	47,8	38,9	46,4	49,0	58,1
Участь у молитвах, релігійних обрядах	48,4	49,3	44,8	47,4	50,0	47,9
Відвідування релігійної служби заспокоює Вас, дозволяє забути про повсякденні турботи	17,2	21,7	32,7	33,0	28,4	35,7
Щоб послухати проповідь	31,3	33,3	26,2	30,4	28,9	31,5
Це допомагає Вам вирішити моральні проблеми, які Вас тривожать	14,1	14,5	26,6	28,9	30,5	24,3
Щоб побути серед своїх однодумців, серед людей, які Вам симпатичні	19,0	18,6	14,4	17,5	17,8	19,1
Просто Ви так робили все життя	17,2	20,0	18,3	15,4	18,3	14,9
Тому що релігійна громада надає Вам якусь допомогу, підтримує Вас	0,0	0,0	4,4	2,6	2,0	4,5
Інше	1,6	0,0	4,5	4,1	3,6	1,9
Важко відповісти	3,2	0,0	2,0	0,0	2,0	1,6
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	
Спілкування з Богом	49,8	62,7	32,9	49,4	50,8	
Участь у молитвах, релігійних обрядах	49,2	53,8	42,1	56,5	44,8	
Відвідування релігійної служби заспокоює Вас, дозволяє забути про повсякденні турботи	33,1	36,6	18,9	36,3	28,8	
Щоб послухати проповідь	28,7	35,7	22,6	31,5	28,8	
Це допомагає Вам вирішити моральні проблеми, які Вас тривожать	25,2	31,2	14,7	32,1	28,8	
Щоб побути серед своїх однодумців, серед людей, які Вам симпатичні	14,9	24,3	9,1	18,5	20,3	
Просто Ви так робили все життя	14,3	14,1	23,2	14,3	25,4	
Тому що релігійна громада надає Вам якусь допомогу, підтримує Вас	2,4	3,2	0,0	3,6	5,2	
Інше	2,7	3,2	3,7	1,2	1,7	
Важко відповісти	0,9	2,2	3,0	0,0	0,0	

Листопад 2021р.

ЧИ ПІДТРИМУЄТЕ ВИ ЦЕРКВУ МАТЕРІАЛЬНО?

% опитаних

	РЕГІОНИ							
	Захід		Центр		Південь		Схід	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Так, регулярно	31,3	27,6	4,7	11,2	7,5	6,3	5,1	5,7
Так, зрідка	39,0	33,2	27,2	22,3	18,7	32,9	15,4	23,8
Ніколи	12,1	15,4	30,9	32,2	37,8	25,8	36,5	40,5
Роблю пожертви в дні великих свят та оплачую виконання треб (обрядів)	17,3	23,9	37,1	34,2	35,3	35,0	42,9	29,5
Не відповіли	-	0,0	-	0,1	-	0,0	-	0,6
	ВІК (листопад 2021р.)							
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші		
Так, регулярно	9,0	9,7	10,3	13,2	15,8	15,7		
Так, зрідка	18,1	23,6	27,1	29,0	26,7	28,3		
Ніколи	51,3	40,6	28,9	25,3	24,1	25,1		
Роблю пожертви в дні великих свят та оплачую виконання треб (обрядів)	21,6	26,1	33,4	32,5	33,3	30,3		
Не відповіли	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,5		

ЧИ ПІДТРИМУЄТЕ ВИ ЦЕРКВУ МАТЕРІАЛЬНО?																		
% опитаних																		
КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ																		
	ПЦУ			УПЦ(МП)			Просто православні			УГКЦ			Просто християни			Не відносять себе до жодної релігії		
	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.
Так, регулярно	18,0	15,7	12,6	10,8	12,5	19,3	4,2	3,3	4,0	27,7	43,5	39,9	4,4	2,2	6,4	0,4	0,3	1,8
Так, зрідка	37,1	36,8	31,1	35,2	31,1	30,7	29,4	21,1	26,6	45,0	38,9	44,4	16,3	24,7	25,1	5,8	3,9	9,0
Ніколи	13,5	13,3	15,9	14,6	7,0	11,1	30,0	34,7	32,7	6,8	3,6	3,9	43,8	27,5	31,6	81,7	81,5	73,9
Роблю пожертви в дні великих свят та оплачую виконання треб (обрядів)	29,2	33,9	40,4	38,5	49,1	38,9	36,3	40,7	36,2	19,9	14,0	11,8	33,8	45,5	36,8	11,7	13,6	15,0
Не відповіли	-	-	0,0	-	-	0,0	-	-	0,5	-	-	0,0	-	-	0,0	-	-	0,3

ЧОМУ ВИ НЕ ВІДВІДУЄТЕ РЕЛІГІЙНІ СЛУЖБИ, ЗІБРАННЯ, СЛУЖІННЯ?*					
% тих, хто не відвідує релігійні служби та зібрання					
	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Не відчуваю жодної потреби в цьому	36,6	35,3	40,1	34,0	34,0
Вважаю, що для того, щоб сповідувати певну релігію, не обов'язково відвідувати релігійні служби, зібрання, служіння	32,3	20,6	34,2	38,0	30,8
Не маю часу	26,7	35,3	35,7	23,5	14,6
Я є невірющим, атеїстом	17,0	17,6	15,3	18,5	18,1
Серед моїх знайомих ніхто не відвідує релігійні служби, зібрання, служіння	8,0	5,9	7,9	12,3	6,5
Там де я живу, немає релігійних громад	2,0	6,9	0,8	3,1	1,6
Там де я живу, немає громад тієї церкви чи релігії, до якої я належу	1,7	7,8	0,5	1,2	1,6
Беру участь у релігійних службах, зібраннях, служіннях у мережі Інтернет, слухаю служби по телебаченню чи радіо	1,4	4,9	1,3	1,2	0,9
Інше	3,6	6,9	2,0	6,8	2,8
Важко відповісти	2,1	1,0	2,0	3,1	1,9

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

Листопад 2021р.

ЧОМУ ВИ НЕ ВІДВІДУЄТЕ РЕЛІГІЙНІ СЛУЖБИ, ЗІБРАННЯ, СЛУЖІННЯ?*						
% тих, хто не відвідує релігійні служби та зібрання (продовження)						
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Не відчуваю жодної потреби в цьому	47,8	36,6	31,3	32,7	35,8	37,6
Вважаю, що для того, щоб сповідувати певну релігію, не обов'язково відвідувати релігійні служби, зібрання, служіння	29,1	30,9	29,2	36,8	33,1	33,6
Не маю часу	23,1	33,0	35,7	26,1	28,5	18,4
Я є невіруючим, атеїстом	18,8	21,5	16,9	18,3	15,9	13,9
Серед моїх знайомих ніхто не відвідує релігійні служби, зібрання, служіння	11,9	9,6	5,6	5,9	9,2	7,6
Там де я живу, немає релігійних громад	0,7	0,0	2,0	3,9	2,6	2,0
Там де я живу, немає громад тієї церкви чи релігії, до якої я належу	1,5	2,1	2,1	0,7	2,0	1,6
Беру участь у релігійних службах, зібраннях, служіннях у мережі Інтернет, слухаю служби по телебаченню чи радіо	0,7	1,1	1,5	2,0	0,7	1,6
Інше	1,5	0,0	1,5	4,6	3,3	7,2
Важко відповісти	0,0	2,2	3,1	2,0	1,3	2,8
КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ						
	пцу	упц(мп)	Просто православні	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії	
Не відчуваю жодної потреби в цьому	38,9	34,5	42,9	40,2	32,8	
Вважаю, що для того, щоб сповідувати певну релігію, не обов'язково відвідувати релігійні служби, зібрання, служіння	38,9	31,0	45,9	39,3	18,1	
Не маю часу	26,5	36,2	28,3	33,0	21,1	
Я є невіруючим, атеїстом	3,1	5,2	3,4	14,3	37,4	
Серед моїх знайомих ніхто не відвідує релігійні служби, зібрання, служіння	5,6	1,7	9,9	17,9	6,1	
Там де я живу, немає релігійних громад	3,1	0,0	0,9	7,2	1,2	
Там де я живу, немає громад тієї церкви чи релігії, до якої я належу	0,0	1,7	0,4	5,4	1,2	
Беру участь у релігійних службах, зібраннях, служіннях у мережі Інтернет, слухаю служби по телебаченню чи радіо	1,2	0,0	0,4	2,7	1,5	
Інше	3,7	10,3	1,3	2,7	1,5	
Важко відповісти	2,5	1,7	2,1	1,8	2,3	

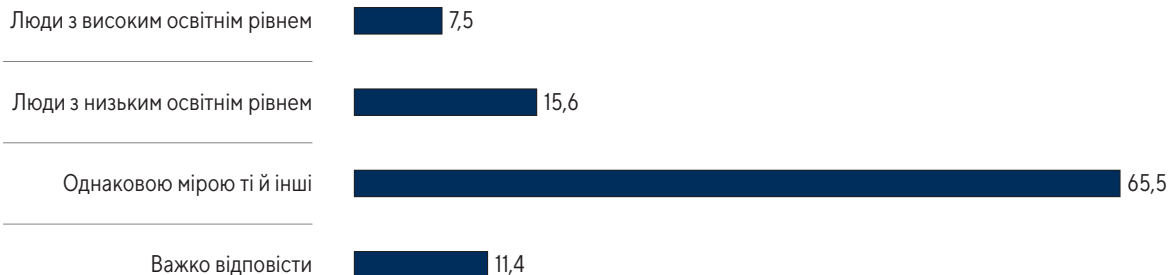
* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

Листопад 2021р.

ЯКЩО ОЦІНЮВАТИ ЗАГАЛОМ, ВІДВІДУЮТЬ ЦЕРКВИ, ХРАМИ В УКРАЇНІ ЧАСТІШЕ...

% опитаних

1.

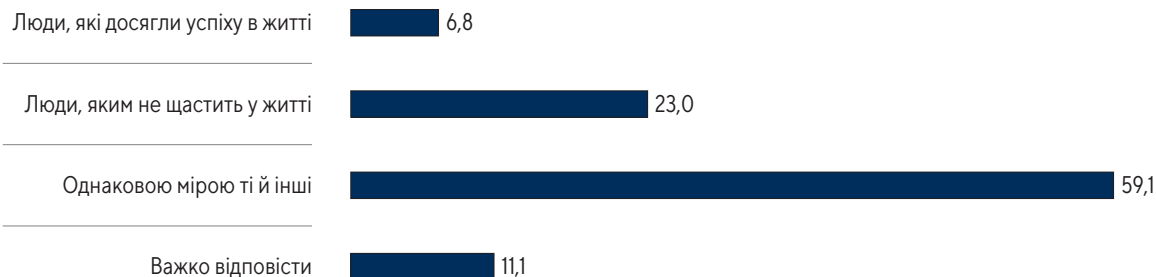
Листопад 2021р.

	РЕГІОНИ			
	Захід	Центр	Південь	Схід
Люди з високим освітнім рівнем	7,5	10,9	5,4	3,4
Люди з низьким освітнім рівнем	12,9	15,4	22,5	15,5
Однаковою мірою ті й інші	70,7	64,8	55,8	66,1
Важко відповісти	8,9	8,9	16,3	15,0

	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Люди з високим освітнім рівнем	5,9	9,8	3,5	5,0	14,0	4,7
Люди з низьким освітнім рівнем	13,4	10,2	16,3	7,3	16,4	28,8
Однаковою мірою ті й інші	73,5	73,0	68,2	83,2	59,1	44,3
Важко відповісти	7,1	7,0	12,0	4,5	10,5	22,2

2.

Листопад 2021р.

	РЕГІОНИ			
	Захід	Центр	Південь	Схід
Люди, які досягли успіху в житті	6,2	10,0	4,2	4,2
Люди, яким не щастить у житті	14,3	24,3	30,8	25,1
Однаковою мірою ті й інші	70,5	56,5	50,0	56,5
Важко відповісти	8,9	9,1	15,0	14,2

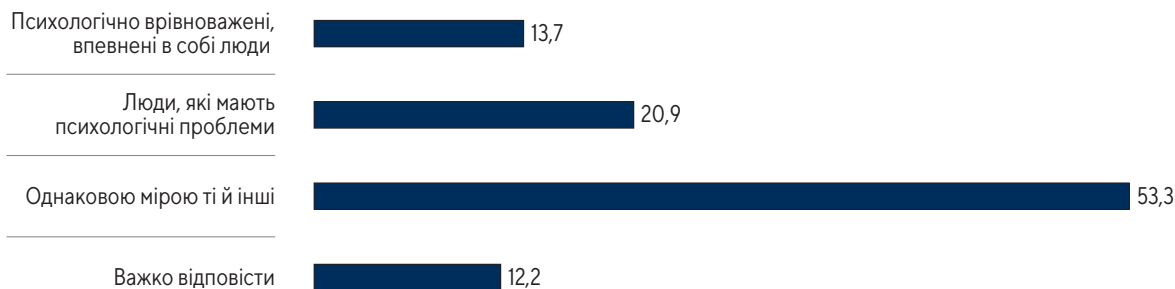
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Люди, які досягли успіху в житті	6,1	7,4	4,5	2,2	11,0	5,8
Люди, яким не щастить у житті	18,9	19,7	29,3	10,1	26,2	31,7
Однаковою мірою ті й інші	67,5	66,0	54,9	82,0	51,7	42,5
Важко відповісти	7,5	7,0	11,3	5,6	11,0	20,1

ЯКЩО ОЦІНЮВАТИ ЗАГАЛОМ, ВІДВІДУЮТЬ ЦЕРКВИ, ХРАМИ В УКРАЇНІ ЧАСТІШЕ...

% опитаних

(продовження)

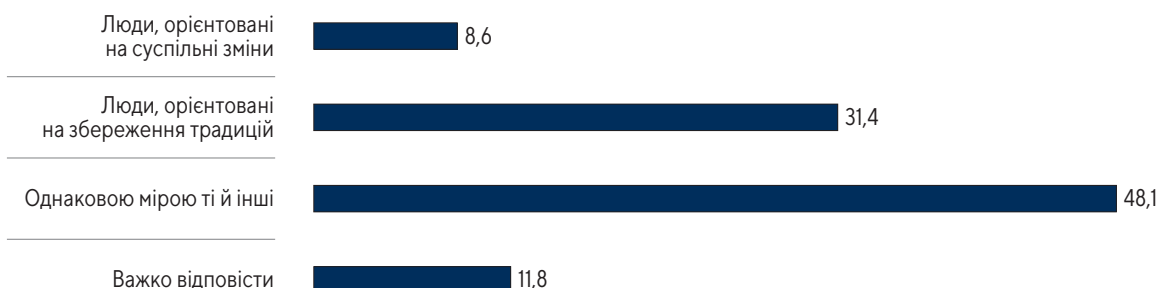
3.

Листопад 2021р.

	РЕГІОНИ					
	Захід	Центр	Південь	Схід		
Психологічно врівноважені, впевнені в собі люди	18,0	15,2	8,7	9,5		
Люди, які мають психологічні проблеми	14,5	22,1	27,4	21,8		
Однаковою мірою ті й інші	57,5	52,3	48,1	53,4		
Важко відповісти	10,0	10,3	15,8	15,3		
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	ПЦУ	УПЦ(МП)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Психологічно врівноважені, впевнені в собі люди	15,6	16,0	9,5	18,0	16,9	9,2
Люди, які мають психологічні проблеми	15,8	11,5	24,8	10,7	29,7	32,7
Однаковою мірою ті й інші	61,5	64,8	51,6	65,7	40,7	36,1
Важко відповісти	7,1	7,8	14,0	5,6	12,8	21,9

4.

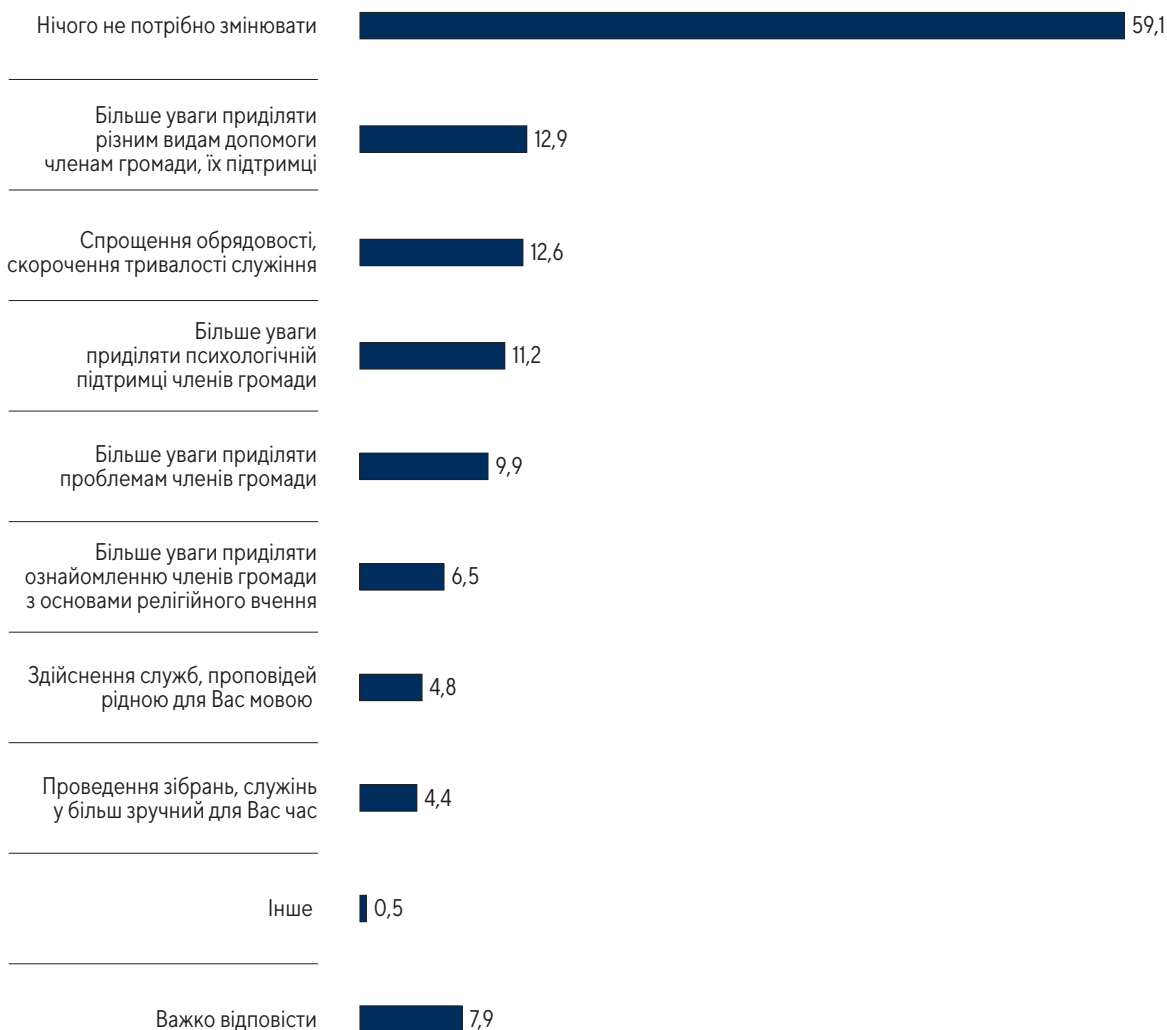

Листопад 2021р.

	РЕГІОНИ					
	Захід	Центр	Південь	Схід		
Люди, орієнтовані на суспільні зміни	7,9	10,8	7,5	6,6		
Люди, орієнтовані на збереження традицій	34,1	31,8	34,2	27,2		
Однаковою мірою ті й інші	49,9	46,7	42,5	51,2		
Важко відповісти	8,1	10,7	15,8	14,9		
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	ПЦУ	УПЦ(МП)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Люди, орієнтовані на суспільні зміни	7,7	10,7	6,0	2,8	10,6	8,2
Люди, орієнтовані на збереження традицій	31,9	28,7	30,5	32,8	30,6	35,4
Однаковою мірою ті й інші	52,0	54,1	51,8	58,2	43,5	34,6
Важко відповісти	8,3	6,6	11,8	6,2	15,3	21,9

**ЧИ ПОТРІБНО ЩОСЬ ЗМІНЮВАТИ В ДІЯЛЬНОСТІ РЕЛІГІЙНОЇ ГРОМАДИ,
ЧИ РЕЛІГІЙНІ СЛУЖБИ, ЗІБРАННЯ, СЛУЖІННЯ ВИ ВІДВІДУЄТЕ?***

% тих, хто відвідує релігійні служби, зібрання, служіння

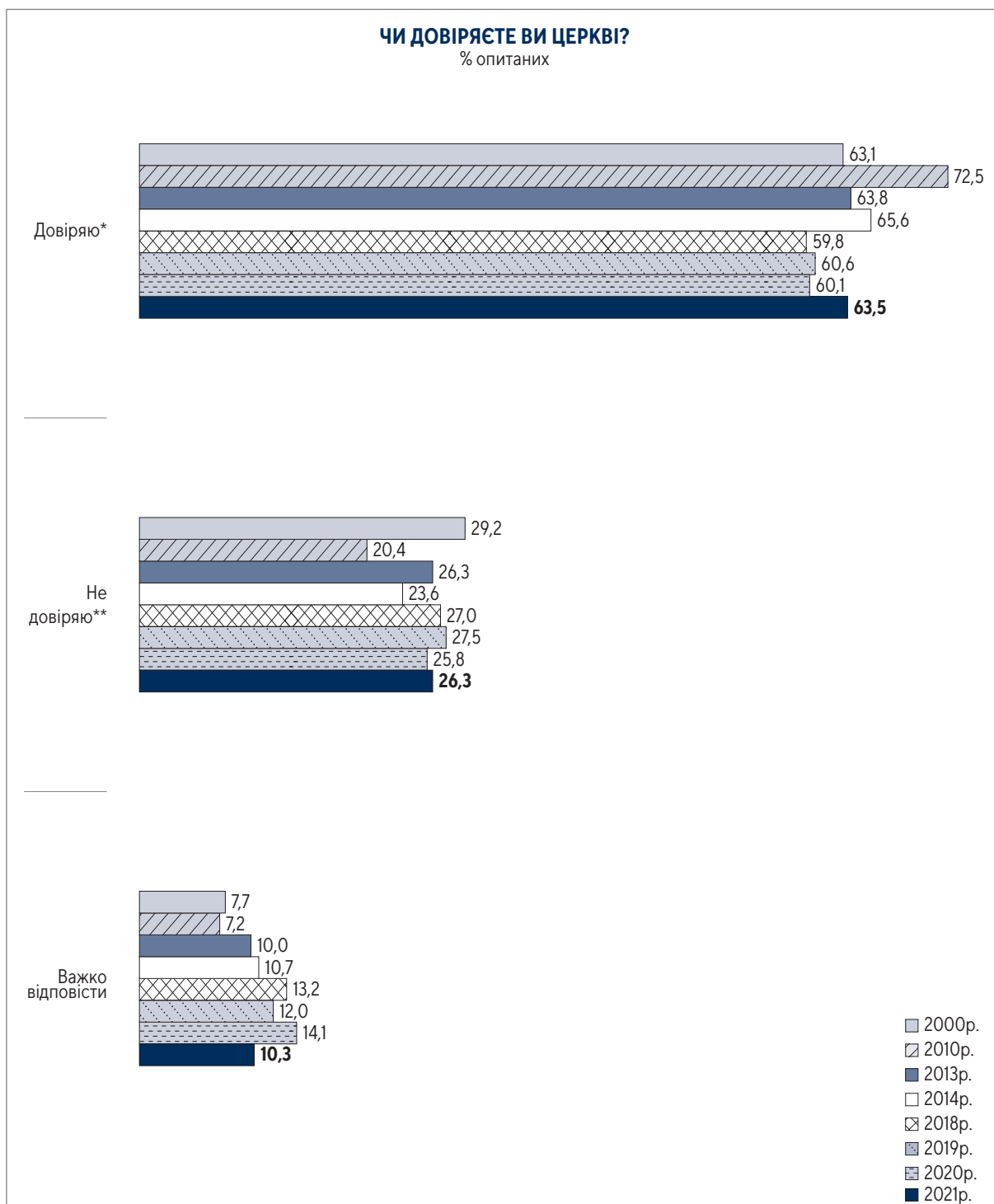
Листопад 2021р.

	РЕГІОНИ			
	Захід	Центр	Південь	Схід
Нічого не потрібно змінювати	69,0	50,0	67,1	54,6
Більше уваги приділяти різним видам допомоги членам громади, їх підтримці	8,8	14,9	10,7	17,5
Спрощення обрядовості, скорочення тривалості служіння	11,9	16,8	6,6	8,7
Більше уваги приділяти психологічній підтримці членів громади	6,9	14,7	11,8	12,6
Більше уваги приділяти проблемам членів громади	6,6	12,0	11,8	11,1
Більше уваги приділяти ознайомленню членів громади з основами релігійного вчення	6,6	7,5	4,0	5,3
Здійснення служб, проповідей рідною для Вас мовою	2,7	8,0	4,0	3,4
Проведення зібрань, служінь у більш зручний для Вас час	2,7	6,9	2,7	3,4
Інше	0,0	1,1	0,0	0,5
Важко відповісти	4,8	9,1	9,3	10,6

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

ЧИ ПОТРІБНО ЩОСЬ ЗМІНЮВАТИ В ДІЯЛЬНОСТІ РЕЛІГІЙНОЇ ГРОМАДИ, ЧІЙ РЕЛІГІЙНІ СЛУЖБИ, ЗІБРАННЯ, СЛУЖІННЯ ВИ ВІДВІДУЄТЕ?*						
% тих, хто відвідує релігійні служби, зібрання, служіння (продовження)						
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Нічого не потрібно змінювати	52,4	67,1	59,9	59,8	57,4	58,8
Більше уваги приділяти різним видам допомоги членам громади, їх підтримці	10,9	7,2	11,3	12,4	11,1	17,2
Спрощення обрядовості, скорочення тривалості служіння	17,5	14,3	15,8	10,8	13,2	10,0
Більше уваги приділяти психологічній підтримці членів громади	11,1	4,3	8,4	10,8	15,7	11,7
Більше уваги приділяти проблемам членів громади	12,7	10,0	7,4	10,3	10,2	10,7
Більше уваги приділяти ознайомленню членів громади з основами релігійного вчення	6,3	7,1	5,9	7,2	7,6	5,5
Здійснення служб, проповідей рідною для Вас мовою	3,2	5,7	4,0	3,6	8,1	4,2
Проведення зібрань, служінь у більш зручний для Вас час	4,8	5,7	5,0	3,6	4,0	4,2
Інше	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	0,6
Важко відповісти	12,7	8,6	8,9	5,2	6,6	8,4
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	
Нічого не потрібно змінювати	58,4	69,7	55,5	58,9	54,2	
Більше уваги приділяти різним видам допомоги членам громади, їх підтримці	13,1	13,0	12,8	8,9	24,1	
Спрощення обрядовості, скорочення тривалості служіння	17,9	3,8	6,7	10,7	20,3	
Більше уваги приділяти психологічній підтримці членів громади	10,9	10,3	8,6	6,5	28,8	
Більше уваги приділяти проблемам членів громади	9,1	11,9	6,7	10,7	10,2	
Більше уваги приділяти ознайомленню членів громади з основами релігійного вчення	5,2	6,5	4,9	8,9	6,9	
Здійснення служб, проповідей рідною для Вас мовою	6,1	1,6	3,0	3,6	6,8	
Проведення зібрань, служінь у більш зручний для Вас час	5,2	4,9	2,4	3,0	5,1	
Інше	0,3	0,5	1,2	0,0	1,7	
Важко відповісти	6,7	5,4	15,9	6,5	3,4	

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

	РЕГІОНИ							
	Захід		Центр		Південь		Схід	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Довіряю*	83,0	80,6	54,3	60,5	61,4	65,4	47,4	51,4
Не довіряю**	10,8	12,1	30,4	28,0	16,1	24,2	37,0	37,3
Важко відповісти	6,2	7,3	15,2	11,5	22,4	10,4	15,7	11,3

* Сума варіантів відповіді «повністю довіряю» та «скоріше довіряю».

** Сума варіантів відповіді «зовсім не довіряю» та «скоріше не довіряю».

ЧИ ДОВІРЯЄТЕ ВИ НАВЕДЕНИМ ІЄРАРХАМ ЦЕРКОВ?						
% опитаних						
	2010р.	2013р.	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.
Митрополиту Київському і всієї України Епіфанію						
Довіряю*	-	-	-	38,7	44,3	49,7
Не довіряю**	-	-	-	18,8	15,8	14,7
Не знаю такого	-	-	-	20,1	17,5	12,9
Важко відповісти	-	-	-	22,5	22,4	22,7
Митрополиту Київському і всієї України Онуфрію						
Довіряю*	-	-	31,6	32,4	31,9	33,5
Не довіряю**	-	-	25,7	22,1	26,0	28,5
Не знаю такого	-	-	25,2	20,9	19,5	13,9
Важко відповісти	-	-	17,5	24,6	22,6	24,1
Патріарху Київському і всієї Русі-України Філарету						
Довіряю*	41,5	42,9	42,5	28,5	29,3	34,9
Не довіряю**	17,0	15,9	19,5	25,7	25,1	20,4
Не знаю такого	17,2	19,1	21,5	19,7	18,6	16,1
Важко відповісти	24,3	22,2	16,5	26,1	27,1	28,6
Верховному Архієпископу Києво-Галицькому Святославу (Шевчуку)						
Довіряю*	-	28,1	30,2	27,5	29,3	35,6
Не довіряю**	-	13,1	17,1	15,4	16,3	12,5
Не знаю такого	-	37,1	36,7	32,3	32,6	27,5
Важко відповісти	-	21,6	16,0	24,8	21,8	24,5
Патріарху Московському і всієї Русі Кирилу						
Довіряю*	44,4	38,2	15,3	15,8	15,0	19,3
Не довіряю**	21,6	25,3	44,6	44,7	44,7	41,7
Не знаю такого	10,1	14,5	22,8	18,3	19,8	17,9
Важко відповісти	23,9	21,9	17,4	21,3	20,5	21,1
Вселенському Патріарху Варфоломію						
Довіряю*	-	-	-	31,0	32,1	32,8
Не довіряю**	-	-	-	15,6	15,7	14,9
Не знаю такого	-	-	-	25,4	26,4	25,9
Важко відповісти	-	-	-	27,9	25,9	26,5
Папі Римському Франциску						
Довіряю*	-	-	-	41,5	45,4	42,4
Не довіряю**	-	-	-	15,2	14,1	14,8
Не знаю такого	-	-	-	15,0	13,6	14,4
Важко відповісти	-	-	-	28,3	26,8	28,4

* Сума варіантів відповіді «повністю довіряю» та «скоріше довіряю».

** Сума варіантів відповіді «зовсім не довіряю» та «скоріше не довіряю».

ЧИ ДОВІРЯЄТЕ ВИ НАВЕДЕНИМ ІЄРАРХАМ ЦЕРКОВ?								
% опитаних (продовження)								
	РЕГІОНИ							
	Захід		Центр		Південь		Схід	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Митрополиту Київському і всієї України Епіфанію								
Довіряю*	68,3	67,8	44,4	53,9	38,2	47,3	25,0	28,3
Не довіряю**	8,1	5,8	14,5	17,8	14,1	13,0	25,4	19,1
Не знаю такого	9,4	10,8	18,2	9,8	22,4	15,1	21,7	18,1
Важко відповісти	14,2	15,6	22,9	18,5	25,3	24,7	27,9	34,5
Митрополиту Київському і всієї України Онуфрію								
Довіряю*	35,7	27,2	31,3	37,8	36,3	45,4	27,5	27,6
Не довіряю**	36,3	41,1	25,5	30,6	15,4	14,2	22,1	20,4
Не знаю такого	15,2	12,9	20,0	10,4	23,3	16,3	20,8	18,9
Важко відповісти	12,7	18,9	23,1	21,2	25,0	24,2	29,6	33,1
Патріарху Київському і всієї Русі-України Філарету								
Довіряю*	38,4	41,1	27,1	38,3	30,8	33,3	23,4	25,1
Не довіряю**	25,3	19,3	27,0	21,6	13,8	21,7	27,3	18,9
Не знаю такого	9,2	13,1	20,9	13,0	27,9	19,6	19,6	21,9
Важко відповісти	27,1	26,6	24,9	27,1	27,5	25,4	29,8	34,0
Верховному Архієпископу Києво-Галицькому Святославу (Шевчуку)								
Довіряю*	63,7	66,6	24,1	31,0	11,7	25,0	13,9	18,6
Не довіряю**	7,9	6,2	17,2	14,5	13,8	9,2	23,7	16,7
Не знаю такого	13,6	12,2	34,0	26,9	41,3	35,4	43,8	38,6
Важко відповісти	14,8	14,9	24,7	27,6	33,3	30,4	18,6	26,1
Патріарху Московському і всієї Русі Кирилу								
Довіряю*	12,1	14,1	14,5	18,4	10,0	21,3	20,5	24,2
Не довіряю**	71,5	60,6	47,9	48,7	30,0	29,2	22,4	20,2
Не знаю такого	7,9	12,9	17,8	11,6	28,3	18,8	29,7	31,6
Важко відповісти	8,5	12,4	19,8	21,4	31,7	30,8	27,4	24,0
Вселенському Патріарху Варфоломію								
Довіряю*	58,5	50,7	29,3	30,5	19,9	30,4	17,7	21,0
Не довіряю**	9,6	10,0	16,3	16,4	10,4	12,1	22,6	18,4
Не знаю такого	13,4	19,5	24,8	24,1	33,2	25,8	37,4	34,1
Важко відповісти	18,6	19,8	29,6	29,0	36,5	31,7	22,3	26,5
Папі Римському Франциску								
Довіряю*	79,2	63,4	45,7	40,9	33,5	41,8	20,0	25,7
Не довіряю**	8,3	8,9	13,2	17,6	9,6	12,1	22,8	17,4
Не знаю такого	1,9	6,9	14,0	8,7	15,5	13,8	22,6	29,9
Важко відповісти	10,6	20,8	27,0	32,7	41,4	32,2	34,7	27,0

* Сума варіантів відповіді «повністю довіряю» та «скоріше довіряю».

** Сума варіантів відповіді «зовсім не довіряю» та «скоріше не довіряю».

ЧИ ДОВІРЯЄТЕ ВИ НАВЕДЕНИМ ІСРАРХАМ ЦЕРКОВ?												
% опитаних												
(продовження)												
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ											
	ПЦУ		УПЦ(МП)		Просто православні		УГКЦ		Просто християни		Не відносять себе до жодної релігії	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Митрополиту Київському і всієї України Епіфанію												
Довіряю*	83,2	79,9	38,0	44,7	38,0	44,4	70,8	69,1	33,9	39,5	10,1	17,2
Не довіряю**	2,9	2,8	31,8	34,8	15,6	7,5	5,2	6,7	11,1	18,0	28,1	24,8
Не знаю такого	5,9	3,3	8,0	4,9	19,8	12,5	9,4	12,9	26,1	15,1	36,3	28,8
Важко відповісти	8,0	14,0	22,3	15,6	27,7	35,6	14,6	11,2	28,9	27,3	25,5	29,3
Митрополиту Київському і всієї України Онуфрію												
Довіряю*	39,4	33,3	62,8	80,7	32,8	34,1	18,7	9,6	26,3	35,7	6,2	11,8
Не довіряю**	35,1	40,4	14,2	7,0	19,3	15,8	50,3	63,3	15,6	17,5	30,9	30,0
Не знаю такого	10,4	3,7	5,5	3,3	19,8	13,3	16,6	13,0	29,6	19,3	38,8	30,8
Важко відповісти	15,2	22,6	17,5	9,0	28,1	36,8	14,5	14,1	28,5	27,5	24,1	27,4
Патріарху Київському і всієї Русі-України Філарету												
Довіряю*	39,1	46,4	34,1	45,9	34	34,8	26,9	41,1	24,6	28,1	5,9	9,8
Не довіряю**	26,3	16,3	33,7	29,1	17,5	13,0	30,6	21,1	17,3	21,1	32,4	28,0
Не знаю такого	10,4	7,5	10,3	7,0	20,2	17,0	7,8	12,8	28,5	21,1	36,6	31,4
Важко відповісти	24,2	29,7	22,0	18,0	28,3	35,3	34,7	25,0	29,6	29,8	25,2	30,9
Верховному Архієпископу Києво-Галицькому Святославу (Шевчуку)												
Довіряю*	40,8	45,1	23,4	34,4	23,4	29,8	87,1	90,4	15,1	22,8	5,6	9,2
Не довіряю**	11,5	7,7	22,3	13,1	16,5	8,3	2,6	1,1	15,1	18,1	26,5	22,9
Не знаю такого	24,5	20,7	37,0	29,9	33,7	32,6	3,6	6,7	49,7	28,1	47,1	40,3
Важко відповісти	23,2	26,4	17,2	22,5	26,4	29,3	6,7	1,7	20,1	31,0	20,9	27,6
Патріарху Московському і всієї Русі Кирилу												
Довіряю*	10,7	15,4	39,2	54,9	19,4	20,6	4,1	5,1	10,6	16,4	3,0	7,1
Не довіряю**	60,8	54,7	25,6	20,5	31,3	29,3	83,4	73,6	38,5	38,0	39,3	35,8
Не знаю такого	13,9	12,6	12,8	9,4	21,6	22,1	7,3	11,8	35,2	17,0	34,8	31,3
Важко відповісти	14,7	17,3	22,3	15,2	27,7	28,1	5,2	9,6	15,6	28,7	23,0	25,8
Вселенському Патріарху Варфоломію												
Довіряю*	49,9	41,3	33,9	37,4	28,6	28,3	59,8	66,3	21,2	24,0	6,6	11,3
Не довіряю**	8,8	10,0	24,5	22,2	14,5	9,8	7,2	5,1	13,4	16,4	26,9	24,5
Не знаю такого	17,6	19,7	23,7	21,0	26,6	30,1	14,4	19,1	41,9	24,6	39,3	36,6
Важко відповісти	23,7	29,1	17,9	19,3	30,3	31,8	18,6	9,6	23,5	35,1	27,2	27,6
Папі Римському Франциску												
Довіряю*	60,5	49,8	44,7	48,0	39,4	36,3	93,8	88,8	38,0	34,3	12,4	16,6
Не довіряю**	9,1	9,6	20,5	16,4	13,8	10,8	1,6	4,5	11,2	18,6	27,1	26,6
Не знаю такого	6,7	11,2	12,1	14,8	15,6	16,0	0,5	1,1	21,2	10,5	26,8	25,6
Важко відповісти	23,7	29,5	22,7	20,9	31,2	37,0	4,1	5,6	29,6	36,6	33,7	31,1

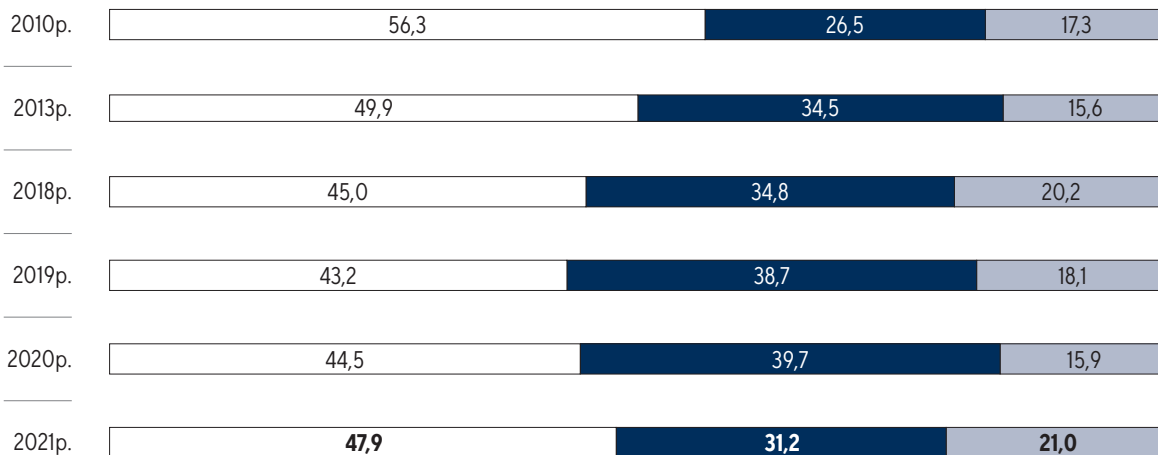
* Сума варіантів відповіді «повністю довіряю» та «скоріше довіряю».

** Сума варіантів відповіді «зовсім не довіряю» та «скоріше не довіряю».

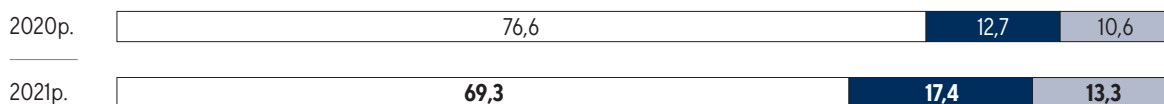
ЧИ Є ДЛЯ ВАС СЬОГОДНІ ЦЕРКВА МОРАЛЬНИМ АВТОРИТЕТОМ?

% опитаних

УКРАЇНА

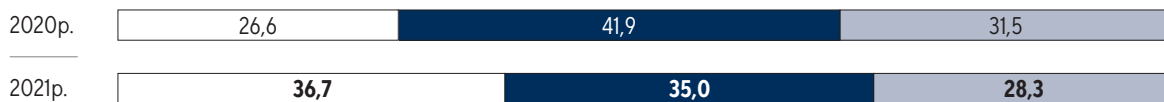
Захід

Центр

Південь

Схід

□ Так ■ Ні □ Не відповіли

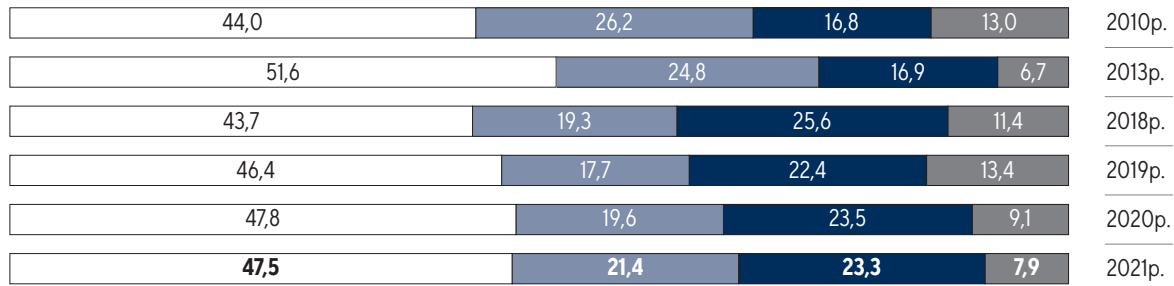
ЧИ Є ДЛЯ ВАС СЬОГОДНІ ЦЕРКВА МОРАЛЬНИМ АВТОРИТЕТОМ?																		
% опитаних																		
<i>(продовження)</i>																		
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ																	
	ПЦУ			УПЦ(МП)			Просто православні			УГКЦ			Просто християни			Не відносять себе до жодної релігії		
	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.
Так	57,0	57,3	63,6	55,9	64,1	69,3	35,4	30,8	36,6	79,2	86,5	78,8	28,1	32,6	39,8	5,1	4,2	6,3
Ні	24,9	24,5	18,3	23,9	25,3	16,8	44,1	51,2	35,6	12,5	4,7	7,8	55,6	48,3	28,1	80,9	78,8	70,4
Важко відповісти	18,1	18,2	18,1	20,2	10,6	13,9	20,5	18,0	27,8	8,3	8,8	13,4	16,3	19,1	32,2	14,0	17,0	23,2
	ВІК (листопад 2021р.)																	
	18-24 років			25-29 років			30-39 років			40-49 років			50-59 років			60 років і старші		
Так	35,2			40,6			43,8			47,3			52,0			55,2		
Ні	43,2			36,4			36,3			29,2			27,9			25,0		
Важко відповісти	21,6			23,0			19,9			23,5			20,1			19,8		

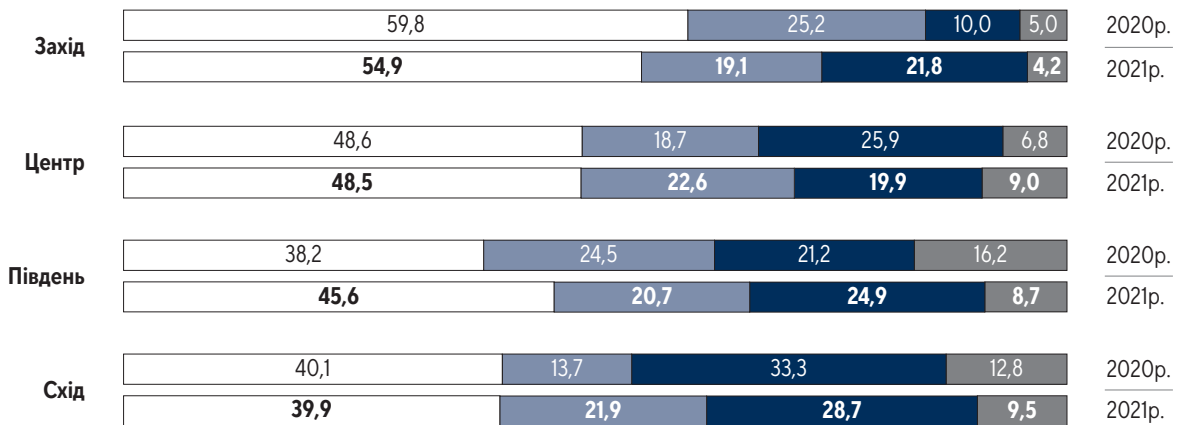
* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

З ЯКИМ СУДЖЕННЯМ ВИ ЗГОДНІ НАЙБІЛЬШОЮ МІРОЮ?

% опитаних

РЕГІОНИ

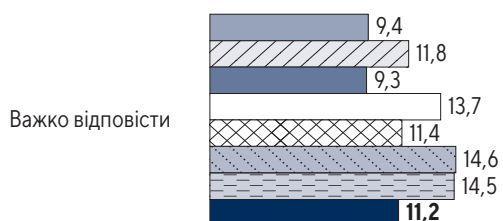
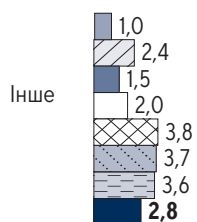
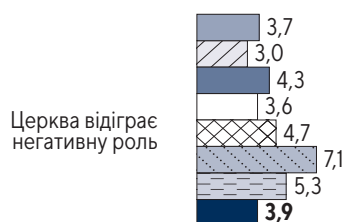
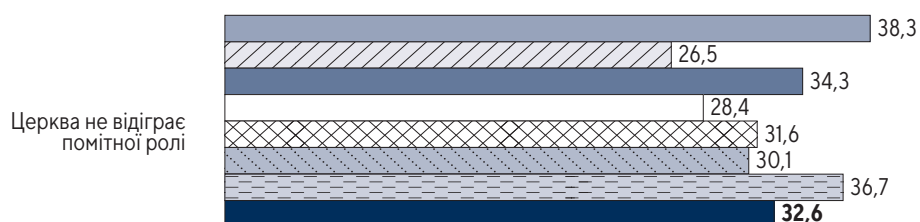
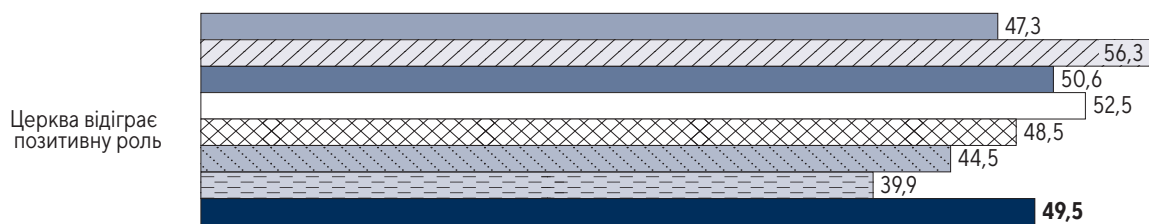
- Священнослужителі такі ж, як більшість із нас – з усіма достоїнствами і гріхами
- Більшість священнослужителів – глибоко моральні й духовні особи
- Більшість священнослужителів думають насамперед про гроші, а не про духовне
- Важко відповісти

КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ

	пцу		упц(мп)		Просто православні		угкц		Просто християни		Не відносять себе до жодної релігії	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
	Священнослужителі такі самі, як більшість з нас – з усіма достоїнствами і гріхами	50,1	49,5	49,1	45,3	50,6	50,4	61,1	60,7	44,4	54,7	35,9
Більшість священнослужителів – глибоко моральні й духовні особи	28,5	24,8	33,0	35,4	13,0	18,3	26,4	25,8	10,6	12,2	4,2	6,9
Більшість священнослужителів думають насамперед про гроші, а не про духовне	15,2	20,2	13,6	14,8	26,6	23,3	7,8	9,6	30,0	26,2	47,1	40,4
Важко відповісти	6,1	5,5	4,4	4,5	9,7	8,0	4,7	3,9	15,0	7,0	12,7	14,2
	ВІК (листопад 2021р.)											
	18-24 років		25-29 років		30-39 років		40-49 років		50-59 років		60 років і старші	
Священнослужителі такі самі, як більшість з нас – з усіма достоїнствами і гріхами	49,0		47,6		47,9		47,1		49,4		45,6	
Більшість священнослужителів – глибоко моральні й духовні особи	17,0		15,2		18,9		21,0		21,8		26,4	
Більшість священнослужителів думають насамперед про гроші, а не про духовне	26,5		29,9		24,9		22,7		22,4		20,0	
Важко відповісти	7,5		7,3		8,3		9,2		6,3		8,0	

ЯКУ РОЛЬ ВІДІГРАЄ ЦЕРКВА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ?

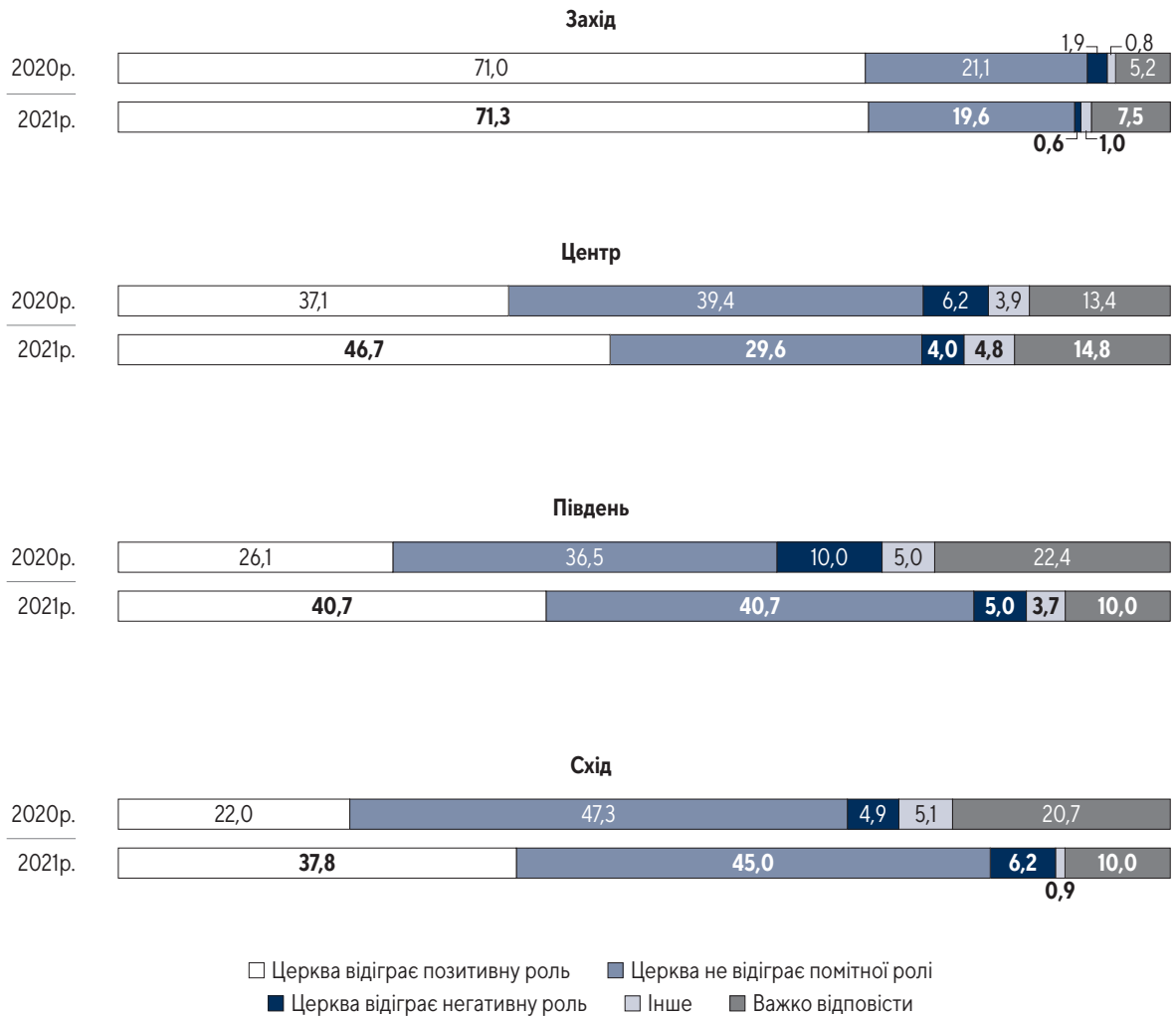
% опитаних

ЯКУ РОЛЬ ВІДІГРАЄ ЦЕРКВА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ?

% опитаних

(продовження)

	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ											
	ПЦУ		УПЦ(МП)		Просто православні		УГКЦ		Просто християни		Не відносять себе до жодної релігії	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Церква відіграє позитивну роль	59,5	65,9	47,4	68,0	24,0	35,0	82,9	88,8	28,5	40,4	5,2	10,8
Церква не відіграє помітної ролі	30,7	24,2	28,5	20,5	51,5	46,0	13,5	5,1	48,0	36,8	42,5	53,9
Церква відіграє негативну роль	1,1	1,8	4,7	1,6	4,8	2,3	0,0	0,6	1,1	2,9	17,3	12,6
Інше	2,7	1,2	2,9	2,0	3,1	2,5	1,0	0,0	3,4	2,3	7,8	5,5
Важко відповісти	6,1	6,9	16,4	7,8	16,7	14,3	2,6	5,6	19,0	17,5	27,1	17,1

	ВІК (листопад 2021р.)					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Церква відіграє позитивну роль	31,5	40,0	50,1	52,1	52,0	55,1
Церква не відіграє помітної ролі	46,5	34,5	33,5	30,9	29,0	29,6
Церква відіграє негативну роль	4,5	6,7	5,3	3,4	3,2	2,9
Інше	5,0	3,0	1,8	3,4	3,2	2,0
Важко відповісти	12,5	15,8	9,3	10,0	12,6	10,5

НАСКІЛЬКИ АДЕКВАТНО НАЙБІЛЬШІ ЦЕРКВИ, РЕЛІГІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНИ РЕАГУЮТЬ НА ТАКІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ?					
% опитаних					
	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Екологічні проблеми					
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	18,0	28,5	15,8	17,9	11,9
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	11,5	13,3	12,8	6,3	10,6
Жодним чином не реагують	21,6	15,6	22,3	20,8	26,3
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	48,8	42,6	49,2	55,0	51,2
Глобальне потепління					
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	12,0	19,3	9,1	12,9	9,1
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	10,6	15,2	10,7	5,8	8,5
Жодним чином не реагують	24,9	18,7	26,3	24,2	28,6
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	52,5	46,8	53,9	57,1	53,8
Епідемія COVID-19					
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	26,6	36,2	25,4	33,2	16,4
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	16,5	21,0	19,6	8,3	11,7
Жодним чином не реагують	15,8	7,7	14,9	14,9	24,8
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	41,2	35,1	40,2	43,6	47,1
Масові міграції населення					
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	10,8	17,3	8,2	10,8	8,7
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	11,0	12,7	12,6	7,1	8,9
Жодним чином не реагують	23,2	18,3	22,7	22,9	28,5
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	55,0	51,8	56,5	59,2	53,9
Міжнародний тероризм					
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	14,7	19,3	13,7	16,2	11,4
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	10,2	9,1	13,2	7,1	8,1
Жодним чином не реагують	21,1	18,7	20,7	14,9	26,7
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	53,9	52,8	52,4	61,8	53,8

Листопад 2021р.

НАСКІЛЬКИ АДЕКВАТНО НАЙБІЛЬШІ ЦЕРКВИ, РЕЛІГІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНИ РЕАГУЮТЬ НА ТАКІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ?					
% опитаних					
	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Воєнні конфлікти					
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	30,0	38,5	34,0	29,2	16,6
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	14,4	16,6	16,3	5,4	14,0
Жодним чином не реагують	14,0	8,5	11,7	13,8	22,5
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	41,5	36,4	38,0	51,7	46,9
Проблеми виховання дітей та підлітків					
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	34,8	42,8	37,5	30,4	25,5
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	17,5	19,8	20,2	7,5	16,1
Жодним чином не реагують	11,1	5,8	10,2	13,8	16,3
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	36,5	31,6	32,1	48,3	42,2
Цифрові посвідчення особи					
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	10,0	10,6	8,1	14,5	10,2
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	15,3	17,5	20,1	3,3	11,9
Жодним чином не реагують	18,6	20,6	15,1	19,5	21,6
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	56,1	51,4	56,8	62,7	56,3
Негативний вплив на моральність та психічне здоров'я нових технологій комунікації (Інтернету, соціальних мереж)					
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	19,1	24,7	17,8	20,0	15,5
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	15,3	14,3	18,0	7,1	15,7
Жодним чином не реагують	17,0	21,0	13,0	12,1	21,6
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	48,6	40,0	51,2	60,8	47,2
Криза моральності та духовності					
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	35,6	43,2	39,2	28,8	26,3
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	15,8	18,3	18,0	4,6	15,5
Жодним чином не реагують	11,5	6,2	9,9	12,5	18,3
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	37,1	32,2	32,9	54,2	39,9

НАСКІЛЬКИ АДЕКВАТНО НАЙБІЛЬШІ ЦЕРКВИ, РЕЛІГІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНИ РЕАГУЮТЬ НА ТАКІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ?					
% опитаних					
	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Необхідність надання психологічної підтримки людям					
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	36,1	40,7	38,0	38,8	27,8
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	14,1	17,0	15,8	3,3	14,0
Жодним чином не реагують	11,7	6,6	11,2	13,3	16,3
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	38,1	35,7	35,0	44,6	41,9
Криза сімейних відносин					
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	30,9	41,3	29,1	30,4	24,4
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	17,2	21,2	19,4	6,7	15,1
Жодним чином не реагують	13,0	6,4	13,7	13,3	17,8
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	38,9	31,1	37,8	49,6	42,7
ЛГБТ-спільноти					
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	13,3	9,8	12,6	19,2	15,0
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	16,8	19,5	18,5	7,1	16,1
Жодним чином не реагують	15,7	13,7	16,0	13,3	18,0
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	54,2	57,0	52,9	60,4	50,9
Проблема переривання вагітності					
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	21,8	22,5	21,0	26,1	20,3
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	20,2	21,8	24,2	6,2	19,1
Жодним чином не реагують	12,1	11,0	9,8	11,6	16,7
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	46,0	44,7	45,1	56,0	43,9

НАСКІЛЬКИ АДЕКВАТНО НАЙБІЛЬШІ ЦЕРКВИ, РЕЛІГІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНИ РЕАГУЮТЬ НА ТАКІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ? % ОПИТАНИХ (продовження)						
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Екологічні проблеми						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	11,1	15,9	14,5	19,3	22,1	20,3
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	9,6	14,0	12,3	11,8	10,3	11,4
Жодним чином не реагують	23,2	20,1	25,8	21,3	20,7	19,4
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	56,1	50,0	47,4	47,7	46,8	48,8
Глобальне потепління						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	7,5	8,5	10,1	13,2	14,6	13,5
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	6,0	9,8	11,1	11,7	10,6	11,6
Жодним чином не реагують	27,1	22,0	30,4	25,5	22,6	21,9
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	59,3	59,8	48,5	49,6	52,1	52,9
Епідемія COVID-19						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	22,1	20,6	24,6	30,5	28,4	27,9
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	14,1	14,5	19,1	15,5	16,6	16,6
Жодним чином не реагують	15,6	18,2	17,6	15,8	15,8	13,8
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	48,2	46,7	38,7	38,2	39,3	41,8
Масові міграції населення						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	10,6	8,5	9,3	10,6	10,9	12,8
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	10,1	12,1	13,8	8,0	12,0	10,3
Жодним чином не реагують	20,1	18,8	24,4	25,3	22,3	23,5
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	59,3	60,6	52,5	56,0	54,7	53,3

НАСКІЛЬКИ АДЕКВАТНО НАЙБІЛЬШІ ЦЕРКВИ, РЕЛІГІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНИ РЕАГУЮТЬ НА ТАКІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ?						
% опитаних (продовження)						
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Міжнародний тероризм						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	9,5	12,1	13,9	15,2	18,7	15,2
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	10,1	11,5	11,1	8,6	10,9	9,8
Жодним чином не реагують	23,6	20,6	21,9	24,7	16,4	20,5
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	56,8	55,8	53,1	51,4	54,0	54,5
Воєнні конфлікти						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	19,5	24,2	27,0	33,5	33,9	33,0
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	13,5	15,2	16,6	12,6	16,4	13,0
Жодним чином не реагують	17,5	12,7	15,6	16,6	9,5	13,2
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	49,5	47,9	40,8	37,2	40,2	40,8
Проблеми виховання дітей та підлітків						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	25,0	27,3	34,9	38,2	37,9	36,3
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	18,5	17,6	17,6	17,8	18,7	16,3
Жодним чином не реагують	11,0	10,3	12,3	11,2	9,8	11,4
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	45,5	44,8	35,2	32,8	33,6	36,1
Цифрові посвідчення особи						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	7,0	8,6	8,3	11,2	10,3	11,8
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	17,1	12,3	16,6	14,9	16,6	14,3
Жодним чином не реагують	17,6	17,2	21,4	19,3	18,1	17,3
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	58,3	62,0	53,7	54,6	55,0	56,7

НАСКІЛЬКИ АДЕКВАТНО НАЙБІЛЬШІ ЦЕРКВИ, РЕЛІГІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНИ РЕАГУЮТЬ НА ТАКІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ?						
% опитаних (продовження)						
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Негативний вплив на моральність та психічне здоров'я нових технологій комунікації (Інтернету, соціальних мереж)						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	13,6	15,2	17,3	22,4	21,5	20,1
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	15,6	14,0	16,8	14,4	15,8	14,6
Жодним чином не реагують	16,1	12,8	18,8	19,3	15,8	16,8
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	54,8	57,9	47,0	44,0	47,0	48,5
Криза моральності та духовності						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	21,1	30,5	30,9	39,7	41,8	39,0
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	16,6	18,9	17,3	14,1	15,5	14,8
Жодним чином не реагують	13,1	9,1	14,1	12,1	10,9	10,0
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	49,2	41,5	37,7	34,2	31,8	36,2
Необхідність надання психологічної підтримки людям						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	22,6	26,1	35,0	38,2	40,4	40,6
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	13,6	17,6	16,6	14,4	13,2	12,0
Жодним чином не реагують	13,1	10,9	12,6	12,6	10,9	10,7
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	50,8	45,5	35,8	34,8	35,5	36,7
Криза сімейних відносин						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	16,6	20,7	31,4	36,2	34,5	33,2
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	19,1	18,9	18,1	14,4	18,7	16,1
Жодним чином не реагують	14,1	13,4	13,3	14,4	11,2	12,7
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	50,3	47,0	37,2	35,1	35,6	38,0

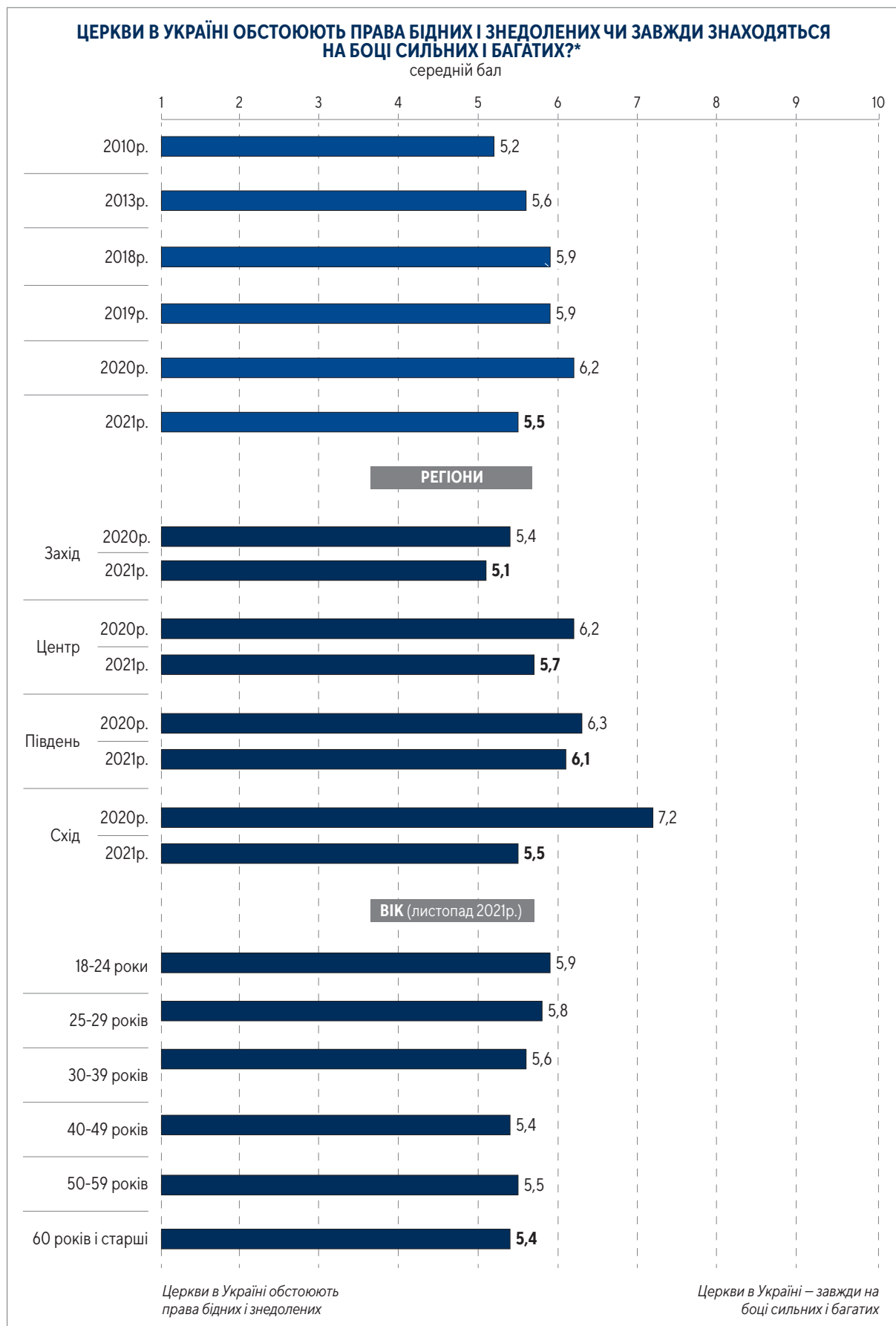
НАСКІЛЬКИ АДЕКВАТНО НАЙБІЛЬШІ ЦЕРКВИ, РЕЛІГІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНИ РЕАГУЮТЬ НА ТАКІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ?						
% опитаних (продовження)						
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
ЛГБТ-спільноти						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	9,5	10,9	11,6	15,8	16,0	13,6
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	18,0	19,4	19,8	16,1	15,5	14,8
Жодним чином не реагують	15,0	10,9	16,3	18,1	15,2	15,7
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	57,5	58,8	52,3	50,0	53,3	55,9
Проблема переривання вагітності						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	16,5	12,7	20,6	23,6	24,4	24,4
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	17,0	24,8	24,1	20,4	18,6	17,8
Жодним чином не реагують	12,5	7,9	12,1	13,5	12,6	12,1
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	54,0	54,5	43,2	42,5	44,4	45,6
КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ						
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Екологічні проблеми						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	27,2	25,1	11,0	31,5	9,4	5,0
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	12,0	13,2	7,5	14,0	19,9	8,7
Жодним чином не реагують	16,9	17,7	21,8	13,5	25,7	31,7
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	43,9	44,0	59,6	41,0	45,0	54,6
Глобальне потепління						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	20,3	15,6	6,0	18,4	6,4	4,0
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	11,0	12,3	7,8	12,3	16,3	6,9
Жодним чином не реагують	20,1	24,2	25,1	16,8	30,8	33,2
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	48,6	48,0	61,2	52,5	46,5	55,9

НАСКІЛЬКИ АДЕКВАТНО НАЙБІЛЬШІ ЦЕРКВИ, РЕЛІГІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНИ РЕАГУЮТЬ НА ТАКІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ?						
% опитаних (продовження)						
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	ПЦУ	УПЦ(МП)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Епідемія COVID-19						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	36,8	36,5	19,8	42,9	23,3	8,9
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	14,2	17,2	12,8	26,6	21,5	15,0
Жодним чином не реагують	12,8	13,5	15,5	6,2	15,1	25,5
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	36,2	32,8	51,9	24,3	40,1	50,5
Масові міграції населення						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	17,1	15,2	4,8	14,5	12,3	2,9
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	8,9	13,9	7,5	8,9	18,7	9,2
Жодним чином не реагують	21,7	23,8	23,3	20,1	19,9	28,4
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	52,2	47,1	64,5	56,4	49,1	59,5
Міжнародний тероризм						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	21,5	23,8	11,3	16,4	14,0	4,5
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	9,1	10,2	8,0	6,2	16,4	10,0
Жодним чином не реагують	19,5	16,0	19,8	19,8	22,2	27,7
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	49,8	50,0	61,0	57,6	47,4	57,8
Воєнні конфлікти						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	37,2	41,4	21,6	57,5	25,1	9,8
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	13,8	13,5	11,5	15,1	21,6	13,7
Жодним чином не реагують	11,6	11,5	14,3	3,9	13,5	24,3
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	37,4	33,6	52,6	23,5	39,8	52,2

НАСКІЛЬКИ АДЕКВАТНО НАЙБІЛЬШІ ЦЕРКВИ, РЕЛІГІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНИ РЕАГУЮТЬ НА ТАКІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ?						
% опитаних (продовження)						
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Проблеми виховання дітей та підлітків						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	47,7	50,8	22,3	58,7	25,6	11,6
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	13,4	20,1	16,0	16,8	24,4	18,5
Жодним чином не реагують	8,4	6,6	12,8	2,8	10,5	20,6
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	30,5	22,5	48,9	21,8	39,5	49,3
Цифрові посвідчення особи						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	15,4	18,9	5,5	8,5	2,3	3,2
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	10,6	19,3	12,8	18,6	14,6	20,6
Жодним чином не реагують	18,7	18,0	15,3	23,2	17,5	20,6
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	55,3	43,9	66,5	49,7	65,5	55,7
Негативний вплив на моральність та психічне здоров'я нових технологій комунікації (Інтернету, соціальних мереж)						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	28,0	31,8	11,3	33,1	8,1	5,0
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	10,8	17,6	13,8	8,4	22,7	18,7
Жодним чином не реагують	15,0	13,5	13,8	21,9	16,9	23,5
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	46,1	37,1	61,1	36,5	52,3	52,8
Криза моральності та духовності						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	46,3	52,5	23,8	64,2	25,1	12,7
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	14,2	15,2	12,8	15,1	24,6	16,9
Жодним чином не реагують	6,7	8,2	13,5	2,8	12,3	21,9
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	32,7	24,2	49,9	17,9	38,0	48,5

НАСКІЛЬКИ АДЕКВАТНО НАЙБІЛЬШІ ЦЕРКВИ, РЕЛІГІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНИ РЕАГУЮТЬ НА ТАКІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ? % опитаних (продовження)						
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	ПЦУ	УПЦ(МП)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Необхідність надання психологічної підтримки людям						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	46,5	52,5	27,8	57,5	29,8	13,5
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	12,4	11,5	13,5	16,8	18,1	14,0
Жодним чином не реагують	7,5	8,6	11,8	2,8	12,3	23,5
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	33,5	27,5	46,9	22,9	39,8	49,1
Криза сімейних відносин						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	38,7	47,1	19,5	64,0	15,8	12,1
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	15,3	16,8	17,3	16,9	22,2	16,6
Жодним чином не реагують	9,8	9,4	13,0	1,7	18,7	22,4
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми/ важко відповісти	36,3	26,6	50,1	17,4	43,3	48,8
ЛГБТ-спільноти						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	18,1	21,7	11,8	12,3	2,3	7,9
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	15,2	18,9	16,5	21,2	14,5	17,2
Жодним чином не реагують	14,2	12,7	14,5	9,5	18,0	22,2
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми, важко відповісти	52,4	46,7	57,3	57,0	65,1	52,8
Проблема переривання вагітності						
Займають активну позицію, яка сприяє вирішенню цієї проблеми	30,8	29,9	17,8	33,7	10,5	8,7
Займають консервативну позицію, яка не відповідає вимогам часу	18,9	21,3	21,0	25,8	15,7	19,5
Жодним чином не реагують	10,6	7,8	10,5	5,1	15,7	19,8
Мені нічого не відомо про їх реакцію чи позицію стосовно цієї проблеми, важко відповісти	39,7	41,0	50,8	35,4	58,1	52,0

* За 10-бальною шкалою від 1 до 10, де «1» означає повну згоду з твердженням ліворуч, а «10» – з твердженням праворуч.

* За 10-бальною шкалою від 1 до 10, де «1» означає повну згоду з твердженням ліворуч, а «10» – з твердженням праворуч.

Так, я знаю про такі випадки   Ні, ніколи про таке не чув   Не відповіли   Листопад 2021р.

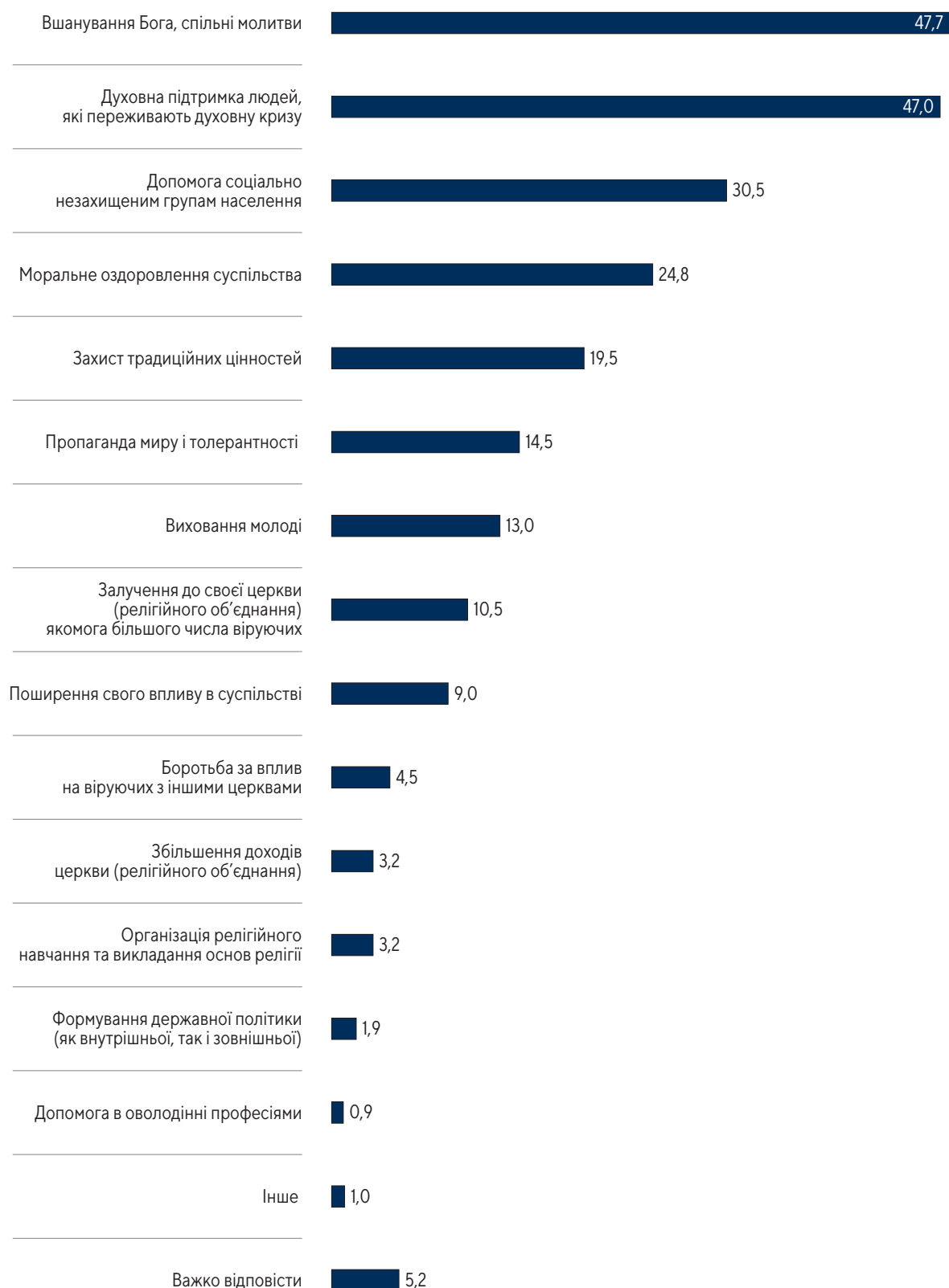
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Так, я знаю про такі випадки	17,1	26,8	30,0	30,4	31,8	29,8
Ні, ніколи про таке не чув	80,4	71,3	69,0	67,9	65,0	68,2
Не відповіли	2,5	1,8	1,0	1,7	3,2	2,0

	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	ПЦУ	УПЦ(МП)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Так, я знаю про такі випадки	29,3	37,3	25,1	44,9	28,1	15,8
Ні, ніколи про таке не чув	68,4	60,7	73,7	52,8	70,8	83,4
Не відповіли	2,2	2,0	1,3	2,2	1,2	0,8

ЯКІ ГОЛОВНІ ЦІЛІ ПОВИННІ СТАВИТИ ПЕРЕД СОБОЮ ЦЕРКВИ ТА РЕЛІГІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ В УКРАЇНІ?*

% опитаних

Листопад 2021р.

* Респондентам пропонувалося відзначити не більше трьох прийнятних варіантів відповіді.

ЯКІ ГОЛОВНІ ЦІЛІ ПОВИННІ СТАВИТИ ПЕРЕД СОБОЮ ЦЕРКВИ ТА РЕЛІГІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ В УКРАЇНІ?*						
	% опитаних					
	(продовження)					
	РЕГІОНИ					
	Захід	Центр	Південь	Схід		
Вшанування Бога, спільні молитви	68,0	43,6	34,4	41,2		
Духовна підтримка людей, які переживають духовну кризу	43,8	46,1	49,2	50,4		
Допомога соціально незахищеним групам населення	21,4	34,8	25,8	34,6		
Моральне оздоровлення суспільства	20,4	25,7	26,6	26,8		
Захист традиційних цінностей	18,9	21,6	18,8	17,2		
Пропаганда миру і толерантності	10,0	20,2	14,1	10,6		
Виховання молоді	15,6	13,7	12,1	10,2		
Залучення до своєї церкви (релігійного об'єднання) якомога більшого числа віруючих	13,1	9,3	8,3	10,8		
Поширення свого впливу в суспільстві	10,0	10,7	5,8	7,2		
Боротьба за вплив на віруючих з іншими церквами	5,4	3,5	3,8	5,5		
Збільшення доходів церкви (релігійного об'єднання)	3,5	3,6	5,0	1,5		
Організація релігійного навчання та викладання основ релігії	5,2	2,1	3,3	2,8		
Формування державної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої)	1,7	2,6	1,2	1,7		
Допомога в оволодінні професіями	0,2	0,9	2,5	0,9		
Інше	0,2	1,6	2,1	0,4		
Важко відповісти	3,5	3,3	7,9	8,3		
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Вшанування Бога, спільні молитви	42,2	45,7	44,5	48,0	50,7	50,4
Духовна підтримка людей, які переживають духовну кризу	35,2	41,5	47,5	50,0	48,3	50,0
Допомога соціально незахищеним групам населення	25,1	23,8	30,4	30,7	32,5	33,0
Моральне оздоровлення суспільства	21,0	27,9	24,1	23,3	28,7	24,4
Захист традиційних цінностей	14,6	17,1	19,6	20,1	21,6	20,1
Пропаганда миру і толерантності	17,1	15,9	13,8	14,7	14,3	13,6
Виховання молоді	12,6	10,9	13,1	13,2	11,7	14,6
Залучення до своєї церкви (релігійного об'єднання) якомога більшого числа віруючих	13,1	10,4	9,8	8,0	13,2	9,8
Поширення свого впливу в суспільстві	9,0	10,3	8,8	11,5	8,9	7,5
Боротьба за вплив на віруючих з іншими церквами	7,0	4,3	3,3	5,7	5,7	3,0
Збільшення доходів церкви (релігійного об'єднання)	2,5	1,2	2,8	3,7	4,6	3,4
Організація релігійного навчання та викладання основ релігії	3,5	4,3	4,0	2,6	2,3	3,0
Формування державної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої)	1,5	1,2	1,8	2,6	2,0	1,8
Допомога в оволодінні професіями	1,0	1,8	1,3	0,6	0,3	1,1
Інше	1,0	1,8	0,5	0,9	1,4	0,9
Важко відповісти	9,5	5,5	6,0	4,9	2,6	4,6

* Респондентам пропонувалося відзначити не більше трьох прийнятних варіантів відповіді.

ЯКІ ГОЛОВНІ ЦІЛІ ПОВИННІ СТАВИТИ ПЕРЕД СОБОЮ ЦЕРКВИ ТА РЕЛІГІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ В УКРАЇНІ?*

% опитаних

(продовження)

	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Вшанування Бога, спільні молитви	50,4	57,0	46,1	75,3	43,3	31,3
Духовна підтримка людей, які переживають духовну кризу	51,8	54,9	51,1	52,2	48,3	26,9
Допомога соціально незахищеним групам населення	33,0	32,8	32,8	13,5	34,5	27,4
Моральне оздоровлення суспільства	30,1	26,2	27,5	26,8	26,9	15,0
Захист традиційних цінностей	18,9	26,6	16,8	19,1	25,6	13,7
Пропаганда миру і толерантності	18,5	11,9	16,3	9,6	12,3	13,7
Виховання молоді	15,4	13,5	12,5	23,0	13,4	5,8
Залучення до своєї церкви (релігійного об'єднання) якомога більшого числа віруючих	8,5	11,5	7,5	12,8	8,8	12,7
Поширення свого впливу в суспільстві	7,9	7,4	6,5	5,1	12,9	12,4
Боротьба за вплив на віруючих з іншими церквами	3,3	2,9	2,5	0,6	7,6	8,4
Збільшення доходів церкви (релігійного об'єднання)	2,9	2,0	3,0	1,1	4,7	5,5
Організація релігійного навчання та викладання основ релігії	4,5	1,2	2,3	7,3	2,3	2,4
Формування державної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої)	3,0	1,6	1,0	0,0	3,5	1,8
Допомога в оволодінні професіями	0,8	0,8	1,0	0,6	1,8	0,8
Інше	0,6	0,8	0,8	0,6	1,2	2,1
Важко відповісти	1,8	2,0	4,0	0,6	4,1	16,4

* Респондентам пропонувалося відзначити не більше трьох прийнятних варіантів відповіді.

ЧИ ПРОВОДИЛА ВАША РЕЛІГІЙНА ГРОМАДА ЕКОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ, СПРЯМОВАНІ НА ПРИБИРАННЯ ПАРКІВ І ЛІСІВ, ОЧИЩЕННЯ МАЛИХ РІЧОК, ЗАПРОВАДЖЕННЯ СОРТУВАННЯ СМІТТЯ, МАСОВІ ЗАХОДИ ПРОТИ ШКІДЛИВИХ ВИРОБНИЦТВ?

% тих, хто є членом релігійної громади

Листопад 2021р.

ЧИ ПОРУШУВАЛИСЯ НА ЗІБРАННЯХ У ВАШІЙ РЕЛІГІЙНІЙ ГРОМАДІ ПИТАННЯ ВАКЦИНАЦІЇ ПРОТИ КОРОНАВІРУСУ?

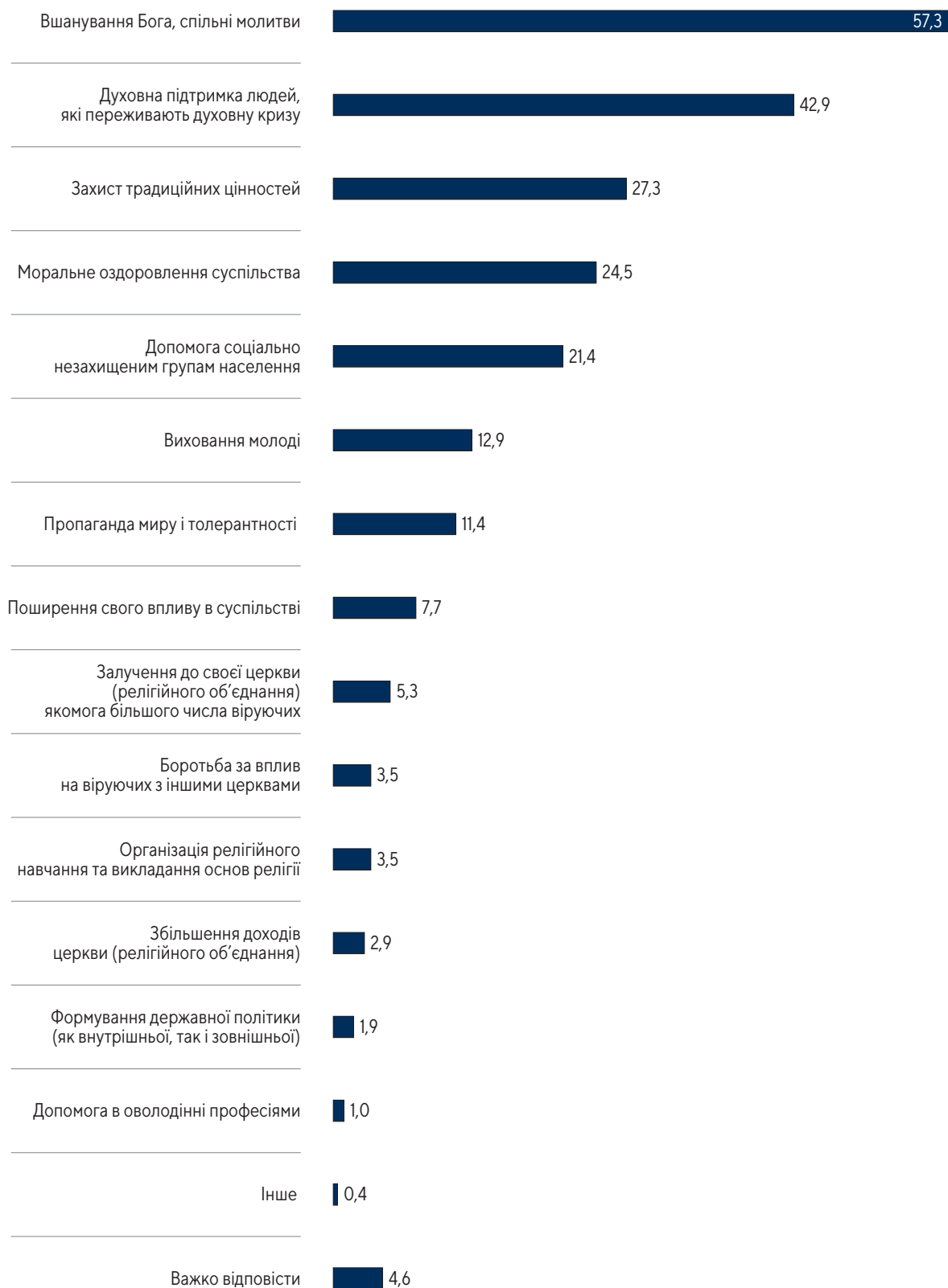
% тих, хто є членом релігійної громади

Листопад 2021р.

ЯКІ ГОЛОВНІ ЦІЛІ РЕАЛІЗУЄ ЦЕРКВА ЧИ РЕЛІГІЙНЕ ОБ'ЄДНАННЯ, ДО ЯКОЇ (ЯКОГО) ВИ НАЛЕЖИТЕ?*

% тих, хто відносять себе до якоїсь церкви чи релігійного об'єднання

Листопад 2021р.

* Респондентам пропонувалося відзначити не більше трьох прийнятних варіантів відповіді.

ЯКІ ГОЛОВНІ ЦІЛІ РЕАЛІЗУЄ ЦЕРКВА ЧИ РЕЛІГІЙНЕ ОБ'ЄДНАННЯ, ДО ЯКОЇ (ЯКОГО) ВИ НАЛЕЖИТЕ?*						
% тих, хто відносять себе до якоїсь церкви чи релігійного об'єднання (продовження)						
	РЕГІОНИ					
	Захід	Центр	Південь	Схід		
Вшанування Бога, спільні молитви	78,1	52,5	33,6	46,6		
Духовна підтримка людей, які переживають духовну кризу	41,3	41,3	51,9	43,3		
Захист традиційних цінностей	23,2	30,3	28,0	27,9		
Моральне оздоровлення суспільства	23,5	25,6	24,4	23,9		
Допомога соціально незахищеним групам населення	16,7	24,1	18,9	24,6		
Виховання молоді	20,3	10,6	8,4	8,2		
Пропаганда миру і толерантності	14,6	11,9	10,7	6,3		
Поширення свого впливу в суспільстві	8,6	8,4	6,1	5,9		
Залучення до своєї церкви (релігійного об'єднання) якомога більшого числа віруючих	7,0	4,2	7,6	3,7		
Боротьба за вплив на віруючих з іншими церквами	2,6	3,3	6,1	3,7		
Організація релігійного навчання та викладання основ релігії	4,7	2,4	5,3	2,6		
Збільшення доходів церкви (релігійного об'єднання)	1,6	2,0	4,6	5,2		
Формування державної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої)	2,3	1,8	2,3	1,1		
Допомога в оволодінні професіями	0,3	0,7	3,8	0,7		
Інше	0,3	0,9	0,0	0,0		
Важко відповісти	2,1	3,1	13,7	6,3		
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Вшанування Бога, спільні молитви	44,4	59,3	53,6	54,1	60,5	62,4
Духовна підтримка людей, які переживають духовну кризу	37,4	38,3	43,5	47,1	44,7	41,2
Захист традиційних цінностей	25,3	30,9	24,5	23,6	25,1	32,4
Моральне оздоровлення суспільства	22,2	21,0	22,9	26,2	24,7	25,8
Допомога соціально незахищеним групам населення	20,2	18,5	23,6	18,6	26,0	19,8
Виховання молоді	9,1	11,1	14,8	16,3	10,5	12,4
Пропаганда миру і толерантності	12,0	7,5	12,2	14,5	8,7	11,1
Поширення свого впливу в суспільстві	7,1	14,8	5,9	6,8	10,5	6,3
Залучення до своєї церкви (релігійного об'єднання) якомога більшого числа віруючих	6,1	7,5	4,2	6,3	5,0	5,0
Боротьба за вплив на віруючих з іншими церквами	8,1	6,2	4,2	2,7	2,3	2,4
Організація релігійного навчання та викладання основ релігії	5,1	7,5	4,2	5,0	3,2	1,1
Збільшення доходів церкви (релігійного об'єднання)	4,0	3,7	1,7	3,2	3,7	2,6
Формування державної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої)	4,0	2,5	1,3	1,8	2,7	1,1
Допомога в оволодінні професіями	3,0	0,0	1,3	1,8	0,5	0,3
Інше	1,0	0,0	0,8	0,0	0,5	0,3
Важко відповісти	6,0	4,9	5,5	4,1	3,7	4,5

* Респондентам пропонувалося відзначити не більше трьох прийнятних варіантів відповіді.

ЯКІ ГОЛОВНІ ЦІЛІ РЕАЛІЗУЄ ЦЕРКВА ЧИ РЕЛІГІЙНЕ ОБ'ЄДНАННЯ, ДО ЯКОЇ (ЯКОГО) ВИ НАЛЕЖИТЕ?*

% тих, хто відносять себе до якоїсь церкви чи релігійного об'єднання

(продовження)

	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Вшанування Бога, спільні молитви	60,6	62,2	46,4	77,6	41,5	40,0
Духовна підтримка людей, які переживають духовну кризу	43,3	46,7	39,7	43,8	35,5	36,0
Захист традиційних цінностей	29,5	31,0	24,1	21,8	33,3	20,0
Моральне оздоровлення суспільства	26,4	28,3	15,6	31,2	23,7	20,0
Допомога соціально незахищеним групам населення	21,2	25,8	19,3	9,5	24,7	24,0
Виховання молоді	14,3	9,7	4,9	28,4	6,5	4,0
Пропаганда миру і толерантності	15,4	9,3	10,3	12,4	6,5	0,0
Поширення свого впливу в суспільстві	8,5	9,3	5,4	4,7	10,8	11,5
Залучення до своєї церкви (релігійного об'єднання) якомога більшого числа віруючих	4,4	4,4	2,2	4,7	14,0	16,0
Боротьба за вплив на віруючих з іншими церквами	3,6	1,8	2,2	0,0	15,1	12,0
Організація релігійного навчання та викладання основ релігії	1,9	2,2	1,3	7,1	3,2	4,0
Збільшення доходів церкви (релігійного об'єднання)	1,1	3,1	5,8	0,0	9,6	8,0
Формування державної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої)	2,8	1,8	1,3	0,6	4,3	4,0
Допомога в оволодінні професіями	1,1	0,4	0,9	0,6	3,2	0,0
Інше	0,3	0,0	1,8	0,0	0,0	0,0
Важко відповісти	2,5	4,9	8,0	1,8	7,5	8,0

* Респондентам пропонувалося відзначити не більше трьох прийнятних варіантів відповіді.

ПРЕДСТАВНИКИ ЯКИХ ЦЕРКОВ І РЕЛІГІЙНИХ ТЕЧІЙ В УКРАЇНІ НАЙБІЛЬШ АДЕКВАТНО РЕАГУЮТЬ НА ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ?*

% опитаних

* Респондентам пропонувалося відзначити не більше трьох прийнятних варіантів відповіді.

Листопад 2021р.

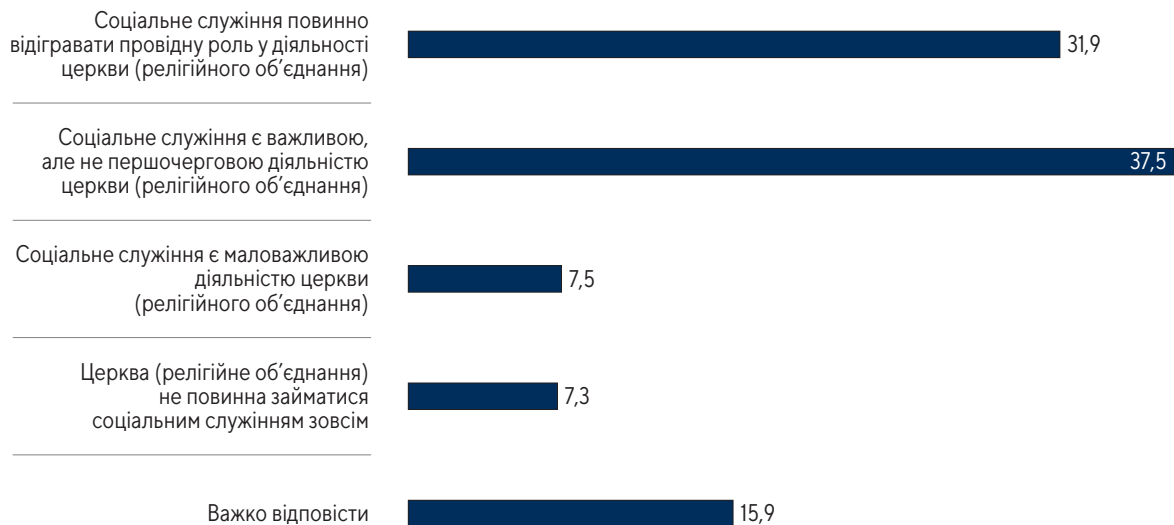
ПРЕДСТАВНИКИ ЯКИХ ЦЕРКОВ І РЕЛІГІЙНИХ ТЕЧІЙ В УКРАЇНІ НАЙБІЛЬШ АДЕКВАТНО РЕАГУЮТЬ НА ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ?*						
	(продовження)					
	% опитаних					
	РЕГІОНИ					
	Захід	Центр	Південь	Схід		
Православна церква України (Митрополит Епіфаній)	39,2	35,1	30,7	21,0		
Українська православна церква (Московського патріархату) (Митрополит Онуфрій)	11,2	13,2	19,6	17,0		
Українська греко-католицька церква	42,6	6,5	7,5	1,5		
Українська православна церква-Київський патріархат (Патріарх Філарет)	10,4	10,0	13,3	4,5		
Римо-католицька церква в Україні	12,4	3,1	2,9	0,6		
Протестантські церкви в Україні	3,3	3,5	0,8	1,9		
Мусульманські громади України	0,0	0,7	3,3	0,9		
Інші	0,6	1,3	1,3	1,5		
Жодна церква чи релігійна течія	7,3	17,2	22,0	31,1		
Важко відповісти	19,5	28,4	33,8	28,9		
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Православна церква України (Митрополит Епіфаній)	26,1	29,9	30,5	31,9	33,3	34,6
Українська православна церква (Московського патріархату) (Митрополит Онуфрій)	5,5	10,9	12,6	12,9	16,1	20,1
Українська греко-католицька церква	10,5	14,0	12,6	16,1	15,8	13,8
Українська православна церква-Київський патріархат (Патріарх Філарет)	8,0	9,8	6,3	11,2	8,6	10,3
Римо-католицька церква в Україні	2,5	3,0	4,5	5,5	6,3	4,5
Протестантські церкви в Україні	3,0	1,8	2,0	4,6	3,2	2,0
Мусульманські громади України	0,5	0,6	0,8	0,9	1,1	1,1
Інші	1,5	0,0	1,5	2,0	1,1	0,7
Жодна церква чи релігійна течія	21,1	25,6	23,9	16,7	15,5	16,8
Важко відповісти	39,2	27,9	25,4	25,6	28,4	23,8
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Православна церква України (Митрополит Епіфаній)	74,8	15,2	22,8	25,1	21,6	8,7
Українська православна церква (Московського патріархату) (Митрополит Онуфрій)	6,3	75,0	7,3	1,1	10,5	3,9
Українська греко-католицька церква	11,6	6,1	4,0	82,6	10,5	4,2
Українська православна церква-Київський патріархат (Патріарх Філарет)	9,8	8,6	6,5	6,2	13,5	4,2
Римо-католицька церква в Україні	4,7	1,6	1,0	22,9	1,2	1,6
Протестантські церкви в Україні	1,8	0,8	0,8	2,8	4,7	0,8
Мусульманські громади України	0,2	2,5	1,5	0,0	0,6	0,5
Інші	0,0	1,2	2,0	1,1	1,2	0,3
Жодна церква чи релігійна течія	4,5	4,1	22,0	0,6	30,8	51,2
Важко відповісти	15,7	13,9	47,9	12,8	36,6	34,7

* Респондентам пропонувалося відзначити не більше трьох прийнятних варіантів відповіді.

ЯКЕ МІСЦЕ В ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕРКВИ, РЕЛІГІЙНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ПОВИННО ПОСІДАТИ СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖІННЯ, А САМЕ ДОПОМОГА І ПІДТРИМКА ЛЮДЕЙ (НАПРИКЛАД, МАТЕРІАЛЬНА ДОПОМОГА, ДОПОМОГА В НАВЧАННІ, ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ТОЦО)?

% опитаних

Листопад 2021р.

	РЕГІОНИ					
	Захід	Центр	Південь	Схід		
Соціальне служіння повинно відігравати провідну роль в діяльності церкви (релігійного об'єднання)	29,5	36,2	28,8	29,4		
Соціальне служіння є важливою, але не першочерговою діяльністю церкви (релігійного об'єднання)	48,2	34,6	24,2	37,9		
Соціальне служіння є маловажливою діяльністю церкви (релігійного об'єднання)	4,8	8,1	4,6	10,4		
Церква (релігійне об'єднання) не повинна займатися соціальним служінням зовсім	5,8	6,1	10,0	8,9		
Важко відповісти	11,6	15,0	32,5	13,4		
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Соціальне служіння повинно відігравати провідну роль в діяльності церкви (релігійного об'єднання)	22,0	30,9	31,0	30,2	33,8	36,1
Соціальне служіння є важливою, але не першочерговою діяльністю церкви (релігійного об'єднання)	32,0	30,3	36,5	44,5	39,8	36,4
Соціальне служіння є маловажливою діяльністю церкви (релігійного об'єднання)	9,0	9,1	7,1	8,0	6,9	7,0
Церква (релігійне об'єднання) не повинна займатися соціальним служінням зовсім	9,0	9,1	9,6	4,3	6,0	7,1
Важко відповісти	28,0	20,6	15,9	12,9	13,5	13,4

ЯКЕ МІСЦЕ В ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕРКВИ, РЕЛІГІЙНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ПОВИННО ПОСІДАТИ СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖІННЯ, А САМЕ ДОПОМОГА І ПІДТРИМКА ЛЮДЕЙ (НАПРИКЛАД, МАТЕРІАЛЬНА ДОПОМОГА, ДОПОМОГА В НАВЧАННІ, ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ТОЩО)?

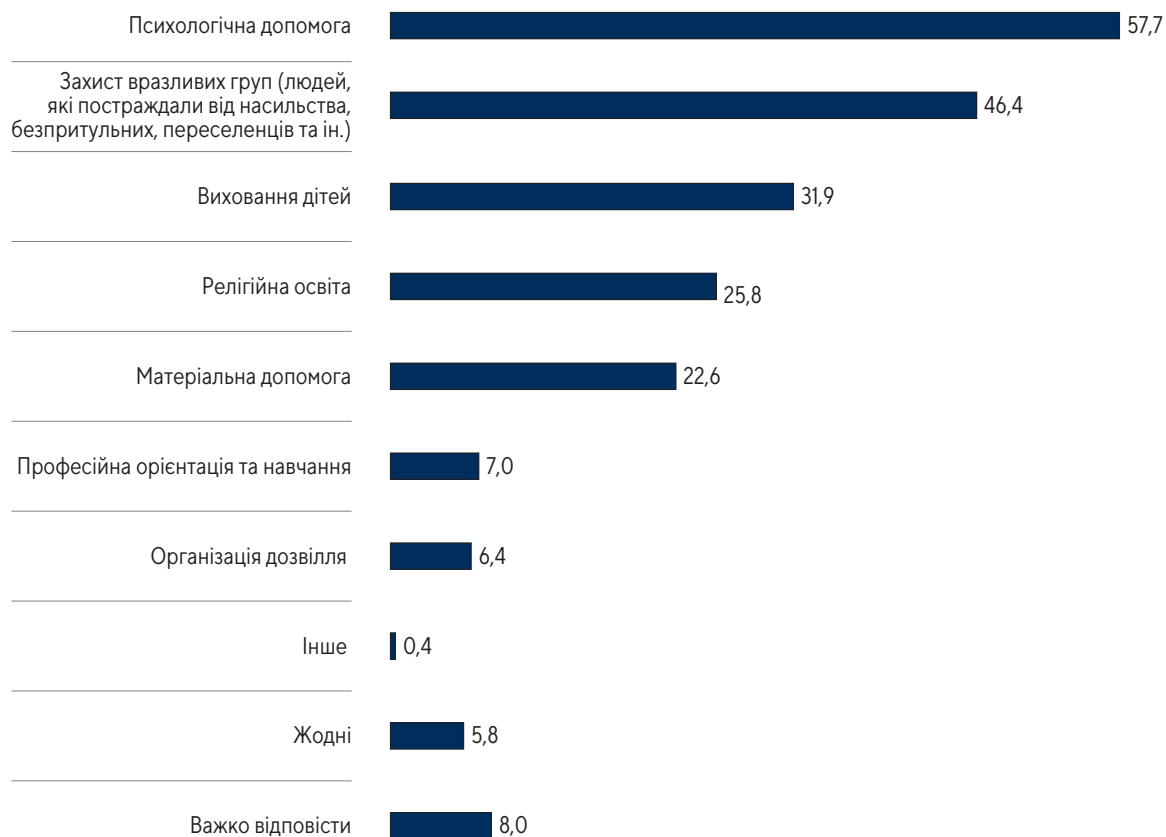
% опитаних

(продовження)

	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Соціальне служіння повинно відігравати провідну роль в діяльності церкви (релігійного об'єднання)	37,7	33,1	33,3	28,7	27,5	23,5
Соціальне служіння є важливою, але не першочерговою діяльністю церкви (релігійного об'єднання)	47,0	43,3	30,0	60,1	31,0	25,6
Соціальне служіння є маловажливою діяльністю церкви (релігійного об'єднання)	6,1	4,9	8,5	4,5	9,9	9,8
Церква (релігійне об'єднання) не повинна займатися соціальним служінням зовсім	3,7	8,2	7,8	1,7	11,7	11,6
Важко відповісти	5,5	10,6	20,5	5,1	19,9	29,6

ЯКІ ВИДИ СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ ЦЕРКОВ, РЕЛІГІЙНИХ ОБ'ЄДНАНЬ Є НАЙБІЛЬШ ВАЖЛИВИМИ ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА?*

% опитаних

Листопад 2021р.

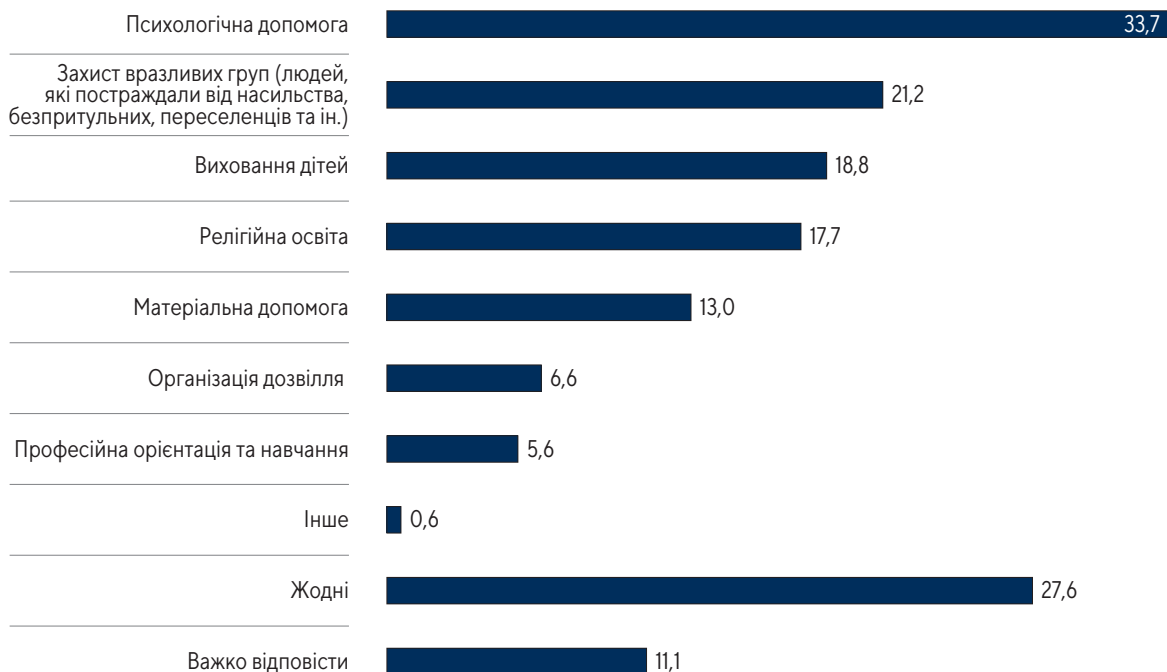
* Респондентам пропонувалося відзначити не більше трьох прийнятних варіантів відповіді.

ЯКІ ВИДИ СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ ЦЕРКОВ, РЕЛІГІЙНИХ ОБ'ЄДНАНЬ Є НАЙБІЛЬШ ВАЖЛИВИМИ ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА?*						
% опитаних						
(продовження)						
	РЕГІОНИ					
	Захід	Центр	Південь	Схід		
Психологічна допомога	44,4	64,7	56,3	60,1		
Захист вразливих груп (людей, які постраждали від насильства, безпритульних, переселенців та ін.)	34,4	52,3	46,1	48,8		
Виховання дітей	44,5	33,7	15,0	25,6		
Релігійна освіта	40,5	21,4	27,0	18,2		
Матеріальна допомога	18,7	24,1	25,8	22,3		
Професійна орієнтація та навчання	5,4	10,3	5,0	4,5		
Організація дозвілля	9,1	6,5	3,3	4,9		
Інше	0,2	0,3	0,8	0,6		
Жодні	5,8	2,3	5,4	11,0		
Важко відповісти	9,8	5,3	12,1	8,5		
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Психологічна допомога	47,7	56,1	59,3	62,8	60,6	55,5
Захист вразливих груп (людей, які постраждали від насильства, безпритульних, переселенців та ін.)	46,2	39,4	46,5	44,5	49,0	48,0
Виховання дітей	26,1	22,6	31,7	36,5	32,8	33,6
Релігійна освіта	19,1	29,1	19,9	32,2	28,2	26,0
Матеріальна допомога	18,1	22,0	23,1	19,5	22,6	25,8
Професійна орієнтація та навчання	8,5	10,4	7,0	6,3	6,9	5,9
Організація дозвілля	7,0	6,7	7,3	7,5	4,9	5,9
Інше	0,0	0,0	0,3	0,3	0,9	0,7
Жодні	7,0	7,3	6,8	4,0	4,9	5,7
Важко відповісти	14,1	7,3	7,3	5,2	7,5	8,7
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Психологічна допомога	67,8	63,5	60,5	46,6	59,3	40,6
Захист вразливих груп (людей, які постраждали від насильства, безпритульних, переселенців та ін.)	48,7	49,6	55,4	41,9	41,5	38,5
Виховання дітей	44,1	36,1	23,6	52,5	23,8	14,5
Релігійна освіта	27,7	32,0	19,0	54,5	26,3	11,6
Матеріальна допомога	23,8	26,6	23,3	13,4	21,1	23,2
Професійна орієнтація та навчання	8,3	5,7	3,8	2,8	8,2	9,0
Організація дозвілля	4,9	6,6	3,3	12,3	11,6	6,3
Інше	0,4	0,0	1,0	0,0	0,6	0,3
Жодні	1,8	5,7	5,3	0,6	5,3	15,3
Важко відповісти	2,6	4,5	8,3	7,3	11,6	15,6

* Респондентам пропонувалося відзначити не більше трьох прийнятних варіантів відповіді.

**ЯКІ ВИДИ СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖИННЯ ЦЕРКОВ,
РЕЛІГІЙНИХ ОБ'ЄДНАНЬ БУЛИ Б ЦІКАВИМИ ОСОБИСТО ДЛЯ ВАС?***

% опитаних

Листопад 2021р.

	РЕГІОНИ					
	Захід	Центр	Південь	Схід		
Психологічна допомога	25,6	43,0	30,0	29,3		
Захист вразливих груп (людей, які постраждали від насильства, безпритульних, переселенців та ін.)	14,5	26,6	18,8	20,6		
Виховання дітей	25,5	21,0	8,8	14,0		
Релігійна освіта	28,7	17,2	14,2	10,2		
Матеріальна допомога	8,3	16,1	15,8	11,3		
Організація дозвілля	9,4	6,3	4,6	5,5		
Професійна орієнтація та навчання	6,9	6,5	5,4	3,2		
Інше	0,2	0,7	1,3	0,4		
Жодні	28,0	20,9	28,8	36,4		
Важко відповісти	11,2	9,4	15,4	11,6		
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Психологічна допомога	21,0	31,7	33,4	36,8	37,1	35,1
Захист вразливих груп (людей, які постраждали від насильства, безпритульних, переселенців та ін.)	17,6	13,9	20,9	22,7	22,1	23,2
Виховання дітей	13,5	14,6	17,3	25,0	20,4	18,0
Релігійна освіта	14,1	16,5	16,8	21,6	17,2	17,9
Матеріальна допомога	9,5	11,0	10,1	8,9	14,7	18,2
Організація дозвілля	7,0	7,3	5,5	7,2	6,0	6,8
Професійна орієнтація та навчання	5,0	3,7	6,0	7,8	7,8	3,6
Інше	0,0	0,0	0,5	0,3	0,9	1,1
Жодні	39,2	39,0	26,6	26,1	25,9	22,6
Важко відповісти	14,6	10,4	13,6	7,5	9,5	12,0

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

**ЯКІ ВИДИ СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ ЦЕРКОВ,
РЕЛІГІЙНИХ ОБ'ЄДНАНЬ БУЛИ Б ЦІКАВИМИ ОСОБИСТО ДЛЯ ВАС?***

% опитаних

(продовження)

	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Психологічна допомога	43,1	41,4	31,3	28,7	40,9	16,1
Захист вразливих груп (людей, які постраждали від насильства, безпритульних, переселенців та ін.)	23,2	26,6	20,6	20,1	25,0	14,5
Виховання дітей	24,0	20,1	12,3	31,5	15,2	11,1
Релігійна освіта	18,7	26,6	9,0	35,4	18,7	7,7
Матеріальна допомога	15,2	18,9	11,3	7,3	14,0	9,5
Організація дозвілля	6,3	8,6	4,3	13,5	8,8	3,7
Професійна орієнтація та навчання	7,1	4,1	2,3	5,1	9,9	4,2
Інше	0,2	0,4	0,8	0,0	1,2	0,0
Жодні	21,0	17,6	30,8	16,8	26,3	49,6
Важко відповісти	6,9	7,4	16,3	10,7	11,0	14,0

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

**ЯКІ ВИДИ СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ ЦЕРКОВ, РЕЛІГІЙНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ТОРКНУЛИСЯ ОСОБИСТО ВАС
(НАПРИКЛАД, ВАМ БУЛА НАДАНА ЯКАСЬ ДОПОМОГА ТОЩО)?***

% опитаних

Листопад 2021р.

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

ЯКІ ВИДИ СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ ЦЕРКОВ, РЕЛІГІЙНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ТОРКНУЛИСЯ ОСОБИСТО ВАС (НАПРИКЛАД, ВАМ БУЛА НАДАНА ЯКАСЬ ДОПОМОГА ТОЩО)?*						
% опитаних (продовження)						
	РЕГІОНИ					
	Захід	Центр	Південь	Схід		
Психологічна допомога	13,9	21,0	13,8	18,4		
Релігійна освіта	19,8	10,4	6,7	6,0		
Захист вразливих груп (людей, які постраждали від насильства, безпритульних, переселенців та ін.)	4,2	5,2	2,1	10,2		
Виховання дітей	11,8	3,5	1,2	4,5		
Матеріальна допомога	2,9	4,9	2,5	4,7		
Організація дозвілля	6,6	2,9	1,7	1,9		
Професійна орієнтація та навчання	2,1	2,1	0,8	1,3		
Інше	0,6	0,7	0,4	0,2		
Жодні	53,2	56,9	73,0	58,6		
Важко відповісти	7,9	7,7	4,6	9,3		
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Психологічна допомога	10,1	13,4	17,6	17,0	20,9	20,3
Релігійна освіта	6,5	7,3	10,3	16,6	10,9	11,1
Захист вразливих груп (людей, які постраждали від насильства, безпритульних, переселенців та ін.)	4,5	4,3	5,0	5,4	6,0	7,9
Виховання дітей	3,5	1,8	6,3	5,7	7,5	5,0
Матеріальна допомога	2,5	1,2	3,5	2,9	4,3	6,6
Організація дозвілля	1,5	1,2	2,0	3,7	5,4	4,1
Професійна орієнтація та навчання	1,0	1,2	1,8	1,7	3,2	1,1
Інше	0,0	0,0	0,3	0,0	1,1	0,9
Жодні	72,9	70,1	59,5	54,7	54,9	53,6
Важко відповісти	6,0	6,1	7,8	10,3	6,9	8,0
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Психологічна допомога	22,2	29,5	12,3	19,1	19,9	4,5
Релігійна освіта	10,8	16,4	4,8	28,1	11,6	3,2
Захист вразливих груп (людей, які постраждали від насильства, безпритульних, переселенців та ін.)	5,3	14,3	3,8	5,1	4,1	3,4
Виховання дітей	5,9	6,6	1,5	10,7	9,9	2,1
Матеріальна допомога	4,3	8,6	3,0	3,4	3,5	1,3
Організація дозвілля	3,1	5,7	0,5	6,7	8,7	0,5
Професійна орієнтація та навчання	1,8	2,5	0,8	0,0	5,2	1,3
Інше	0,4	1,6	0,5	0,0	0,6	0,0
Жодні	56,6	38,9	71,5	38,5	53,8	78,1
Важко відповісти	4,7	7,0	8,3	10,1	11,1	10,3

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

ЯКЕ МІСЦЕ ЗАЙМАЄ СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖИННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ...?					
% опитаних					
	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Православної церкви України (Митрополит Епіфаній)					
Відіграє провідну роль	17,2	24,5	18,1	17,8	8,9
Відіграє важливу роль	25,8	28,3	30,5	21,6	18,7
Відіграє незначну роль	11,8	11,4	13,2	7,5	12,1
Практично відсутнє	6,8	1,9	6,9	5,8	11,5
Мені про це нічого не відомо/ важко відповісти	38,4	33,9	31,3	47,3	48,8
Української православної церкви (Московського патріархату) (Митрополит Онуфрій)					
Відіграє провідну роль	9,8	9,5	8,2	10,0	12,1
Відіграє важливу роль	18,9	16,0	21,6	21,6	16,3
Відіграє незначну роль	13,0	11,4	16,9	8,3	11,2
Практично відсутнє	13,4	13,9	15,8	7,9	12,1
Мені про це нічого не відомо/ важко відповісти	44,9	49,2	37,4	52,3	48,4
Української православної церкви-Київський патріархат (Патріарх Філарет)					
Відіграє провідну роль	8,4	11,0	8,1	11,3	5,3
Відіграє важливу роль	22,2	21,6	26,2	22,9	16,6
Відіграє незначну роль	12,3	11,4	15,9	7,9	9,6
Практично відсутнє	7,5	3,5	7,2	7,1	11,9
Мені про це нічого не відомо/ важко відповісти	49,7	52,5	42,7	50,8	56,5
Української греко-католицької церкви					
Відіграє провідну роль	8,7	21,2	6,3	3,3	3,4
Відіграє важливу роль	20,7	33,6	18,9	19,7	11,9
Відіграє незначну роль	11,7	10,2	16,3	7,1	8,5
Практично відсутнє	8,9	3,3	10,3	8,4	12,1
Мені про це нічого не відомо/ важко відповісти	50,0	31,7	48,3	61,5	64,0
Римо-католицької церкви в Україні					
Відіграє провідну роль	4,2	7,3	3,8	1,3	3,4
Відіграє важливу роль	16,7	24,9	16,5	14,6	10,6
Відіграє незначну роль	11,6	8,7	16,5	9,6	7,9
Практично відсутнє	10,2	7,1	10,8	10,9	11,9
Мені про це нічого не відомо/ важко відповісти	57,2	52,1	52,3	63,6	66,2

Листопад 2021р.

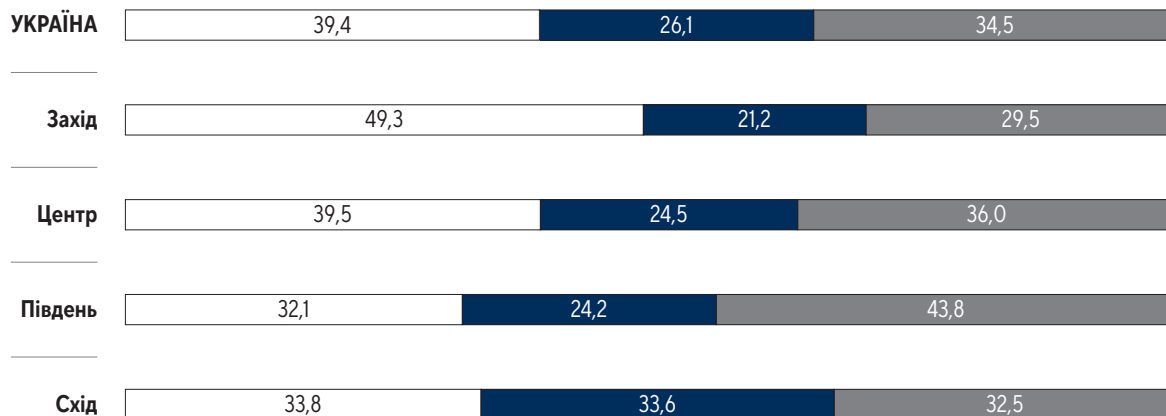

ЯКЕ МІСЦЕ ЗАЙМАЄ СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖИННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ...?						
% опитаних (продовження)						
	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід	
Протестантських церков в Україні						
Відіграє провідну роль	2,9	3,5	3,3	0,0	2,8	
Відіграє важливу роль	10,5	6,9	12,9	8,3	11,5	
Відіграє незначну роль	11,1	6,9	16,7	11,2	6,8	
Практично відсутнє	13,0	12,5	13,3	12,0	13,6	
Мені про це нічого не відомо/ важко відповісти	62,5	70,3	53,9	68,5	65,2	
Мусульманських громад України						
Відіграє провідну роль	2,0	2,3	1,3	2,1	2,6	
Відіграє важливу роль	8,0	2,3	7,8	14,2	10,8	
Відіграє незначну роль	9,7	4,0	15,5	8,8	6,6	
Практично відсутнє	14,2	12,7	16,8	11,3	13,0	
Мені про це нічого не відомо/ важко відповісти	66,1	78,8	58,5	63,8	66,9	
КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ						
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Православної церкви України (Митрополит Епіфаній)						
Відіграє провідну роль	34,9	13,6	12,8	9,6	12,1	4,2
Відіграє важливу роль	38,0	34,6	23,8	27,7	22,5	10,8
Відіграє незначну роль	7,6	15,6	8,8	22,0	11,6	11,6
Практично відсутнє	3,1	6,6	6,3	1,1	11,0	12,9
Мені про це нічого не відомо/ важко відповісти	16,5	29,6	48,5	39,5	42,8	60,4
Української православної церкви (Московського патріархату) (Митрополит Онуфрій)						
Відіграє провідну роль	6,1	41,4	6,8	3,4	5,2	2,6
Відіграє важливу роль	18,3	37,7	22,3	5,6	19,2	8,7
Відіграє незначну роль	20,0	5,7	9,5	12,3	18,6	9,7
Практично відсутнє	18,1	2,5	8,3	20,7	12,2	16,3
Мені про це нічого не відомо/ важко відповісти	37,5	12,7	53,3	58,1	44,8	62,6

ЯКЕ МІСЦЕ ЗАЙМАЄ СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖИННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ...?						
% опитаних (продовження)						
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Української православної церкви-Київський патріархат (Патріарх Філарет)						
Відіграє провідну роль	11,4	11,9	6,5	6,7	4,7	1,8
Відіграє важливу роль	27,4	32,4	23,4	20,7	22,2	8,7
Відіграє незначну роль	12,6	14,8	8,0	16,8	16,4	9,2
Практично відсутнє	4,7	7,4	6,5	1,7	10,5	15,3
Мені про це нічого не відомо/важко відповісти	43,9	33,6	55,5	54,2	46,2	64,9
Української греко-католицької церкви						
Відіграє провідну роль	7,9	6,6	4,0	40,4	5,3	2,1
Відіграє важливу роль	29,9	21,7	14,5	43,8	18,7	5,5
Відіграє незначну роль	11,2	16,8	10,5	5,1	12,9	10,5
Практично відсутнє	6,1	7,8	7,3	0,0	10,5	17,1
Мені про це нічого не відомо/важко відповісти	44,9	47,1	63,7	10,7	52,6	64,7
Римо-католицької церкви в Україні						
Відіграє провідну роль	6,1	3,3	2,5	9,5	0,0	1,1
Відіграє важливу роль	23,8	17,6	12,5	36,9	7,6	5,0
Відіграє незначну роль	11,4	14,8	10,5	8,9	16,9	9,8
Практично відсутнє	6,7	9,4	8,5	1,7	13,4	17,4
Мені про це нічого не відомо/важко відповісти	51,9	54,9	65,9	43,0	62,2	66,8
Протестантських церков в Україні						
Відіграє провідну роль	3,5	2,9	2,5	2,8	0,0	0,8
Відіграє важливу роль	14,4	13,1	12,3	8,4	7,1	3,2
Відіграє незначну роль	11,8	10,2	10,0	9,5	14,1	9,8
Практично відсутнє	9,1	15,6	10,3	12,3	12,9	19,0
Мені про це нічого не відомо/важко відповісти	61,2	58,2	65,0	67,0	65,9	67,3
Мусульманських громад України						
Відіграє провідну роль	1,8	3,7	2,0	1,1	0,6	0,3
Відіграє важливу роль	8,6	15,2	10,0	1,7	5,8	2,9
Відіграє незначну роль	11,8	8,2	7,5	6,7	11,6	9,8
Практично відсутнє	11,6	16,0	10,3	11,8	13,4	18,7
Мені про це нічого не відомо/важко відповісти	66,2	56,8	70,2	78,7	68,6	68,3

ЧИ ПОТРІБНІ В УКРАЇНІ МЕДИЧНІ КАПЕЛАНИ?

% опитаних

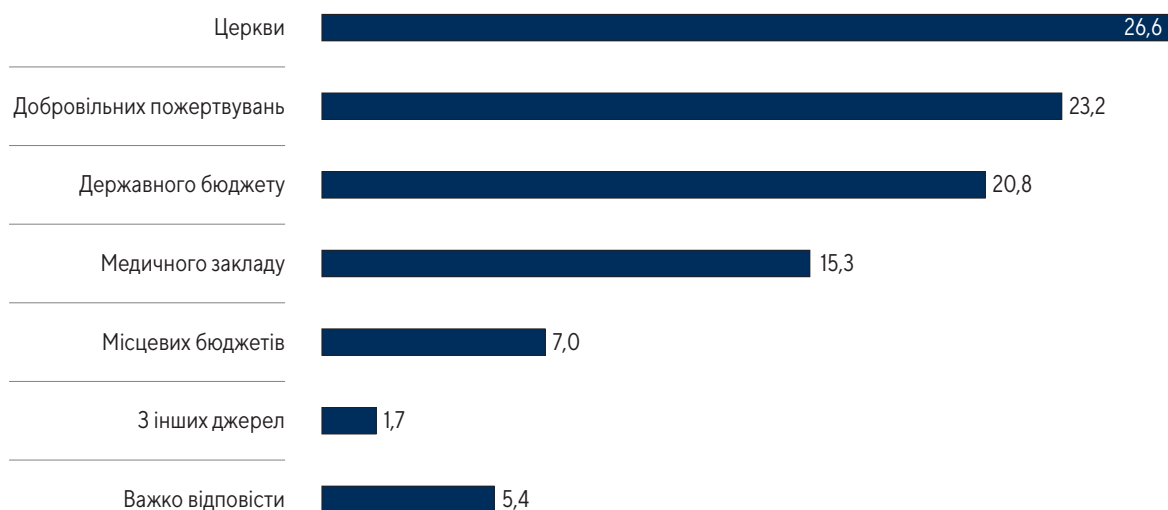
□ Так ■ Ні ■ Не відповіли

Листопад 2021р.

	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Так	32,8	27,9	38,9	41,1	40,8	43,6
Ні	23,2	37,0	26,6	28,4	25,6	22,5
Важко відповісти	43,9	35,2	34,4	30,5	33,6	33,9
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Так	54,1	51,2	32,8	66,3	26,2	11,6
Ні	19,7	19,7	21,6	5,6	35,5	47,9
Важко відповісти	26,2	29,1	45,6	28,1	38,4	40,5

ЧИЙ КОШТОМ ВОНИ НАСАМПЕРЕД ПОВИННІ УТРИМУВАТИСЯ?

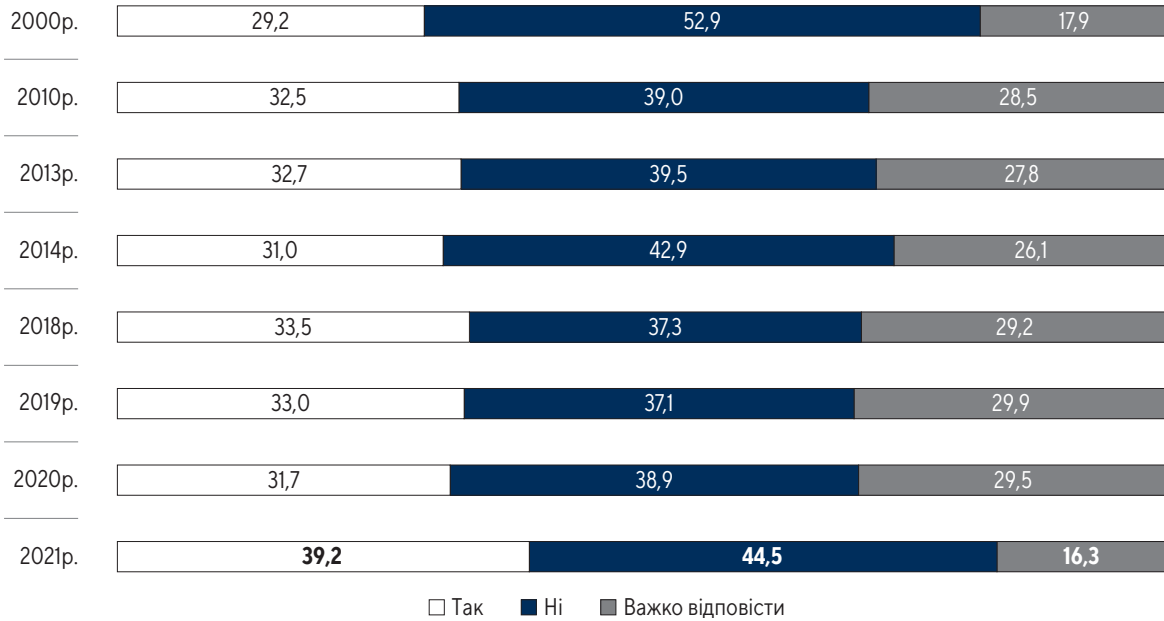
% тих, хто відповів, що в Україні потрібні медичні капелани

Листопад 2021р.

ЧИ ПОВИННА ЦЕРКВА, РЕЛІГІЯ БУТИ НАЦІОНАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЮ?

% опитаних

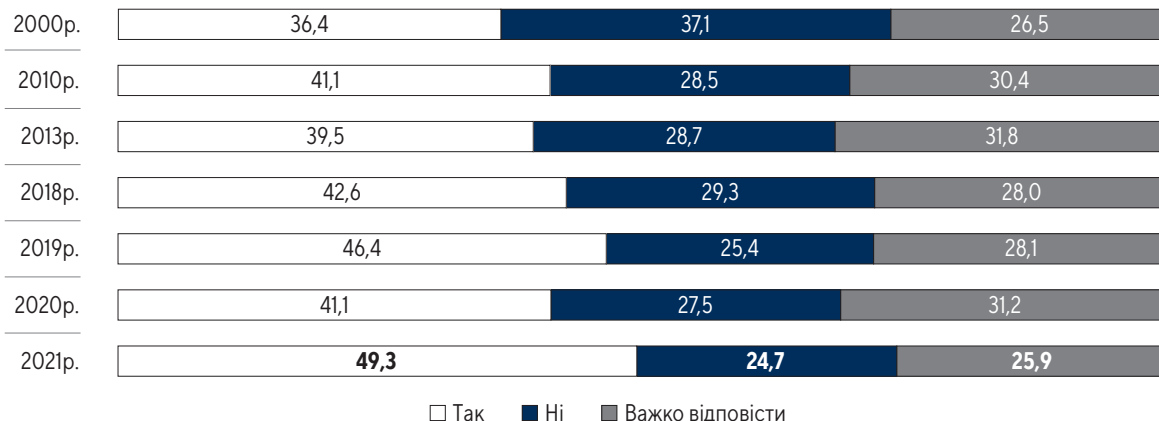

□ Так ■ Ні ■ Важко відповісти

	РЕГІОНИ											
	Захід		Центр		Південь		Схід					
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.				
Так	54,3	53,0	32,8	41,3	25,7	24,1	12,4	30,4				
Ні	20,5	31,8	34,9	38,2	40,2	60,6	60,6	58,0				
Важко відповісти	25,3	15,2	32,4	20,6	34,0	15,4	26,9	11,5				
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ											
	пцу		упц(мп)		Просто православні		УГКЦ		Просто християни		Не відносять себе до жодної релігії	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Так	48,0	54,9	25,5	43,3	22,4	28,6	66,3	54,5	24,6	33,9	18,0	20,3
Ні	26,4	31,9	48,9	45,3	46,4	50,6	14,5	35,4	49,7	48,0	43,1	57,3
Важко відповісти	25,6	13,2	25,5	11,4	31,2	20,8	19,2	10,1	25,7	18,1	38,9	22,4
	ВІК (листопад 2021р.)											
	18-24 років		25-29 років		30-39 років		40-49 років		50-59 років		60 років і старші	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Так	29,5		34,8		38,2		41,4		40,2		42,6	
Ні	44,5		45,7		47,7		46,0		44,3		41,0	
Важко відповісти	26,0		19,5		14,1		12,6		15,5		16,4	

ЧИ ЗГОДНІ ВИ З ТИМ, ЩО ВІДОКРЕМЛЕННЯ ЦЕРКВИ ВІД ДЕРЖАВИ І ШКОЛИ ВІД ЦЕРКВИ Є НЕОБХІДНОЮ ПЕРЕДУМОВОЮ ДЕМОКРАТИЧНОСТІ ДЕРЖАВИ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ОСОБИ НА СВОБОДУ СОВІСТІ?

% опитаних

	РЕГІОНИ							
	Захід		Центр		Південь		Схід	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Так	39,4	39,5	44,1	56,5	45,2	55,0	37,5	45,3
Ні	35,2	32,2	27,6	20,3	20,3	17,9	23,7	27,7
Важко відповісти	25,4	28,3	28,3	23,2	34,4	27,1	38,8	27,1

	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ											
	пцу		упц(мп)		Просто православні		УГКЦ		Просто християни		Не відносять себе до жодної релігії	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Так	39,7	53,5	46,4	47,5	42,2	52,8	33,7	34,3	32,4	40,7	45,8	52,2
Ні	32,3	24,2	26,6	29,5	27,2	18,8	44,0	38,8	24,0	24,4	17,3	23,2
Важко відповісти	28,0	22,4	27,0	23,0	30,6	28,5	22,3	27,0	43,6	34,9	36,9	24,5

ДО ЯКИХ САМЕ ЦЕРКОВ ВЛАДА СТАВИТЬСЯ КРАЩЕ, НІЖ ДО ІНШИХ, АБО ВИВИЩУЄ НА ПРОТИВАГУ ІНШИМ?*

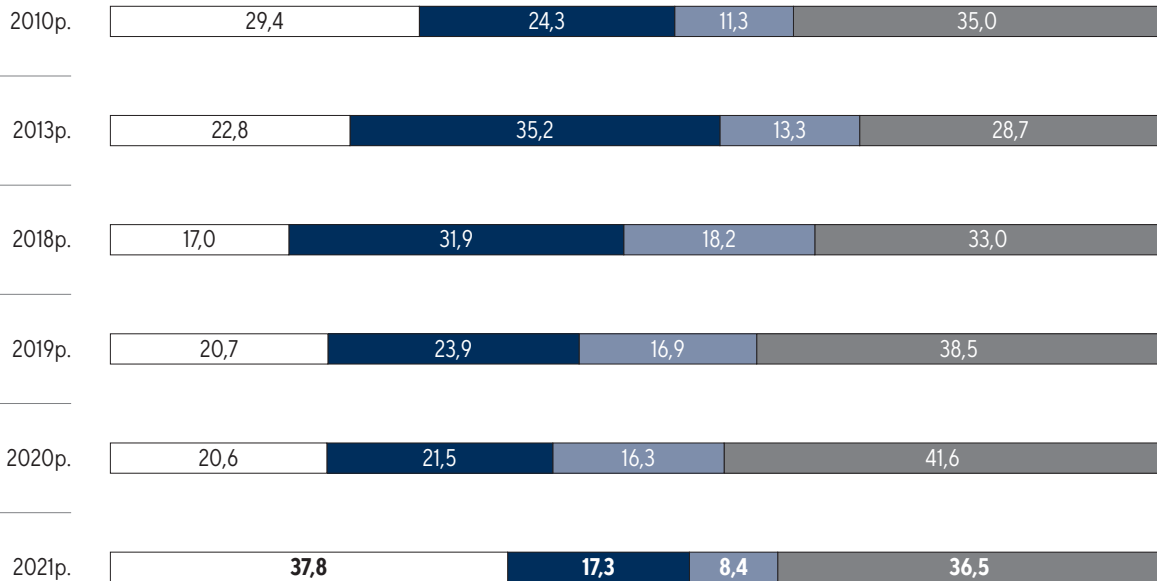
% тих, хто вважає, що є церкви, до яких влада ставиться краще, ніж до інших, або вивисує одну церкву на противагу іншим

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

Листопад 2021р.

**З ЯКОЮ ОЦІНКОЮ СТАВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ
ДО ЦЕРКОВ В УКРАЇНІ ВИ ЗГОДНІ БІЛЬШОЮ МІРОЮ?**
% опитаних

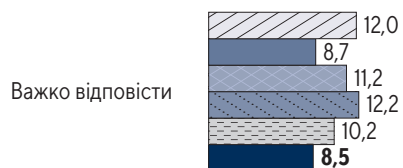
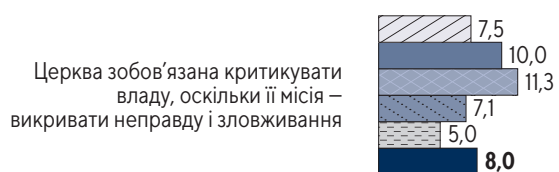
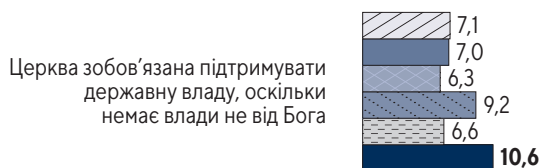
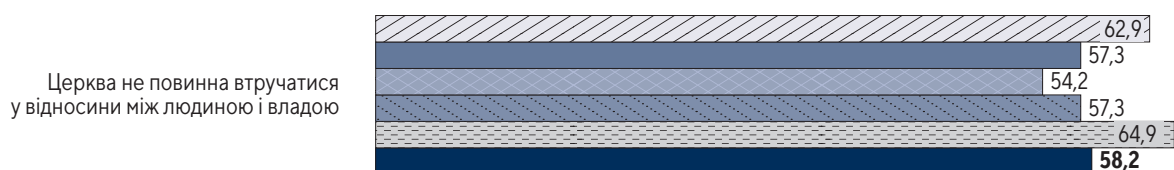

- Влада ставиться однаково до всіх релігійних організацій в Україні
- Є церкви, до яких влада ставиться краще, ніж до інших
- Влада вивисує одну церкву на противагу іншим
- Важко відповісти

	РЕГІОНИ											
	Захід		Центр		Південь		Схід					
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.				
Влада ставиться однаково до всіх релігійних організацій в Україні	25,1	63,5	22,5	35,7	18,8	27,1	14,3	22,3				
Є церкви, до яких влада ставиться краще, ніж до інших	29,4	10,0	24,3	24,3	12,5	13,3	14,7	15,7				
Влада вивисує одну церкву на противагу іншим	6,7	1,0	18,2	7,7	17,1	10,0	21,8	15,1				
Важко відповісти	38,8	25,5	35,0	32,3	51,7	49,6	49,2	46,9				
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ											
	пцу		упц(мп)		Просто православні		УГКЦ		Просто християни		Не відносять себе до жодної релігії	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Влада ставиться однаково до всіх релігійних організацій в Україні	26,9	47,0	23,1	39,8	17,8	33,1	17,7	64,6	20,2	26,7	12,1	19,5
Є церкви, до яких влада ставиться краще, ніж до інших	24,3	17,3	27,8	24,2	18,7	17,0	35,9	11,2	18,5	22,1	10,8	13,5
Влада вивисує одну церкву на противагу іншим	11,7	5,1	21,2	11,5	19,3	8,5	6,3	0,0	12,9	9,9	23,3	14,0
Важко відповісти	37,1	30,7	27,8	24,6	44,2	41,4	40,1	24,2	48,3	41,3	53,8	53,0

З ЯКИМ ТВЕРДЖЕННЯМ ВИ ЗГОДНІ БІЛЬШОЮ МІРОЮ?

% опитаних

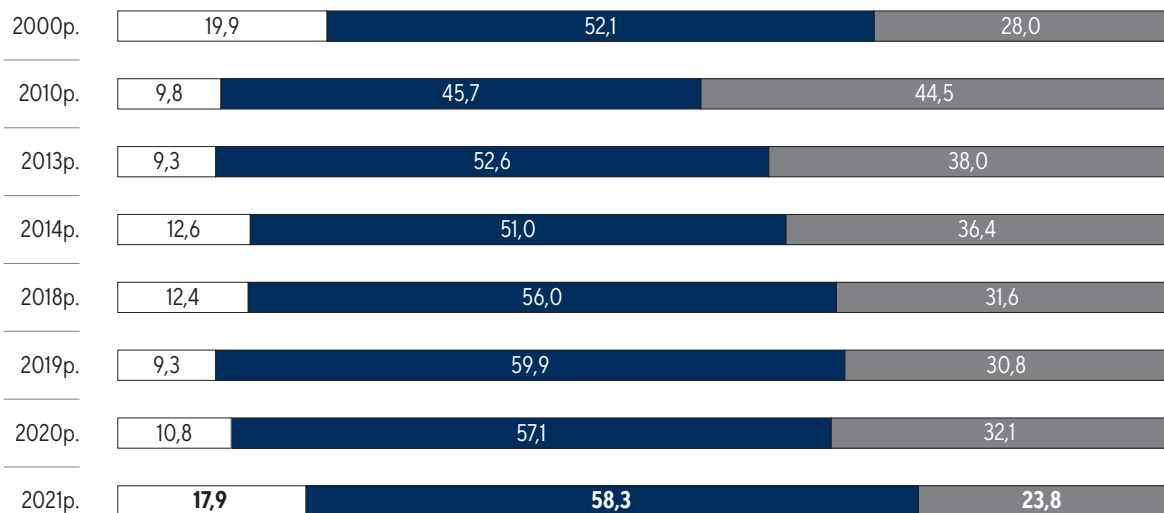
- ▨ 2010р.
- 2013р.
- ▤ 2017р.
- ▥ 2019р.
- ▧ 2020р.
- 2021р.

З ЯКИМ ТВЕРДЖЕННЯМ ВИ ЗГОДНІ БІЛЬШОЮ МІРОЮ?						
% опитаних						
РЕГІОНИ (листопад 2021р.)						
	Захід	Центр	Південь	Схід		
Церква не повинна втручатися у відносини між людиною і владою	59,0	58,5	56,3	58,0		
Залежно від ситуації Церква повинна або підтримувати, або критикувати владу	15,6	13,2	16,3	15,3		
Церква зобов'язана підтримувати державну владу, оскільки немає влади не від Бога	7,1	14,5	11,7	7,8		
Церква зобов'язана критикувати владу, оскільки її місія – викривати неправду і зловживання	8,5	6,4	9,2	9,5		
Важко відповісти	9,8	7,6	6,7	9,5		
КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ (листопад 2021р.)						
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Церква не повинна втручатися у відносини між людиною і владою	55,3	58,2	65,3	57,3	60,2	60,2
Залежно від ситуації Церква повинна або підтримувати, або критикувати владу	12,6	16,4	14,0	22,5	15,8	13,5
Церква зобов'язана підтримувати державну владу, оскільки немає влади не від Бога	15,0	13,1	5,5	6,2	9,9	7,7
Церква зобов'язана критикувати владу, оскільки її місія – викривати неправду і зловживання	10,4	6,6	7,5	5,6	9,9	6,1
Важко відповісти	6,7	5,7	7,8	8,4	4,1	12,7

У деяких країнах світу, в т.ч. європейських (Велика Британія, Греція та ін.), існують державні церкви. Вони користуються підтримкою держави, мають певні переваги, порівняно з іншими релігійними організаціями; громадяни цих держав, як правило, сплачують церковний податок, що йде на утримання державної церкви.

ЧИ БУЛА Б ДОЦІЛЬНОЮ ТАКА ПРАКТИКА В УКРАЇНІ?

% опитаних

□ Так ■ Ні ■ Важко відповісти

У деяких країнах світу, в т.ч. європейських (Велика Британія, Греція та ін.), існують державні церкви. Вони користуються підтримкою держави, мають певні переваги, порівняно з іншими релігійними організаціями; громадяни цих держав, як правило, сплачують церковний податок, що йде на утримання державної церкви.

ЧИ БУЛА Б ДОЦІЛЬНОЮ ТАКА ПРАКТИКА В УКРАЇНІ?

% опитаних

(продовження)

	РЕГІОНИ											
	Захід		Центр		Південь		Схід					
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Так	21,7	17,4	11,3	19,8	5,0	15,4	3,0	16,8				
Ні	52,7	59,1	52,7	50,4	54,6	55,4	68,4	70,1				
Важко відповісти	25,6	23,4	36,0	29,8	40,4	29,2	28,6	13,0				
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ											
	пцу		упц(мп)		Просто православні		УГКЦ		Просто християни		Не відносять себе до жодної релігії	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Так	21,0	29,1	12,8	25,4	4,8	11,3	20,2	20,1	5,0	6,4	4,9	8,7
Ні	46,8	48,6	63,1	53,3	63,9	60,4	51,8	58,7	54,7	58,7	59,7	71,0
Важко відповісти	32,2	22,4	24,1	21,3	31,4	28,3	28,0	21,2	40,2	34,9	35,4	20,3

ЯКЩО ВИ ЗГОДНІ З ДОЦІЛЬНОСТЮ ІСНУВАННЯ В УКРАЇНІ ДЕРЖАВНОЇ ЦЕРКВИ, ТО ЯКА САМЕ ЦЕРКВА МАЄ ОТРИМАТИ ТАКИЙ СТАТУС?

% тих, хто вважає доцільним запровадження інституту державної церкви в Україні

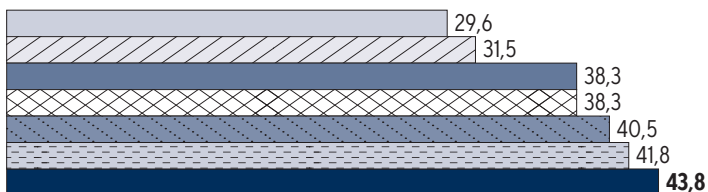

Листопад 2021р.

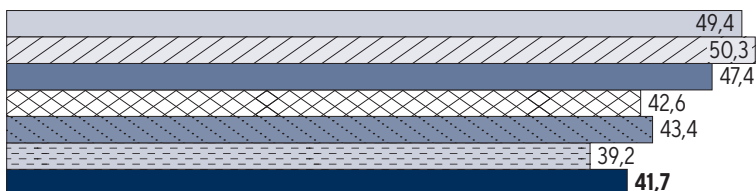
ЯКЩО ВИ НЕ ЗГОДНІ ІЗ ЗАПРОВАДЖЕННЯМ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ, ТО ЧОМУ?

% тих, хто вважає недоцільним запровадження інституту державної церкви в Україні

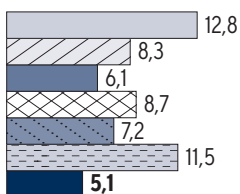
Україна історично є багатоконфесійною країною і надання пріоритету будь-якій церкві викличе лише додаткове напруження в міжцерковних та церковно-державних відносинах

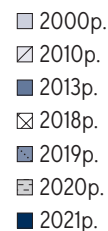
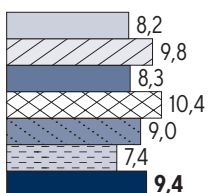
Це суперечить праву на свободу совісті і призведе до дискримінації віруючих інших церков

Інше

Важко відповісти

ЯКЩО ВИ НЕ ЗГОДНІ ІЗ ЗАПРОВАДЖЕННЯМ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ, ТО ЧОМУ?

% тих, хто вважає недоцільним запровадження інституту державної церкви в Україні

(продовження)

	РЕГІОНИ							
	Захід		Центр		Південь		Схід	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Україна історично є багатоконфесійною країною і надання пріоритету будь-якій церкві викличе лише додаткове напруження в міжцерковних та церковно-державних відносинах	55,5	57,7	33,2	46,8	40,9	41,0	42,3	31,0
Це суперечить праву на свободу совісті і призведе до дискримінації віруючих інших церков	32,3	34,9	47,4	37,5	39,4	42,5	34,8	50,9
Інше	5,9	1,1	8,8	5,7	15,2	9,7	17,1	5,9
Важко відповісти	6,3	6,3	10,6	10,1	4,5	6,7	5,8	12,1

ЯК ВИ СТАВИТЕСЯ ДО ДЕДАЛІ ШИРШОГО ЗАЛУЧЕННЯ ЦЕРКВИ ДО УЧАСТІ В ДЕРЖАВНИХ ЧИ ГРОМАДСЬКИХ РИТУАЛАХ (БЛАГОСЛОВЕННЯ ПІД ЧАС ПРИЙНЯТТЯ ПРИСЯГИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ І ПРЕДСТАВНИКАМИ ІНШИХ СИЛОВИХ СТРУКТУР, ОСВЯЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ, БУДІВЕЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТОЩО)?

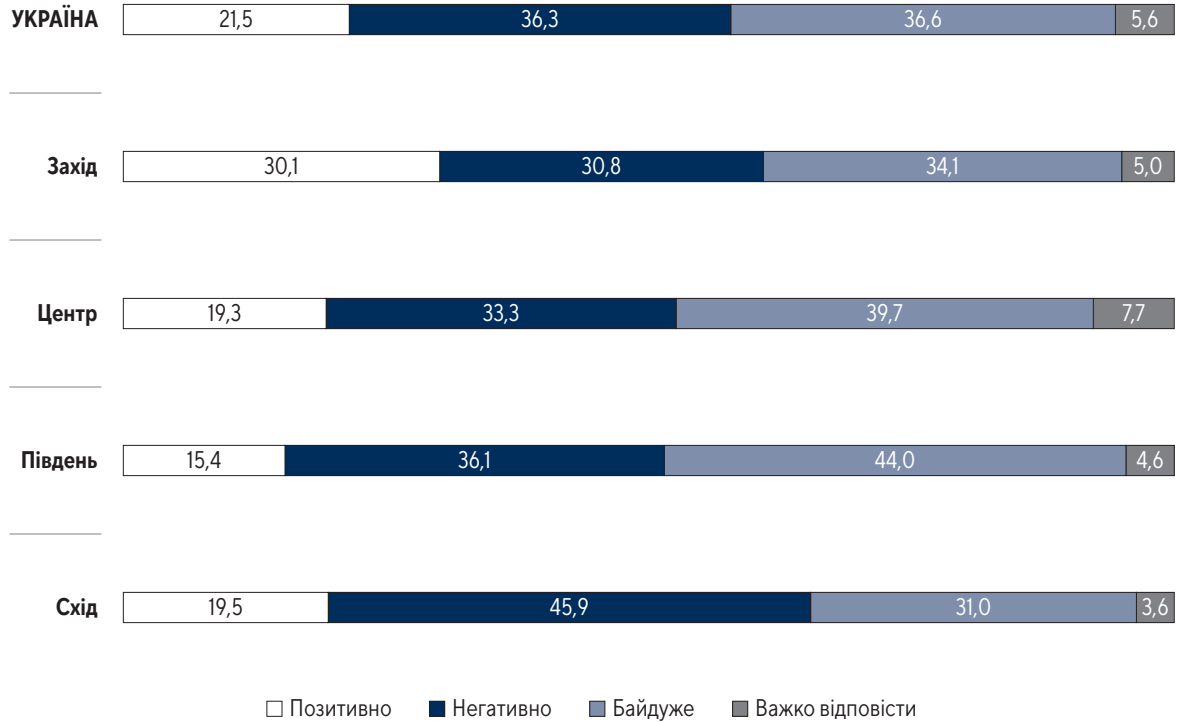
% опитаних

Позитивно	41,7
Негативно	17,5
Байдуже	29,1
Важко відповісти	11,7

Листопад 2021р.

	РЕГІОНИ					
	Захід	Центр	Південь	Схід		
Позитивно	50,7	39,6	41,5	36,7		
Негативно	14,6	14,7	15,8	25,0		
Байдуже	23,7	31,4	27,4	31,6		
Важко відповісти	11,0	14,3	15,4	6,8		
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Позитивно	28,6	34,1	42,9	35,2	45,1	49,6
Негативно	14,1	21,3	18,5	21,8	17,8	14,1
Байдуже	46,7	33,5	29,1	29,2	24,4	24,3
Важко відповісти	10,6	11,0	9,5	13,8	12,6	12,0
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Позитивно	59,1	54,3	34,6	67,4	27,3	11,9
Негативно	11,4	13,1	21,1	5,6	25,0	25,6
Байдуже	20,5	18,0	34,6	19,1	32,0	48,8
Важко відповісти	8,9	14,7	9,8	7,9	15,7	13,7

**Деякі державні діячі України публічно, в т.ч. у присутності ЗМІ,
демонструють свою релігійну поведінку.
ЯК ВИ ДО ЦЬОГО СТАВИТЕСЯ?**
% опитаних

Листопад 2021р.

	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Позитивно	14,1	13,9	22,9	21,8	20,9	25,4
Негативно	33,7	34,5	35,3	39,4	36,1	36,6
Байдуже	49,2	46,1	37,0	32,8	34,7	32,9
Важко відповісти	3,0	5,5	4,8	6,0	8,3	5,2
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Позитивно	30,1	36,5	16,8	26,8	12,8	4,5
Негативно	32,8	28,3	37,1	34,1	48,3	40,6
Байдуже	33,2	27,5	42,6	35,8	33,7	46,7
Важко відповісти	3,9	7,8	3,5	3,4	5,2	8,2

**Наразі відбувається активна розбудова церковно-релігійної мережі, зокрема, храмів, каплиць тощо.
ЗА ЯКІ КОШТИ МАЄ ВІДБУВАТИСЯ ТАКЕ БУДІВНИЦТВО?**

% опитаних

Листопад 2021р.

	РЕГІОНИ			
	Захід	Центр	Південь	Схід
Добровільних пожертвувань як віруючих, так і третіх осіб	29,9	31,2	25,7	29,3
Релігійної громади (парафії)	29,0	23,2	12,4	21,4
Державного бюджету	8,9	8,3	7,9	11,0
Коштів того центру, в юрисдикції якого перебуває Церква (релігійна організація) (наприклад, у випадку, якщо цей центр є за кордоном України)	8,1	6,9	11,6	5,9
Коштів того центру, в юрисдикції якого перебуває Церква (релігійна організація) (за винятком країни-агресора)	4,8	5,9	9,5	4,0
Місцевих бюджетів	5,8	4,0	2,5	6,2
Мене це не цікавить	8,7	10,6	17,4	15,1
Важко відповісти	4,8	9,9	12,9	7,2

**Наразі відбувається активна розбудова церковно-релігійної мережі, зокрема, храмів, каплиць тощо.
ЗА ЯКІ КОШТИ МАЄ ВІДБУВАТИСЯ ТАКЕ БУДІВНИЦТВО?**

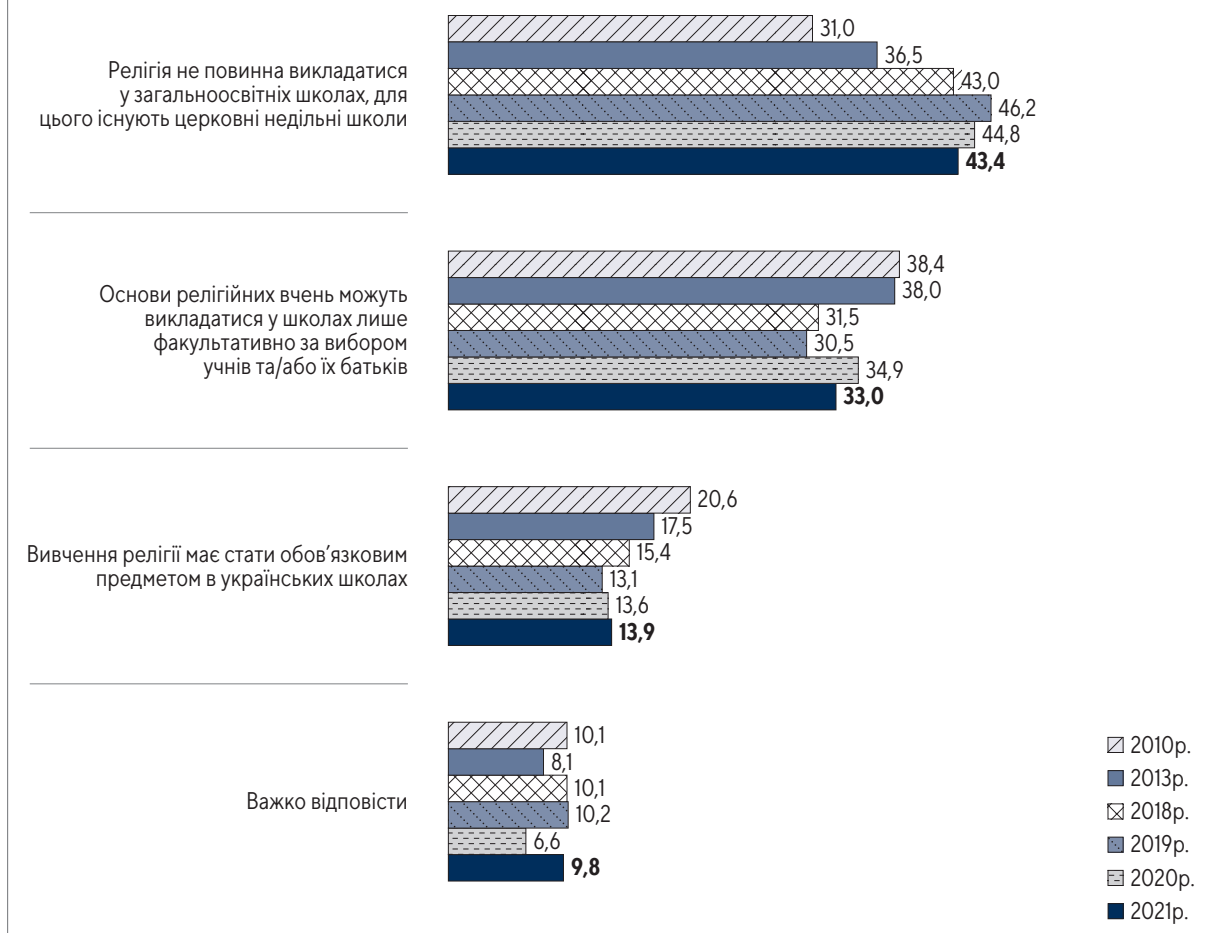
% опитаних

(продовження)

	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Добровільних пожертвувань як віруючих, так і третіх осіб	31,1	36,2	32,1	34,3	33,7	18,2
Релігійної громади (парафії)	30,1	14,4	16,8	38,2	18,6	20,3
Державного бюджету	9,6	12,8	10,5	2,2	11,6	6,6
Коштів того центру, в юрисдикції якого перебуває Церква (релігійна організація) (наприклад, у випадку, якщо цей центр є за кордоном України)	7,3	9,5	6,3	7,9	9,3	6,6
Коштів того центру, в юрисдикції якого перебуває Церква (релігійна організація) (за винятком країни-агресора)	6,3	2,1	6,5	5,6	9,9	3,9
Місцевих бюджетів	5,3	8,6	3,8	6,2	1,7	3,4
Мене це не цікавить	4,3	6,2	15,0	1,1	7,6	31,6
Важко відповісти	6,1	10,3	9,0	4,5	7,6	9,5

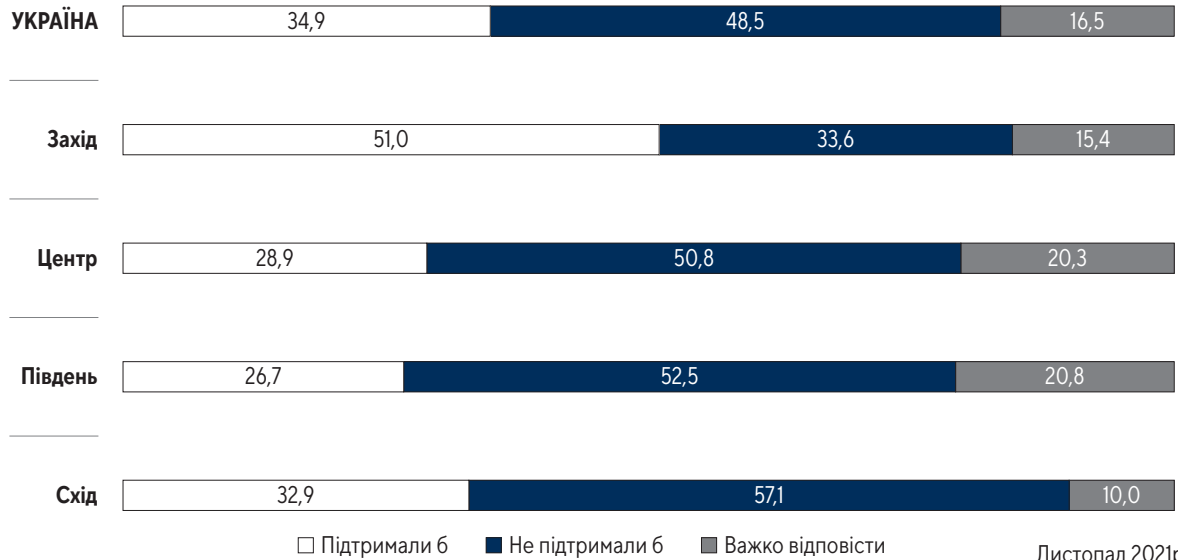
З ЯКИМ З НАВЕДЕНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ВИ НАЙБІЛЬШОЮ МІРОЮ ЗГОДНІ?

% опитаних

З ЯКИМ З НАВЕДЕНИХ ТВЕРДЖЕНЬ ВИ НАЙБІЛЬШОЮ МІРОЮ ЗГОДНІ?												
% опитаних												
(продовження)												
	РЕГІОНИ											
	Захід		Центр		Південь		Схід					
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Релігія не повинна викладатися у загальноосвітніх школах, для цього існують церковні недільні школи	27,6	27,8	46,6	46,2	45,8	46,7	57,3	51,8				
Основи релігійних вчень можуть викладатися у школах лише факультативно за вибором учнів та/або їх батьків	41,1	39,6	35,1	32,6	32,9	40,4	29,9	24,2				
Вивчення релігії має стати обов'язковим предметом в українських школах	26,1	23,2	11,6	9,6	7,9	7,9	8,1	14,4				
Важко відповісти	5,2	9,3	6,8	11,6	13,3	5,0	4,7	9,6				
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ											
	пцу		упц(мп)		Просто православні		УГКЦ		Просто християни		Не відносять себе до жодної релігії	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Релігія не повинна викладатися у загальноосвітніх школах, для цього існують церковні недільні школи	26,9	39,3	37,2	34,8	57,4	49,4	20,7	12,2	50,3	49,4	65,9	62,1
Основи релігійних вчень можуть викладатися у школах лише факультативно за вибором учнів та/або їх батьків	46,9	36,9	42,0	38,9	31,6	32,1	32,6	47,2	36,3	32,6	19,0	18,2
Вивчення релігії має стати обов'язковим предметом в українських школах	20,5	16,1	17,5	20,5	5,0	8,0	40,4	33,3	6,1	8,7	2,3	5,0
Важко відповісти	5,6	7,7	3,3	5,7	6,1	10,5	6,2	7,2	7,3	9,3	12,8	14,7
	ВІК (листопад 2021р.)											
	18-24 років		25-29 років		30-39 років		40-49 років		50-59 років		60 років і старші	
Релігія не повинна викладатися у загальноосвітніх школах, для цього існують церковні недільні школи	55,3		40,9		46,1		41,7		43,3		38,9	
Основи релігійних вчень можуть викладатися у школах лише факультативно за вибором учнів та/або їх батьків	32,2		35,4		35,3		33,0		31,5		31,8	
Вивчення релігії має стати обов'язковим предметом в українських школах	4,5		12,8		10,8		13,8		16,0		18,2	
Важко відповісти	8,0		11,0		7,8		11,5		9,2		11,1	

Речники деяких церков закликають батьків вимагати запровадження у школах, де навчаються їх діти, курсів релігійної етики. ЧИ ПІДТРИМАЛИ Б ВИ ТАКУ ВИМОГУ НА АДРЕСУ ШКОЛИ, ДЕ НАВЧАЮТЬСЯ (ЧИ БУДУТЬ НАВЧАТИСЯ) ВАШІ ДІТИ (ОНУКИ)?
% опитаних

Листопад 2021р.

	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Підтримали б	26,0	32,3	33,2	33,8	37,4	39,2
Не підтримали б	57,5	53,0	51,9	49,3	45,1	43,5
Важко відповісти	16,5	14,6	14,9	16,9	17,5	17,3
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Підтримали б	43,1	46,7	29,3	58,4	30,4	10,8
Не підтримали б	41,9	39,3	53,8	25,3	49,1	72,1
Важко відповісти	15,0	13,9	17,0	16,3	20,5	17,1

ЯК ВИ СТАВИТЕСЯ ДО НАВЕДЕНИХ НИЖЧЕ РЕЛІГІЙ ТА РЕЛІГІЙНИХ ТЕЧІЙ ТА ЦЕРКОВ?

% опитаних

	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Православ'я					
Позитивно	73,6	80,5	77,5	73,9	61,4
Байдуже	12,2	11,0	14,1	10,0	11,9
Негативно	1,4	0,6	1,0	1,2	2,5
Не задумувався над цим	10,9	6,4	6,8	12,4	20,1
Нічого не чув про таку релігію (течію)	1,6	1,5	0,5	1,7	3,2
Не відповіли	0,4	0,0	0,1	0,8	0,9

Листопад 2021р.

ЯК ВИ СТАВИТЕСЯ ДО НАВЕДЕНИХ НИЖЧЕ РЕЛІГІЙ ТА РЕЛІГІЙНИХ ТЕЧІЙ ТА ЦЕРКОВ?					
% опитаних					
	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
<i>(продовження)</i>					
Православна церква України (Митрополит Епіфаній)					
Позитивно	55,4	70,5	55,7	50,6	43,3
Байдуже	21,8	16,2	25,7	20,3	22,1
Негативно	4,0	1,2	6,0	2,5	4,5
Не задумувався над цим	15,5	8,7	10,7	22,8	25,0
Нічого не чув про таку релігію (течію)	2,7	2,9	1,4	2,9	4,5
Не відповіли	0,5	0,4	0,5	0,8	0,6
Українська православна церква (Московського патріархату) (Митрополит Онуфрій)					
Позитивно	33,8	28,2	30,9	39,6	40,7
Байдуже	24,3	20,1	29,5	22,5	21,4
Негативно	20,4	34,6	23,9	8,8	7,8
Не задумувався над цим	18,0	13,3	13,8	25,8	25,0
Нічого не чув про таку релігію (течію)	3,1	3,7	1,7	2,9	4,5
Не відповіли	0,3	0,0	0,3	0,4	0,6
Українська православна церква-Київський патріархат (Патріарх Філарет)					
Позитивно	40,3	43,8	41,5	40,2	35,3
Байдуже	29,1	27,0	33,3	22,0	28,2
Негативно	5,7	6,6	6,3	5,0	4,3
Не задумувався над цим	20,2	17,0	16,1	27,8	25,5
Нічого не чув про таку релігію (течію)	4,3	5,6	2,3	4,6	5,9
Не відповіли	0,4	0,0	0,4	0,4	0,8
Греко-католицизм					
Позитивно	37,3	64,1	36,8	23,8	19,8
Байдуже	31,7	16,2	36,8	37,5	35,9
Негативно	3,4	1,9	4,2	1,7	4,5
Не задумувався над цим	22,1	13,9	18,6	32,1	30,1
Нічого не чув про таку релігію (течію)	5,1	3,9	3,1	4,6	9,1
Не відповіли	0,4	0,0	0,5	0,4	0,6
Римо-католицизм					
Позитивно	30,7	44,9	32,7	20,3	19,5
Байдуже	34,4	28,1	37,4	36,9	34,7
Негативно	4,3	3,3	5,1	2,5	4,7
Не задумувався над цим	24,0	18,5	20,4	34,0	29,7
Нічого не чув про таку релігію (течію)	6,3	5,2	4,2	5,8	10,6
Не відповіли	0,4	0,0	0,3	0,4	0,8

ЯК ВИ СТАВИТЕСЯ ДО НАВЕДЕНИХ НИЖЧЕ РЕЛІГІЙ ТА РЕЛІГІЙНИХ ТЕЧІЙ ТА ЦЕРКОВ?						
% опитаних (продовження)						
	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід	
Протестантизм						
Позитивно	14,5	13,5	14,1	12,9	16,6	
Байдуже	34,2	26,6	39,3	35,7	33,3	
Негативно	14,2	23,4	13,4	12,0	8,1	
Не задумувався над цим	28,1	24,1	27,9	31,5	30,4	
Нічого не чув про таку релігію (течію)	8,6	12,4	5,1	7,1	11,0	
Не відповіли	0,4	0,0	0,3	0,8	0,6	
Іслам						
Позитивно	13,3	7,7	13,2	19,1	15,7	
Байдуже	32,9	26,2	37,1	31,5	33,7	
Негативно	14,4	23,5	11,8	15,4	9,3	
Не задумувався над цим	30,4	28,1	32,4	29,0	30,3	
Нічого не чув про таку релігію (течію)	8,8	14,6	5,3	4,6	10,4	
Не відповіли	0,3	0,0	0,1	0,4	0,6	
Іудаїзм						
Позитивно	11,9	7,7	11,1	14,1	15,7	
Байдуже	34,7	28,7	38,0	35,7	34,8	
Негативно	12,3	18,5	11,5	11,2	8,3	
Не задумувався над цим	30,2	27,7	31,6	32,4	29,7	
Нічого не чув про таку релігію (течію)	10,6	17,5	7,7	6,2	10,8	
Не відповіли	0,3	0,0	0,1	0,4	0,8	
ВІК						
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Православ'я						
Позитивно	62,0	65,2	70,5	75,6	78,0	78,1
Байдуже	18,5	15,9	13,1	9,5	11,4	10,7
Негативно	2,0	0,6	1,3	2,3	1,1	1,1
Не задумувався над цим	15,5	15,2	13,4	11,5	7,7	7,7
Нічого не чув про таку релігію (течію)	2,0	2,4	1,8	1,1	1,7	1,2
Не відповіли	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	1,2

ЯК ВИ СТАВИТЕСЯ ДО НАВЕДЕНИХ НИЖЧЕ РЕЛІГІЙ ТА РЕЛІГІЙНИХ ТЕЧІЙ ТА ЦЕРКОВ?						
% опитаних (продовження)						
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Православна церква України (Митрополит Епіфаній)						
Позитивно	44,7	51,5	52,5	57,1	58,9	59,3
Байдуже	27,1	21,8	22,9	19,0	21,6	21,3
Негативно	2,0	4,2	3,5	6,1	4,0	3,8
Не задумувався над цим	20,6	19,4	17,8	15,0	13,2	12,5
Нічого не чув про таку релігію (течію)	4,0	3,0	3,3	2,3	2,3	2,1
Не відповіли	1,5	0,0	0,0	0,6	0,0	1,1
Українська православна церква (Московського патріархату) (Митрополит Онуфрій)						
Позитивно	23,6	28,7	29,8	32,5	38,7	39,8
Байдуже	33,2	23,8	26,8	22,1	22,6	21,8
Негативно	19,1	20,7	19,5	24,1	20,9	19,1
Не задумувався над цим	19,6	23,2	20,3	18,7	14,3	16,3
Нічого не чув про таку релігію (течію)	4,0	3,7	3,5	2,6	3,4	2,1
Не відповіли	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9
Українська православна церква-Київський патріархат (Патріарх Філарет)						
Позитивно	35,0	42,3	36,4	39,2	41,4	44,5
Байдуже	33,0	24,5	32,2	27,1	27,9	29,1
Негативно	3,0	4,3	4,3	6,3	10,1	4,8
Не задумувався над цим	23,0	23,3	22,1	23,3	16,4	17,5
Нічого не чув про таку релігію (течію)	6,0	4,9	5,0	3,7	4,3	3,0
Не відповіли	0,0	0,6	0,0	0,3	0,0	1,1
Греко-католицизм						
Позитивно	28,8	35,4	39,3	38,6	39,4	37,4
Байдуже	38,4	28,0	30,5	28,5	32,2	32,8
Негативно	4,0	1,8	1,8	4,3	2,3	4,8
Не задумувався над цим	25,3	26,8	22,7	22,8	21,0	19,6
Нічого не чув про таку релігію (течію)	3,5	7,9	5,5	5,8	4,9	4,3
Не відповіли	0,0	0,0	0,3	0,0	0,3	1,1
Римо-католицизм						
Позитивно	26,1	30,9	32,3	28,4	31,9	31,7
Байдуже	38,2	28,5	33,3	33,0	36,2	35,2
Негативно	5,5	2,4	3,0	6,0	2,9	4,8
Не задумувався над цим	22,6	29,1	24,7	25,6	23,6	22,0
Нічого не чув про таку релігію (течію)	7,0	9,1	6,3	6,9	5,5	5,4
Не відповіли	0,5	0,0	0,3	0,0	0,0	0,9

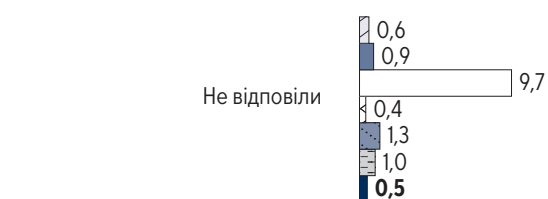
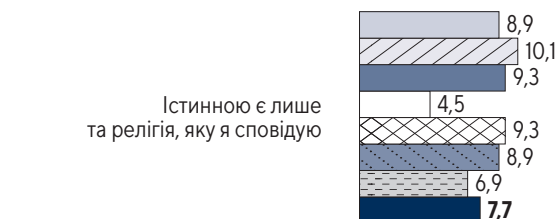
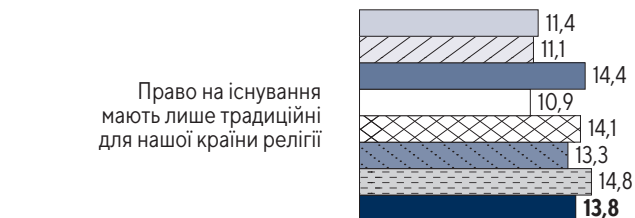
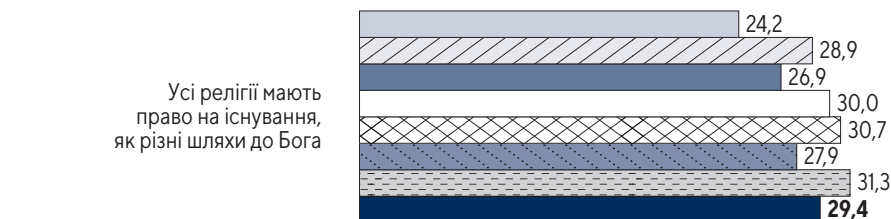
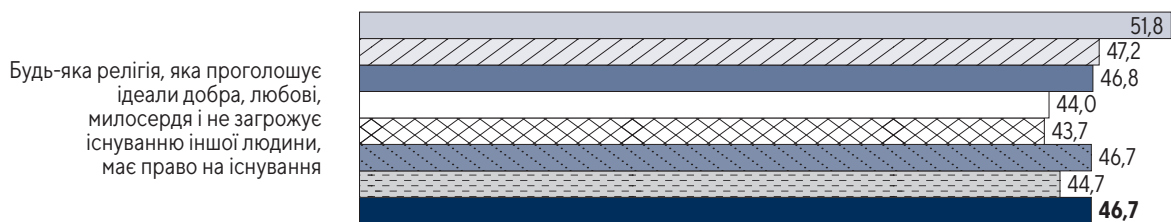
ЯК ВИ СТАВИТЕСЯ ДО НАВЕДЕНИХ НИЖЧЕ РЕЛІГІЙ ТА РЕЛІГІЙНИХ ТЕЧІЙ ТА ЦЕРКОВ?						
% опитаних (продовження)						
	ВІК					
	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60 років і старші
Протестантизм						
Позитивно	11,6	15,9	14,9	15,2	14,7	14,3
Байдуже	37,7	29,9	32,5	31,8	37,6	34,8
Негативно	11,1	13,4	15,1	13,8	14,1	15,5
Не задумувався над цим	31,2	31,7	28,7	30,4	25,0	25,8
Нічого не чув про таку релігію (течію)	8,5	9,1	8,6	8,9	8,6	8,6
Не відповіли	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	1,1
Іслам						
Позитивно	11,0	14,0	14,6	13,2	14,1	12,5
Байдуже	35,0	29,3	33,4	28,7	36,5	33,2
Негативно	11,0	13,4	12,3	14,9	13,5	17,5
Не задумувався над цим	36,0	32,9	31,2	32,8	26,7	28,2
Нічого не чув про таку релігію (течію)	7,0	10,4	8,5	10,3	9,2	7,8
Не відповіли	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9
Іудаїзм						
Позитивно	10,5	12,8	12,3	12,4	11,8	11,4
Байдуже	36,0	31,1	34,5	30,2	39,7	35,1
Негативно	9,5	11,6	11,8	12,9	9,8	15,0
Не задумувався над цим	36,0	33,5	30,2	32,5	25,9	28,5
Нічого не чув про таку релігію (течію)	8,0	11,0	10,8	12,1	12,9	9,1
Не відповіли	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,9
КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ						
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Православ'я						
Позитивно	95,9	93,0	83,3	79,8	65,5	25,9
Байдуже	2,0	3,3	5,3	16,9	9,9	35,9
Негативно	0,0	0,0	0,0	0,6	0,6	5,3
Не задумувався над цим	1,8	2,5	9,0	2,8	21,6	28,0
Нічого не чув про таку релігію (течію)	0,2	0,8	2,3	0,0	2,3	4,0
Не відповіли	0,0	0,4	0,3	0,0	0,0	1,1

ЯК ВИ СТАВИТЕСЯ ДО НАВЕДЕНИХ НИЖЧЕ РЕЛІГІЙ ТА РЕЛІГІЙНИХ ТЕЧІЙ ТА ЦЕРКОВ?						
	% опитаних (продовження)					
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Православна церква України (Митрополит Епіфаній)						
Позитивно	89,4	42,4	60,7	76,0	36,8	15,6
Байдуже	5,7	33,1	15,8	18,4	25,1	39,6
Негативно	0,2	12,2	0,8	1,7	3,5	8,7
Не задумувався над цим	3,3	9,4	17,3	3,9	29,8	31,7
Нічого не чув про таку релігію (течію)	0,4	2,9	5,0	0,0	4,7	4,0
Не відповіли	1,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,5
Українська православна церква (Московського патріархату) (Митрополит Онуфрій)						
Позитивно	28,9	87,7	44,3	10,1	25,1	9,2
Байдуже	24,2	4,5	19,8	26,4	25,1	40,1
Негативно	36,9	1,6	9,0	52,8	12,3	13,2
Не задумувався над цим	9,0	5,3	21,0	10,1	32,7	31,1
Нічого не чув про таку релігію (течію)	0,8	0,8	5,8	0,6	4,7	5,8
Не відповіли	0,2	0,0	0,3	0,0	0,0	0,5
Українська православна церква-Київський патріархат (Патріарх Філарет)						
Позитивно	51,9	41,8	48,5	46,4	33,7	11,6
Байдуже	26,7	32,8	20,8	32,4	24,4	41,2
Негативно	3,5	10,7	3,0	7,8	4,1	8,2
Не задумувався над цим	14,7	11,5	21,3	12,8	31,4	31,9
Нічого не чув про таку релігію (течію)	2,9	2,9	6,3	0,6	6,4	6,6
Не відповіли	0,4	0,4	0,3	0,0	0,0	0,5
Греко-католицизм						
Позитивно	46,4	29,9	32,0	98,9	21,8	12,2
Байдуже	32,4	41,0	35,3	0,6	23,5	40,5
Негативно	4,7	2,9	2,3	0,0	5,3	4,2
Не задумувався над цим	12,2	20,5	23,5	0,6	40,6	35,7
Нічого не чув про таку релігію (течію)	4,1	5,7	6,8	0,0	8,2	6,6
Не відповіли	0,2	0,0	0,3	0,0	0,6	0,8

ЯК ВИ СТАВИТЕСЯ ДО НАВЕДЕНИХ НИЖЧЕ РЕЛІГІЙ ТА РЕЛІГІЙНИХ ТЕЧІЙ ТА ЦЕРКОВ?						
% опитаних (продовження)						
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Римо-католицизм						
Позитивно	39,7	24,6	30,1	61,8	13,3	11,6
Байдуже	34,8	41,0	34,1	27,0	28,9	39,8
Негативно	4,5	2,0	3,3	1,7	7,5	5,0
Не задумувався над цим	15,3	25,0	24,1	9,0	43,4	34,3
Нічого не чув про таку релігію (течію)	5,5	7,4	8,3	0,6	6,9	8,4
Не відповіли	0,2	0,0	0,3	0,0	0,0	0,8
Протестантизм						
Позитивно	18,5	12,3	18,3	7,9	7,6	4,7
Байдуже	36,3	38,7	36,8	34,3	25,1	36,4
Негативно	14,9	14,0	8,8	32,0	10,5	12,4
Не задумувався над цим	22,2	26,3	27,0	18,5	45,6	35,6
Нічого не чув про таку релігію (течію)	7,9	8,6	8,8	7,3	11,1	10,3
Не відповіли	0,2	0,0	0,5	0,0	0,0	0,5
Іслам						
Позитивно	14,4	16,0	19,8	5,0	9,3	4,5
Байдуже	35,6	32,8	34,8	33,0	23,8	36,4
Негативно	14,6	14,3	10,3	28,5	9,3	13,7
Не задумувався над цим	26,0	29,1	26,8	25,1	46,5	34,8
Нічого не чув про таку релігію (течію)	9,3	7,8	8,0	8,4	11,0	10,0
Не відповіли	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,5
Іудаїзм						
Позитивно	14,2	11,1	19,5	4,5	7,0	4,5
Байдуже	35,6	38,1	35,1	38,2	23,4	38,5
Негативно	13,6	13,1	8,3	17,4	7,6	11,1
Не задумувався над цим	26,2	27,5	27,3	28,7	45,6	34,6
Нічого не чув про таку релігію (течію)	10,4	10,2	9,5	11,2	16,4	10,6
Не відповіли	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,8

ЯКЕ З НАВЕДЕНИХ ТВЕРДЖЕНЬ НАЙБІЛЬШЕ ВІДПОВІДАЄ ВАШИМ ПЕРЕКОНАННЯМ?

% опитаних

- 2000р.
- ▨ 2010р.
- 2013р.
- 2014р.
- ▩ 2018р.
- 2019р.
- ▨ 2020р.
- 2021р.

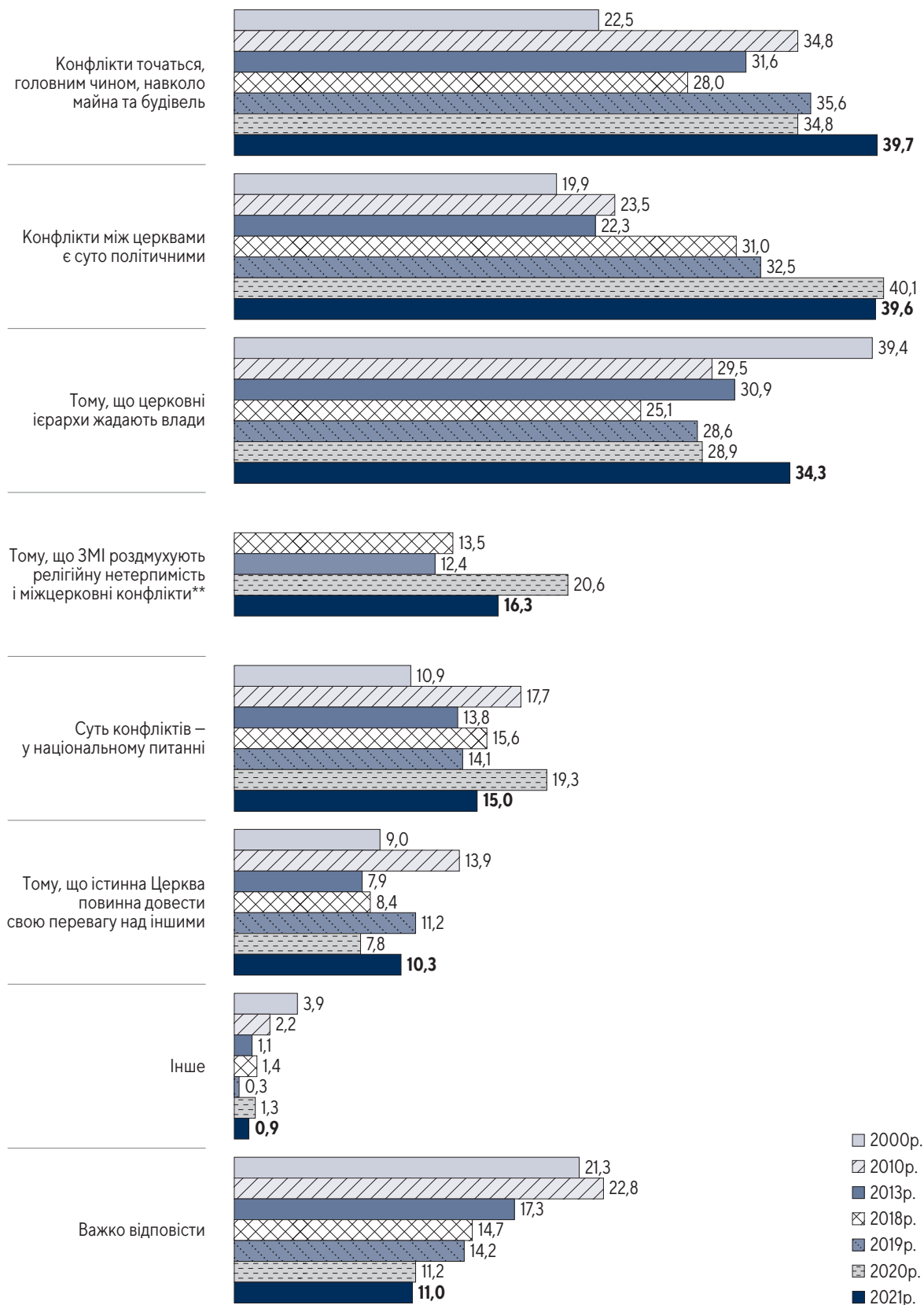
		ЯКЕ З НАВЕДЕНИХ ТВЕРДЖЕНЬ НАЙБІЛЬШЕ ВІДПОВІДАЄ ВАШИМ ПЕРЕКОНАННЯМ? % опитаних (продовження)							
		РЕГІОНИ							
		2000р.	2010р.	2013р.	2014р.	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.
Будь-яка релігія, яка проголошує ідеали добра, любові, милосердя і не загрожує існуванню іншої людини, має право на існування	Захід	42,0	38,7	43,8	35,7	42,5	42,2	36,3	39,1
	Центр	50,0	53,0	40,1	46,1	43,0	49,7	44,3	49,2
	Південь	53,7	57,7	56,2	52,3	57,7	55,2	67,1	63,3
	Схід	58,4	41,6	50,9	44,2	39,5	42,7	42,7	42,2
Усі релігії мають право на існування, як різні шляхи до Бога	Захід	29,2	36,2	24,9	36,5	27,9	24,6	35,0	28,7
	Центр	25,6	24,7	36,0	27,3	31,9	30,7	30,5	27,7
	Південь	26,1	24,3	18,3	21,5	23,7	29,0	21,3	20,0
	Схід	19,3	31,1	23,0	31,4	34,8	25,9	33,5	36,7
Право на існування мають лише традиційні для нашої країни релігії	Захід	16,3	13,6	21,1	14,4	16,7	19,5	19,0	21,4
	Центр	12,9	11,1	15,0	14,5	14,9	9,1	16,1	13,4
	Південь	6,6	6,6	13,4	7,5	10,4	6,2	8,3	8,8
	Схід	9,2	11,9	10,1	6,4	12,0	17,1	12,2	10,0
Істинною є лише та релігія, яку я сповідаю	Захід	10,4	9,5	8,4	5,5	11,0	8,7	8,8	8,9
	Центр	12,9	11,1	15,0	14,5	14,9	9,1	7,1	8,3
	Південь	5,2	9,8	9,5	2,8	6,6	8,3	2,9	5,4
	Схід	10,7	13,5	11,5	4,2	9,6	8,6	6,8	6,6
Інше	Захід	2,1	1,7	1,3	0,7	1,9	0,2	1,0	1,5
	Центр	3,8	3,7	1,2	0,4	1,0	1,2	0,8	1,3
	Південь	5,2	9,8	9,5	2,8	6,6	8,3	0,4	2,1
	Схід	2,4	1,3	2,3	1,2	2,8	5,3	2,4	3,0
Не відповіли	Захід	–	0,3	0,5	7,2	0,0	4,9	0,0	0,4
	Центр	–	0,6	0,2	7,0	0,0	0,1	1,2	0,0
	Південь	–	0,6	0,0	14,0	0,4	0,0	0,0	0,4
	Схід	–	0,6	2,1	12,7	1,3	0,4	2,3	1,3

ЯКЕ З НАВЕДЕНИХ ТВЕРДЖЕНЬ НАЙБІЛЬШЕ ВІДПОВІДАЄ ВАШИМ ПЕРЕКОНАННЯМ?																		
% опитаних																		
<i>(продовження)</i>																		
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ																	
	пцу			упц(мп)			Просто православні			УГКЦ			Просто християни			Не відносять себе до жодної релігії		
	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.	2019р.	2020р.	2021р.
Будь-яка релігія, яка проголошує ідеали добра, любові, милосердя і не загрожує існуванню іншої людини, має право на існування	42,3	39,9	45,8	35,4	32,2	34,4	53,6	47,2	52,9	45,3	40,4	43,8	57,8	55,1	54,7	50,4	57,2	53,3
Усі релігії мають право на існування, як різні шляхи до Бога	28,3	32,2	30,5	30,7	28,9	33,2	28,6	36,3	32,3	22,9	28,0	26,4	29,8	28,1	22,7	23,8	24,5	25,9
Право на існування мають лише традиційні для нашої країни релігії	18,9	18,1	13,6	16,0	20,1	15,6	11,2	10,8	9,8	17,7	27,5	23,6	8,7	10,7	15,7	10,2	11,1	9,8
Істинною є лише та релігія, яку я сповідаю	8,7	9,0	9,4	17,0	17,6	16,0	6,1	4,0	3,8	13,5	3,6	5,6	3,1	2,8	5,2	2,7	0,7	2,6
Інше	0,8	0,0	0,4	0,9	0,4	0,8	0,4	0,2	0,5	0,5	0,5	0,6	0,0	1,1	1,2	12,1	6,2	7,1
Не відповіли	1,1	0,8	0,2	0,0	0,7	0,0	0,1	1,5	0,8	0,0	0,0	0,0	0,6	2,2	0,6	0,8	0,3	1,3
	ВІК (листопад 2021р.)																	
	18-24 років			25-29 років			30-39 років			40-49 років			50-59 років			60 років і старші		
Будь-яка релігія, яка проголошує ідеали добра, любові, милосердя і не загрожує існуванню іншої людини, має право на існування	47,2			52,1			47,0			47,7			48,6			42,6		
Усі релігії мають право на існування, як різні шляхи до Бога	31,2			26,7			32,9			30,2			29,6			26,6		
Право на існування мають лише традиційні для нашої країни релігії	10,6			13,9			8,8			12,9			13,8			19,1		
Істинною є лише та релігія, яку я сповідаю	6,0			4,2			8,5			7,8			6,6			9,4		
Інше	3,0			1,8			2,5			1,4			1,4			1,8		
Не відповіли	2,0			1,2			0,3			0,0			0,0			0,5		

ЧОМУ В УКРАЇНІ ВІДБУВАЮТЬСЯ КОНФЛІКТИ МІЖ ВІРНИМИ РІЗНИХ ЦЕРКОВ?*

% опитаних

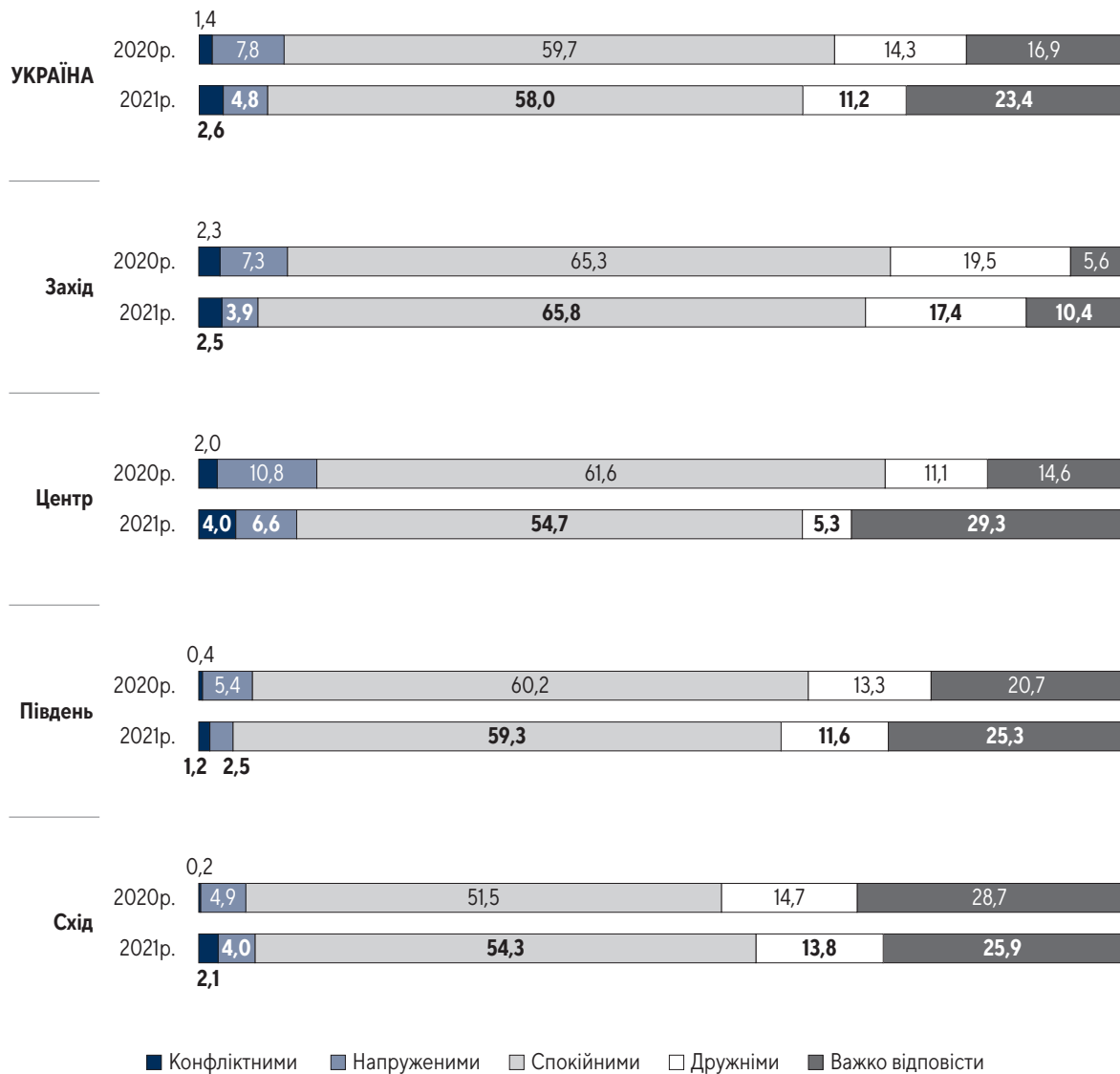
* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

** В анкетах 2000р., 2010р. 2013р. цей варіант відповіді не пропонувався.

ЧОМУ В УКРАЇНІ ВІДБУВАЮТЬСЯ КОНФЛІКТИ МІЖ ВІРНИМИ РІЗНИХ ЦЕРКОВ?*												
% опитаних (продовження)												
	РЕГІОНИ											
	Захід		Центр		Південь		Схід					
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.				
Конфлікти точаться, головним чином, навколо майна та будівель	40,1	41,8	33,0	43,5	32,8	32,1	33,7	35,7				
Конфлікти між церквами є суто політичними	36,9	39,2	39,7	43,6	43,3	33,8	42,2	36,9				
Тому, що церковні ієрархи жадають влади	31,3	33,9	29,1	38,2	24,6	42,9	28,4	25,1				
Тому, що ЗМІ роздмухують релігійну нетерпимість і міжцерковні конфлікти	22,5	13,9	21,1	20,8	22,4	22,9	17,3	8,9				
Суть конфліктів – у національному питанні	21,3	8,3	18,5	14,6	35,8	20,3	11,3	19,3				
Тому, що істинна Церква повинна довести свою перевагу над іншими	5,6	13,9	9,4	7,3	9,1	8,3	7,0	12,1				
Інше	3,8	0,2	1,0	0,9	0,4	3,3	0,0	0,2				
Важко відповісти	10,8	9,8	9,2	12,0	15,4	12,1	12,5	10,2				
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ											
	пцу		упц(мп)		Просто православні		УГКЦ		Просто християни		Не відносять себе до жодної релігії	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Конфлікти точаться, головним чином, навколо майна та будівель	28,7	40,2	33,9	36,5	36,1	39,6	39,9	38,5	33,0	46,5	39,9	41,2
Конфлікти між церквами є суто політичними	38,0	40,2	48,4	46,7	43,1	40,6	38,9	38,8	36,9	41,3	37,3	38,0
Тому, що церковні ієрархи жадають влади	24,3	32,1	27,7	33,6	31,0	34,3	22,8	31,5	26,3	40,7	36,6	37,4
Тому, що ЗМІ роздмухують релігійну нетерпимість і міжцерковні конфлікти	14,4	12,4	26,3	16,8	21,8	17,5	21,8	12,3	19,6	34,5	17,3	13,4
Суть конфліктів – у національному питанні	23,7	18,3	15,7	18,9	17,4	15,5	25,9	6,7	20,1	15,1	16,3	13,4
Тому, що істинна Церква повинна довести свою перевагу над іншими	9,9	10,8	9,1	10,2	7,5	7,8	8,3	15,6	5,0	14,0	6,5	6,1
Інше	1,1	0,2	0,7	1,2	0,0	1,3	8,3	0,0	1,1	0,6	0,7	2,1
Важко відповісти	13,3	10,4	7,3	9,0	9,9	10,5	5,7	11,2	10,1	6,4	17,0	14,7

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

ЯКИМИ Є ВІДНОСИНИ МІЖ ВІРНИМИ РІЗНИХ ЦЕРКОВ І РЕЛІГІЙ У МІСЦЕВОСТІ, ДЕ ВИ ЖИВЕТЕ?
% опитаних

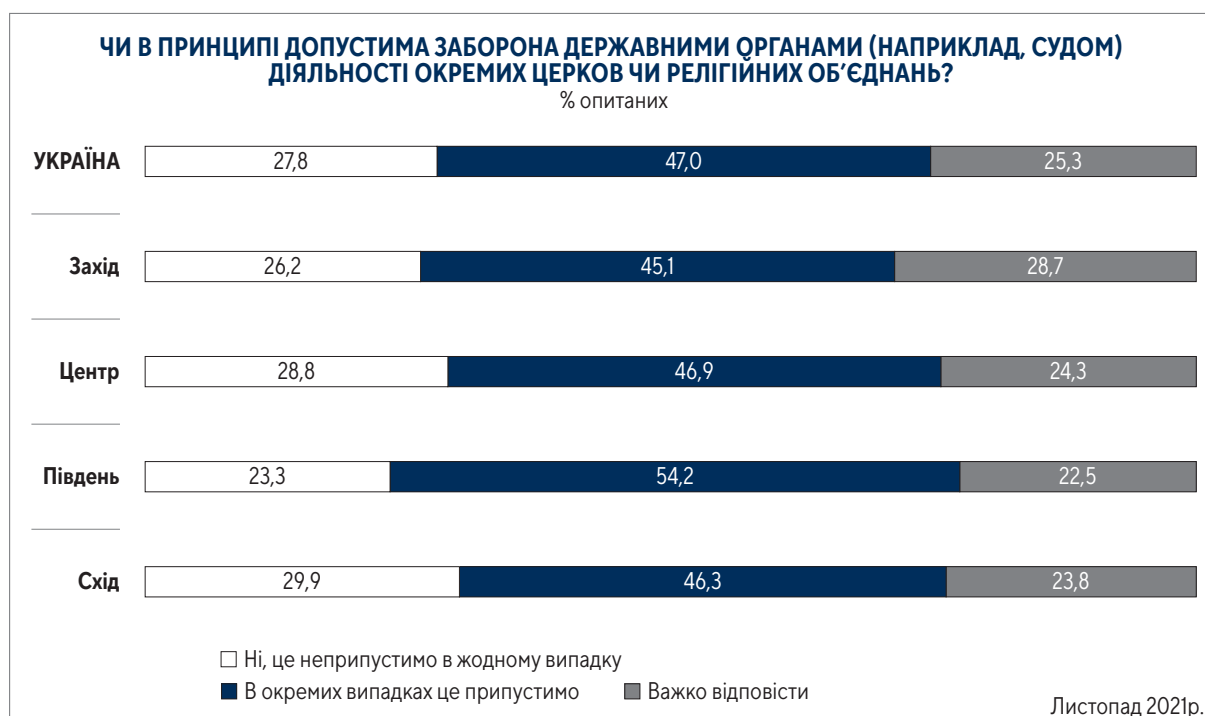

■ Конфліктними ■ Напруженими □ Спокійними □ Дружніми ■ Важко відповісти

	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ											
	пцу		упц(мп)		Просто православні		УГКЦ		Просто християни		Не відносять себе до жодної релігії	
	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.	2020р.	2021р.
Конфліктними	1,9	3,5	2,6	4,1	1,5	2,3	1,0	0,6	0,6	5,2	0,3	0,5
Напруженими	9,6	6,1	9,1	5,7	8,1	3,8	5,2	3,4	7,3	5,2	6,5	4,2
Спокійними	67,3	68,8	66,8	68,0	59,0	59,8	64,8	64,0	59,2	47,1	41,2	40,3
Дружніми	12,2	8,1	13,9	10,2	12,1	10,8	26,4	27,5	12,8	10,5	10,8	7,4
Важко відповісти	9,0	13,4	7,7	11,9	19,3	23,5	2,6	4,5	20,1	32,0	41,2	47,6

МІЖ ЯКИМИ САМЕ ЦЕРКВАМИ (ЧИ ПРЕДСТАВНИКАМИ ЯКИХ РЕЛІГІЙ) У МІСЦЕВОСТІ, ДЕ ВИ ЖИВЕТЕ, ВІДНОСИНИ Є КОНФЛІКТНИМИ ЧИ НАПРУЖЕНИМИ?		
	% усіх опитаних	% тих, хто вважає, що відносини між вірними різних церков і релігій у місцевості, де вони живуть є напруженими або конфліктними
Між УПЦ(МП) та ПЦУ	2,9	39,3
Між УПЦ(МП) та УПЦ-КП	2,0	27,3
Між православними та протестантами	0,3	4,0
Між православними та греко-католиками	0,3	4,7
Між ПЦУ і УПЦ-КП	0,0	0,7
Між православними та Свідками Ієгови	0,1	1,3
Між православними і мусульманами	0,1	2,0
Між православними і католиками	0,3	4,0
Між Адвентистами Сьомого Дня і УПЦ(МП)	0,0	0,7
Між Греко-католиками і УПЦ(МП)	0,0	0,7
Важко відповісти	1,3	17,3
Не відповіли, між якими саме церквами і релігійними організаціями відносини є конфліктними чи напруженими	0,5	6,4

Листопад 2021р.

Листопад 2021р.

	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	пцу	упц(мп)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до жодної релігії
Ні, це неприпустимо в жодному випадку	30,3	40,6	32,6	18,0	27,5	12,4
В окремих випадках це припустимо	50,8	44,7	44,9	55,6	39,8	51,2
Важко відповісти	18,9	14,8	22,6	26,4	32,7	36,4

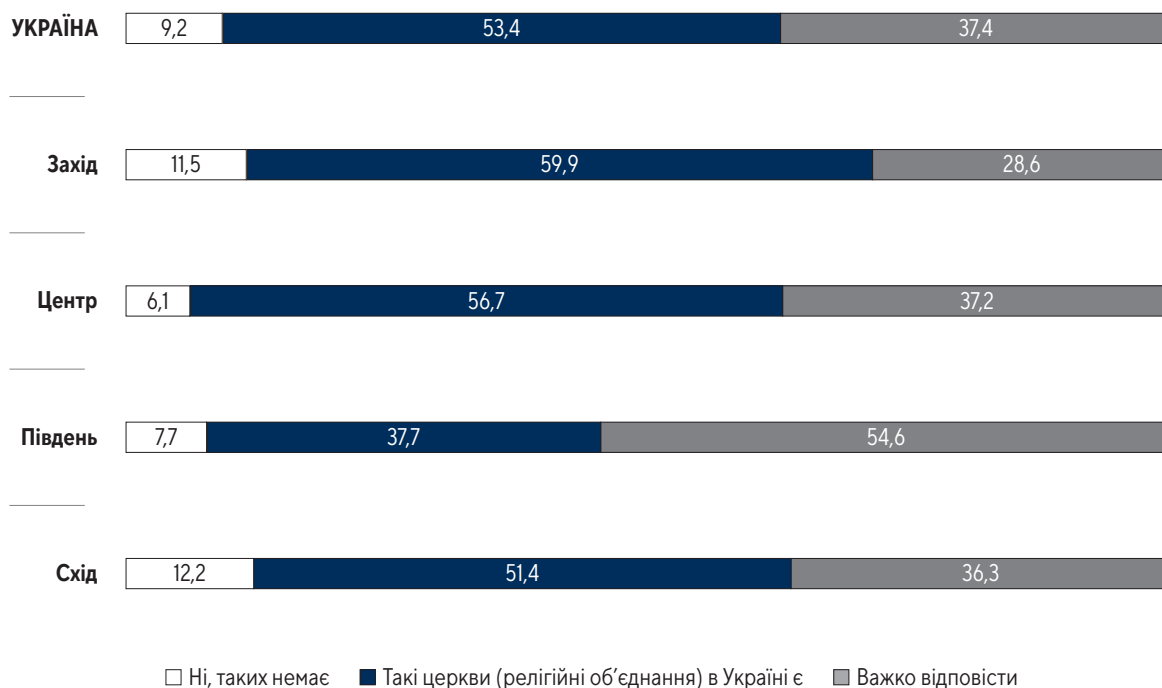
У ЯКИХ ВИПАДКАХ ЦЕ ПРИПУСТИМО?*						
% тих, хто вважає, що в принципі допустима заборона державними органами діяльності окремих церков чи релігійних об'єднань						
	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід	
Якщо релігійне об'єднання є тоталітарною сектою, повністю контролює, підкорює своїх віруючих, здійснює на них небезпечний психологічний вплив	66,8	60,4	66,4	69,5	71,4	
Якщо релігійне об'єднання практикує жорстокі релігійні обряди, що загрожують життю та здоров'ю громадян	65,3	51,6	70,6	66,9	69,0	
Якщо релігійне об'єднання проповідує людиноненависницькі ідеї	58,7	55,3	61,9	62,3	54,7	
Якщо релігійне об'єднання закликає до насильницьких дій стосовно представників інших релігій	50,2	47,0	47,9	68,5	46,9	
Якщо релігійне об'єднання публічно підтримує політику країни-агресора	38,1	29,5	40,6	34,4	44,5	
Якщо релігійне об'єднання порушує закони України	37,4	29,0	44,6	45,4	30,2	
Якщо релігійне об'єднання забороняє своїм віруючим виконувати деякі громадянські обов'язки чи реалізувати права (наприклад, служити в армії, голосувати на виборах)	30,4	20,7	33,9	29,2	34,7	
Якщо релігійне вчення об'єднання не належить до числа традиційних для цієї країни релігій	14,5	5,5	12,2	8,4	29,4	
Якщо релігійне об'єднання здійснює діяльність, будучи офіційно не зареєстрованим в Україні	14,5	5,1	16,9	10,7	21,6	
Інше	0,2	0,0	0,6	0,0	0,0	
Важко відповісти	0,8	0,0	1,1	1,5	0,8	
	КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ					
	ПЦУ	УПЦ(МП)	Просто православні	УГКЦ	Просто християни	Не відносять себе до однієї релігії
Якщо релігійне об'єднання є тоталітарною сектою, повністю контролює, підкорює своїх віруючих, здійснює на них небезпечний психологічний вплив	69,6	67,9	67,0	60,6	70,6	69,6
Якщо релігійне об'єднання практикує жорстокі релігійні обряди, що загрожують життю та здоров'ю громадян	73,2	64,2	63,1	67,7	69,1	57,2
Якщо релігійне об'єднання проповідує людиноненависницькі ідеї	61,6	62,4	56,4	57,0	72,1	54,1
Якщо релігійне об'єднання закликає до насильницьких дій стосовно представників інших релігій	47,2	45,0	53,1	58,0	61,8	50,0
Якщо релігійне об'єднання публічно підтримує політику країни-агресора	51,4	14,7	31,3	45,5	26,5	41,2
Якщо релігійне об'єднання порушує закони України	44,8	34,9	40,8	21,2	25,0	43,3
Якщо релігійне об'єднання забороняє своїм віруючим виконувати деякі громадянські обов'язки чи реалізувати права (наприклад, служити в армії, голосувати на виборах)	30,0	23,9	31,8	22,2	33,3	42,8
Якщо релігійне вчення об'єднання не належить до числа традиційних для цієї країни релігій	14,8	14,7	7,3	3,0	14,7	26,8
Якщо релігійне об'єднання здійснює діяльність, будучи офіційно не зареєстрованим в Україні	20,8	13,8	8,9	2,0	14,5	20,1
Інше	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0
Важко відповісти	0,8	0,0	1,1	0,0	1,5	0,5

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

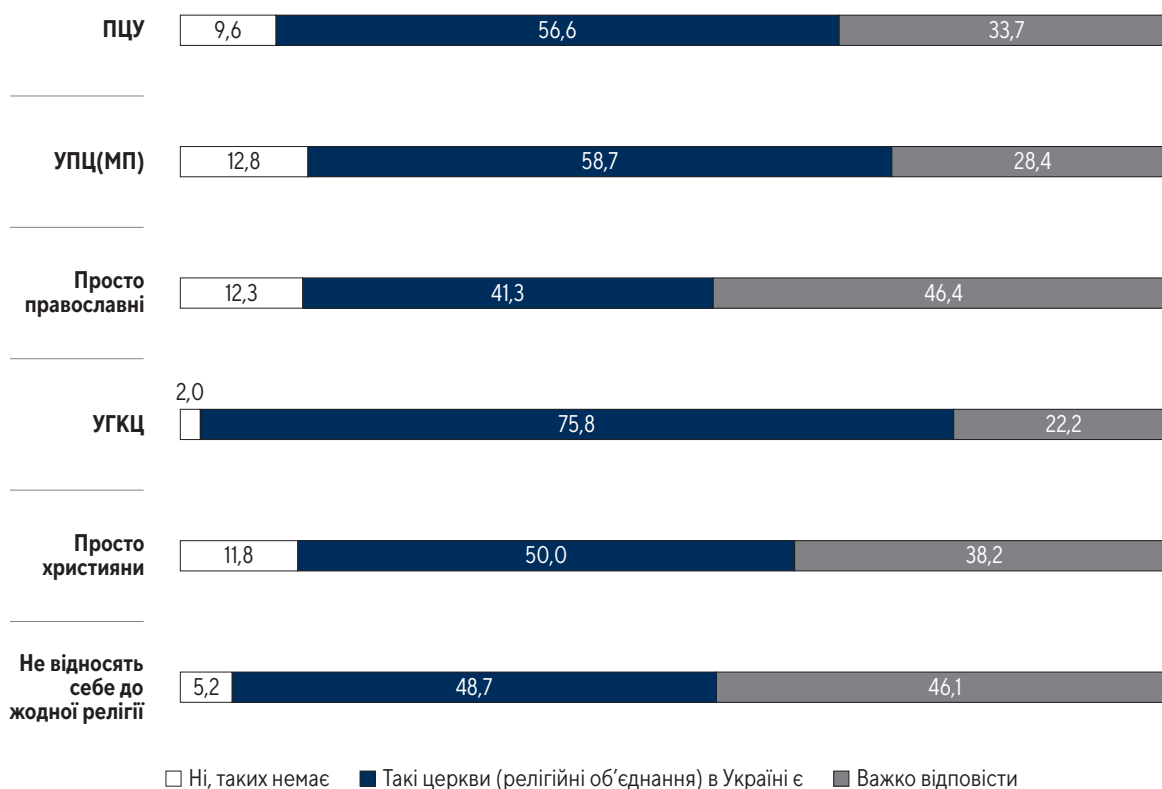
Листопад 2021р.

ЧИ Є В УКРАЇНІ ЦЕРКВИ ЧИ РЕЛІГІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ, ДІЯЛЬНІСТЬ ЯКИХ ПОТРІБНО ЗАБОРОНИТИ?

% тих, хто вважає, що в принципі допустима заборона державними органами діяльності окремих церков чи релігійних об'єднань

КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ

Листопад 2021р.

ЗАКОН УКРАЇНИ* Про Службу військового капеланства

Цей Закон регулює відносини у сфері реалізації конституційного права на свободу світогляду та віросповідання військовослужбовців Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Державної прикордонної служби України, а також визначає правові та організаційні засади і принципи діяльності Служби військового капеланства.

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

1. У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

1) військова капеланська діяльність — діяльність, яку здійснюють військові капелани з метою сприяння реалізації конституційного права військовослужбовців, працівників та членів їх сімей на свободу світогляду та віросповідання шляхом задоволення їх духовно-релігійних потреб;

2) військовий капелан — особа, яка в установленому цим Законом порядку отримала мандат на право здійснення військової капеланської діяльності, уклала контракт про проходження військової служби на посадах осіб офіцерського складу (виключно на посадах Служби військового капеланства) та здійснює військову капеланську діяльність у підрозділах Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної прикордонної служби України на підставах та в порядку, передбачених цим Законом;

3) духовні центри — належні до військового майна споруди, приміщення тощо на території військових частин (установ, закладів, організацій), призначені для задоволення духовно-релігійних потреб військовослужбовців, працівників та членів їх сімей, визначені письмовими наказами командирів (начальників) військових частин (установ, закладів, організацій);

4) духовно-релігійні потреби — усвідомлені особою необхідності в ідеальних внутрішньо-спонукальних мотивах діяльності, особистісному розвитку та соціальній взаємодії, що проявляються в релігійних поглядах, уявленнях, почуттях, практиках і обрядових діях;

5) душпастирська опіка — напрям військової капеланської діяльності, спрямований на забезпечення релігійної, етичної, моральної, духовної підтримки та сприяння формуванню особистісної стійкості і належного духовного стану особового складу;

* Джерело: Офіційний сайт Верховна Рада України — <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1915-20#Text>.

6) задоволення духовно-релігійних потреб – система заходів, спрямованих на забезпечення реалізації конституційного права військовослужбовців, працівників Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної прикордонної служби України і членів їх сімей на свободу світогляду та віросповідання шляхом здійснення душпастирської опіки, релігійно-просвітницької роботи, соціально-доброчинної діяльності та консультування командування з релігійних питань;

7) квота конфесійного представництва військових капеланів – співвідношення кількості військових капеланів окремої конфесії до загальної кількості військових капеланів у відповідній службі;

8) консультування військового командування з релігійних питань – напрям військової капеланської діяльності з надання командуванню фахової інформації про вплив духовно-релігійних чинників на виконання визначених завдань, а також пропозицій і консультацій стосовно організації заходів задоволення духовно-релігійних потреб особового складу та інформування командування щодо релігійної обстановки в підрозділі, релігійної ситуації у пункті постійної дислокації та в районі виконання завдань за призначенням;

9) мандат на право здійснення військової капеланської діяльності – документ державного зразка, який виготовляється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міжнаціональних відносин, релігії та захисту прав національних меншин в Україні, та надає священнослужителю право здійснювати військову капеланську діяльність у Збройних Силах України, Національній гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях та Державній прикордонній службі України;

10) релігійно-просвітницька робота – напрям військової капеланської діяльності, спрямований на ознайомлення військовослужбовців з основами релігійного світогляду, з етичними засадами військової служби та громадянського обов'язку захисту держави, а також на виховання в особового складу духу патріотизму, братерства та взаємоповаги;

11) Служба військового капеланства – окрема структура у складі Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної прикордонної служби України, що складається з органів управління Служби військового капеланства, військових капеланів і утворена з метою організації заходів щодо задоволення духовно-релігійних потреб військовослужбовців, працівників та членів їх сімей у мирний і воєнний час;

12) соціально-доброчинна діяльність – напрям військової капеланської діяльності, спрямований на турботу про соціальні потреби військовослужбовців і налагодження партнерських відносин із представниками релігійних, благодійних (волонтерських), громадських організацій з метою надання всебічної підтримки, забезпечення турботливого ставлення до військовослужбовців, працівників та членів їх сімей;

13) уповноважений від релігійної організації – визначений керівним центром (управлінням) релігійної організації священнослужитель, який здійснює співпрацю із Збройними Силами України, Національною гвардією України, іншими утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями та Державною прикордонною службою України у сфері організації заходів щодо задоволення духовно-релігійних потреб військовослужбовців, працівників та членів їх сімей.

Стаття 2. Правова основа діяльності Служби військового капеланства

1. Правовою основою діяльності Служби військового капеланства є Конституція України, цей Закон, закони України «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», інші закони України, прийняті на їх виконання нормативно-правові акти Верховної Ради України, Президента України, інших органів державної влади, міжнародні договори України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Стаття 3. Сфера дії цього Закону

1. Дія цього Закону поширюється на:
  - 1) Збройні Сили України;
  - 2) Національну гвардію України;
  - 3) інші утворені відповідно до законів України військові формування;
  - 4) Державну прикордонну службу України.

Розділ II. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СТРУКТУРА СЛУЖБИ ВІЙСЬКОВОГО КАПЕЛАНСТВА

Стаття 4. Служба військового капеланства

1. Служба військового капеланства призначена для організації заходів щодо задоволення духовно-релігійних потреб військовослужбовців та працівників Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Державної прикордонної служби України і членів їх сімей.

2. Служба військового капеланства утворюється як окрема структура у складі Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Державної прикордонної служби України, вид якої залежить від обсягу, характеру та складності заходів щодо задоволення духовно-релігійних потреб в їх органі військового управління, з'єднанні, військовій частині, військовому навчальному закладі, установі чи організації (далі – військова частина).

У військовій частині на рівні окремого батальйону функції Служби військового капеланства можуть виконуватися одним військовим капеланом.

3. Відповідні служби військового капеланства підпорядковуються безпосередньо Головнокомандувачу Збройних Сил України, Командувачу Національної гвардії України, керівникам інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Голові Державної прикордонної служби України.

4. Гранична чисельність Служби військового капеланства для Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України формувань та Державної прикордонної служби України не може становити менше 0,15 відсотка граничної чисельності відповідно Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Державної прикордонної служби України.

Стаття 5. Основні принципи діяльності Служби військового капеланства

1. Діяльність Служби військового капеланства з організації заходів щодо задоволення духовно-релігійних потреб військовослужбовців, працівників та членів їх сімей здійснюється на основі таких принципів:

- 1) дотримання конституційного права військовослужбовців і працівників на свободу світогляду та віросповідання;
- 2) рівність представників усіх віросповідань, які проходять службу у Збройних Силах України, Національній гвардії України, в інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях та в Державній прикордонній службі України, у задоволенні їхніх релігійних потреб;
- 3) рівність військових капеланів незалежно від їх приналежності до релігійної організації;
- 4) толерантне ставлення військових капеланів до представників інших релігійних організацій;
- 5) неприпустимість нав'язування релігійних чи інших переконань;
- 6) добровільність участі військовослужбовців, працівників та членів їх сімей у богослужіннях, релігійних обрядах;
- 7) рівність військових капеланів різних конфесій щодо використання духовних центрів;
- 8) пріоритетність бойової (спеціальної) підготовки під час планування та проведення заходів щодо задоволення духовно-релігійних потреб військовослужбовців.

Стаття 6. Міжконфесійні ради з питань військового капеланства

1. Міжконфесійні ради з питань військового капеланства є міжконфесійними консультативно-дорадчими органами, що утворюються і діють при Міністерстві оборони України та Міністерстві внутрішніх справ України з метою забезпечення міжконфесійної злагоди та порозуміння у сфері організації заходів щодо задоволення духовно-релігійних потреб військовослужбовців, працівників і членів їх сімей. Міжконфесійні ради з питань військового капеланства можуть також утворюватися при центральних органах виконавчої влади, яким підпорядковані інші військові формування.

2. До Міжконфесійної ради з питань військового капеланства при Міністерстві оборони України входять уповноважені від тих релігійних організацій, священнослужителі яких обіймають посади військових капеланів у Збройних Силах України.

3. До Міжконфесійної ради з питань військового капеланства при Міністерстві внутрішніх справ України входять уповноважені від тих релігійних організацій, священнослужителі яких обіймають посади військових капеланів у Національній гвардії України та Державній прикордонній службі України.

4. У своїй діяльності Міжконфесійна рада з питань військового капеланства при Міністерстві оборони України та Міжконфесійна рада з питань військового капеланства при Міністерстві внутрішніх справ України керуються відповідними положеннями, затвердженими відповідно Міністерством оборони України та Міністерством внутрішніх справ України.

Розділ III. НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗДІЙСНЕННЯ КАПЕЛАНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАПЕЛАНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 7. Вимоги до військового капелана

1. Військовим капеланом може бути громадянин України, який є священнослужителем зареєстрованої в Україні релігійної організації та отримав від керівного центру (управління) відповідної релігійної організації мандат на право здійснення військової капеланської діяльності.

2. Обов'язковою вимогою для зайняття посади військового капелана є наявність вищої богословської освіти.

Стаття 8. Підготовка військових капеланів

1. Військові капелани Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної прикордонної служби України проходять навчання за спеціальною програмою підготовки військових капеланів відповідно у навчальному центрі Збройних Сил України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України.

Стаття 9. Квоти конфесійного представництва військових капеланів та мандат на право здійснення військової капеланської діяльності

1. З метою належної організації задоволення духовно-релігійних потреб особового складу Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної прикордонної служби України здійснюється визначення квот конфесійного представництва військових капеланів у Збройних Силах України, Національній гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях та Державній прикордонній службі України.

2. Для зайняття 90 відсотків штатних посад військових капеланів у Збройних Силах України, Національній гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях та Державній прикордонній службі України розподіл квот конфесійного представництва військових капеланів здійснюється з урахуванням конфесійної приналежності особового складу відповідно Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної прикордонної служби України у порядку, встановленому відповідним центральним органом виконавчої влади, у підпорядкуванні якого вони перебувають. За результатами такого розподілу до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міжнародних відносин, релігії та захисту прав національних меншин в Україні, формується запит про визначення кількості кандидатів на посади військових капеланів від відповідної релігійної організації.

3. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міжнародних відносин, релігії та захисту прав національних меншин в Україні, формує запит до керівних центрів (управлінь) відповідних релігійних організацій щодо надання кандидатур для проходження відповідної підготовки та здійснення військової капеланської діяльності.

4. Для зайняття 10 відсотків штатних посад військових капеланів у Збройних Силах України, Національній гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях та Державній прикордонній службі України розподіл квот конфесійного представництва військових капеланів здійснюється начальником Служби військового капеланства відповідно Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та Державної прикордонної служби України.

5. Відповідно до одержаної квоти конфесійного представництва військових капеланів релігійні організації готують необхідну кількість священнослужителів та передають їм мандат на право здійснення військової капеланської діяльності. Після отримання від керівного центру (управління) відповідної релігійної організації мандата на право здійснення військової капеланської діяльності священнослужитель приймається на військову службу у порядку, передбаченому відповідним положенням про проходження служби військовими капеланами.

6. Положення про порядок видачі мандата на право здійснення військової капеланської діяльності затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 10. Конфіденційність інформації особистого характеру

1. Інформація про особу, що стала відома військовому капелану під час здійснення військової капеланської діяльності, є конфіденційною.
2. Військовий капелан має право не відповідати на запитання щодо фактів і обставин, які стали йому відомі під час сповіді.

Розділ IV. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з 1 липня 2022 року, крім частини другої статті 7 цього Закону, яка вводиться в дію через п'ять років з дня набрання чинності цим Законом.

2. Внести зміни до таких законів України:

1) статтю 6 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 15, ст. 190 із наступними змінами) після частини першої доповнити новою частиною такого змісту:

«2. Можливість брати участь у богослужіннях та релігійних обрядах під час виконання обов'язків військової служби надається військовослужбовцям з дозволу командира (начальника) військового з'єднання чи частини».

У зв'язку з цим частини другу – шосту вважати відповідно частинами третьою – сьомою;

2) у Статуті внутрішньої служби Збройних Сил України, затвердженому Законом України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України» (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 22-23, ст. 194 із наступними змінами):

а) статтю 12 викласти в такій редакції:

«12. Про все, що сталося з військовослужбовцем і стосується виконання ним службових обов'язків, та про зроблені йому зауваження військовослужбовець зобов'язаний доповідати своєму безпосередньому начальникові, крім тих обставин, щодо надання яких є пряма заборона у законі (таємниця сповіді, лікарська таємниця, професійна таємниця захисника, таємниця нарадчої кімнати тощо)»;

б) після підрозділу «Помічник командира бригади з правової роботи (юрисконсульт бригади)» доповнити новим підрозділом такого змісту:

«Військовий капелан бригади, батальйону

100-1. Військовий капелан у мирний і воєнний час відповідає за забезпечення задоволення духовно-релігійних потреб особового складу.

100-2. Військовий капелан зобов'язаний:

здійснювати забезпечення організації та проведення молитов, богослужінь, благословень, урочистих і поминальних заходів та інших релігійних обрядів і культів, пов'язаних із задоволенням духовно-релігійних потреб військовослужбовців, працівників та членів їх сімей;

сприяти розвитку особистісних та колективних моральних якостей особового складу;

популяризувати здоровий спосіб життя серед військовослужбовців, працівників та членів їх сімей;

ознайомлювати військовослужбовців, працівників та членів їх сімей з основами релігійного вчення;

виховувати у військовослужбовців, працівників та членів їх сімей толерантне ставлення до людей з іншим світоглядом та релігійними переконаннями;

налагоджувати взаємодію з представниками релігійних організацій, які здійснюють діяльність у місцях дислокації військових частин, в інтересах задоволення духовно-релігійних потреб військовослужбовців, працівників та членів їх сімей;

брати участь у реабілітації особового складу, який потребує психологічної допомоги;

консультувати командування з релігійних питань.

100-3. Видача зброї та боєприпасів військовим капеланам забороняється.

100-4. Військові капелани не можуть бути залучені до чергувань, нарядів, проведення службових розслідувань та інших дій, несумісних з їхніми посадовими обов'язками та статусом священнослужителя»;

3) у Законі України «Про військовий обов'язок і військову службу» (Відомості Верховної Ради України, 2006 р., № 38, ст. 324 із наступними змінами):

а) частину третю статті 5 викласти в такій редакції:

«3. До військових звань осіб офіцерського складу юридичної, медичної та капеланської служб Збройних Сил України та інших військових формувань, які мають відповідну освіту та займають відповідну штатну посаду, додаються слова «юстиції», «медичної служби», «капеланської служби»;

б) у частині п'ятій статті 26:

пункт 1 доповнити підпунктом «о» такого змісту:

«о) у зв'язку з відкликанням мандата на право здійснення військової капеланської діяльності»;

пункт 2 доповнити підпунктом «м» такого змісту:

«м) у зв'язку з відкликанням мандата на право здійснення військової капеланської діяльності».

3. Кабінету Міністрів України у шестимісячний строк з дня опублікування цього Закону:

забезпечити прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації цього Закону;

забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

Президент України

В. ЗЕЛЕНСЬКИЙ

м. Київ
30 листопада 2021 року
№ 1915-IX

ЗАЯВА

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій про загрози, які несе в собі Стамбульська конвенція, та недоцільність її ратифікації

1. Вірні різних конфесій стурбовані повідомленням Офісу Президента України про намір подати до Парламенту законопроект про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (відомої як Стамбульська конвенція). Наше занепокоєння викликає ідеологічна заангажованість та окремі положення Стамбульської конвенції, які переконують нас у недоцільності ратифікації саме цього міжнародного документа.

2. Стамбульська конвенція запроваджує поняття «гендер», як ідеологічний концепт самоідентифікації людини (стаття 3). З цим не можна погодитися, адже ігнорування факту наявності біологічних статей, які характеризують жінку або чоловіка, та пов'язане з цим зобов'язання навчати дітей нестереотипним гендерним ролям (стаття 14 конвенції) несе загрози спотворення у молодого покоління своєї статевої ідентичності, популяризації одноставних сексуальних стосунків та поширення випадків захворювання на гендерну дисфору серед дітей і молоді.

3. Наше занепокоєння впровадженням гендерної ідеології через Стамбульську конвенцію посилюється свідченнями про насильство, яке вчиняється проти дівчат і жінок тими чоловіками, які заявили про зміну свого «гендеру» і отримали право користуватися жіночими вбиральнями, роздягальнями, душевими приміщеннями. Як приклад, 2021 року резонансний інцидент стався у штаті Вірджинія, США, коли 15-річна школярка зазнала сексуального насильства від хлопця-трансгендера, який користувався жіночим туалетом школи з дозволу адміністрації.

4. Враховуючи небезпеки гендерної ідеології, замість ратифікації Стамбульської конвенції ВРЦіРО закликає вживати практичні заходи та розвивати національне законодавство України з протидії домашньому насильству та насильству проти жінок, як це роблять інші країни Європи, які також відмовилися від ратифікації цієї конвенції – Великобританія, Ліхтенштейн, Латвія, Литва, Словаччина, Чехія, Угорщина, Болгарія, Вірменія та Туреччина, яка нещодавно скасувала ратифікацію Стамбульської конвенції.

5. За сприяння ВРЦіРО 2017 року Парламент вже прийняв Закон № 2227-VIII, спрямований на імплементацію положень Стамбульської конвенції, оминаючи суперечливі поняття типу «гендер» та «гендерна ідентичність»: була введена кримінальна відповідальність за домашнє насильство, уточнений зміст статей про сексуальне насильство та про інші злочини, запроваджений механізм обмежувальних заходів і приписів щодо кривдників. Крім цього, був прийнятий спеціальний Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», що свідчить про можливість для України йти своїм шляхом і розвивати власне законодавство, яке може бути кращим за Стамбульську конвенцію.

6. Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій закликає Президента України, представників Уряду та правозахисних організацій до діалогу щодо спільних дій, у тому числі за участі релігійної спільноти, у сфері запобігання та протидії домашньому насильству в Україні.

Київ, 2 грудня 2021р.

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО – <https://vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-statement-on-the-threats-posed-by-the-istanbul-convention>.

ВРЦіРО запропонувала Уряду створити міністерство дітей, молоді та сім'ї*

Релігійні діячі звернули увагу Прем'єр-міністра України **Дениса Шмигала** на необхідність розробки державної сімейної політики та затвердження відповідної державної програми з необхідним бюджетним фінансуванням.

Навколо проблем підтримки сімей і допомоги нужденним, захисту прав дітей та суспільної моралі відбулася дискусія під час зустрічі 1 грудня Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій з главою Уряду, профільними міністрами та іншими урядовцями, яку модерував Головуючий у ВРЦіРО **Григорій Комендант**.

Релігійні діячі відреагували на пропозицію Парламенту створити Державну службу у справах дітей. На їх переконання, цей орган не повинен стати караючою структурою, а сервісною службою, яка буде допомагати сім'ям, батькам і матеріям, особливо у складних життєвих обставинах, багатодітним родинам, самотнім батькам, а також сприяти повному заміщенню інтернатів для сиріт сімейними формами виховання, такими як дитячі будинки сімейного типу.

«Ідея створення Держслужби у справах дітей – це однобокий підхід, адже не варто захищати дитину у відриві від сім'ї. Краще створити міністерство у справах дітей, молоді та сім'ї, яке б вживало комплексні заходи на підтримку сімей, відповідального батьківства і материнства», – відзначив єпископ Римсько-Католицької Церкви **Віталій Кривицький**.

Водночас митрофорний протоієрей УГКЦ о. **Олекса Петрів** звернув увагу Прем'єр-міністра та урядовців на необхідність заборони в Україні комерційного сурогатного материнства, яке по суті є різновидом торгівлі людьми, адже буквально «експортує» дітей за кордон під замовлення. *«Треба покласти край торгівлі людьми на рівні актів Кабміну, поки буде розроблено відповідні заборони на рівні законів»,* – наголосив священник.

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО – <https://vrciro.org.ua/ua/news/uccro-proposed-to-establish-ministry-for-children-youth-and-families>.

Учасники зустрічі обговорили інші питання, пов'язані з діяльністю релігійних організацій у сфері надання душпастирської опіки, гуманітарної допомоги та інших форм соціального служіння.

Предстоятель Православної Церкви України митрополит **Епіфаній** висловив вдячність урядовцям за підтримку Закону України «Про Службу військового капеланства», прийнятого напередодні.

Він також звернув увагу Прем'єр-міністра та представників Уряду на загрози ратифікації Стамбульської конвенції та нагадав, що вже прийнято низку законів з цієї проблематики, які можна вдосконалювати надалі.

«Краще об'єднати зусилля, щоб вдосконалювати законодавство України, ніж ратифікувати Стамбульську конвенцію, яка розділює суспільство та викликає протести з боку його значної частини. Гендерна ідеологія розділяє наше суспільство, а нам треба гуртуватися, єднатися в ці непрості часи для України», – підкреслив митрополит **Епіфаній**.

На питання захисту суспільної моралі особливу звернув Старший єпископ Української Церкви Християн Віри Євангельської **Михайло Паночко**. Він згадав про інцидент, пов'язаний із фінансуванням з боку Держкіно аморального кінопроєкту, який до того ж зневажає релігійні символи. Єпископ також нагадав, що релігійна спільнота виступає проти законопроєкту № 5488, який несе пряму загрозу для реалізації конституційного права на свободу віросповідання.

Реагуючи на питання щодо протидії пандемії COVID-19, релігійні діячі зауважили, що на сьогодні немає якихось церковних документів, які б забороняли віруючим вакцинуватися. Водночас єпископ Української Православної Церкви **Віктор (Коцаба)** наголосив:

«Будь-яка вакцинація, як від коронавірусу, так і від інших хвороб, має бути добровільною. Вакцинація не повинна порушувати права людини. І на церкві не слід покласти відповідальність за антивакцинаторство, адже наші храми відвідують люди з різними поглядами та, в першу чергу, з метою отримання духовної розради, а справа влади і медиків – вичерпно і зрозуміло пояснити всі аспекти вакцинації».

Відповідаючи на питання глав церков, Прем'єр-міністр України **Денис Шмигаль** розповів про вжиті Урядом заходи в сфері забезпечення опалення храмів, молитовних будинків і інших релігійних споруд. За результатом звернення ВРЦіРО Уряд зафіксував ціну на газ для релігійних організацій, яка складає 16554 гривень за 1000 куб. м., що включає ПДВ та плату за транспортування магістральними мережами.

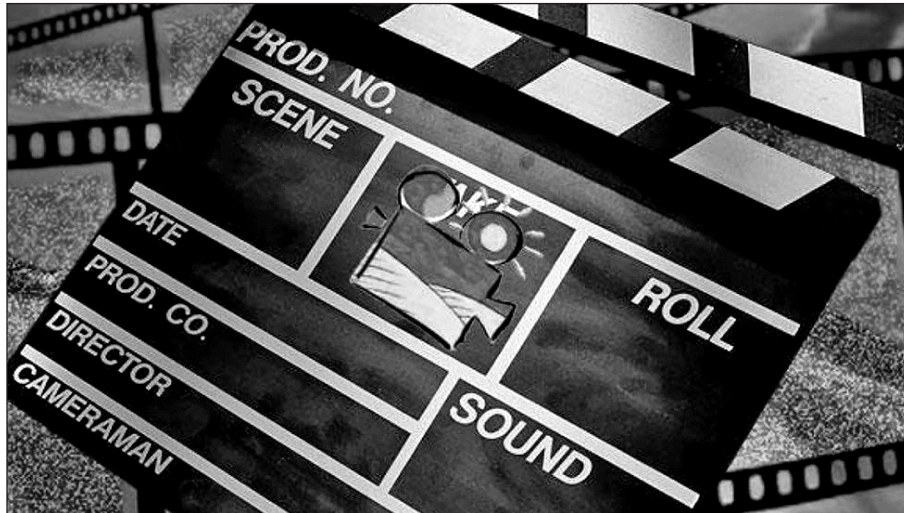
Глава Уряду підтвердив зацікавленість у продовженні діалогу з ВРЦіРО та проведенні подібних зустрічей на вищому рівні по мірі необхідності.

На пропозиції та зауваження членів релігійних діячів також відреагували присутні Міністр культури та інформаційної політики України **Олександр Ткаченко**, Міністр охорони здоров'я України **Віктор Ляшко**, Міністр розвитку громад та територій України **Олексій Чернишов** та Заступник Міністра енергетики України **Максим Немчинов**.

2 грудня 2021р.

ЗВЕРНЕННЯ

ВРЦіРО закликає Уряд припинити фінансування кіно, що пропагує гомосексуалізм*

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій вимагає скасувати державне фінансування (за рахунок платників податків) кінопроєкту, що пропагує одностатеві відносини та при цьому використовує релігійні символи, чим фактично насміхається над святими для мільйонів громадян України речами, ображає їхні релігійні переконання, збудує віруючих і провокує їх на активні протестні дії.

Звернення про це Головуючий у ВРЦіРО **Григорій Комендант** спрямував до Президента України, Прем'єр-міністра та голови Держкіно України.

Презентований тизер кінострічки «Мій юний принц» та еротичний фотопроєкт, присвячений майбутньому фільму за участю акторів, які у ньому зніматимуться, свідчать про ознаки порушення вимог статті 2 Закону України «Про захист суспільної моралі», яка передбачає: **«Забороняються виробництво та розповсюдження продукції, яка: ...пропагує бузувірство, блюзнірство, неповагу до національних і релігійних святинь».**

ВРЦіРО переконана, що цей кінопроєкт не містить культурної значущості для народу України в розумінні культури, як сукупності матеріального і духовного надбання (стаття 1 Закону України «Про культуру»), щоб бути включеним до переможців конкурсу Держкіно з державної підтримки кінематографії в номінації «Ігрові повнометражні фільми художньої та культурної значущості».

Ще більше обурює той факт, що чимало інших історичних, патріотичних, морально-виховних кінопроєктів, які дійсно важливі для розбудови української державності та націотворення, залишаються без державного фінансування.

На переконання ВРЦіРО, Уряд і Держкіно мають переглянути рішення Ради з державної підтримки кінематографії № 314 від 09.09.2021 року, а саме – скасувати фінансування згаданого аморального кінопроєкту, який пропагує гомосексуалізм (виробник – ТОВ «РІАЛ ПІКЧЕРЗ», режисер – Хачатур Василян, продюсер – Олексій Гладушевський).

Всеукраїнська Рада Церков також очікує від Уряду проведення розслідування цього інциденту за ознаками порушення статті 2 Закону України «Про захист суспільної моралі», за результатами якого винні особи мають бути притягнуті до встановленої законом відповідальності (кримінальної, адміністративної, дисциплінарної).

16 листопада 2021р.

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО – <https://vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-is-against-lgbt-propaganda-on-cinema-paid-by-taxpayers>.

ПОСЛАННЯ СИНОДУ ЄПИСКОПІВ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ 2021 РОКУ ДО ДУХОВЕНСТВА, МОНАШЕСТВА І МИРЯН*

«Надія, до якої нас кличе Господь»

постсинодальне послання
Синоду Єпископів УГКЦ 2021 року

МЕДІАРЕСУРС УГКЦ

У цьогорічному посланні до духовенства, монашества і мирян «Надія, до якої нас кличе Господь» єпископи УГКЦ прагнуть роздумати над тим, як Українській Греко-Католицькій Церкві бути живою та істинною Христовою Церквою, спільнотою Господніх учнів, посеред викликів нинішнього світу – у мирі та радості.

НАДІЯ, ДО ЯКОЇ НАС КЛИЧЕ ГОСПОДЬ

Пастирський лист Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви до духовенства, монашества та всіх вірних УГКЦо.

...Не перестаю дякувати за вас і згадувати вас у моїх молитвах, щоб Бог Господа нашого Ісуса Христа, Отець слави, дав вам дух мудрости та об'явлення, щоб Його добре спізнати; щоб Він просвітив очі вашого серця, аби ви зрозуміли, до якої надії Він вас кличе (Еф. 1, 16-18).

Дорогі в Христі!

Спільно слухаючи Боже слово та прислухаючись до того, як б'ється серце нашої Церкви на різних континентах світу в умовах пандемії, ми, владики Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви, об'єднані у наших синодальних діяннях 2021 року Божого

* Джерело: ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС Української Греко-Католицької Церкви – http://news.ugcc.ua/articles/poslannya_sinodu_yepiskop%D1%96v_ukrainskoi_grekokatolitskoi_tserkvi_2021_roku_do_duhovenstva_monashestva_%D1%96_miryannya_94765.html.

разом із вами, любі сини і доньки нашої матері Церкви, хочемо за допомогою цього листа роздумати, як нам бути живою та істинною Христовою Церквою, спільнотою Господніх учнів, посеред викликів нинішнього світу – у мирі та радості! Відповідь на це питання слід шукати з глибокою вірою в Ісуса Христа, з надією, нам даною, у свідомості батьківської любові Отця та сили Духа Святого, яка діє в нас. Дивлячись на десятиліття, яке стелиться перед нами, хочемо разом із вами застановитися над нашим спільним майбутнім.

1. Продовження душпастирського плану «Жива парафія – місце зустрічі з живим Христом». Насамперед ми хотіли б вам нагадати основи нашої спільної програми «Жива парафія – місце зустрічі з живим Христом». Реалізація цього душпастирського плану, який ми започаткували 2011 року, допомагала нам постійно звертати увагу на три запитання: як нам зростати у вірі? як нам зростати у святості? як нам зростати в служінні та любові? При цьому ми акцентували на перших трьох елементах «Живої парафії», якими є: Боже Слово і катехизація, Святі Таїнства і молитва, служіння ближньому (дияконія). Це аспекти, які виражають внутрішню природу Церкви, визначали її життя від апостольських часів і залишаються основними до сьогодні для кожного покоління Христових учнів. У цих елементах нам назустріч виходить Христос-Учитель, Христос-Архиєрей, Христос – Добрий Пастир та Лікар душі і тіла.

У реалізації всецерковного душпастирського плану «Жива парафія» до 2020 року ми зосередилися головню на парафіяльній спільноті як на середовищі, у якому віруючі найчастіше зустрічаються з Христом через християнське навчання, спільну молитву та служіння ближньому. Плекаючи та оживляючи наші парафії, ми бажали оновити всю нашу Церкву.

Варто згадати, що до «Живої парафії» входили й інші складові елементи: провід – управління дарами, плекання та служіння єдності і місійний дух (пор. Пастирський лист Блаженнішого Святослава до вірних УГКЦ «Жива парафія – місце зустрічі з живим Христом», 2 грудня 2011р.). Тож програма продовжується, і нам слід працювати над її втіленням та поглибленням у кожній парафіяльній спільноті.

Водночас елементи «Живої парафії» треба застосовувати не лише до парафії, а й до кожної християнської спільноти, великої чи малої, особливо до сім'ї. Адже християнська родина покликана бути місцем навчання віри, школою особистої та спільної молитви, а також осередком жертвовного служіння ближнім. Врешті, це покликання стосується кожного християнина – диякона, священника і єпископа, чоловіка і жінки, дитини і молодої людини, богопосвяченої особи і миряни.

2. Душпастирське навернення. Будь-яка ініціатива вимагає певного усвідомлення своїх немочей. У цьому немає нічого дивного. На самому початку нашого християнського життя, ще до того як нас привели до очищувальних вод Хрещення, треба було, щоб ми (а більшість з нас устами хресних батьків) зреклися сатани і всіх його діл. Символіка чину Хрещення пригадує нам, що ми не можемо йти за Христом, якщо не очистимося від усього, що нас відводить від Нього. Це відречення від світу зла не одноразове, а постійне, і триває впродовж усього нашого життя. Немає на світі християнина, який не потребує навернення і покаяння: єпископи, духовенство, богопосвячені особи, миряни, від наймолодшого до найстаршого... Усі ми створені на образ і подобу нашого Господа. Образ Божий у нас діє завжди, натомість відновлення подоби Божої вимагає нашого зусилля, бо відновлення впалі людської природи потребує безнастанної духовної боротьби, регулярного іспиту сумління, постійної відкритості до оновлюючої Божої благодаті. Тому в нашій літургійній традиції ми повсякчасно просимо в Господа: «Осталий час життя нашого в мирі і покаянні скінчити».

Серцевиною духовної боротьби є постійні зусилля задля подолання нашої схильності до егоїзму духом самовідречення за прикладом Христа. У Посланні до филип'ян Апостол народів пише: «Плекайте ті самі думки в собі, які були й у Христі Ісусі. Він, існуючи в Божій природі, не вважав за здобич свою рівність із Богом, а применшив себе самого, прийнявши вигляд слуги, ставши подібним до людини...» (2, 5-7).

Це передусім стосується працівників у Христовому винограднику – нас, єпископів, і наших найближчих співпрацівників, священників, які сьогодні покликані до справжнього душпастирського навернення. Що це означає? Під сучасну пору треба серйозно говорити про нашу готовість змінюватися на краще, використовувати новітні засоби спілкування між людьми, між Церквою та суспільством, яке швидко трансформується, та шукати щоразу ефективніших способів, як нам бути разом і один одному служити. Треба замислитися над потребою реформування церковних структур, над новим динамізмом і творчістю в служінні, над запровадженням таких душпастирських підходів, які дадуть можливість мирянам проявити свої таланти для здійснення місії Церкви, над спроможністю давати відповіді на реальні духовні потреби Божого люду, над умінням відчитувати «знаки часу», над формою спілкування з іншим, позначеною відчуттям соборності і духом співпраці, над подоланням страху, що стоїть на заваді створенню оновленого євангельського способу буття пастирем згідно із серцем Христовим у XXI столітті.

Відречення від зла, усвідомлення історичних помилок і самовідречення не є самоціллю. Ці жести повинні вести нас до відкритості й прозорості, до автентичного духовного супроводу і християнської близькості. Тому нам треба постійно очищувати наші наміри, щоб у нас діяла не наша, а Божа воля. У такий спосіб ми наслідуватимемо самого Христа-Господа, який сказав про себе: «Я зійшов з неба не для того, щоб волю власну чинити, а волю того, хто Мене послав» (Ів. 6, 38).

Навернення – це не проста відмова від чогось, а єднання з кимсь – Ісусом Христом, як це писав св. Павло: «Живу вже не я, а живе Христос у мені» (Гал. 2, 20). Воно робить нас вільними для того, щоб у Христі ми стали живою спільнотою дітей Божих. Навернення наближає людину до Бога – єдиного Святого, а ця Божа близькість – з нами і до нас – робить нас плідними в духовному житті та душпастирському служінні та чинить успішною місію Церкви в усі часи та серед усіх народів.

3. Розбудова мереж сопричастя. У ті моменти, коли перед нами постають складні вибори і випробування, стараймося відповісти на питання: що б у цій ситуації зробив Ісус? Як би Він поведився на моєму місці? Такий підхід можуть застосовувати не тільки поодинокі особи, а й інституції, зокрема наша Церква, яка сьогодні питає себе: як нам іти далі? як проповідувати Царство Боже в цьому фрагментарному, глибоко поділеному і зраненому світі XXI століття? як бути світлом для нинішнього світу?

Багато відповідей отримаємо, коли приглянемося до життя і діяння нашого Господа. Насамперед Христос часто відходив на самоту, щоб молитися. Ставши людиною, Син Божий постійно чув над тим, щоб воля Отця здійснювалася в Ньому. Він прирівнював здійснення Божої волі до щоденної поживи: «Іжа моя, – волю чинити того, хто послав Мене, і діло Його вивершити» (Ів. 4, 34). Зберігаючи духовну «вертикаль» – послух Отцеві в постійній молитві і в здійсненні Його спасенної волі, Господь вибудовував у світлі волі Божої свої стосунки із людьми, чого й очікує сучасна культура від нас, Його учнів.

Ісус був майстерним творцем міжособових стосунків і сопричастя: через зустрічі, зцілення, проповіді Він будував і розвивав середовище учнів, послідовників і свідків, яке згодом стало фундаментом побудови Церкви. Пригадаймо, що основою Церкви є не щось – кодекс правил і практик, ідеологія, розгалужена структура чи піраміда, а Хтось – сам Ісус: «На Ньому вся будівля, міцно споєна, росте святим храмом у Господі» (Еф. 2, 21). Христос постійно горнув до себе різних людей, клав основи для спільного слухання Божого слова, спільної молитви та спільного служіння.

Спосіб діяння та стиль місії Ісуса прийняв святий Павло, Апостол народів. Його невтомна проповідь і численні подорожі, листи і послання – це розвиток, зміцнення і гуртування мережі, спільноти впізнаваних, конкретних осіб, – не безіменних мас, – зібраних у Господнє ім'я. За прикладом свого Вчителя, апостоли, які стали учнями-місіонерами, лишалися близько до поодиноких людей і спільнот. Вони спішили від однієї спільноти до іншої, плекаючи єдність у вірі та солідарність у любові. Так діяли і їхні наступники впродовж історії.

Ця мережа братерської спільноти у вірі та солідарності в любові настільки важлива, що навіть члени нашої Церкви під проводом своїх пастирів у часи комуністичних переслідувань на матерніх землях, попри великі обмеження та небезпеки, продовжували її підтримувати, і робили це за благодаттю Божою досить успішно: в підпіллі діяли монастирі, семінарії виховували нових священників, у приватних помешканнях вірні збиралися на молитви і богослужіння.

Сьогодні ми ще більше покликані до таких особистих і церковних стосунків на різних рівнях: у сім'ї, у школі, на роботі, у парафії та епархії і між епархіями, між богопосвяченими спільнотами і монастирями.

Осердям сопричастя Христових учнів є любов (пор. 1 Кор. 13, 13). «З того усі спізнають, що Мої ви учні, коли любов взаємну будете мати» (Ів. 13, 35). Спільнота Христова, по суті, є мережею любові та служіння. Про це гарно свідчать Діяння святих апостолів: «Громада вірних мала одне серце й одну душу, і ні один не називав своїм щось з того, що кому належало, але все в них було спільне» (4, 32). Як добре, коли є співпраця і солідарність! Ця мережа душ протягом тисячоліть обіймала знедолених, гоїла рани, долала прірви між людьми, підносила тих, хто перебував внизу соціальної драбини, і продовжує це робити донині.

Розвиток медійних технологій — від винаходу письма і друкарства до інтернету — це те саме мережеве спілкування, яке є природним, необхідним для людини. Людське життя в різних вимірах — це сплетіння, мереживо стосунків. Відомий католицький письменник ХХ століття Томас Мертон сказав: «Ніхто не є самотнім островом». Ми наново відкриваємо це в сучасній культурі з її тенденцією до індивідуалізму і поляризації та глибоко переживаємо тепер, у час пандемії. Карантин показав, що мереживо людських стосунків може як руйнувати, так і бути життєдайним. Ми потребуємо взаємин з іншими людьми, як повітря, проте ці взаємини повинні бути здоровими, зціленими, позначеними вмінням слухати і чути одне одного, а не отруйними, токсичними. Ми маємо стати Церквою здорових стосунків, дружніх спільнот Христових учнів, які соборно думають і синодально діють, переживаючи спільне паломництво створеного світу до свого Творця, з Христом на чолі. Просімо Святого Духа, щоб в усіх наших стосунках були Його плоди: любов, радість, мир, довготерпіння, лагідність, доброта, вірність, тихість, здержливість (пор. Гал. 5, 22-23).

4. Дорога зцілення ран і лікування травм. Проходячи містами, містечками і селами Святої Землі, Ісус збирав учнів і проповідував Царство. Одночасно Він показував на зрозумілому для всіх прикладі, чим є Царство, — слухав, милосердився і зцілював: «Ісус обходив усі міста і села, навчаючи в їхніх синагогах, проповідуючи Євангелію царства та вигоюючи всяку хворобу й недугу» (Мт. 9, 35). Він зцілював від кровотечі та сліпоти, одержимості та прокази, паралічу та остаточної людської недуги — смерті. Зцілення — це прояв Божої любові та уприсутнення Його Царства: «Він їх прийняв і говорив їм про Царство Боже та оздоровляв тих, що потребували того» (Лк. 9, 11). Господь дає приклад, як ми маємо діяти і проповідувати — зцілювати рани і недуги іншого, особливо в контексті пережитого досвіду геноцидних тоталітарних режимів, що нищили людину і трошили її гідність.

Ми не можемо мріяти про майбутнє нашої Церкви, якщо не задумаємося над потребою зцілення травм — особистих, родинних, спільнотних, церковних, національних, історичних і глобальних. Сучасні знання законів психіки, динамізму свідомості, волі та почуттів людини, досвід душпастирського служіння та спілкування демонструють, наскільки ми всі потребуємо зцілення. Цілі покоління вірних нашої Церкви пережили великі потрясіння, які, на жаль, не припинилися, а набувають нових форм. Геноцидний режимний терор і світові війни, колоніалізм і насилля, ув'язнення і вимушена еміграція, нова війна і пандемія — залишають глибокі рани на людських душах, на сім'ях і на всьому суспільстві.

Ці рани потребують зцілення таїнственным, ніжним, особистим Божим доторком. Інакше біль, страх і недовіра переходять в агресію, шкідливі пристрасті і залежності. Де немає правдивої любові між Божими синами і доньками, там поселяються звабліві, популістські іде-

ології. Дешеві обіцянки, спрощені та оманливі відповіді на глибинні потреби людської душі калічать і викривлюють психіку й мислення цілих суспільств. Сила, що зцілює, благодать Святого Духа, що здатна загоїти рани минулого і сучасного, впливає із зустрічі з живим Христом, Лікарем душі і тіла, який об'являється у взаємній любові Його послідовників. І саме носієм цього Джерела зцілень є і повинна бути наша Церква, усі її спільноти та інституції.

Пандемія, яку кожен із нас переживає, дала змогу ще виразніше побачити обличчя скаліченого людства і потреби зраненої людини, яка страждає від самотності, страху, тривоги, залежностей, неспокою та несправедливості. Ми потребуємо Цілителя і самі маємо бути знаряддям зцілення, щоб являти Царство, яке проповідуємо. Саме з дороги зцілення, яка переплітається зі стежками покаяння, відкривається шлях до справжньої місіїності. Діти Церкви, які досвідчили її життєдайну любов, усвідомили своє покликання до Божого синівства, дарованого в Хрещенні, стають місіонерами, що проповідують Євангеліє відкуплення і оздоровлення.

5. Близькість і практична увага до вбогих і маргіналізованих. Парадоксальним чином ми досягаємо зцілення не тоді, коли зосереджуємося на собі самих, на своїх труднощах, потребах і проблемах, а коли відкриваємося у співчутливій і милосердній любові до своїх ближніх, намагаючись через людську присутність і близькість дати їм відчути Божу цілющу присутність і животворну любов. Про цей євангельський парадокс наш Господь сказав: «Хто своє життя зберегає, той його погубить; а хто своє життя погубить задля Мене, той його знайде» (Мт. 10, 39). Губити своє життя задля Христа означає присвячувати його служінню нашим ближнім, зокрема найбільш знедоленим, убогим, маргіналізованим, яких Господь називає своїми «найменшими братами» і каже, що все, що ми зробили одному з них, ми Йому зробили (пор. Мт. 25, 40). Тож у служінні ближньому з любові людина «віднаходить своє життя», тобто повертається до найбільшої правди про себе саму як про улюблену дитину Божу, створену з любові й покликану до любові.

Слушно зауважив один із наших сучасників, Карло Марія Мартіні: «Бог присутній у кожному ділі любові, в усіх знаках прощення, у зобов'язаннях тих, які ведуть боротьбу проти насилля, ненависті, нестачі, страждань». Те, що характеризує християнську любов, це її конкретність. Як конкретно є кожен наш ближній із його неповторними щоденними потребами і нуждами, так само конкретно має ставати Божа присутність у наших вчинках милосердя: голодного нагодувати, спраглого напоїти, нагого зодягнути, подорожнього прийняти в дім, хворого і ув'язненого відвідати тощо (пор. Мт. 25, 35-36; Іс. 58, 6-7; Послання Синоду Єпископів УГКЦ 2020 р. «Залишиться вам одне – те, що ви дали вбогому!», 1).

Наше служіння ближнім часто проявляється в заспокоєнні їхніх нагальних і першочергових потреб і нужд. Проте Божа любов спонукає нас сягати до кореня людських бід і нещастя, який часто прихований у людському гріху і проявляється в отруєних несправедливістю суспільних відносинах. Тому наші християнські зусилля принесуть ще більші плоди, коли ми, поряд із заспокоєнням потреб певної особи, нашого ближнього, змагатимемося за зцілення суспільної гріховності і таким чином утверджуваватимемо спільне благо, з якого черпатиме надію кожен член людської спільноти.

Святіший Отець Франциск закликає нас ставати щоразу більше Церквою, яка виходить поза себе, щоб служити. І в цьому натхненні вміщено заклик до кожного з нас виходити із зони власного комфорту, відриватися від себе і відкриватися щоразу більше до своїх ближніх. На практиці це означає скеровувати свою увагу і кроки до конкретних людей, які живуть «на периферіях» сучасного світу, сповнені страхом, смутком і безнадією; до тих, чий крик про допомогу не доходить до вух оточення, закам'янілого в байдужості й егоїзмі, але повинен знайти відгомін у серці справді віруючої людини, урухомлюючи в її житті потоки солідарності, співчутливого слухання та милосердної любові. Так ми зможемо в сучасному світі, зануреному у страх смерті і тривоги перед днем прийдешнім, принести знак надії, яка «не засоромить, бо любов Бога влита в серця наші Святим Духом, що нам даний» (Рим. 5, 5). Саме наше ставлення до ближнього, наша готовність до служіння стане знаком нової надії і доказом автентичності та глибини нашої віри.

6. Християнська сім'я – домашня церква. Говорячи і проповідуючи про християнську родину, праведний митрополит Андрей був переконаний, що подає «науку, від якої залежить і на якій спирається майбутність цілого народу» (Про християнську родину, 1900 р.). У цьому ж дусі свого великого попередника патріарх Йосиф на схилі літ писав у своєму «Заповіті»: «Батьки, християнська родина – це основа здорового суспільства, народу, нації. Це запорука їх росту і сили! І тому заповідаю вам: збережіть, а де її розхитано, оновіть в Українському народі справжню християнську родину, як незгасне вогнище життя і здоров'я Церкви та Народу!». Тож наша Церква, продовжуючи діло цих славних праведників, звертає особливу увагу на духовну опіку і духовний супровід родин.

Минулий 2020 рік був позначений стражданням мільйонів людей на всій планеті через пандемію. Цей час нечуваних досі випробувань з особливою силою показав нам, наскільки великим даром є для нас, християн, можливість збиратися разом, як перші Христові учні, на молитві «в тому самому місці» (пор. Ді. 2, 1), на ламанні Євхаристійного хліба і на призиванні Святого Духа, який преображає спільноту Божих дітей, чинячи її живим Тілом воскреслого Спасителя. Ми всі дуже болісно пережили і ще почасти надалі переживаємо «євхаристійний голод», тугу за живою участю в Літургії. Карантинні обмеження, запроваджені урядами багатьох країн, змусили нас на деякий час вийти з храмів і перейти до наших домівок. Дехто побачив у цьому русі Божого народу здійснення слів пророка Ісаї: «Іди, народе мій, увійди у свої кімнати й замкни за собою двері, сховайся на часинку, поки гнів не перейде!» (Іс. 26, 20).

Ми з вдячністю можемо ствердити нині, що наші родини і християнські сім'ї у цей нелегкий час стали місцем великого і переконливого свідчення віри. Батьки отримали нагоду спільно з дітьми читати Святе Письмо, молитися і брати участь в онлайн-трансляціях богослужінь із парафіяльних чи катедральних храмів. Досвід нашої підпільної Церкви, ще такий свіжий у пам'яті старшого покоління, знову став у пригоді, показуючи унікальну і неповторну роль сім'ї в плеканні та передаванні віри. Ніщо не може заступити доброго прикладу практикуючих християнських батьків. Свідчення здорової християнської сім'ї потрібне в сучасному суспільстві, можливо більше ніж будь-коли в людській історії.

Проте не одна сім'я відчула у болісний спосіб всі свої обмеження і слабкості, які проявилися в ці довгі тижні й місяці карантинних обмежень. Не одна сім'я пережила втрату рідних, кризу, напруження. Не одна людина усвідомила, що не може виявляти терпеливу і милосердну любов стосовно найближчих. Не одні батьки відчули, що не підготовані до того, щоб мудро і по-Божому провадити своїх дітей і підтримувати одне одного в мандрівці віри посеред розбурханого моря пандемії та спричинених нею труднощів. На ці людські, духовні та психологічні обмеження накладалися зовнішні чинники, як-от втрата роботи, зменшення заробітної платні, що стало джерелом додаткового страждання і неспокою в родинах. Усім нашим сім'ям прагнемо висловити запевнення в близькості та молитвах.

Водночас поновлюємо заклик до душпастирів поставити в центрі уваги душпастирство родини, катехизацію сім'ї, яка покликана бути у світі відображенням спільноти Пресвятої Тройці та знаком надії для всього людства. Віруюча сім'я, яку церковна традиція називає домашньою Церквою, має в усі часи бути «дорогою Церкви». Про це говорив святий Іван Павло II: «Так, сім'я є за своєю внутрішньою природою «дорогою Церкви», яка розпізнає у ній суттєвий і незамінний елемент Божого промислу щодо людства. Сім'я, як вірний, нерозривний та плідний союз єдності і любові між чоловіком та жінкою, є привілейованим місцем особистого і суспільного розвитку. Хто сприяє сім'ї, сприяє розвитку людини; хто атакує сім'ю, атакує людину. Навколо сім'ї і навколо життя розгортається сьогодні найголовніший виклик, який зачіпає саму гідність людини» (Загальна аудієнція, 8 жовтня 1997 р.).

7. Місійність і вихід назустріч світові. Місія Церкви проявляється через служіння слова і зцілення, через буття поруч із людиною в її радощах і стражданнях, успіхах і викликах, через слухання голосу ближнього та проповідування Євангелія милосердя знедоленій людині всіх часів. Церква виходить, щоб проголошувати Євангеліє, хрестити всі народи (пор. Мт. 28, 18–20), а робить це, долаючи бар'єри – мовні, етнічні, культурні, расові, соціальні. Слова Ісуса, сказані до апостолів після Воскресіння, показують нам, що Бог бажає саме такої динаміки:

«Та ви приймете силу Святого Духа, що на вас зійде, і будете Моїми свідками в Єрусалимі, у всій Юдеї та Самарії й аж до краю землі» (Ді. 1, 8).

Папа Франциск вчить: «Сьогодні Ісусовий заклик «ідіть» постійно створює нові сценарії та виклики для євангелізаційної місії Церкви, і всі ми покликані до нового «виходу» на місії. Кожний християнин і кожна спільнота повинні розпізнавати дороги, які їм вказує Господь, але всіх нас Він запрошує прийняти цей заклик: вийти з власного вигідного життя і відважитися йти в усі закутки, де необхідне світло Євангелія» (Апостольське поучення «Радість Євангелія», 20). Святі душпастирі вміли відчувати цей заклик Святого Духа та виходити поза звичні сфери душпастирства, щоб поширювати світло Христового Євангелія в сучасних їм суспільствах. На десятиліття випереджує наш блаженний священномученик Омелян Ковч місійний рух сучасної «Церкви у виході», коли у своїй славній книжечці «Чому наші від нас втікають?», написаній під час ув'язнення в бережанській тюрмі наприкінці 30-х років минулого століття, твердить: «Вже великий папа Лев XIII висказав глибоку думку: «Fuori di sacristia!» (Поза захристією!). Так, у наш час священник дійсно мусить розвинути свою діяльність поза захристією. Отже, коли священник хоче задержати своє стадо при вірі, церкві й обряді, то він мусить «вийти з захристії» і мусить брати живу участь у громадянському житті своєї парохії... Не буде цього робити, то стратить ґрунт під ногами, як це вже не одному й трапилося».

Ми не повинні обмежуватися проповіддю Божого слова тільки серед «своїх», а йти проповідувати різним народам зрозумілою їм мовою. Кожен із нас — єпископ, священник, диякон, семінарист, монах, монахиня, хлопець, дівчина, батько, мати — хай відгукнеться на цей заклик наступника апостола Петра до «виходу на місію» там, де живе, працює, відпочиває!

Цей «вихід» буде плідним і благословенним лише тоді, коли кожен із нас буде його робити з Христом і в єдності з Церквою. «Сьогодні дуже важливо, щоб Церква, у вірності прикладові свого Вчителя, вийшла проголошувати Євангеліє всьому світові, у будь-яких обставинах, не вагаючись, охоче і безстрашно. Радість Євангелія є для всіх людей — нікого позбавити її не можна. Вифлеємським пастухам ангел проголошує: «Не бійтесь, бо я звіщаю вам велику радість, що буде радістю всього народу» (Лк. 2, 10)» (Радість Євангелія, 23). Рухаймося вперед, відважно виходьмо на пошуки тих, хто далеко, і запрошуймо тих, які перебувають на дні суспільства, проявляймо ініціативу! (пор. там само, 24).

***

Дорогі в Христі! Якщо пропозиції і пріоритети, подані тут, мали б стати програмними на наступні роки в нашій Церкві, потрібно, щоб кожен із нас, і ви, і ми, відчули своє покликання і свою відповідальність перед Богом за отримані від Нього духовні дари. Відкиньмо все, що нас стримує від Христа! Відкриймося на дар Святого Духа, який сходить на кожного з нас і приносить свій плід через нас! Будьмо живими іконами Божої доброти у світі! Будьмо носіями миру і зичливими благовісниками Христової любові, яка не накидається, а запрошує до спільного життя з Отцем у Святому Дусі! Безперервно маймо перед очима приклад наших ревних попередників у вірі, від апостольських часів до новомучеників та ісповідників віри ХХ століття, які попри всі випробування часу залишалися «веселі в надії, в горі терпеливі, в молитві витривалі» (Рим. 12, 12).

Нехай в кожного на устах і в серці буде молитва верховного апостола Петра, живого свідка нашої надії: «Благословен Бог і Отець Господа нашого Ісуса Христа, що у своїм великим милосерді віродив нас до живої надії через воскресіння Ісуса Христа з мертвих, до спадщини, яка не може ні зотліти, ні заплямитися, ані зів'янути, — збереженої для нас на небі» (1 Пет. 1, 3-4).

Благословення Господнє на вас!

Від імені Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви
† СВЯТОСЛАВ

Дано в Києві, при Патріаршому соборі Воскресіння Христового,
у день святого мученика Лонгіна сотника, 29 (16) жовтня 2021 року Божого.

Київ, 29 жовтня 2021р.

ЗАКЛИК

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій до молитви за всіх, хто боронить мир в Україні*

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій з нагоди відзначення Дня захисників і захисниць України закликає всіх віруючих, незалежно від їхньої конфесійної належності, **14 жовтня 2021 року** піднести свої молитви за всіх, хто боронить мир у нашій державі та захищає наш народ від російської агресії, ціною свого здоров'я та життя.

У рамках проведення урочистих заходів цього дня о **9:00** за сприяння Міністерства оборони України відбудуться молитовні заходи, до яких зможуть долучитися військово-службовці Збройних Сил України, в тому числі в районі проведення операції Об'єднаних сил.

Нехай благословення Всевишнього перебуває з усіма, хто захищає Україну, прагне миру та бореться за правду. У всіх церквах і релігійних громадах ми закликаємо продовжувати молитися про мир у нашій державі, про зупинення кровопролиття, про відновлення територіальної цілісності, про перемогу правди, про утвердження справедливості та свободи.

8 жовтня 2021р.

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО – <https://vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-call-to-pray-for-the-defenders-of-ukraine>.

ЗВЕРНЕННЯ

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій про необхідність протидії домашньому насильству в Україні*

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій із сумом констатує, що в Україні існує проблема домашнього насильства, яка стосується також і релігійних спільнот та віруючих родин. Під насильством мається на увазі навмисне застосування фізичної сили або влади, фактичне або у вигляді погрози, спрямоване проти себе, проти іншої особи, групи осіб або громади, результатом якого є тілесні ушкодження, смерть, психологічна травма, відхилення в розвитку або різного роду збиток¹.

Окремим різновидом є домашнє насильство, яке є особливо небезпечним, адже скоюється по відношенню до найближчих людей та рідних. Церкви і релігійні організації однодушні щодо необхідності протидії домашньому насильству для всіх громадян, а особливо щодо жінок і дітей, хоча і чоловіки теж часто страждають від нього.

Важливим є визнання наявності цієї проблеми та наміру комплексної профілактики та протидії. Саме тому **ми пропонуємо звернути увагу на пріоритетні наступні кроки для подолання цієї проблеми, а саме:**

- ✓ теологічне та практичне осмислення причин поширення домашнього насильства;
- ✓ публічне обговорення шляхів профілактики та протидії;
- ✓ акцентування цієї проблематики в рамках релігійного служіння та соціальних практик;
- ✓ психологічна та духовна підтримка як жертв насильства, так і тих, хто його коїть;
- ✓ продовження практичної роботи через інформування, створення мапи шелтерів, обміну досвідом;
- ✓ сприяння розвитку національного законодавства.

Релігійні лідери різних конфесій розуміють, що сьогодні існує потреба розвивати нормативно-правову базу України задля спільної безпеки та розвитку культури ненасильницького співжиття, особливо в родинах. Від імені релігійних спільнот, які ми представляємо, Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій заохочує парламент та уряд розвивати національне законодавство на засадах загальної безпеки, моралі та доцільності, для чого готові надати практичні рекомендації та делегувати фахових представників до міжвідомчої робочої групи у разі її створення.

Позиції церков і релігійних організацій України мають спільний фундамент, а саме розуміння, що кожна людина створена на образ і подобу Божу та має право на життя від моменту свого зачаття до моменту природної смерті. А тому життя та гідність людської особи є непорушною цінністю, яка має бути захищена на найвищому законодавчому рівні.

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій визнає, що здоров'я є дорогоцінним Божим даром для кожної людини, і ми усі маємо відповідально дбати про його збереження. Свою роль у протидії домашньому насильству ми бачимо в просвітництві людей, профілактиці, вихованні дітей і молоді, наданні турботливої опіки потребуючим². Саме тому пропонуємо як представникам держави, так і просто небайдужим громадянам долучатись до нашої ініціативи **Зупини насильство!** (*family.org.ua*), щоб разом допомагати долати нову епідемію насильства.

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО – <https://vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-statement-against-domestic-violence>.

¹ Визначено Всесвітньою організацією охорони здоров'я.

² Резолюція «Мобілізація громади проти домашнього насильства та насильства за ознакою статі» від 29 березня 2019 року.

РЕЗОЛЮЦІЯ Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій щодо необхідності розробки державної сімейної політики*

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій із часу свого заснування і донині приділяє значну увагу реагуванню на виклики, з якими стикається такий важливий соціальний інститут як сім'я. Протягом останнього року цій темі були присвячені такі відозви ВРЦіРО:

- ✓ Заява щодо необхідності захисту традиційних сімейних цінностей українського народу від 14 вересня 2021р.;
- ✓ Маніфест на захист прав дітей і сімей від 6 червня 2021р.;
- ✓ Звернення про гідність і велич дару людського життя від 31 травня 2021р.;
- ✓ Звернення до Прем'єр-міністра України про виклики, пов'язані з демографічною кризою в Україні, від 23 квітня 2021р.;
- ✓ Звернення про необхідність протидії домашньому насильству в Україні від 1 грудня 2020р.

Учасники розширеного виїзного засідання Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, яке відбулося 30 вересня 2021р. у м. Острог Рівненської області, прийняли цю Резолюцію про наступне:

1. Сім'я, шлюб жінки і чоловіка як найкращий осередок для народження і виховання дітей, залишається однією з найбільших цінностей Української держави, незважаючи на деструктивну критику з боку окремих політиків і громадських діячів. Підтвердженням цьому є не лише Священні Писання та досвід попередніх поколінь, але й положення статті 51 Конституції України та статті 5 Сімейного кодексу України.
2. Соціальні експерименти з узаконенням свавільної гендерної самоідентифікації (на відміну від жіночої та чоловічої статі) та нав'язування суспільству в якості норми проти-природних явищ (популяризація одностатевої сексуальної орієнтації, заперечення

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО – <https://vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-resolution-on-the-state-family-policy>.

наявності жіночності у жінок і маскулінності у чоловіків як відмінних особливостей, рух на підтримку небінарних займенників, тощо) у підсумку не призводять до інклюзії, рівності прав та зменшення насилля, але ще більше розколюють і збурюють суспільство, маргіналізують і обмежують у правах більшість заради захисту інтересів меншості, поглиблюють демографічну кризу в країні.

3. Нав'язування гендерної ідеології має негативні наслідки у вигляді спроб знецінити ідеал сім'ї та шлюбного союзу жінки та чоловіка, супроводжується цілеспрямованим обмеженням свободи вираження поглядів і свободи віросповідання, вдається до толерування мови ненависті на адресу релігійних діячів і прихильників традиційних сімейних цінностей, заохочує силове свавілля щодо учасників просімейних мітингів і активістів, тощо.
4. Натомість, виступаючи на захист традиційних сімейних цінностей українського народу, ми розуміємо під цим цілком конкретні та досяжні чесноти, які можуть об'єднати все українське суспільство та, на наше переконання, мають бути визначені як завдання державної сімейної політики, а саме:
  - рівність у гідності та унікальність і особливість покликання чоловіка та жінки;
  - виховання стосунків до здатності укладати подружжя та сприймати дар народження нового життя;
  - пошана до гідності кожної людини;
  - захист людського життя від зачаття до природної смерті;
  - родинна солідарність і взаємодопомога поколінь;
  - шанобливе ставлення до батьків і старших осіб;
  - повага до прав дитини;
  - неприпустимість домашнього насильства та цькування тощо.
5. Сумна статистика розлучень (особливо у перші роки шлюбних стосунків), незавершеність реформи інтернатів для сиріт (замість яких мають діяти дитячі будинки сімейного типу), масштабне соціальне сирітство, поширене явище домашнього насильства, тощо – все це ще більше актуалізує необхідність (1) чіткого визначення пріоритетів держави у сфері сімейної політики, (2) утворення міністерства у справах сім'ї та подолання демографічної кризи та (3) затвердження відповідної державної програми з необхідним бюджетним фінансуванням.
6. Повна сім'я, шлюб як союз жінки і чоловіка, повага до гідності людини від її зачаття до природної смерті, відповідальне материнство і батьківство повинні залишатися виховними ідеалами в освітньому процесі в державних, комунальних і приватних закладах освіти.
7. Церкви, релігійні організації та просімейні громадські ініціативи готові об'єднати зусилля з органами державної влади та місцевого самоврядування у справі практичного втілення конституційної гарантії щодо державного захисту сім'ї, дитинства, материнства і батьківства.
8. Лише спільними зусиллями та на основі державно-громадського партнерства, у тому числі за участі релігійних організацій, наша країна буде в змозі створити належні соціальні умови, інфраструктуру та просвітницьку кампанію для побудови міцних і щасливих сімей і шлюбних відносин, підтримки материнства і батьківства з метою збереження кожної вагітності та виховання нового покоління на засадах високої моралі та поваги до гідності кожної людини.

Острог, 30 вересня 2021р.

РЕЗОЛЮЦІЯ учасників телемарафону «Україна за сім'ю», проведеного 7 червня 2020 року за ініціативи Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій*

Ми, учасники телемарафону «Україна за сім'ю», усвідомлюючи відповідальність перед Богом та майбутніми поколіннями, дбаючи про утвердження сімейних цінностей, захист дітей та молоді, прагнучи розвитку українського суспільства на засадах високих моральних і духовних цінностей, проголошуємо наступне:

1. Актуальною є необхідність формування державної сімейної політики з огляду на катастрофічну демографічну ситуацію в Україні, великий відсоток розлучень і дітей, що виховуються через це у неповних сім'ях. Необхідно спрямувати значні зусилля держави та громадянського суспільства на підтримку сімей, материнства та батьківства, на впровадження в навчальний процес програм з підготовки до подружнього життя, створення належних соціальних і інших умов для мінімізації практики абортів, на ліквідацію системи утримання і виховання дітей в інтернатних закладах та натомість популяризувати усиновлення серед громадян України.
2. На сьогодні особливо важливою є необхідність об'єднання зусиль влади, світської та релігійної громадськості у вирішенні проблеми домашнього насильства, яке збільшилося в умовах запровадженого в Україні карантину. Однак замість ратифікації так званої Стамбульської Конвенції, яка ангажована гендерною ідеологією, Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій послідовно закликає Уряд і Парламент розвивати національне законодавство України з протидії домашньому насильству та насильству проти жінок. Тобто піти шляхом тих країни Європи, які також відмовилися від ратифікації цієї Конвенції.

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО – <https://vrciro.org.ua/documents/resolution-of-uccro-telethon-ukraine-for-family>.

3. Гендерна ідеологія не повинна впроваджуватися в законодавство України: ні в освітній процес, ні в кримінальний кодекс. Гендерна ідеологія є згубною для будь-якого суспільства, оскільки підміняє поняття біологічної статі кількома десятками гендерів за принципом самоідентифікації. Зокрема, у батьківській спільноті викликає занепокоєння антидискримінаційна експертиза підручників і освітніх, запроваджена наказом МОН України. Адже ця експертиза дискредитована її виконавцями через численні приклади ідеологічної заангажованості засад її проведення.
4. Останнім часом особливим резонансом відкушується в суспільстві проблематика комерційного сурогатного материнства, яке заборонене в багатьох країнах Європи, однак багато років перетворилося на бізнес з торгівлі дітьми в Україні. Комерціалізоване сурогатне материнство знецінює гідність дитини до рівня товару, а також руйнує гідність жінки через зневагу до материнства та безкорисливої любові до дитини, яке підміняється вимогою дотримуватися жорстких умов контракту.
5. До цього часу не працює на практиці норма п.10 статті 78 Закону України «Про освіту», яка передбачає впровадження принципу «гроші за дитиною» в освіті для приватних закладів освіти, в тому числі з релігійною спрямованістю їх освітньої діяльності. Залишковий підхід до фінансування приватних закладів освіти робить навчання в них надто дорогим, шкодить розвитку плюралізму освіти та забезпеченню права вибору в освіті.
6. Критичною є ситуація з масовими абортами в Україні, що пов'язано з відсутністю належної просвітницької кампанії серед молоді та соціальної допомоги нужденним сім'ям і жінкам. Українська держава і громадянське суспільство мають виробити стратегію припинення практики штучного переривання вагітності, щоби сприяти збереженню життя кожної ненародженої дитини шляхом надання своєчасної допомоги батькам зачатої дитини у вирішенні їх матеріальних, психологічних та інших проблем.
7. Всі ці виклики і завдання в сфері сімейної політики потребують створення в Україні центрального органу виконавчої влади у справах підтримки сім'ї, дітей, материнства і батьківства. Значне погіршення демографічних показників за період останніх 9 років підтверджує, що державна сімейна політика потребує належної інституалізації, бюджетного фінансування та системного підходу. В тому числі важливим є налагодження постійної взаємодії Парламенту і Уряду з релігійною спільнотою щодо формування та реалізації державної сімейної політики.

7 червня 2020р.

ЗАЯВА

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій щодо необхідності захисту традиційних сімейних цінностей українського народу*

Злободенні виклики сучасності, які постали перед нашим багатостраждальним народом, змушують нас ще і ще підносити голос на його захист, — на захист самої основи нашого буття, нашої ідентичності, традиції та культури.

У всі віки нашого національного буття основою суспільного укладу народу була сім'я (родина). Всупереч різним тиранічним і тоталітарним системам, які владарювали на наших теренах, родина слугувала тим осередком свободи і любові, що не дав занепасти національній свідомості, мові, культурі, релігії та добрим традиціям. Створена і благословлена Всевишнім, ця перша людська спільнота й надалі виконує свою величну місію — бути основним місцем, де нуртує, розвивається і процвітає людське життя в усій його особистій, родинній і національній множинності та красі.

На превеликий жаль, у XXI столітті перед українською родиною постали виклики нової гендерної ідеології тоталітарного типу, що загрожує самому існуванню сім'ї як союзу плідної і вірної любові між чоловіком і жінкою, та нівелює всі позитивні здобутки сімейного укладу життя нашого народу, цінностей, які розвивалися на основі юдеохристиянського передання впродовж тисячоліть. До них належать: рівність у гідності та унікальність і особливість покликання чоловіка та жінки, виховання стосунків до здатності укладати подружжя та сприймати дар народження нового життя, пошана до гідності кожної людини і захист

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО – <https://vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-statement-on-protection-of-traditional-family-values>.

людського життя від зачаття до природної смерті, родинна солідарність і взаємодопомога поколінь, шанобливе ставлення до батьків і старших осіб, повага до прав дитини, неприпустимість домашнього насильства та цькування тощо.

Ми всі стаємо свідками того, як сьогодні всіляко намагаються очорнити все, що стосується виплеканих століттями сімейних цінностей українського народу, називаючи їх стереотипами, прирівнюючи стать лише до соціальної ролі, чого, на переконання новітніх ідеологів, треба позбутися. Ми бачимо щоразу чіткіше протиставлення традиційних сімейних і європейських цінностей, що є нічим іншим, як цинічною підміною понять і спланованою атакою на європейський вибір нашого народу. У різних містах України дедалі частіше організовуються публічні провокації проти суспільної моралі, які, найімовірніше, є складовою систематичного нищення морального здоров'я нашого народу. Ці заходи — частина стратегії, що має на меті поступово нав'язати нам таке сприйняття людської статевої та сімейної життя, яке ніколи не було притаманними Україні. При цьому навіть лунають погрози кримінального переслідування інакомислячих.

Стоячи перед лицем цих новітніх небезпек, ми застерігаємо всіх віруючих людей від будь-яких насильницьких дій і використання мови ненависті для обстоювання наших переконань. Натомість закликаємо: активно користуймося своїми громадянськими правами і, як законослухняні люди у вільній країні, подаваймо приклади зразкового родинного життя, популяризуючи тим самим його красу та божественну досконалість і захоплюючи сучасну людину свідченням радості родинного життя та сяйвом життєвої мудрості цілих поколінь.

Ми відчуваємо біль у серцях багатьох вірних синів і дочок України і просимо засвідчити свої переконання в найбільш відповідний і відповідальний спосіб — звершуючи від п'ятниці, 17 вересня, до неділі, 19 вересня (включно), молитву за збереження сім'ї та України. Віримо, що Господь почує наш молитовний заклик і ця гібридна атака проти сім'ї буде зупинена.

Наприкінці цього місяця ми, члени Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, проведемо засідання на Рівненщині — у краї, що особливо прославився плеканням сімейних цінностей, яким це засідання і буде присвячене. Ми плануємо розробити пропозиції та практичні кроки щодо покращення державної сімейної політики, утвердження традиційних сімейних цінностей і їх захисту з боку віруючих людей. Просимо про молитви також за успіх цієї справи.

† СВЯТОСЛАВ

Головуючий у Всеукраїнській Раді Церков і релігійних організацій,
Отець і Глава Української Греко-Католицької Церкви,
Верховний Архиєпископ Києво-Галицький

Київ, 14 вересня 2021р.

ЗАЯВА Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій щодо ситуації з костелом св. Миколая Римсько-Католицької Церкви в Києві*

Зі стурбованістю спостерігаємо за подіями, які відбуваються навколо питання повернення костелу св. Миколая Римсько-Католицької парафії у Києві. Загальновідомо, що згідно Указу Президента України № 329 від 18.08.2020р. та розпорядження Кабінету Міністрів України № 1203-р від 16.09.2020р. храм св. Миколая мав бути переданий в постійне безоплатне користування католицькій громаді.

Ми співчуваємо Національному Будинку органної та камерної музики, з приводу втрати цінного інструменту та концертного майданчику. Ми також поділяємо смуток римсько-католицької парафії, яка втратила можливість провадити тепер богослужіння у своєму храмі.

Оскільки ще попередні Президенти України, очільники Уряду та Міністри Культури обіцяли вирішити це питання шляхом побудови нового відповідного приміщення для творчих колективів, то вважаємо, що виникла ситуація, крім трагічної складової, має також шанс виправлення негараздів минулого, встановлення справедливості щодо релігійної спільноти, а також можливість повноцінного подальшого розвитку для діячів культури у нових, сучасних і відповідних для цього умовах.

Розуміємо, що рішення щодо передачі церковної споруди та організація нового мистецького простору потребує відваги та сильної волі до змін, однак, це здійснити настав час. Сподіваємося, що дійде до спільного порозуміння та співпраці працівників культури з релігійною спільнотою, оскільки, це єдиний правильний шлях, побудований на справедливості, взаємоповазі та творчому оптимізмі.

Київ, 9 вересня 2021р.

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО – <https://vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-statement-on-st-nicholas-cathedral-in-kyiv>.

ЗВЕРНЕННЯ Вселенського Патріарха Варфоломія до Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій*

**Ваші Високопреосвященства, Преосвященства,
Шановний архієпископе Святославе,
Головуючий Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій,
Вельмишановні релігійні лідери, Почесні гості, Шановні учасники, Пані та панове!**

Для мене честь і привілей бути сьогодні серед вас, тому що ви символізуєте надію України не тільки поодиноці, а й, особливо, усі разом. Ми приїхали до цієї чудової країни, щоб висловити нашу повагу духу свободи та незалежності, який ви втілювали протягом тридцяти років, незважаючи на безліч напруг та викликів, що ви пережили. Коли ми перебуваємо серед цієї різноманітної групи представників християнських церков та релігійних лідерів, ми не можемо не підкреслити, наскільки важливим є міжхристиянський та міжконфесійний діалог у сучасному світі.

Слово «діалог», яке так часто використовується для визначення виняткової різноманітності реалій, має сильний резонанс, коли ми збираємось сьогодні. Діалог є засіб, за допомогою якого ми покликані вирішувати наші розбіжності, сприяти стійкості, боротися проти упередженості та нетерпимості, сприяти миру та злагоді, солідарності та співробітництву. Це знак надії, що незважаючи на жахи 20 століття, найбільш жорстокої ери в історії людства, наше розуміння діалогу стає все більш вагомим інструментом для побудови мостів та примирення. Цей рух зближення та примирення у нашому світі чітко підтверджується залученням християн до екуменічного діалогу. Вселенський Патріархат зокрема виявився першовідкривачем поряд з іншими церквами та християнськими громадами у створенні справжнього багатогранного інституту для просування єдності християн. Після Другої світової війни виникла потреба у глобальній Християнській організації, яка була реалізована створенням Всесвітньої ради Церков у 1948 р., що базується на двох найважливіших принципах: щирому діалозі щодо богословських питань та визнанні необхідності спільних соціальних дій.

Залучення Православної Церкви до екуменічного руху залежало від бажання інших Церков зруйнувати стіни недовіри і розділення. У зв'язку з цим під час Другого Ватиканського

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО – <https://vrciro.org.ua/ua/news/ecumenical-patriarch-bartholomew-appeals-to-uccro-members>.

Собору відбувся радикальний та позитивний поворот, коли Римо-Католицька Церква прийняла рішення про фундаментальну необхідність зближення між християнами, а особливо з Православною Церквою.

Однією з найважливіших подій, що впливає з цього рішення була, без сумніву, історична зустріч в Єрусалимі Папи Павла VI і Вселенського патріарха Афінагора у січні 1964р. У грудні 1965р. відбувся дуже пророчий жест і ті ж два предстоятелі спільно вирішували — як видимий знак їх бажання відновити зв'язок Євхаристійного спілкування, яке було розірвано століттями — одночасно зняти анафеми 1054р., встановивши фундамент для мосту, який ми продовжуємо проектувати і будувати у нинішньому столітті та на майбутнє. «Діалог любові» між двома сестрами Церквами став «діалогом правди» із створенням спільної міжнародної Комісії з Богословського Діалогу між Католицькою Церквою та Православною Церквою загалом в 1979р.

Відтоді багато екуменічних та інших зв'язків, які зближують християн, численно свідчать про наше спільне бажання відновити єдність у співпричасті.

Діалог однаково важливий серед традицій віри. В Окружному посланні Святого і Великого Собору Православної Церкви, скликаного на Криті в червні 2016 року, говориться, що «Чесний міжконфесійний діалог сприяє розвитку взаємної довіри та допомагаючи миру та примиренню. Церква прагне укласти «мир згори», щоб він реальніше відчувався на землі. Справжній мир не досягається силою зброї, але тільки через любов, яка «не шукає свого» (1 Кор. 13,5). Єлей віри необхідно використовувати для заспокоєння та загоєння ран інших, а не для розпалювання нових пожеж ненависті» (п. 17).

Для Православної Церкви міжконфесійний діалог має коріння від початку задля впливу самого православ'я на релігійно плюралістичне середовище. Міжконфесійний досвід у наших сучасних багатокультурних суспільствах міцно пов'язаний з співіснуванням церков з релігійними діячами та спільнотами різної чутливості і традиції. Проте ми однаково відчуваємо деякі дуже сильні реакції проти міжконфесійного діалогу. Ріст релігійного фундаменталізму та екстремізму, ненависті та етнофілетизму — це явище, яке перетинає всі релігійні традиції, породжуючи самоізоляцію, обмеженість та неприйняття інакшості, установки, які заперечують справжню місію релігії. Екстремізм і ненависть прагнуть приватизувати істину шляхом пропагування етосу взаємної винятковості.

Навпаки, ми повинні спробувати — у відданості нашим традиціям віри — заохочувати взаємоповагу та спільні дії у дусі миру та солідарності. Нещодавній документ, який має назву «За життя світу — Соціальний Етос Православної Церкви», схвалений до поширення Святим і Священним Синодом Вселенського Патріархату, нагадує нам, що «Міжрелігійні зустрічі та діалог є і будуть залишатися важливими засобами, завдяки яким виражається повага до релігійних відмінностей та здійснюється проголошення істини. Міжрелігійний діалог — це не лише пошук спільної мови або визначення спільних сфер; це також зустріч з іншими на особистому і людському рівні. Це вимагає поваги до людської особистості, створеної за образом Божим, і для Божої любові до всього людства і до всього створіння» (пар. 60). Так само ми є покликані сюди з миром справжнього братства, щоб діяти відповідно до цих тверджень і наблизити життя в гармонії один з одним.

Пані та панове,

Істотною передумовою ефективного діалогу є взаємна довіра.

Ми не зможемо насправді пізнати і зрозуміти іншого, якщо не матимемо зустрічі, де довіра переважає.

Ми твердо віримо в силу і переконання справжнього діалогу, у якому немає переможених.

Ми щиро молимося, щоб милосердний Бог дозволив нам виховати такий дух діалогу та примирення, бачачи та визнаючи Його існування повсюди, Його присутність, яка сяє у всіх місцях, і особливо коли ми збираємось разом у дусі любові та поваги.

Щиро дякую за вашу увагу.

Нехай Бог благословить усіх нас!

23 серпня 2021р.

КОМЮНІКЕ

ювілейного засідання Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, присвячене 25-річчю її діяльності*

Ми всі рівні, ми всі різні та об'єднані заради спільного блага України

Наші спільноти віруючих в Бога людей – Церкви і релігійні організації, об'єднані у ВРЦіРО, є різними, але водночас залишаються рівними. Цей девіз Ради Церков і досвід прийняття рішень на підставі консенсусу – приклад того, що порозуміння та взаємодія, попри наші відмінності, можливі заради спільної мети – добробуту українського народу та демократичного поступу Української Держави.

Ми всі рівні. Всеукраїнська Рада Церков і Релігійних організацій об'єднує понад 95 відсотків релігійного середовища України, є громадською спілкою, що провадить діяльність відповідно до свого Положення та є чи не найбільшою і найкраще структурованою частиною громадянського суспільства нашої держави. Її членами є Церкви та релігійні спільноти християн різних конфесій та юрисдикцій, юдейські та ісламські релігійні організації. Незалежно від того, великою чи малою громадою або релігійною чи національною меншиною є її члени – усі мають однакові права та голос, а рішення приймаються на основі консенсусу. Рада обстоює права і свободи людини, котрі походять від статусу людини як Божого найвищого творіння та гарантуються Українською Державою відповідно до її Конституції та Закону про свободу совісті. Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій у своїй діяльності поважає права, свободи та гідність кожної людини і цінності, дані Творцем.

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО – <https://vrciro.org.ua/ua/news/uccro-meeting-dedicated-to-25th-anniversary>.

Ми всі різні, бо представляємо весь спектр монотеїстичних релігій з їх великим конфесійним різноманіттям. Ми свідомі відмінностей наших релігійних поглядів і переконань. Але саме це й творить самобутню ідентичність кожного із членів ВРЦіРО і збагачує нашу спільноту. Саме повага до наших відмінностей, що не становлять перешкод для співпраці, а навпаки є простором міжконфесійного і міжрелігійного діалогу, збереження релігійного та громадянського миру в нашій державі, дає можливість нам бути єдиним потужним голосом сумління громадянського суспільства України, який промовляє до державних інституцій та політичних сил і до світового співтовариства та міжнародних інституцій.

Ми об'єднані заради спільного блага України. Упродовж 25 років своєї діяльності Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій усвідомлювала свою велику відповідальність за подальший розвиток українського суспільства та роль у становленні відновленої Української державності. Ми трудимося в ім'я спільного блага нашого народу та незалежної Української Держави. Саме єдність у чужанні над розвитком нашої держави на твердих підвалинах Божого закону, у турботі, щоб вічні істини були фундаментом законотворчої діяльності та справжньої демократії, в опіці над моральним здоров'ям народу та вихованням дітей і молоді України – і є головним принципом праці нашої Ради в ім'я спільного блага нашої країни та її успішного і сталого розвитку.

Ці засади діяльності ВРЦіРО знаходять відображення у великому спектрі суспільно-політичних питань, які порушувала у своїй діяльності Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій, а саме: в утвердженні в суспільстві соціальної справедливості та незалежного правосуддя, забезпеченні свободи віросповідання та інших основоположних прав людини, захисті суспільної моралі та сімейних цінностей, належному соціальному захисті вразливих і малозабезпечених верств населення, проведенні чесних і прозорих виборів та боротьби з корупцією, підвищенні екологічної свідомості населення тощо.

Однак сьогодні є ще багато викликів, на які релігійні спільноти різних конфесій змушені реагувати заради того, щоб поступ українського суспільства та демократичні трансформації відбулися без згубних крайнощів. Ідеться про протидію таким явищам, як-от: нав'язування гендерної ідеології; домашнє насильство та інші атаки на сім'ю як на союз чоловіка і жінки, у якому дитина зростає в любові і батька, і матері; дискримінація (наша протидія – без утисків свободи слова і вираження поглядів та свободи віросповідання) та багато іншого.

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій і надалі обстоюватиме збереження моральних засад і цінностей, даних Творцем, на яких ґрунтується успіх багатьох країн. Ми прагнемо побудувати суспільство, у якому жодна ідеологія не тисне на людину, принижуючи одних перед іншими, а дарована Ним національно-державна самобутність всебічно охороняється та конструктивно і стабільно розвивається.

Нехай Господь благословить наш народ та його вільну і незалежну державу у 30-ту річницю відновлення її Незалежності!

Київ, 24 червня 2021р.

ЗВЕРНЕННЯ

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій щодо розв'язання проблеми невинно засуджених*

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій як одна з найбільших інституцій громадянського суспільства України, турбуючись про справедливість – основу громадянської злагоди на землі України, висловлює своє занепокоєння щодо стану захисту прав людини українськими судами загалом та проблем права на справедливий суд у кримінальному судочинстві зокрема.

Більшість філософсько-правових концепцій розглядають справедливість як найвищу правову цінність. Правова справедливість є моральним обов'язком державної влади – вищим від будь-яких інших її намірів та устремлень.

Останнім часом в Україні вкотре активно обговорюються питання відсутності справедливого судочинства, недовіри до судової влади, необхідності проведення реальної судової реформи, боротьби з корупцією в правоохоронній та судовій системі. Однак при цьому майже не згадується про жертв правосуддя, права яких були порушені цією несправедливою системою.

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО – <https://vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-statement-on-reconsideration-of-court-decisions>.

Про катастрофічний стан кримінального судочинства широкому загалу стало відомо в контексті справи Сергія Ткача, відомого як «пологівський маніяк». Суспільству заразом відкрилася шокуюча правда про сучасне українське правосуддя. Як з'ясувалося, за злочини Ткача було засуджено щонайменше 17 НЕВИННИХ осіб, одному чоловікові навіть було присуджено смертну кару.

Частина жертв правосуддя, які були засуджені до строкових покарань і вижили у в'язницях, відбувши терміни, вийшли на свободу. Однак багато надалі залишається за ґратами, адже засуджені вони до довічного позбавлення волі. За даними правозахисників, серед усіх ув'язнених, які відбувають покарання у вигляді довічного позбавлення волі (а це 1541 особа станом на 1 січня 2021р.), приблизно 3-4 відсотки засуджені незаконно.

Протягом тривалого часу відомі та авторитетні правозахисні організації України – Харківська правозахисна група та Українська Гельсінська спілка з прав людини наполягають на необхідності звільнення та перегляду справ засуджених до довічного позбавлення волі, присуди щодо яких не мають жодного об'єктивного обґрунтування доведеності провини. Обвинувальні вироки в багатьох таких справах не містять нічого, окрім вибитих під катуванням «зізнань», зроблених за відсутності захисника. Таким був вирок стосовно Олександра Рафальського, який не пережив свавілля української судової системи та помер у в'язниці раніше, ніж Європейський суд із прав людини прийняв рішення на його користь і підтвердив факти катувань, які вчинилися з метою фальсифікації справи.

Характерними для таких справ є обвинувальний нахил, неповнота судового розгляду, ознаки штучно створених речових доказів, свідомо неправдивих свідчень, сфальшованих висновків експерта тощо. Висновки суду часто ґрунтувалися на припущеннях; усі сумніви щодо доведеності вини особи майже ніколи не тлумачилися на її користь. Внаслідок цього із судової практики, фактично, зникли виправдувальні вироки.

Проблема реабілітації жертв правосуддя аж ніяк не абстрактно-філософська. Доки безневинна особа карається в несправедливій неволі, доти множиться і повсякчас відтворюється позаправове свавілля держави.

Саме тому ми, члени Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, не можемо стояти осторонь такого болючого та ганебного явища, наслідком якого є скалічені долі та життя безневинних громадян, і звертаємося до Президента України, як гаранта додержання Конституції України, прав і свобод людини та громадянина, та до Верховної Ради України, як єдиного органу законодавчої влади, із проханням негайно припинити найгірший із проявів беззаконня, а саме – ухвалити законодавчі зміни, що відкриють можливість для перегляду вироків, стосовно яких існують сумніви щодо їхньої справедливості, обґрунтованості чи які містять факти незаконного збору доказів, зокрема катування.

Оскільки в Україні не залишилося жодної правової процедури, передбаченої для виправлення судових помилок, закликаємо Президента України та Верховну Раду України якнайшвидше прийняти законопроект, який дасть можливість звільнити невинно засуджених громадян України з несправедливої неволі та виконати найважливіше завдання – повернути надію та віру у справедливість для громадян України!

† СВЯТОСЛАВ

Головуючий у Всеукраїнській Раді Церков і релігійних організацій,
Отець і Глава Української Греко-Католицької Церкви,
Верховний Архієпископ Києво-Галицький

Київ, 9 червня 2021р.

МАНІФЕСТ Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій на захист прав дітей і сімей*

Кожна людина має право на гідне життя в люблячій сім'ї. Життя – від природного зачаття до природної смерті. Це не людська примха і не буква закону, це Божий задум.

Бог створив нас за Своїм образом, отже, кожен з нас покликаний до єдності з Ним, а також до єдності з тими, кого Бог також створив у Своїй любові. Одна з найбільших цінностей кожної країни – це здорові та міцні сім'ї. Саме вони є запорукою зрілого й мудрого суспільства.

Сім'ї, у яких дружина й чоловік впевнені, що одне в одному вони мають захист і безпеку. Де кожен відчуває, що родина вдома його чекає, любить і надихає. Де діти знають, що можуть бути відвертими зі своїми батьками і розповідати й запитувати про все.

На жаль, статистика розлучень і випадків домашнього насилля загрозлива, а пандемія лише загострила ці проблеми. Вони є причиною невиліковних травм не лише для подружжя, але й для дітей. Травмовані особи несуть свої страхи й біль у доросле життя.

На наше переконання, піклування про сім'ї має стати національним пріоритетом, бо демографічна криза – це реальна біда українського сьогодення. Для кого здійснюються реформи, якщо за одне-два покоління в Україні не залишиться тих, хто буде тут жити й працювати?

Сім'ї не повинні боятися народжувати через відсутність належного соціального захисту і відчуття нестабільності. Підготовка до сімейного життя має стати невід'ємною складовою шкільного навчання та виховання, відтак отримані у школі знання сприятимуть у створенні здорової сім'ї.

Не конвенції та декларації, а реальне сприяння вихованню у молоді відповідальності та моральної зрілості здатні зробити сім'ї щасливими і захищеними. Родині треба тільки посприяти, і вона з Божою допомогою знайде шлях свого зцілення.

Міцні сім'ї в державі – цінніші за поклади золота й нафти, і без перебільшень є єдиною гарантією її розвитку і майбутнього.

Київ, 6 червня 2021р.

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО – <https://vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-manifest-for-family-values>.

Рада Церков закликає відхилити законопроект № 5488 щодо нетерпимості*¹

Боротьба з дискримінацією може призвести до утисків свободи віросповідання, свободи слова та вираження поглядів.

На цьому наголошує Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій у зверненнях до парламенту та Кабміну з закликом відхилити урядовий законопроект № 5488 щодо боротьби з проявами дискримінації.

ВРЦіРО вкрай стурбована тим, що знову гендерна ідеологія просувається в законодавство України, зокрема через спроби запровадити ідеологічно-медичні поняття «сексуальна орієнтація» та «гендерна ідентичність» до Кримінального кодексу та Кодексу про адміністративні правопорушення.

Більш того, доповнення Кодексу України про адміністративні правопорушення новою статтею 188-56, яка визнає правопорушенням будь-яке обмеження прав або привілеї за певними ознаками, може призвести до зворотного ефекту.

«Як приклад, згідно пропонованої статті дискримінацією може бути визнана відмова у працевлаштуванні в релігійній організації особам з неприродною сексуальною орієнтацією, адже така поведінка згідно доктрин різних конфесій визнається гріховною та неприпустимою для церковнослужителів. Інший приклад, неможливість для жінок бути висвяченими у священнослужителі та єпископи в більшості церков і релігійних організацій», — зазначається у зверненнях Ради Церков.

На переконання ВРЦіРО, **пропоновані законопроектom № 5488 зміни несуть пряму загрозу для реалізації конституційного права на свободу слова та свободу вираження поглядів.** Адже учасники суспільної дискусії, в тому числі релігійні діячі, які критикуватимуть одностатеві відносини та партнерства як аморальні, гріховні та закликатимуть до обмеження пропаганди такого неприродного, розбещеного способу життя, а також виступатимуть проти розширення прав таких людей (зокрема, у сфері усиновлення та подружніх відносин), опиняться під загрозою переслідування та стягнення великих штрафів лише за свої слова і публічно висловлену позицію на користь природних подружніх стосунків.

Слід зауважити, що законодавство України не містить тлумачення понять «гендер» та «гендерна ідентичність», а тому така юридична невизначеність є додатковим підґрунтям для зловживань у цій сфері. Оскільки тлумачення поняття «гендер» постійно змінюється новими уявними ідеологічними конструктами, це створює постійні виклики для засадничих прав на свободу на віросповідання та свободу слова.

Просуваючи проблемний законопроект № 5488, уряд і парламент може спровокувати збурення мільйонів віруючих різних конфесій і у різних регіонах, які не сприймають нав'язування українському суспільству гендерної ідеології (самоідентифікації) та не терпітимуть зазіхання на свободу віросповідання і свободу вираження поглядів. У цій ситуації ризик громадських протестів є дуже високий.

У зв'язку із загрозами, які несе в собі ця урядова ініціатива щодо боротьби з проявами дискримінації, **Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій закликає уряд відхилити законопроект № 5488, а парламент — його відхилити.**

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО — <https://vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-against-draft-law-5488>.

¹ Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації, http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71891.

ЗВЕРНЕННЯ Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій про гідність і велич дару людського життя*

У листопаді минулого року ми згадували сумну дату сторіччя легалізації абортів. Першою країною у світі, яка легалізувала аборти в 1920р., була радянська Росія. Після цього цей процес поширився і на інші країни світу. Це спричинило безпрецедентну в історії людства кількість убитих дітей, а також призвело до зміни способу життя і менталітету суспільства, у якому аборт став вважатися нормою життя.

Напередодні Міжнародного дня захисту дітей ми, члени Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, звертаємося до всіх людей доброї волі із словами напимнення, як ті, хто вірить у єдиного Бога-Творця і завжди стає на захист тих, кого позбавляють голосу в різних соціальних формаціях чи культурах. Цього разу ми прагнемо стати голосом ненароджених дітей, яких сучасна «культура смерті» прирекла на мовчазну погибель.

Відмова від дітонародження – ідея, яка була штучно нав'язана українському народові та почала вкорінюватися в його свідомості за часів радянської влади. Аборти в Україні стали явищем масовим, повсякденним, доступним. Кількість убитих до народження дітей вимірюється мільйонами. Жодна війна не забрала такого числа людських життів.

Право людини на життя гарантується цілою низкою документів – як міжнародних, так і українських: ст. 3 Загальної декларації прав людини (10.12.1948р.), ст. 21 Конвенції про захист прав людини та основних свобод (04.11.1950р.), а також ст. 27 Конституції України, яка стверджує: «Кожна людина має невід'ємне право на життя».

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО – <https://vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-statement-pro-life>.

Відповідальність за ситуацію в Україні лягає на законодавців, які підтримують і затверджують закони, що допускають аборти. Причетні до цього й ті, хто сприяє деморалізації молоді, поширенню сексуальної розбещеності та легковаженню материнства, хто не провадить соціальної політики на допомогу сім'ї, яка обтяжена матеріальними та соціальними труднощами.

Аборт не є вирішенням проблеми. Навіть якщо він був зроблений бездоганно з технічної точки зору, усі причетні до нього стають убивцями, навіть якщо це заперечують або не усвідомлюють. Часто наслідками абортів стають психічні розлади, які відомі під назвою «постабортний синдром», безпліддя, онкологія, конфлікти і страждання в родині... Особливо тяжко страждає мама вбитої дитини, яка зазвичай опиняється віч-на-віч із страшним і нав'язуваним вибором. Правдивим проявом турботи про матір та її дитя є плекання прородинної політики в державі, підтримка суспільних ініціатив, які творять культуру життя, любові та прийняття і дають можливість батькам розвивати свою дитину і відчувати, що вони не покинуті державою і суспільством наодинці перед таким непростим викликом.

З позиції медичної етики аборт є оскверненням та спотворенням високого покликання лікаря, завдання якого – лікувати і рятувати життя людини, а не нищити його прямим втручанням. У Страсбурзі Парламентська асамблея Ради Європи в 2010 р. ухвалила резолюцію «Право на заперечення з міркувань совісті при наданні легальної медичної допомоги». Цей документ гарантує кожній особі, лікарю та медичному закладу право на відмову здійснювати аборт на підставі власних заперечень сумління.

Доведеним науковим фактом є те, що, роблячи аборт, жінка вбиває життя, ненароджену дитину, – убиває людину! Аборт – це зло, і наші закони повинні на це вказувати.

Поява людини на світ стається попри волю самої людини. Народившись, вона ще не усвідомлює факту свого існування та місця у світі. Лише з часом, навчившись ідентифікувати себе, близьке оточення і себе, дитина починає розуміти, що себе треба прийняти, – прийняти як дар. Така ситуація з появою людини на світ стосується і попередніх, і наступних поколінь. Людина не має в собі джерела власної появи на світ. Є той, завдяки кому конкретна людина і людство загалом стали реальністю. Тож людина повинна прийняти себе як благий дар.

Так само мама і тато, приймаючи самих себе, повинні прийняти власну дитину як дар. Любячи одне одного і зачинаючи нове життя, вони стають учасниками цього Божого дарування. Беруть участь у божественній любові до дитини, яка має з'явитися на світ. Коли дитина народжується, радість переповнює батьків. Перші усмішки, перші сльози, перші відкриття і перші ігри дитини преображають світ усієї сім'ї.

Проте адвокати культури смерті спішають обстоювати смертні вироки і розкручують маховик брехні та маніпуляцій. Декотрі міфи варто розглянути і спростувати:

1. «Моє тіло – моє діло». Справді, кожен може розпоряджатися власним тілом (з моральними і раціональними обмеженнями). Проте дитина до народження, хоч і перебуває в лоні матері, не є її частиною. Доводити це просто безглуздо. Це річ очевидна. Якби дитина була частиною тіла матері, то, як і будь-який орган, відділений від цілого організму, вона б просто зігнала.
2. «Абортують плід і згусток клітин, а не дитину/людину». Сучасна наука і техніка спростовує цей сповнений невігластва аргумент. Дитина від зачаття має ДНК людини. На той момент, коли жінка дізнається про свою вагітність, дитина вже має вигляд людини, хоч і дуже маленької.
3. «Людиною вважається народжена особа і захист життя та прав стосується народжених». Це хибне твердження, яке покликається на так зване позитивне право, коли права чи ознаки приписуються шляхом домовленості, своєрідного суспільного договору. Таку

аргументацію використовував захист нацистів на Нюрнберзькому процесі, мовляв, знищення «не таких» людей відбувалося за чинним тоді позитивним правом. Вирок базувався не на природному праві: «не убий» і чи є людина «така» не залежить від суспільного договору.

4. «Аборт – це право» – ще один хибний аргумент, який має на меті сформувані суспільну думку на користь абортів. Проте він розвалюється на очах, якщо аборт назвати справжнім іменем. То чи може бути вбивство правом лише на тій підставі, що хтось здатний і хоче вбивати?
5. «Аборти все одно робитимуть – тому навіщо забороняти?». У такий самий спосіб можна аргументувати допустимість грабежів, убивств чи інших злочинів. Навіщо їх забороняти, якщо їх все одно вчинятимуть?

Узагальнена відповідь на ці та інші псевдоаргументи на захист убивства ненароджених дітей свідчить про одне: аборти роблять, бо не хочуть відповідати за «наслідки» безладних статевих стосунків і гедоністичного світогляду. Статеве співжиття, відірване від подружньої любові та відкритості до народження нового життя, є безвідповідальним, а жертвою, що оплачує гріхи, стає невинне дитя, яке проситься, щоб його прийняли як дар.

Держава не може плекати культуру смерті ні законами, ні податками, фінансуючи аборти з держбюджету, тобто з податків віруючих людей. Якщо неможливо заборонити аборт – фінансову відповідальність за нього повинен нести замовник убивства.

Реалізуючи політичну волю держави, слід завжди пам'ятати: сім'я – базова клітина суспільства. Що більше дітей, то більше економічних суб'єктів, які сприяють розбудові держави та її економіки через виробництво і споживання вироблених благ та сплату податків. Позитивна демографічна динаміка – це розвиток, а негативна – старіння нації та занепад.

Ми, свідомі свого покликання – формувати суспільну свідомість і апелювати до сумління політиків та державних діячів, сьогодні звертаємося до всіх: спільне благо – це життя. Приймати життя – це приймати того, хто є Автором і Творцем життя. Обираймо життя і процвітання, а не смерть і занепад!

† СВЯТОСЛАВ

Головуючий у Всеукраїнській Раді Церков і релігійних організацій,
Отець і Глава Української Греко-Католицької Церкви,
Верховний Архієпископ Києво-Галицький

Київ, 31 травня 2021р.

ЗВЕРНЕННЯ

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій з нагоди Всеукраїнського дня довкілля і 35 роковин Чорнобильської катастрофи*

17 квітня Україна відзначає Всеукраїнський день довкілля, а 26 квітня — вшановує 35-і роковини Чорнобильської катастрофи, яка призвела до згубних соціально-екологічних наслідків планетарного масштабу. Особливо постраждали люди та довкілля у нашій країні. Десятки тисяч квадратних кілометрів радіоактивно забрудненої землі, багатомільярдні матеріально-економічні втрати, вимушене переселення сотень тисяч потерпілих, підвищення рівня захворюваності та передчасна втрата життя — це ще далеко не повний перелік трагічної спадщини сумнозвісної аварії на ЧАЕС.

На жаль, наслідки Чорнобильської катастрофи — це не лиш питання минулого, вони є актуально гострими для сотень тисяч ліквідаторів наслідків чорнобильського лиха та потерпілих від згубного впливу радіації. Це також і питання майбутнього, адже до тепер ще не народилися всі жертви Чорнобиля, і його болісне відлуння будуть відчувати прийдешні покоління.

Із глибоким занепокоєнням констатуємо нині також й інші численні проблеми довкілля та соціально-екологічні виклики. Вже восьмий рік разом з людьми від воєнних дій на сході України страждає все створіння Боже — природа. Масова вирубка лісів, зокрема на схилах Карпат; знищення природи неконтрольованим видобутком бурштину; забруднення повітря тепловими електростанціями, металургійними та хімічними підприємствами, а також транспортом; виснаження та деградація земель, забруднення ґрунтів і підземних вод відходами тваринництва та внаслідок надмірного використання мінеральних добрив та отрутохімікатів у сільському господарстві; забруднення довкілля побутовими та промисловими відходами; хаотична забудова зелених зон у містах..., — все це лиш окремі фрагменти сумної картини загальної екологічної ситуації нашої країни.

Об'єднана в громадську спілку релігійна спільнота України не може стояти осторонь екологічних викликів і піднімаючи голос на захист Божого створіння, піклується передусім про благо людини, її гідність та життя у спільному природному домі. Людина є одночасно першопричиною і жертвою екологічного лиха. Ми є частиною створеної Богом природи, забруднюючи та знищуючи яку, стаємо жертвою власної діяльності.

У світлі віри у Всевишнього Творця, зловживання його природними дарами і руйнування нашого спільного дому є соціально-екологічним гріхом. По хизацьки вирубуючи ліси, виснажуючи землю та інші природні ресурси, забруднюючи та руйнуючи наш спільний

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО — <https://vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-statement-on-environment-day-in-ukraine>.

природний дім ми підриваємо основи суспільного добробуту та національної безпеки, порушуємо заповіді Господні та принципи справедливості, а також зазіхаємо на фундаментальні права на здорове та безпечне довкілля сучасників та прийдешніх поколінь.

Оскільки екологічна криза є закорінена передусім в самій людині, то для її подолання ключове значення має плекання духовності, моральної відповідальності та культури благоговіння перед життям та бережливого ставлення до нашого спільного, створеного Богом, природного дому.

Зважаючи на те, що соціально-екологічні проблеми України є численними, вагомими та багатогранними, то й зусилля, спрямовані на їх вирішення, мають мати комплексний і стабільний характер. Ефективна відповідь на сучасні екологічні виклики залежить від усіх учасників суспільного процесу, кожен з яких, починаючи від влади та державних природоохоронних інституцій, громадських організацій, і аж до окремих громадян, у відповідності до вимог принципів спільного блага, субсидіарності та солідарності, а також власної компетенції, має зробити свій автентичний внесок задля збереження спільного природного дому.

Особливу увагу слід приділити створенню сучасної системи нагляду за станом природного довкілля, вдосконаленню екологічного законодавства та впровадженню механізмів його ефективного виконання на загально-національному, регіональному та локальному рівнях. Необхідною є соціально-екологічна політика заснована на концепції інтегральної екології та сталого розвитку суспільства, направленою на забезпечення потреб усіх членів суспільства за умови збереження та поетапного відтворення природного довкілля, а також створення можливостей для рівноваги між його потенціалом і потребами майбутніх поколінь.

Водночас, особливу увагу необхідно звертати на горизонтальні реформи, без проведення яких галузеві зміни залишатимуться під ризиком не впровадження у життя. Зокрема, як би досконало не були прописані норми поведінки з відходами, які б заборони рубок не приймалися, – вони не будуть діяти та виконуватись без належної системи контролю, юридичної відповідальності, підвищення обізнаності та екологічної (в тому числі й еколого-правової) свідомості населення.

Оскільки екологічні проблеми загострюються на фоні браку належної екологічної свідомості та культури поведінки, то дуже важливими є екологічна освіта та виховання, які мають починатися з раннього дитинства і тривати все життя. Привчати до природоохоронного бачення варто вже з найменших років у сім'ї, дитячих садках, загальноосвітніх школах, а згодом у вищих навчальних закладах.

Кожен має усвідомити особисту відповідальність за збереження нашого спільного дому, що не має обмежуватись на окремі акції як наприклад висаджування дерев, розчищування джерел та прибирання природного довкілля. Потрібен є цілісний підхід й мудре управління природними дарами, бережливе ставлення до речей, одягу, житла, води, енергії та інших ресурсів у всіх без виключення сферах нашого життя та діяльності.

Усвідомлюючи багатогранні взаємозв'язки між моральним законом, людиною та її природним довкіллям, намагаючись вирішувати екологічні проблеми солідарно, цілісно та в їх корені, плекаючи екологію всіх без виключення вимірів життя та діяльності людини, стаємо гідними управителями Божих дарів здатними захистити наш спільний дім, уникнути техногенних катастроф, зберегти й примножити природну спадщину Творця і забезпечити сталий розвиток суспільства. До чого й закликаємо усіх людей доброї волі.

† СВЯТОСЛАВ

Головуючий у Всеукраїнській Раді Церков і релігійних організацій,
Отець і Глава Української Греко-Католицької Церкви,
Верховний Архієпископ Києво-Галицький

Київ, 16 квітня 2021р.

ЗАКЛИК ДО МИРУ*

У зв'язку зі загостренням ситуації в Донецькій і Луганській областях України та порушенням режиму припинення вогню, що знову привело до непоправних людських втрат і стало причиною глибокого горя і людських страждань та безпрецедентним посиленням угруповання військ Російської Федерації поблизу державного кордону України, Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій звертається до всіх, у чийй владі та компетенції є – зупинити вогонь і припинити обстріли та знайти в собі достатньо сили й відваги відновити задекларовані раніше зобов'язання щодо пошуку шляхів його мирного врегулювання.

Напередодні одного із найбільших християнських свят, Великодня, що для багатьох громадян нашої держави залишається можливістю внутрішнього відновлення та джерелом духовної розради, звертаємося з проханням проявити мудрість і мужність, щоб у цей час над нашою рідною землею розносився відгомін урочистих великодніх піснеспівів, а не пострілів: нехай знову лунають щирі пасхальні вітання і нехай замовкне зброя та встановиться тривалий і стійкий мир.

Визнаючи важливість раніше досягнутих домовленостей про запровадження режиму припинення вогню, ми, представники Церков і релігійних організацій України, наголошуємо на необхідності підтвердження підписантами відданості задекларованим принципам і ухваленим рішенням та негайного усунення всіх перешкод на шляху до мирного врегулювання ситуації на сході України й остаточного припинення бойових дій і кровопролиття.

Звертаємося до представників міжнародних інститутів та дипломатичного корпусу в Україні виявити непохитну твердість та рішучу відданість справі відновлення процесу дипломатичного врегулювання військового конфлікту та встановлення справедливого миру на всій території нашої держави у її міжнародно визнаних кордонах.

† СВЯТОСЛАВ

Головуючий у Всеукраїнській Раді Церков і релігійних організацій,
Отець і Глава Української Греко-Католицької Церкви,
Верховний Архієпископ Києво-Галицький

Київ, 12 квітня 2021р.

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО – <https://vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-call-for-peace>.

ПОЗИЦІЯ членів Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій щодо належного вшанування жертв нацизму та комунізму у Національному історико-меморіальному заповіднику «Бабин Яр» у Києві*

Бабин Яр — це не тільки відомий на весь світ символ людиноббивства, одна з найстрашніших сторінок Голокосту, але й пам'ять про те, на що може бути здатна людина в екстремальних умовах і жахливих обставинах. Місце, що змушує пам'ятати не тільки тих, хто зазнав там страждання і невинної смерті, але й про тих, хто наділив себе правом визначати, кому жити, а кому ні. Ділив людей на «вищих» і «нижчих», «правильних» і «шкідливих» і з легкістю вбивав політичних та ідеологічних противників в ім'я ілюзорної ідеї.

Це місце, що об'єднало у своїй біді тих, хто вшановує пам'ять усіх безневинних жертв ХХ століття, чиє життя насильно закінчилося в Бабиному Яру. Жертв Голодомору та сталінських політичних репресій.

Але все ж, Бабин Яр відомий у всьому світі як один із найбільш впізнаваних і найвиразніших символів трагедії Голокосту. Як апогей злочинної нацистської політики та масового вбивства: євреїв, а також ромів, українських патріотів, військовополонених, комуністів, осіб з психічною та фізичною інвалідністю, цивільних заручників, підпільників та в'язнів Сирецького концтабору.

У повоєнні радянські часи Бабин Яр став місцем ще однієї трагедії — техногенної Куренівської катастрофи 1961 року, що забрала життя багатьох сотень людей та призвела до масових руйнувань.

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО — <https://vrciro.org.ua/ua/statements/position-of-uccro-members-on-the-babin-yar-memorial>.

Саме тому меморіалізація пам'яті про усі жертви Бабиного Яру має базуватися на загальнолюдських принципах, уникаючи політизації та ідеологізації. Така пам'ять має стати застереженням для майбутніх поколінь.

А тому пропонуємо при зведенні меморіального комплексу дотримуватись наступних принципів:

1. Питання меморіалізації Бабиного Яру потрібно реалізовувати визнаючи необхідність об'єднання зусиль українського суспільства, держави, міжнародного співтовариства, міжнародних та українських організацій, які займаються дослідженням та вивченням Голокосту та трагедії Бабиного Яру, спрямованих на збереження та відновлення історичної пам'яті, що має стати постійним нагадуванням тому, яку ціну платять народи заради Миру.
2. Меморіалізація трагедій повинна відбуватися в рамках інклюзивної моделі спільної пам'яті з урахуванням національного, релігійного та соціального складу жертв тоталітаризмів, що покоються на певній території, з дотриманням норм українського та міжнародного права.
3. Реалізуючи подібні проекти слід враховувати не лише високі світові стандарти науковості, але й релігійні почуття та традиції тих конфесій, вірні яких покоються на даній території.
4. Плани і дії, спрямовані на меморіалізацію і гідне вшанування пам'яті жертв Бабиного Яру не можуть бути використані у вузькополітичній боротьбі або заради тимчасової політичної чи геополітичної кон'юнктури. Також, меморіалізація місця трагедії не може служити для задоволення чиїхось особистих амбіцій.
5. Увесь цей процес має відбуватись під гаслом: «Ніколи більше!». Меморіальний комплекс, присвячений трагедії Бабиного Яру повинен не тільки зберегти пам'ять про страшні злочини проти людяності та належно вшанувати жертви цих злочинів, але й бути запорукою того, щоб подібне ніколи не повторилося знову.

Підписи членів ВРЦіРО (в алфавітному порядку):

- ✓ Антонюк Валерій Степанович, Голова Всеукраїнського Союзу Церков Євангельських Християн-Баптистів
- ✓ Блаженніший Епіфаній (Думенко), Предстоятель Православної Церкви України, Митрополит Київський і всієї України
- ✓ Блаженніший Святослав Шевчук, Головуючий у ВРЦіРО, Отець і Глава Української Греко-Католицької Церкви, Верховний Архієпископ Києво-Галицький
- ✓ Віталій Кривицький, Єпископ Київсько-Житомирський Римсько-Католицької Церкви в Україні
- ✓ Горпинчук В'ячеслав Володимирович, Єпископ Української Лютеранської Церкви
- ✓ Комендант Григорій Іванович, Президент Українського Біблійного Товариства
- ✓ Маркос (Оганесян), Єпископ Української єпархії Вірменської Апостольської Церкви
- ✓ Паночко Михайло Степанович, Старший єпископ Української Церкви Християн Віри Євангельської

Рада Церков обурена законопроектом про сприяння азартним іграм і лотереям*

Релігійні спільноти України різних конфесій сприймають законодавчу ініціативу № 2713-д, як цинічну спробу лобізму в інтересах власників ігорного бізнесу в Україні.

Цей законопроект не лише позбавляє Державний бюджет України передбачених раніше надходжень, але й заохочує та накидує на наших співгромадян ярмо ігromанії шляхом запровадження послаблених умов оподаткування для організаторів азартних ігор і лотерей.

Про це зазначається у зверненні Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, спрямованому 2 березня 2021р. до керівництва Верховної Ради та парламентських фракцій і груп.

«Висловлюємо своє глибоке обурення законодавчою ініціативою (проект № 2713-д), яка може призвести до ще більшого поширення серед населення України залежності від азартних ігор і лотерей, зубожіння та руйнації українських сімей через згубні наслідки ігromанії», – наголошується у зверненні ВРЦіРО, підписаному Главою УГКЦ Блаженнішим Святославом.

Азартні ігри не дарма були заборонені в Україні протягом останніх 11 років, адже, використовуючи бідність великої частини наших співгромадян та емоційну складову процесу гри на гроші, забирали у багатьох сімей останні заощадження та кидали чисельних ігromанів у боргові ями. Саме високе оподаткування азартних ігор і лотерей, як наслідок – мінімізація доступу до них широких верств населення, було ключовим аргументом ініціаторів легалізації ігорного бізнесу в Верховній Раді України IX скликання.

Тому така непослідовність викликає у багатьох віруючих громадян не лише здивування, але й справедливе обурення. Ухвалення законопроекту № 2713-д засвідчить фактичне заохочення державою громадян до азартних ігор – морально шкідливої справи, яка здатна викликати хворобливу і руйнівну за наслідками залежність.

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій закликає Верховну Раду України відхилити проект Закону № 2713-д про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування доходів від діяльності з організації та проведення азартних ігор та лотерей як такий, що є економічно недоцільним і небезпечним для морального здоров'я суспільства.

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО – <https://vrciro.org.ua/ua/statements/rada-tserkov-oburena-zakonoproektom-pro-spriyannya-azartnim-igram-i-lotereyam>.

ЗАЯВА

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій щодо початку процесу вакцинації від COVID-19 в Україні*

Від початку карантину в Україні Церкви і релігійні організації в цілому дотримуються карантинних норм і вживають необхідних заходів щодо безпечного проведення богослужінь, інших релігійних заходів та своєї соціальної діяльності. Багато релігійних громад організували онлайн-трансляції своїх богослужінь, а допуск вірян у храми і молитовні будинки відбувається лише за наявності захисної маски, із дотриманням рекомендованої урядом дистанції, із використанням антисептичних засобів та інших заходів задля створення безпечного простору.

У боротьбі проти коронавірусної загрози настав новий етап, який, за свідченням фахівців, є найбільш ефективним – противірусна вакцинація населення. Підходячи до цього етапу, ми стараємося і тут допомогти суспільству, державній владі та місцевому самоврядуванню отримати перемогу над пандемією. Імунізація – це перевірений більше ніж столітнім досвідом людства шлях до суспільного здоров'я. Також засвідчуємо нашу спільну позицію, що вакцинація, як медична процедура, не має релігійної складової та не перешкоджає реалізації свободи віросповідання. Заборони вакцинації в наших канонічних нормах немає, оскільки це питання належить до компетенції фахівців-медиків.

Однак ми звертаємося і до компетентних органів державної влади, щоб, насамперед, забезпечили добровільність у питанні вакцинації та не створювали умови відкритого чи прихованого примусу, порушуючи тим самим природні права людини. Ніщо, навіть пандемія, не може стати підставою для впровадження тоталітарного контролю над людиною.

Ми також просимо органи державної влади подбати про доступність вакцин для осіб, які потребують допомоги, передусім тих, хто зuboжив внаслідок падіння економіки через пандемію. Слід подумати і про тих, хто готовий придбати вакцину і, не зволікаючи, вакцинуватися, але не може цього здійснити, бо його черга до безоплатного вакцинування ще далеко.

Особливим завданням і виключною компетенцією державної системи охорони здоров'я є перевірка медичних препаратів на ефективність і безпечність. Ми закликаємо керівництво держави і відповідальні органи державної влади з максимальною сумлінністю виконати цю свою функцію та широко поінформувати суспільство, щоб наші люди змогли зробити вповні усвідомлений, аргументований та відповідальний щодо власного здоров'я вибір.

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій відкрита й надалі до діалогу з фахівцями, державною владою та місцевим самоврядуванням у цій нашій спільній боротьбі з пандемією та висловлює готовність до всебічної посильної допомоги. Ми запевняємо, що продовжуємо молитися за подолання епідемії COVID-19 та за здоров'я лікарів і всіх медичних працівників, які перебувають на передовій цієї боротьби, що можливе тільки з допомогою Всевишнього та шляхом нашої ефективної практичної взаємодії.

Київ, 24 лютого 2021р.

* Джерело: Офіційний сайт ВРЦіРО – <https://vrciro.org.ua/ua/statements/uccro-statement-on-vaccination-against-covid-19-in-ukraine>.

